

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΔΗΜΟΚΡΕΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗΣ ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ
ΔΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ

ΟΙ ΕΙΔΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΓΧΩΡΙΑ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗ ΕΝΝΟΜΗ
ΤΑΞΗ

[προστασία ανήλικων θυμάτων (άρθρ. 12 παρ. 1 ν.3064/2002), αποζημίωση θυμάτων (άρθρ. 1 και 3 ν. 3811/2009)], αναβολή ενεργειών κατά του θύματος (άρθρ. 59 παρ. 4 ΚΠΔ), παροχή νομικής βοήθειας (άρθρ. 1 παρ. 3 ν.3225/2004), εξέταση ανήλικων μαρτύρων (άρθρ. 226 Α παρ. 1 ΚΠΔ), και άλλες διατάξεις].

Διπλωματική Εργασία

του

Μιάουρα Αθ. Κωνσταντίνου

Θεσσαλονίκη, 10/2018

ΟΙ ΕΙΔΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΓΧΩΡΙΑ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗ ΕΝΝΟΜΗ
ΤΑΞΗ

[προστασία ανήλικων θυμάτων (άρθρ. 12 παρ. 1 ν.3064/2002), αποζημίωση θυμάτων (άρθρ. 1 και 3 ν. 3811/2009)], αναβολή ενεργειών κατά του θύματος (άρθρ. 59 παρ. 4 ΚΠΔ), παροχή νομικής βοήθειας (άρθρ. 1 παρ. 3 ν.3225/2004), εξέταση ανήλικων μαρτύρων (άρθρ. 226 Α παρ. 1 ΚΠΔ), και άλλες διατάξεις].

Μιάουρας Αθ. Κωνσταντίνος

Πτυχίο Νομικής, Δ.Π.Θ, 2016

Διπλωματική Εργασία

υποβαλλόμενη για τη μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων του

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΤΙΤΛΟΥ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΟ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ

Επιβλέπων Καθηγητής
Δαλακούρας Θεοχάρης

Εγκρίθηκε από την τριμελή εξεταστική επιτροπή την ηη/μμ/εεεε

Όνοματεπώνυμο 1

Όνοματεπώνυμο 2

Όνοματεπώνυμο 3

.....

.....

.....

Μιάουρας Αθ. Κωνσταντίνος

Περίληψη

Με την παρούσα επιχειρείται η όσο το δυνατόν εξαντλητική παρουσίαση του νομικού πλαισίου για θύματα οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας και προσωπικής ελευθερίας, σε επίπεδο διεθνές, ευρωπαϊκό και εγχώριο, ενώ θα πραγματοποιηθεί και ιδιαίτερη ανάλυση επιμέρους διατάξεων ουσιωδών για τα υπό μελέτη εγκλήματα, όπως άρθρο 59 παρ. 4 και άρθρο 226^A ΚΠΔ. Τα ως άνω εγκλήματα πάντα χαρακτηριζόταν από μία συχνότητα στην τέλεση τους, η οποία αυξήθηκε και αυξάνεται ανησυχητικά ένεκα πολλών και ποικίλων λόγων, όπως η παγκόσμια οικονομική κρίση, το ραγδαίο μεταναστευτικό κύμα, εκ των οποίων πολύ καθοριστικός είναι και ο ρόλος του διαδικτύου και των πληροφοριακών συστημάτων. Έτσι, θα επιχειρηθεί και η αναζήτηση νομοθετικών ρυθμίσεων που αφορούν την ηλεκτρονική/ διαδικτυακή τέλεση των ως άνω εγκλημάτων. Πέραν όμως των ρυθμίσεων που αφορούν τα θύματα, πραγματοποιείται και η απαραίτητη στάθμιση με τα υπερασπιστικά δικαιώματα του κατηγορουμένου, ο οποίος παραμένει κλασικά το άξιο προστασίας μέρος στην ποινική διαδικασία. Θα λέγαμε πως πρόκειται πραγματικά για μία εξαιρετικά λεπτή στάθμιση ανάμεσα σε θύματα πραγματικά ειδεχθών εγκλημάτων που έχουν πραγματικά ανάγκη προστασίας, και από την άλλη σε «κατηγορούμενους» που κινδυνεύουν από ποινές για εγκλήματα με βαρύτατο απαξιολογικό στίγμα και βέβαια από δόλιες ενέργειες προσώπων που επιδιώκουν να επωφεληθούν από το πραγματικό ευεργετικό πλαίσιο για τα θύματα εγκλημάτων οιασδήποτε μορφής εκμετάλλευσης. Τέλος, εξετάζεται κατά πόσο ανταποκρίθηκε στην πρόκληση των σχετικών εγκλημάτων ο Έλληνας Νομοθέτης, καθώς και η πραγματική κατάσταση που επικρατεί στην χώρα σχετικά με την εμπορία ανθρώπων οιασδήποτε μορφής.

Λέξεις Κλειδιά: εγκλήματα εκμετάλλευσης γενετήσιας και προσωπικής ελευθερίας, ηλεκτρονικό έγκλημα, έγκλημα στον κυβερνοχώρο, προστασία και αρωγή των θυμάτων

Abstract

Here we attempt to present the legal framework for victims of economic exploitation of sexual and personal liberty at the international, European and domestic level as much as possible and a specific analysis of individual provisions essential to the crimes under study, such as Article 59 4 and Article 226A Code of Criminal Procedure. The aforementioned crimes have always been characterized by a frequency of their occurrence, which has increased and is alarmingly increased due to many and varied reasons, such as the global economic crisis, the rapid migration wave, of which the role of the Internet and the informational systems. Thus, the search for legislation concerning the digital / online execution of these crimes will be attempted. Apart from the victim-related arrangements, the necessary weighting is also made with the defendant's rights, who remains the class worthy of protection in the criminal proceedings. We would say that it is really an extremely delicate weighting between victims of genuinely hideous crimes who really need protection, and on the other hand to 'defendants' who are at risk of crimes with penalties of great depth and, of course, by fraudulent acts of persons seeking to benefit from the real beneficial context for the victims of exploitation crimes. Finally, it examines whether the Greek legislator has responded to the challenge of the relevant crimes, as well as the real situation in the country regarding trafficking in human beings in any form.

Keywords: crimes against personal freedom, crimes of sexual exploitation, computer crimes, cyber crimes, protection and assistance of victims

Περιεχόμενα:

1 Εισαγωγή.....	8.
2 Διεθνές νομοθετικό πλαίσιο.....	15.
2.1 Τα πρώτα διεθνή βήματα.....	16.
2.2 Ευρωπαϊκό Πλαίσιο.....	23.
2.3 Ενωσιακό Πλαίσιο.....	26.
2.3.1 Νομολογία ΕΔΔΑ.....	42.
2.4 Υπερεθνικές Διεθνείς Συνθήκες.....	51.
2.4.1 Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο.....	56.
3 Εγχώριο Νομοθετικό Πλαίσιο.....	60.
3.1 Προϊσχύσαν Νομοθετικό Πλαίσιο.....	61.
3.2 Ν. 3064/2002: «Καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και γενικότερα της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής και αρωγή στα θύματα των πράξεων αυτών.» σε συνδυασμό με Π.Δ 233/2003 «Για την προστασία και αρωγή θυμάτων μεταξύ άλλων και σωματεμπορίας, εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση του 3064/2002».....	62.
3.3 Ν.3226/2004 : «Παροχή Νομικής Βοήθειας σε πολίτες χαμηλού εισοδήματος και άλλες διατάξεις».....	65.
3.4 Ν. 3811/2009 «Αποζημίωση των θυμάτων εγκλημάτων βίας από πρόθεση (Εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την Οδηγία 2004/80/ΕΚ του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 29ης Απριλίου 2004) και άλλες διατάξεις» όπως τροποποιήθηκε με Ν. 4198/2013 για την «Πρόληψη και καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και προστασία των θυμάτων αυτής και άλλες διατάξεις».....	69.
4 Υπόλοιπα ουσιώδη εθνικά νομοθετήματα.....	73.
4.1 Άρθρο 34. παρ. 7 του Νόμου 3274/2004 (ΦΕΚ 195/Α/19-8-04) «Οργάνωση και λειτουργία των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού»	
4.2 Ν. 3386/2005 σχετικά με την «είσοδο, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην ελληνική επικράτεια».....	74.
4.3 Άρθρο 11 του Νόμου 3536/2007 (ΦΕΚ 42/Α/23-2-2007) «Ειδικές ρυθμίσεις θεμάτων μεταναστευτικής πολιτικής και λοιπών ζητημάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης».....	76.

4.4 N. 3625/2007 «Κύρωση, εφαρμογή του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με την εμπορία παιδιών, την παιδική πορνεία και παιδική πορνογραφία και άλλες διατάξεις».....	77.
4.5 N. 3727/2008 «Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των παιδιών κατά της γενετήσιας εκμετάλλευσης και κακοποίησης, μέτρα για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και την αποσυμφόρηση των καταστημάτων κράτησης και άλλες διατάξεις».....	81.
4.6 N. 3875/2010 «Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνούς Οργανωμένου Εγκλήματος και των τριών Πρωτοκόλλων αυτής και συναφείς διατάξεις».....	84.
4.7 N. 4198/2013 για την «Πρόληψη και καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και προστασία των θυμάτων αυτής και άλλες διατάξεις».....	85.
4.8 N. 4216/2013 «Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη δράση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων».....	88.
4.9 N. 4251/14 «Κώδικας Μετανάστευσης και κοινωνικής ένταξης».....	93.
4.10 N. 4267/2014 «Καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας και άλλες διατάξεις».....	95.
4.11 Νόμος 4411/2016: «Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για το έγκλημα στον Κυβερνοχώρο και του Προσθέτου Πρωτοκόλλου της, σχετικά με την ποινικοποίηση πράξεων ρατσιστικής και ξενοφοβικής φύσης, που διαπράττονται μέσω Συστημάτων Υπολογιστών - Μεταφορά στο ελληνικό δίκαιο της Οδηγίας 2013/40/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις επιθέσεις κατά συστημάτων πληροφοριών και την αντικατάσταση της απόφασης – πλαισίου 2005/222/ΔΕΥ του Συμβουλίου, ρυθμίσεις σωφρονιστικής και αντεγκληματικής πολιτικής και άλλες διατάξεις».....	99.
5 Ανάλυση επιμέρους διατάξεων.....	101.
5.1 Αναβολή ενεργειών κατά του θύματος (άρθρ. 59 παρ. 4 ΚΠΔ).....	101.
5.2 Εξέταση ανήλικων μαρτύρων θυμάτων προσβολής προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας (άρθρ. 226 Α παρ. 1 ΚΠΔ) κατά Ν. 3625/2007 & 3727/2008, 3875/2010, 4198/2013, 4267/2014.....	102.
5.3 Ανάλυση διατάξεων ουσιαστικού ποινικού δικαίου.....	115.
5.3.1 Το έγκλημα της εμπορία ανθρώπων 323 ^Α Π.Κ.....	116.
5.3.2 Το έγκλημα της σωματεμπορίας 351 Π.Κ.....	123.
6. Επιλογικές κρίσεις - Συμπεράσματα.....	134.

B.1 Βιβλιογραφία.....	145.
B.2 Αρθρογραφία.....	149.
B.3 Λοιπές Πηγές.....	156.
Γ. Νομολογία.....	159.

1. Εισαγωγή:

Η εκμετάλλευση ανθρώπων υπό οιαδήποτε μορφή της, και κυρίως της προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας αναγνωρίζεται διεθνώς, ως "σύγχρονη μορφή σκλαβιάς", που προσβάλλει βάνανυσα αφενός την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και αφετέρου αποτελεί κατάφορη παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εκλαμβάνοντας τον άνθρωπο ως αντικείμενο εκμετάλλευσης με σκοπό το κέρδος. Άλλωστε, στην καρδιά της έννοιας της εμπορίας ανθρώπων βρίσκεται ο όρος της εκμετάλλευσης, μιας σύγχρονης δουλείας με πολλά πρόσωπα, που εξυπηρετεί απεχθείς σκοπούς όπως την καταναγκαστική εργασία, την επαιτεία, την λήψη οργάνων του σώματος, τη γενετήσια εκμετάλλευση, την παιδική πορνογραφία, το εμπόριο βρεφών για παράνομες υιοθεσίες, το εμπόριο παρένθετων μητέρων ή και νυφών κατά παραγγελία, την στρατολόγηση ανηλίκων προκειμένου να χρησιμοποιηθούν σε ένοπλες συγκρούσεις, την χρησιμοποίηση ανηλίκων για την τέλεση εγκληματικών πράξεων κ.ο.κ.. Η μέχρι σήμερα εμπειρία δείχνει ότι πρόκειται για μια καλά οργανωμένη εγκληματική δραστηριότητα με διεθνικές προεκτάσεις, η πρακτική εκτύλιξη των οποίων έχει άμεσες και έμμεσες συνέπειες, αφενός στις χώρες προέλευσης - διέλευσης και αφετέρου στις χώρες εκμετάλλευσης, αποφέροντας τεράστιο οικονομικό όφελος.

Τα υψηλά κέρδη εγκληματικών οργανώσεων που δραστηριοποιούνται στην εμπορία ανθρώπων, συχνά διοχετεύονται σε νομότυπες δραστηριότητες, που χρησιμοποιούνται ως "βιτρίνα" για τη νομιμοποίησή τους. Σήμερα, σύμφωνα με τις υπάρχουσες επίσημες Εκθέσεις και τις εκτιμήσεις απειλής, η εμπορία ανθρώπων καταγράφεται ως 3^η κατά σειρά οργανωμένη μορφή εγκληματικής δραστηριότητας, μετά την εμπορία των όπλων και ναρκωτικών. Η καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, κυρίως γυναικών και παιδιών με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση αποτελεί πολιτική προτεραιότητα, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δραστηριοποιείται, για την ανάπτυξη μιας ολοκληρωμένης και πολύ-τομεακής στρατηγικής, με συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων φορέων – Μ.Κ.Ο., Κοινωνικών Υπηρεσιών, Δικαστικών και Αστυνομικών Αρχών και Υπηρεσιών μετανάστευσης, αποβλέποντας στην εξάλειψη του φαινομένου.

Μελέτη Κέντρου Γυναικείων Μελετών και Ερευνών, 2007, Το φαινόμενο της διεθνικής σωματεμπορίας στην Ελλάδα και Διεθνώς, αναρτημένη στο διαδίκτυο www.diotima.org.gr.

A GLOBAL PERSPECTIVE ON TRAFFICKING By M. Cherif Bassiouni, Trafficking of women and children for sexual exploitation in the Americas, International Human Rights Law Institute 2002.

Η Χώρα μας λόγω της γεωγραφικής της θέσης, αλλά και ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποτελεί τόσο Χώρα "ενδιάμεσο" όσο και Χώρα "προορισμός" για τα θύματα εμπορίας ανθρώπων. Οι δράστες εκμεταλλεόμενοι την ευάλωτη κοινωνική θέση και τη δεινή οικονομική κατάσταση των (πιθανών) θυμάτων, με ψευδείς υποσχέσεις καταφέρνουν να αποσπάσουν την συναίνεσή τους και ακολούθως να μεταφέρουν αυτά στον τόπο εκμετάλλευσης. Κατά την εξέλιξη των σταδίων της εμπορίας ανθρώπων

(στρατολόγηση – διακίνηση – εκμετάλλευση), διαπράττονται από τους διακινητές παρεμφερή αδικήματα, όπως “διευκόλυνση παράνομης εισόδου στη Χώρα”, “πλαστογραφίες”, “υφαρπαγή ψευδών βεβαιώσεων” κτλ, από τα οποία καταδεικνύεται αφενός ο τρόπος δράσης των δραστών και αφετέρου η πολύ- παραγοντικότητα του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων.

Στην συνέχεια , ολοένα και πιο σημαντικός εμφανίζεται ο ρόλος της τεχνολογίας, των υπολογιστικών συστημάτων, του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στην ανεύρεση θυμάτων, κυρίως νεαρών γυναικών ή ακόμη και κοριτσιών, από τα κυκλώματα διακίνησης ανθρώπων. Σημαντική αναφορά γίνεται και στην επίσημη έκθεση της Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας όπου παρατίθεται χαρακτηριστικά : «Ωστόσο, νέοι κίνδυνοι, όπως το έγκλημα στον κυβερνοχώρο και η εμπορία ανθρώπων, αυξάνονται επίσης. Τα δίκτυα που κρύβονται πίσω από τις προαναφερθείσες εγκληματικές δραστηριότητες σπεύδουν αμέσως να επωφεληθούν από τις νέες ευκαιρίες και προσαρμόζονται στα παραδοσιακά μέτρα των αρχών επιβολής του νόμου». Σε σχέση με τα παραδοσιακά μέσα εγκληματικότητας, το Διαδίκτυο είναι ένα μέσο που παρέχει μόνο οφέλη στους δράστες και διευκολύνει την οργάνωση εγκληματικών ομάδων που λειτουργούν σε διακρατικό επίπεδο. Έτσι, όλο και περισσότερες μορφές εμπορίας εμφανίζονται καθημερινά που χρησιμοποιούν τον κυβερνοχώρο ως μέσο πρόσληψης ή διαφήμισης "υπηρεσιών και προϊόντων". Μέχρι τώρα έχει γίνει γνωστό πως με την χρήση του διαδικτύου διαπράττονται τα αδικήματα της εμπορίας ανθρώπων υπό το πρίσμα γενετήσιας και εργασιακής εκμετάλλευσης, της παιδικής πορνογραφίας , των παράνομων υιοθεσιών, του εμπορίου οργάνων και των καταναγκαστικών γάμων.

[http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=217&Itemid=215&lang=.](http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=217&Itemid=215&lang=)

Hughes Donna, “The use of news communications and information technologies for sexual exploitation of women and children” ,Hastings Women’s Law Journal, vol. 13 Nr. 1, 2002.

Jones J., “Trafficking Internet Brides”, Information and Communications Technology Law, Vol. 20, Nr. 1, 2011.

Έτσι παρουσιάζεται το φαινόμενο του κυβερνοεγκλήματος γνωστό και ως cyber – crime. Εδώ δέον να σημειωθεί, πως ο βασικός διαχωρισμός των ηλεκτρονικών εγκλημάτων γίνεται ανάμεσα σε αυτά που τελούνται με τη χρήση Ηλεκτρονικών Υπολογιστών, γνωστά ως ηλεκτρονικά εγκλήματα (computercrime) και σε όσα τελούνται μέσω του Διαδικτύου, τα λεγόμενα Κυβερνοεγκλήματα (cybercrime).Ωστόσο, υπάρχουν έντονες διχογνωμίες για τη σημασία των όρων. Είναι αλήθεια ότι κάθε έγκλημα μπορεί να διευκολυνθεί με τη χρήση των υπολογιστών ή των τεχνολογιών της πληροφορικής. Σε πολλές περιπτώσεις η χρήση των υπολογιστών δεν αλλάζει το θεμελιακό χαρακτήρα ενός αδικήματος π.χ – μία δωροδοκία παραμένει δωροδοκία ανεξάρτητα εάν τα χρήματα δόθηκαν με ηλεκτρονικό τρόπο – παρά το γεγονός ότι η χρήση του υπολογιστή μπορεί να επηρεάζει το βαθμό του αδικήματος. Το βέβαιο είναι ότι η εισαγωγή των πληροφοριακών και επικοινωνιακών συστημάτων συνιστά, για τους λόγους που εκτέθηκαν παραπάνω, μία ποιοτική αλλαγή.

Πρέπει εισαγωγικά να σημειωθεί ότι το «ηλεκτρονικό έγκλημα» προηγείται χρονικά και λογικά της κατηγορίας των κυβερνοεγκλημάτων. Κατά τον V. Zur Muhlen εγκληματικότητα δια μέσου των υπολογιστών “αποτελεί κάθε εγκληματική συμπεριφορά στην οποία ο υπολογιστής είναι εργαλείο ή σκοπός της πράξης”. Σύμφωνα με τον ορισμό που προτείνει ο Donn Parker, ως computercrime μπορεί να θεωρηθεί μία εγκληματική πράξη για την επιτυχή τέλεση της οποίας είναι αναγκαία η γνώση των υπολογιστών. Αυτός ο ορισμός διακρίνει από τα εγκλήματα που σχετίζονται με υπολογιστή (computer related crimes), στα οποία οι υπολογιστές χρησιμοποιούνται ως εργαλεία ή ως στόχοι της εγκληματικής πράξης. Η Interpol ονομάζει το πληροφοριακό «ψηφιακό» έγκλημα (digital crime), το χωρίζει σε τρεις κατηγορίες και εμπλέκει και τις δυο κατηγοριοποιήσεις. Πιο συγκεκριμένα διακρίνει σε: **α)πληροφορικό έγκλημα**, το οποίο περιλαμβάνει την πειρατεία, την κλοπή δεδομένων και την κλοπή χρόνου, το λεγόμενο computer break-ins, **β) πληροφορικό έγκλημα**, το οποίο σχετίζεται με τραπεζικές απάτες, **γ) το έγκλημα διαδικτύου**, το οποίο περιλαμβάνει την παιδική πορνογραφία, την αγορά και πώληση ναρκωτικών, το ξέπλυμα χρήματος. Επίσης, Σύμφωνα με τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.), η εγκληματικότητα μέσω των υπολογιστών, σύμφωνα με ορισμό που έδωσε το 1986, ορίζεται ως εξής: “πληροφορικό έγκλημα συνιστά κάθε παράνομη, ανήθικη ή μη εγκεκριμένη συμπεριφορά που περιλαμβάνει την αυτόματη επεξεργασία δεδομένων (data) ή / και τη μετάδοση δεδομένων”.

Ορισμοί οι οποίοι έχουν κυριαρχήσει από το 1970 και μετά είναι των Muhlen (1971), Parker (1973), Sieber (1986), Wsik (1991). Παρουσιάζονται αναλυτικά στο Λάζος Γ. (2001): Πληροφορική και Εγκλημα, Αθήνα , Νομική Βιβλιοθήκη.

Parker, D. B. (1989). Computer Crime: Criminal Justice Resource Manual. Technical Report OJP-86-C-002, U.S. Department of Justice, National Institute of Justice, Office of Justice Program.2nd edition.

OECD Computer related crime: An analysis of legal policy, Paris: OECD, 1986.

Στην ελληνική νομοθεσία δεν υπάρχει νόμος που να αναφέρεται αποκλειστικά σε θέματα Διαδικτύου και να ρυθμίζει τη συμπεριφορά των χρηστών του Διαδικτύου από άποψη ποινικού δικαίου. Ως εγκλήματα που τελούνται με τη χρήση Η/Υ (computer crimes) η ελληνική ποινική νομοθεσία ορίζει την παράνομη αντιγραφή απορρήτων δεδομένων (370B ΠΚ), την παράνομη χρήση ή πρόσβαση σε προγράμματα ή στοιχεία Η/Υ, όπου περιλαμβάνεται και το hacking (370Γ ΠΚ), και την απάτη με υπολογιστή (386Α ΠΚ). Στο βαθμό βέβαια που τα εγκλήματα αυτά διαπράττονται και σε περιβάλλον Διαδικτύου (Κυβερνοεγκλήματα), τότε τα άρθρα αυτά εφαρμόζονται και στις συγκεκριμένες περιπτώσεις.

Μία διάκριση που τείνει να γίνει θολή κατά την άποψη της παρούσης καθώς η πλειοψηφία χρηστών ηλεκτρονικών μέσων παγκοσμίως βρίσκονται μονίμως συνδεδεμένοι στο Ίντερνετ. Τα τελευταία χρόνια, όλο και πιο συχνά συναντάται ο ορός “CloudComputing” ως μία από τις τεχνολογίες αιχμής στο τομέα της παροχής υπολογιστικών υπηρεσιών. Με πολύ απλά λόγια το “**cloud computing**” είναι μία δομή, με την οποία μας δίνεται η δυνατότητα να έχουμε πρόσβαση και να χρησιμοποιούμε web εφαρμογές, χωρίς να τις διαθέτουμε στον υπολογιστή μας ή σε κάποια άλλη συσκευή που είναι διασυνδεδεμένη με το Διαδίκτυο. Σε αυτή τη δομή η εφαρμογή βρίσκεται σε ένα server και εμείς τη χρησιμοποιούμε χωρίς να χρειάζεται να την εγκαταστήσουμε.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα έρευνας που διεξήγαγε η McConnell International σε 52 χώρες, κατατάσσει τα αδικήματα που διαπράττονται στον Κυβερνοχώρο στις παρακάτω κατηγορίες: Παρεμπόδιση (κυβερνο)κυκλοφορίας, Τροποποίηση και Κλοπή δεδομένων, Εισβολή και Σαμποτάζ σε δίκτυο, Μη εξουσιοδοτημένη πρόσβαση, Διασπορά ιών, Υπόθαψη αδικημάτων, Πλαστογραφία και Απάτη. Κύριες μορφές Κυβερνοεγκλημάτων τα οποία διερευνήθηκαν και εξιχνιάστηκαν στην Ελλάδα από την Διεύθυνση Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος, είναι τα παρακάτω: Πορνογραφία ανηλίκων, Οικονομικά Εγκλήματα (Απάτες μέσω Διαδικτύου κ.λπ.), Cracking και Hacking, Εγκλήματα που παραβιάζουν τη νομοθεσία περί πνευματικής ιδιοκτησίας, Διακίνηση ναρκωτικών ουσιών & φαρμακευτικών σκευασμάτων, μέσω Διαδικτύου, Κλοπή Διαδικτυακής Ταυτότητας, Παραβίαση νομοθεσίας περί προσωπικών δεδομένων, Κοινά / παραδοσιακά εγκλήματα που διαπράττονται με την χρήση του Διαδικτύου (εξυβρίσεις, απειλές κ.τ.λ.).

Έχουν, βέβαια, εκδηλωθεί και πιο ακραίες μορφές εγκληματικότητας μέσα από το διαδίκτυο, όπως η συμμετοχή σε αυτοκτονία (π.χ. μέσα από chatrooms, facebookκ.λ.π.) και η ηθική αυτουργία σε ανθρωποκτονία. Τελευταία, έντονα απασχόλησε την κοινή γνώμη της χώρας η προσέλευση ανηλίκων για γενετήσιους λόγους μέσα από ένα διαδικτυακό παιχνίδι “Fortnite” και συγκεκριμένα μέσω της δυνατότητας που παρεχόταν στους χρήστες για ιδιωτική συνομιλία. Κάποια από τα Κυβερνοεγκλήματα μπορούν να τελεστούν και εκτός διαδικτύου, η ύπαρξη όμως ενός τόσο εκτενούς δικτύου υποβοηθάει σε μεγάλο βαθμό την τέλεσή τους. Για παράδειγμα η πορνογραφία ανηλίκων, η οποία υπάρχει και διώκεται ποινικά ακόμα και offline, έχει σημειώσει έξαρση λόγω της διάδοσης του διαδικτύου. Αντίστοιχα, πολλά εγκλήματα που διαπράττονται μέσω διαδικτύου διώκονται με βάση υπάρχουσες διατάξεις του ποινικού κώδικα, όπως η εξύβριση, η εκβίαση και η δυσφήμιση (απλή και συκοφαντική).

Το έγκλημα στον κυβερνοχώρο έχει χαρακτηριστικά που πρέπει να ληφθούν υπόψη προκειμένου να γίνει καλύτερα κατανοητό. Είναι γρήγορο, μπορεί να συμβεί σε οποιονδήποτε είναι συνδεδεμένος στο διαδίκτυο, ενώ είναι δυνατό να πραγματοποιηθεί από και προς οποιοδήποτε σημείο στον πλανήτη. Εξίσου σημαντικό είναι να υπάρξει ένας διαχωρισμός σε όσους διαπράττουν τέτοια εγκλήματα. Ένας πικραμένος πρώην που ανεβάζει υβριστικά status στο facebook δεν είναι σε καμιά περίπτωση το ίδιο με έναν cracker ή έναν διαδικτυακό απατεώνα. Στην πρώτη περίπτωση μιλάμε για άτομα που δεν

έχουν απαραίτητα ιδιαίτερες ικανότητες σε σχέση με Η/Υ, ενώ τα ζητήματα δικαιοδοσίας (π.χ. η επικοινωνία των ελληνικών αρχών με το Facebook) είναι σε ένα βαθμό ρυθμισμένα. Πολύ συχνά, όμως, οι κυβερνοεγκληματίες που προκαλούν τα σοβαρότερα προβλήματα σε κράτη, οργανισμούς και ιδιώτες, είναι άτομα ιδιαίτερα ευφυή, με γνώσεις και εξοπλισμό που καθιστούν εξαιρετικά δύσκολο τον εντοπισμό τους. Ακόμα όμως κι αν εντοπιστούν τα άτομα αυτά, η σύλληψή τους συχνά επαφίεται στη συνεργασία μεταξύ των χωρών όπου εντοπίστηκε η δραστηριότητά τους και τη χώρα όπου βρίσκονται. Στην ουσία αυτό αποτελεί ένα από τα πιο μεγάλα εμπόδια για τις Αρχές που μπορεί να αντιμετωπιστεί μόνο με συνεργασίες και χάραξη κοινών πλαισίων δράσης.

Ένα από τα σοβαρά ζητήματα του ηλεκτρονικού εγκλήματος είναι ο καθορισμός του τόπου τέλεσής του. Ένα απλό παράδειγμα: Ο εξυπηρετητής (server) όπου φιλοξενείται μια ιστοσελίδα με απάτες online dating βρίσκεται στη Ρωσία, ο διαχειριστής της στη Ρουμανία και οι δραστηριότητες της επεκτείνονται σε πολλές χώρες, ανάμεσά τους και η Ελλάδα. Θεωρητικά, ως τόπο τέλεσης εν προκειμένω μπορεί κανείς να θεωρήσει την Ελλάδα, δεδομένου ότι εδώ λαμβάνει χώρα η εξαπάτηση. Παρόλα αυτά, κάτι τέτοιο θα ήταν αναποτελεσματικό, καθώς όσο ο κάτοχος του server δεν παραβιάζει νόμους της χώρας όπου είναι εγκατεστημένος, οι πιθανότητες να πάψει να είναι online είναι ελάχιστες. Στο πλαίσιο αυτό, οι εγχώριες δικωτικές αρχές συνεργάζονται με διάφορες οργανώσεις αλλά και συναρμόδιους φορείς, όπως η Europol, η Interpol, και μέσω αυτής με τις αρχές διαφόρων κρατών, όπως οι ΗΠΑ, η Ολλανδία, το Ισραήλ, η Ρουμανία και άλλες.

Στα υπό μελέτη αδικήματα και ειδικότερα στα δύο βασικότερα εγκλήματα ήτοι της εμπορίας ανθρώπων 323^A ΠΚ και της σωματεμπορίας 351 ΠΚ, μπορεί να υπάρξει τέλεση με τη χρήση υπολογιστή ή και διαδικτύου. Ειδικότερα, στο 323^A ΠΚ η χρήση των ως άνω μέσων μπορεί να λάβει χώρα στην απειλή βίας, στην πρόσληψη θύματος όπως κυρίως στην τέλεση του αδικήματος μέσω απατηλών μέσων. Τα ως άνω ισχύουν ακριβώς και για το έγκλημα της σωματεμπορίας ωστόσο με τη χρήση υπολογιστή και διαδικτύου μπορεί να συντελεστεί η γενετήσια εκμετάλλευση της παραγράφου 6 και ειδικά τη «χρησιμοποίηση από κερδοσκοπία του σώματος, της φωνής ή της εικόνας προσώπου για την πραγματική ή προσποιητή επιχείρηση τέτοιας πράξης ή για την παροχή εργασίας ή υπηρεσιών που αποσκοπούν στη γενετήσια διέγερση.». Μάλιστα, η «χρήση υπολογιστή και διαδικτύου» στην εμπορία ανθρώπων έλαβε τέτοια έκταση όπου δημιουργήθηκε ο διεθνής όρος cyber- trafficking, ήτοι διαδικτυακή εμπορία ανθρώπων. Η χρήση του διαδικτύου συμβάλλει πειρεταίρω, στην διαφήμιση των θυμάτων, στην διαφήμιση υπηρεσιών και οργάνων των θυμάτων και στην προσέλκυση των πελατών.

Στα υπόλοιπα εγκλήματα που θα μελετήσουμε, διακρίνουμε σε εκείνα που τελούνται κατά κύριο λόγο με την χρήση υπολογιστών και συστημάτων επεξεργασίας δεδομένων, με την χρήση διαδικτύου όπως η πορνογραφία ανηλίκων 348^A ΠΚ, προσέλκυση παιδιών για γενετήσιους λόγους 348B ΠΚ, 348Γ πορνογραφικές παραστάσεις ανηλίκων) και σε εγκλήματα που τελούνται παραδοσιακά αλλά επιλέγεται η τέλεση τους με την χρήση

υπολογιστή και διαδικτύου ως πιο επωφελής όπως π.χ το έγκλημα σωματεμπορίας 351 ΠΚ, το 337 παρ 3 ΠΚ περί προσβολή γενετήσιας αξιοπρέπειας, το 348 παρ. 3 περί διευκόλυνση ακολασίας άλλων, 323^ΑΠΚ περί εμπορίας ανθρώπων.

Το Internet/ διαδίκτυο πράγματι προσφέρει πληθώρα πλεονεκτημάτων σε δράστες εγκλημάτων εκμετάλλευσης όπως: τεράστια δεξαμενή χρηστών, ευκολότερη πρόσβαση στην τεχνολογία και τις υπηρεσίες της από άποψη κόστους, ανωνυμία των δραστών και δυνατότητα παραποίησης πραγματικών τους στοιχείων, υψηλή ταχύτητα, ευκολία χρήσης, δυνατότητα εξάπλωσης της όποιας δραστηριότητας στα πέρατα του κόσμου και επαφή με απροσδιόριστο αριθμό θυμάτων, δυσκολία εντοπισμού των δραστών (δυσκολία να εντοπιστούν τα ψηφιακά τους ίχνη), αδυναμία των θυμάτων να καταγγείλουν τους επίδοξους δράστες λόγω απόκρυψης των στοιχείων τους, υψηλή κερδοφορία σε σχέση με το κόστος επένδυσης, καθώς και έλλειψη κατάλληλων κρατικών πολιτικών, νομοθεσιών αλλά και ενιαίας διεθνούς νομοθεσίας σχετικά με την εμπορία ανθρώπων και τα εγκλήματα στον κυβερνοχώρο, δημιουργώντας έτσι προβλήματα δικαιοδοσίας και δίωξης.

Πιο συγκεκριμένα, η χρήση του Διαδικτύου για την πρόσληψη/ εκμετάλλευση των θυμάτων λαμβάνει διάφορες μορφές όπως: εξαπάτηση των θυμάτων με την χρήση διαδικτύου και υπηρεσιών του π.χ αποστολή ψεύτικων διαφημίσεων για εργασίες όπως οικιακή εργασία, σερβιτόρα / μπάρμαν, μοντελινγκ κλπ., θύματα τα οποία ήδη έχουν «προσληφθεί» με παραδοσιακούς τρόπους εξαναγκάζονται να παρέχουν τις υπηρεσίες τους διαδικτυακά, διαφήμιση των θυμάτων και των υπηρεσιών τους μέσω Ίντερνετ. Εν συνεχεία, δύο βασικές μέθοδοι προσέγγισης των θυμάτων από τους εμπόρους έχουν ταυτοποιηθεί και πιο συγκεκριμένα η διασπορά ψευδών διαφημίσεων για εργασία, γραφεία γνωριμιών και συννοικεσιών και φυσικά η χρήση μέσων κοινωνικής δικτύωσης όπως το Facebook και το Craigslist, το οποίο θεωρήθηκε ένα από τα μεγαλύτερα forumπροσφοράς ερωτικών υπηρεσιών ενάντια στην βούληση των θυμάτων.

Πράγματι, τα εγκλήματα εκμετάλλευσης μέσω διαδικτύου μπορούν και λαμβάνουν ποικίλα σχήματα αναφορικά με τον τρόπο τέλεσης, ήτοι :**α.** το θύμα μπορεί να προσεγγίστηκε μέσω ίντερνετ ωστόσο η εκμετάλλευση να έλαβε τις παραδοσιακές της μορφές, **β.** το θύμα να προσεγγίζεται μέσω διαδικτύου, να αναγκάζεται να προσελκύει πελάτες μέσω αυτού, ωστόσο οι πράξεις εκμετάλλευσης να είναι και πάλι παραδοσιακές, **γ.** το θύμα να προσεγγίζεται μέσω ίντερνετ ή παραδοσιακά και η γενετήσια εκμετάλλευσή του να λαμβάνει χώρα ‘ψηφιακά’ **δ.** συναντάμε και την περίπτωση το ίντερνετ να χρησιμοποιείται μόνο στο πλαίσιο συμφωνίας εμπόρου και πελάτη και ακολουθεί να σε οποιαδήποτε μορφή της η πράξη εκμετάλλευσης σε βάρος του θύματος.

Cyber trafficking: recruiting victims of human trafficking through the net ATHANASSIA P. SYKIOTOU, Essays in Honour of Nestor Courakis, Ant. N. Sakkoulas Publications L.P. 2017.

Steven Branigan (2005), High-tech Crimes Revealed: Cyber war stories from the digital front, Boston, MA: Addison-Wesley; Europol, ‘High tech crimes with in the EU: old crimes new tools, new crimes new tools’, Threat Assessment 2007, High Tech Crime Centre.

Main trends of the Council of Europe Report on the misuse of the Internet for the recruitment of victims of trafficking in human beings, Ms Athanassia P. Sykiotou, Lecturer in Criminology, Faculty of Law, Democritus University of Thrace, Greece, Misuse of the Internet for the recruitment of victims of trafficking in human beings, Seminar proceedings Strasbourg, 7-8 June 2007.

Έτσι, με την παρούσα θα επιχειρηθεί να αναλύσουμε το εγχώριο νομοθετικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση της οιασδήποτε μορφής εκμετάλλευσης ανθρώπων, αλλά και για την προστασία και αρωγή των θυμάτων, με σημείο αναφοράς πάντα τις ευρωπαϊκές και διεθνείς νομοθετικές προβλέψεις. Αρχικά, γίνεται λόγος για τα πρώτα διεθνή βήματα αναγνώρισης εγκλημάτων εκμετάλλευσης καθώς και για την θεσμοθέτηση ρυθμίσεων σε πλαίσιο ευρωπαϊκό, ενωσιακό αλλά και σε διεθνή κείμενα αυξημένης νομικής ισχύος και δεσμευτικότητας. Εν συνεχεία, ακολουθεί το εγχώριο νομοθετικό πλαίσιο και πιο συγκεκριμένα ο Ν. 2910/2001 «Είσοδος και παραμονή αλλοδαπών στην Ελληνική Επικράτεια, Κτήση της ελληνικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση και άλλες διατάξεις.» όπου διαγράφεται το έγκλημα της σωματεμπορίας και των συναφών εγκλημάτων, ενώ εισάγονται και σχετικές ρυθμίσεις σε μία πρωτόλεια μορφή.

Επίσης, αναλύεται ο Ν. 3064/2002 περί «Καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων, των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και γενικότερα της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής και αρωγή στα θύματα των πράξεων αυτών.» **σε συνδυασμό με Π.Δ 233/2003** «Για την προστασία και αρωγή θυμάτων μεταξύ άλλων και σωματεμπορίας, που εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση του 3064/2002», όπου εισάγουν ρηξικέλευθες και σύμφωνες με τις τότε διεθνείς νομικές τάσεις ρυθμίσεις, προς την ποινικά αυστηρότερη αντιμετώπιση των υπό κρίση εγκλημάτων αλλά και προς την δημιουργία προστατευτικού νομικού πλαισίου για τα θύματα.

Επιπρόσθετα, αναλύεται ο θεσμός της νομικής βοήθειας Ν. 3226/2004, θεσμός που διαδραματίζει καίριο ρόλο στα υπό μελέτη εγκλήματα αλλά και ο Νόμος 3811/2009 περί «Αποζημίωσης των θυμάτων εγκλημάτων βίας από πρόθεση» με τις μετέπειτα τροποποιήσεις του. Στην συνέχεια, παρουσιάζονται και άλλα εξαιρετικά ουσιαστικά εγχώρια νομοθετήματα και ρυθμίσεις αναφορικά με την γενετήσια και όχι μόνο εκμετάλλευση όπως: το άρθρο 34. παρ. 7 του Νόμου 3274/2004 (ΦΕΚ 195/Α/19-8-04) «Οργάνωση και λειτουργία των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού», ο **Ν. 3386/2005** σχετικά με την «είσοδο, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην ελληνική επικράτεια», το άρθρο 11 του Νόμου 3536/2007 (ΦΕΚ 42/Α/23-2-2007) «Ειδικές ρυθμίσεις θεμάτων μεταναστευτικής πολιτικής και λοιπών ζητημάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης», ο **Νόμος 3625/2007** «Κύρωση, εφαρμογή του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με την εμπορία παιδιών, την παιδική πορνεία και παιδική πορνογραφία και άλλες διατάξεις», ο **Ν. 3727/2008** «Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των παιδιών κατά της γενετήσιας εκμετάλλευσης και κακοποίησης, μέτρα για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και την αποσυμφόρηση των καταστημάτων κράτησης και άλλες διατάξεις», ο **Ν. 3875/2010** «Κύρωση και

εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος και των τριών Πρωτοκόλλων αυτής και συναφείς διατάξεις», ο Ν. **4198/2013** για την «Πρόληψη και καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και προστασία των θυμάτων αυτής και άλλες διατάξεις», ο Ν. **4216/2013** «Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη δράση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων», ο Ν. 4251/14 «Κώδικας Μετανάστευσης και κοινωνικής ένταξης» αλλά και ο Ν. **4267/2014** περί «Καταπολέμησης της σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας και άλλες διατάξεις».

Επίσης, ειδικότερα θα αναλυθούν επιμέρους διατάξεις ιδιαίτερα σημαντικές για τις υπό μελέτη περιπτώσεις, όπως το άρθρ. 59 παρ. 4 ΚΠΔ περί «προδικαστικών ποινικών ζητημάτων στην ποινική δίκη». Ακόμα, ιδιαίτερη αναφορά θα ακολουθήσει και για την διάταξη του άρθρ. 226 Α παρ. 1 ΚΠΔ περί «εξέτασης ανήλικων μαρτύρων θυμάτων προσβολής προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας». Τέλος, εξετάζεται κατά πόσο ανταποκρίθηκε στην πρόκληση των σχετικών εγκλημάτων ο Έλληνας Νομοθέτης, καθώς και η πραγματική κατάσταση που επικρατεί στην χώρα σχετικά με την εμπορία ανθρώπων οιασδήποτε μορφής, κατόπιν δε θα διατυπωθούν και ανάλογες προτάσεις.

2. Ανασκόπηση διεθνούς νομοθετικού πλαισίου:

2.1 Τα πρώτα διεθνή βήματα:

Έλαβαν χώρα με την υιοθέτηση από την Κοινωνία των Εθνών, στο Παρίσι, της Διεθνούς Συμφωνίας για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Λευκής Σαρκός (International Convention for the Suppression of the White Slave Traffic, 1904). Σκοπός της ως άνω συμφωνίας ήταν η προστασία των λευκών γυναικών από τα κυκλώματα σωματεμπορίας και επικεντρωνόταν στην προστασία των θυμάτων και όχι στην ποινική αντιμετώπιση του φαινομένου (Βλ Κυριαζή Τ, *Εμπορία ανθρώπων - Διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010*, «Η Σύμβαση αυτή στόχευε στην αντιμετώπιση της διακίνησης Βρετανών γυναικών σε οίκους ανοχής στην Ευρώπη και τη διακίνηση Ευρωπαίων γυναικών στις Ηνωμένες Πολιτείες»). Βέβαια, τα συμβαλλόμενα κράτη ήτοι Βέλγιο, Δανία, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Ολλανδία, Πορτογαλία, Ισπανία, Ρωσία, Σουηδία – Νορβηγία, Ελβετία και Ηνωμένο Βασίλειο αναλαμβάνουν να θεσπίσουν μέτρα και αρχές για την συλλογή και επεξεργασία δεδομένων σχετικά με την διακίνηση γυναικών στο εξωτερικό για σκοπούς «ανήθικους», την επικοινωνία με τις αντίστοιχες αρχές των συμβαλλόμενων μερών, την παρακολούθηση λιμανιών και σιδηροδρομικών σταθμών και διενέργεια ερευνών για την ταυτοποίηση θυμάτων και διακινητών.

Ενδιαφέρον ακόμα, παρουσιάζει και το τρίτο άρθρο όπου υφίσταται υποχρέωση των κυβερνητικών Αρχών να λαμβάνουν καταθέσεις από τα θύματα- πόρνες προκειμένου να εντοπιστεί ο θύτης, η χώρα προέλευσης του θύματος και διερευνηθεί σε συνεργασία με τις αντίστοιχες Αρχές της χώρας καταγωγής η δυνατότητα επαναπατριsmού. Στην δεύτερη παράγραφο ορίζεται πως για τα θύματα ποινικής διακίνησης, οι κυβερνήσεις οφείλουν να τα εμπιστεύονται προσωρινά και μέχρι τελικού επαναπατριsmού τους σε δημόσια ή ιδιωτικά φιλανθρωπικά ιδρύματα ή σε ιδιώτες που παρέχουν εγγυήσεις ασφαλείας. Ο επαναπατριsmός λαμβάνει χώρα μόνο μετά την διασταύρωση της ταυτότητας και των στοιχείων του θύματος και όλα τα κράτη- μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να επιτρέψουν την διέλευση από τα εδάφη τους, ενώ το κράτος εντοπισμού του θύματος αναλαμβάνει από κοινού με την χώρα καταγωγής την κάλυψη των εξόδων. Ωστόσο, στο κείμενο υπάρχει διαχωρισμός στα θύματα που υπήρξαν πόρνες και στο παρελθόν, και έτσι μόνο αυτά που δεν υπήρξαν πόρνες στο παρελθόν δικαιούνται της ως άνω προστασίας. Διαχωρίζονται δηλαδή τα θύματα ανάμεσα σε αγνές αθώες γυναίκες και πόρνες, διαχωρισμός που υφίσταται σε μεγάλο βαθμό μέχρι και σήμερα.

Chuang Janie, «Redirecting the debate over trafficking in women: definitions, paradigms and contexts», Harvard Human Rights Journal, vol. 11, 1998.

Εν συνεχεία, ακολούθησε η Διεθνής Σύμβαση για την Καταστολή της Διακίνησης Λευκής Σαρκός(International Convention for the Suppression of the White Slave Traffic, 04/05/1910), η οποία υπεγράφη και πάλι στο Παρίσι και έσπευσε να καλύψει τα κενά της προαναφερθείσας, για την ποινική διώξη των δραστών και την κατάσταση ατιμωρησίας που είχε δημιουργήσει. Η σύμβαση αυτή υπογράφηκε αρχικά από την Αυστροουγγαρία, το Βέλγιο, την Βραζιλία, την Δανία, την Γαλλία, την Γερμανία, την Μεγάλη Βρετανία, την Ιταλία, την Ολλανδία, την Πορτογαλία, Ρωσία, Ισπανία και Σουηδία και δεσμεύτηκαν να τιμωρούν αυστηρά οποιοδήποτε άτομο που με σκοπό να ικανοποιήσει τα πάθη τρίτου, προμήθευσε, δέλεασε ή οδήγησε μακριά με ανήθικους σκοπούς οποιαδήποτε γυναίκα που δεν έχει συμπληρώσει το εικοστό έτος της ηλικίας της ή έκανε χρήση βίας, απειλών, απάτης ή οποιοδήποτε άλλου εξαναγκαστικού μέσου σε βάρος γυναίκας μεγαλύτερης των είκοσι ετών για να επιτύχει τον σκοπό αυτόν. Πρόκειται δηλαδή για την πρώτη Σύμβαση με σαφή ποινικό χαρακτήρα.

Dunbar Michelle O.P, “The past, present and future of International trafficking in women for prostitution”, Buffalo Women’s Law Journal, 1999-2000.

Επίσης, προβλέπεται υποχρέωση ενημέρωσης των μερών για την λήψη συναφών νομοθετικών μέτρων καθώς και κοινοποίησης των αρχείων δραστών των υπό κρίση εγκλημάτων. Διευκρινίζεται, στην συνέχεια, πως οι προβλέψεις της Σύμβασης αποτελούν το ελάχιστον και πως τα κράτη μπορούν να εφαρμόσουν αυστηρότερες ρυθμίσεις όπως την τιμωρία δραστών για την εκμετάλλευση γυναικών χωρίς την χρήση απατηλών ή εξαναγκαστικών μέσων. Περαιτέρω, για πρώτη φορά τίγεται το θέμα της συναίνεσης, καθώς στην περίπτωση των ανηλίκων πρέπει να συντρέχουν μέσα εξαναγκασμού ή εξαπάτησης, ενώ στους ανήλικους δεν είναι αναγκαίο, ενώ θέμα συναίνεσης στην

παρούσα Σύμβαση τίθεται μόνο στο στάδιο της στρατολόγησης. Ένα σοβαρό μειονέκτημα του υπό κρίση νομικού κειμένου είναι ότι διαχωρίζεται η σωματεμπορία/εμπορία με την παράνομη καταναγκαστική πορνεία, στο μέτρο που η τελευταία ρυθμίζεται από την εσωτερική έννομη τάξη των μερών, με αποτέλεσμα να μειώνεται σημαντικά το πεδίο εφαρμογής και η αποτελεσματικότητα της Σύμβασης.

Vries P., "White Slaves In A Colonial Nation: The Dutch Campaign Against The Traffic In Women In The Early Twentieth Century", Social & Legal Studies, Vol. 14, Nr. 1, 2005.

Demleitner Nora., "Forced prostitution: Naming an international offence", Fordham International Law Journal, vol. 18, 1994.

Η ως άνω Σύμβαση είναι απότοκος του Συνεδρίου που έλαβε χώρα στην Μαδρίτη το 1910 για την σύνταξή της. Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά την διάρκεια του τέθηκε υπό αμφισβήτηση ο όρος του «εμπορίου λευκής σαρκός», ωστόσο διατηρήθηκε καθώς ήταν ευρέως διαδεδομένος. Φαίνεται έτσι πως για την διεθνή κοινότητα είχε περισσότερη σημασία η πιθανότητα μια επιτυχημένης εκστρατείας για την προστασία των λευκών γυναικών, παρά η ευαισθητοποίηση για την εκμετάλλευση έγχρωμων ανθρώπων, παρά το γεγονός ότι οι έγχρωμες γυναίκες και μόνο, αποτελούσαν την πλειοψηφία των θυμάτων εκμετάλλευσης.

Todres Jonathan, "Law, Otherness and Human Trafficking", Santa Clara Law Review, vol. 43, No. 3, 2009.

Srikantiah Jayashri, "The perfect victims and real survivors: The iconic victim in domestic human trafficking", Boston University Law Review, vol. 87, No. 1, 2007.

Το 1921, συνήφθη η Διεθνής Σύμβαση περί Καταστολής της Σωματεμπορίας των Γυναικών και των Παιδιών (International Convention for the Suppression of the Traffic in Women and Children). Με την παρούσα επιδιώχθηκε κατά τρόπο πληρέστερο η καταπολέμηση σωματεμπορίας παιδιών και γυναικών σε σχέση με τις προηγούμενες δύο Συνθήκες και επικεντρώνεται σε τρεις κυρίως άξονες. Αρχικά, διατηρείται ο ορισμός που δόθηκε στην Σύμβαση του 1910, ωστόσο τα κράτη δεσμεύονται για τον εντοπισμό και την δίωξη της εμπορίας παιδιών και των δύο φύλων καθώς και των γυναικών ανεξαρτήτως φυλετικής καταγωγής. Ακόμα, ορίζεται πως ενήλικη είναι η γυναίκα που έχει συμπληρώσει το 21^ο έτος της ηλικίας της, επεκτείνοντας έτσι την ανηλικότητα κατά ένα έτος σε σχέση με ότι ήδη ίσχυε αλλά και την προστασία στα ανήλικα θύματα. Επιπρόσθετα, ποινικοποιούνται η απόπειρα και οι προπαρασκευαστικές ενέργειες για την τέλεση των υπό κρίση εγκλημάτων, ενώ τίθεται υποχρέωση των μερών να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για την δυνατότητα έκδοσης δραστών ακόμα και όταν δεν υπάρχουν συναφείς συμφωνίες έκδοσης μεταξύ τους.

Farrior Stephanie "The international law on trafficking in women and children for prostitution: making it live up to its potential", Harvard Human Rights Journal , vol. 10, 1997.

Στην συνέχεια, δεύτερο άξονα συνιστά η έγκριση και η εποπτεία πρακτορείων και γραφείων εύρεσης εργασίας με λήψη μέτρων νομοθετικών αλλά και διοικητικών. Τέλος, λαμβάνονται μέτρα προστασίας με την ενημέρωση γυναικών και ανηλίκων που μεταναστεύουν, ακόμα και κατά την διάρκεια των ταξιδιών τους αναφορικά με τους ενδεχόμενους κινδύνους και τις υπηρεσίες που παρέχουν βοήθεια και στέγαση. Ακόμα, επεκτείνεται το προστατευτικό πλαίσιο που διαμορφώθηκε με τις προηγούμενες Συνθήκες και σε μη λευκές γυναίκες καθώς και σε παιδιά ανεξάρτητα φύλου

Σημαντική, επίσης, σύμβαση αποτέλεσε η Διεθνής Σύμβαση περί Καταστολής της Σωματεμπορίας των Ενήλικων Γυναικών (International Convention for the Suppression of the Traffic in Women of Full Age, 1933), όπου απαντάται εντατικοποίηση και αυστηροποίηση στην δίωξη των υπό κρίση εγκλημάτων καθώς τα μέρη οφείλουν να τιμωρούν τους δράστες ασχέτως αν χρησιμοποιήθηκαν εξαναγκαστικά ή απατηλά μέσα ή αν το θύμα συναινούσε στην οιαδήποτε εκμετάλλευση του.

Torgolay Shaheen, "Trafficking and Forced Prostitution: A Manifestation Of Modern Slavery ", Tulane Journal of International and Competitive Law, vol. 14, 2006.

Στα πλαίσια της Κοινωνίας των Εθνών το 1937, συντάχθηκε ένα σχέδιο Συνθήκης το οποίο είχε στόχο να ενσωματώσει στις ουσιώδεις ρυθμίσεις των προηγούμενων Συνθηκών και να εξασφαλίσει την διεθνή συνεργασία για την εξαφάνιση των οίκων ανοχής και την δίωξη-τιμωρία των ιδιοκτητών-διαχειριστών τους, θεωρώντας ότι τα πορνεία αποτελούν βασικό «γρανάζι» του συστήματος εμπορίας. Ιδιαίτερης σημασίας χρήζει στην παρούσα η εξάλειψη κάθε νομοθεσίας που νομιμοποιεί την πορνεία, η καταπολέμηση κερδοσκοπίας με την εκμετάλλευση τρίτων καθώς και η αποκατάσταση των θυμάτων. Η συγκεκριμένη Συνθήκη δεν υπογράφηκε ποτέ λόγω του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου.

Demleitner Nora., "Forced prostitution: Naming an international offence", Fordham International Law Journal, vol. 18, 1994.

Η συνέχεια στην καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων δόθηκε στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών, όπου το 1946 το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο των Ηνωμένων Εθνών σύστησε την Επιτροπή για το Καθεστώς της Γυναίκας (Commission on the Status of Women). Η ως άνω Επιτροπή θέσπισε στην πρώτη συνεδρίαση βασικές αρχές για την προώθηση της ισότητας των φύλων και έθεσε ως πρωταρχικό στόχο την εξάλειψη της πορνείας και της εμπορίας των γυναικών. Ιδιαίτερης αναφοράς χρήζει η Διεθνής Σύμβαση περί Καταστολής της Εμπορίας Προσώπων και της Εκμετάλλευσης της Πορνείας των Άλλων (Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others, 1949). Η συγκεκριμένη σύμβαση αποτελεί την πρώτη διεθνή συνθήκη που υπεγράφη από τον νεοσυσταθέντα τότε Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, στην οποία συμπεριλήφθηκαν οι ρυθμίσεις των ως άνω

τεσσάρων συνθηκών και είναι απότοκος των Πρωτοκόλλων που εξεδόθησαν το 1947-1949 στο Lake Success στην Νέα Υόρκη, με τα οποία τα κράτη-μέρη δεσμεύτηκαν να τηρήσουν τις υποχρεώσεις που ανέκυπταν από τις προαναφερθείσες Συνθήκες και τα όργανα των Η.Ε ανέλαβαν τις αρμοδιότητές τους.

Convention for Suppression of the Traffic in Persons and the Exploitation of the Prostitution of Others, U.N.T.S, vol.96.

Αρχικά, η παρούσα είναι το πρώτο συμβατικό κείμενο που αντιμετωπίζει την εμπορία ανθρώπων και όχι μόνο γυναικών και παιδιών. Κοινό τόπο για τα κράτη μέρη αποτέλεσε η συνειδητοποίηση ότι η πορνεία και το συνακόλουθο κακό της εμπορίας ανθρώπων με σκοπό την εκπόρνευση, είναι ασύμφωνα με την αξιοπρέπεια και την αξία του ανθρώπου και θέτουν σε κίνδυνο την ευημερία του ανθρώπου, της οικογένειας και της κοινωνίας. Στην συνέχεια, θα λέγαμε πως οι ρυθμίσεις που θεσπίζονται κατανέμονται σε τρεις μεγάλους άξονες ήτοι την καταπολέμηση της εμπορίας και εκμετάλλευσης ανθρώπων, την ενίσχυση της συνεργασίας των κρατών στην δίωξη των δραστών και λήψη μέτρων για την προστασία και αρωγή των θυμάτων.

Ήδη από το πρώτο άρθρο, τα κράτη-μέρη δεσμεύονται να τιμωρούν όποιον για να ικανοποιήσει πάθη τρίτου προμηθεύει, δελεάζει ή οδηγεί μακριά κάποιο άλλο πρόσωπο με σκοπό την εκπόρνευσή του, ακόμα και με την συναίνεσή του, ή εκμεταλλεύεται την πορνεία άλλου ακόμα και με την συναίνεσή του. Επιπρόσθετα, δεν απαιτείται να συντρέχει κερδοφορία των δραστών, ενώ διώκεται και η εγχώρια εμπορία. Ποινικοποιούνται ακόμα, η ιδιοκτησία, η παραχώρηση-μίσθωση, χρηματοδότηση οίκων ανοχής (Άρθρο 2) αλλά και οι προπαρασκευαστικές πράξεις, η απόπειρα και η συμμετοχή σε πράξεις εμπορίας. Ενδιαφέρουσες ρυθμίσεις εισάγονται και με τα άρθρα 5 και 6 όπου το θύμα μπορεί να συνεισφέρει στην δίωξη του δράστη ενώ στην συνέχεια τίθεται υποχρέωση των κρατών μελών περί εξάλειψης οιασδήποτε νομοθεσίας που επιτρέπει την καταχώριση σε ειδικά μητρώα θυτών και θυμάτων σωματ/εμπορίας και επιτήρησης-εποπτείας τους.

Παράλληλα, ορίζεται ότι προηγούμενη καταδίκη δράστη λαμβάνεται υπόψη για να θεμελιωθεί υποτροπή του, για την επιβολή στέρησης πολιτικών δικαιωμάτων, καθώς επίσης προβλέπεται δίωξη και τιμωρία του δράστη στη χώρα του μετά την διάπραξη συναφών αδικημάτων στο εξωτερικό (Άρθρα 7 και 9).Εν συνεχεία, διευκρινίζεται πως ο ορισμός των αναφερόμενων αδικημάτων, η δίωξη και τιμωρία του δράστη θα πρέπει να συμφωνούν με το εσωτερικό δίκαιο των μερών, ρύθμιση που εν πολλοίς περιορίζει το ορισμό και συνεπώς και το πεδίο εφαρμογής της παρούσας, όπως διαγράφεται στο άρθρο 1(άρθρο 11). Στα επόμενα άρθρα τίθεται υποχρέωση των συμβαλλομένων για λήψη μέτρων μέσω της εκπαίδευσης, της υγείας και κοινωνικών υπηρεσιών για την πρόληψη της πορνείας και την αποκατάσταση και ενσωμάτωση των θυμάτων, τα οποία μάλιστα οφείλουν να κοινοποιούν στον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών.

Nelson Kathryn E, "Sex trafficking and forced prostitution: Comprehensive new legal approaches", Houston Journal of International Law, vol.24, 2002.

Εξέχουσα θέση στα βοηθητικά μέτρα κατέχει ο επαναπατρισμός των θυμάτων, όπου δυστυχώς υφίσταται και πάλι διαχωρισμός στα θύματα ανάλογα το αν υπήρξαν πόρνες στο παρελθόν ανάλογος με αυτόν της Συνθήκης 1904, όπου ναι μεν τους παρέχεται δυνατότητα επαναπατρισμού, όχι όμως προσωρινή φροντίδα και υποστήριξη. Τέλος, διατηρούνται οι διατάξεις για την από κοινού επιβάρυνση με τα έξοδα επαναπατρισμού ανάμεσα στην χώρα προέλευσης και προορισμού, αλλά και αυτές για την υποχρέωση επιτήρησης των γραφείων εύρεσης εργασίας.

Η υπό κρίση συνθήκη απέβλεψε κυρίως στην ποινικοποίηση των αδικημάτων της παράνομης διακίνησης προσώπων με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση και της μαστροπείας και στην προώθηση της διεθνούς συνεργασίας για τη δίωξή τους, ενώ ελάχιστης σημασίας έτυχε η προστασία και αρωγή των θυμάτων. Περαιτέρω, δεν δίδεται το εννοιολογικό περιεχόμενο της εμπορίας ανθρώπων η οποία φαίνεται να συγγέεται με την πορνεία και επιπλέον η ανυπαρξία μηχανισμών για την ορθή εφαρμογή της προμήνυε σαφώς την αναποτελεσματικότητα της. Το ως άνω πλαίσιο φυσικά και δεν μπορεί να χαρακτηριστεί πλήρες ή επαρκές, ωστόσο η αναγνώριση και η ρύθμιση του φαινομένου έστω και πρωτόλεια μόνο θετική και ενθαρρυντική μπορούσε να χαρακτηριστεί.

Toepfer Susan Feanne, Wells Bryan Stuart, "The worldwide market for sex: A review of international and regional legal prohibitions regarding trafficking in women", Michigan Journal of Gender and Law, vol. 2, Nr. 1, 1994.

Επιπρόσθετα, καθοριστικής σημασίας για την καταπολέμηση του φαινομένου της «Σωματεμπορίας» και εν γένει της γενετήσιας εκμετάλλευσης αποτέλεσε το Πρόσθετο Πρωτόκολλο του Ο.Η.Ε για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Εμπορίας Ανθρώπων, ιδιαίτερα Γυναικών και Παιδιών (Protocol to prevent, suppress and punish trafficking in persons, especially women and children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime), που συμπληρώνει από κοινού με άλλα δύο πρωτόκολλα τη Σύμβαση του Ο.Η.Ε κατά του Υπερεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος, το οποίο υπεγράφη στο Παλέρμο της Σικελίας το Δεκέμβριο του 2000. Οι βασικοί στόχοι εξαντλούνται στην πρόληψη και την καταστολή της εμπορίας ανθρώπων, στην προώθηση της διακρατικής συνεργασίας για την αντιμετώπιση του φαινομένου και στην αρωγή και προστασία των θυμάτων, δίδοντας ιδιαίτερη έμφαση στην προστασία των γυναικών και των παιδιών, ως πιο ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.

Το Πρωτόκολλο του Παλέρμο συνιστά το πρώτο συμβατικό κείμενο, το οποίο προσδιόρισε εννοιολογικά το αδίκημα της εμπορίας ανθρώπων, με την υιοθέτηση ενός ευρύτατου ορισμού, βάσει του οποίου αναδεικνύονται οι σύγχρονες μορφές του. Σύμφωνα λοιπόν με το άρθρο 3 του πρωτοκόλλου ως «Διακίνηση προσώπων νοείται η στρατολόγηση, μεταφορά, μετακίνηση, παροχή καταλύματος ή η υποδοχή προσώπων, με την απειλή ή χρήση βίας ή άλλων μορφών εξαναγκασμού, με απαγωγή, εξαπάτηση, παραπλάνηση, κατάχρηση εξουσίας ή ευάλωτης θέσης ή με παροχή ή αποδοχή χρημάτων ή ωφελημάτων για να επιτευχθεί η συγκατάθεση προσώπου που έχει τον έλεγχο άλλου προσώπου, με σκοπό την εκμετάλλευση. Η εκμετάλλευση περιλαμβάνει,

τουλάχιστον, την εκμετάλλευση της πορνείας άλλων ή άλλες μορφές γενετήσιας εκμετάλλευσης, την αναγκαστική εργασία ή παροχή υπηρεσιών, τη δουλεία ή πρακτικές παρόμοιες με τη δουλεία, την υποτέλεια ή την αφαίρεση οργάνων του σώματος».

Σημειώνεται δε, πως για την απόδοση του ορισμού στα ελληνικά, πέρα από τον Νόμο 3875/2010 με τον οποίο κυρώνεται το εν λόγω Πρωτόκολλο, σημαντικά συνετέλεσε η θεωρία κατά την πρώτη δεκαετία έως την κύρωση. Περαιτέρω, στο ίδιο άρθρο ορίζεται πως η συναίνεση του θύματος στην σκοπούμενη εκμετάλλευση του δεν λαμβάνεται υπόψη όταν χρησιμοποιούνται τα ως άνω μέσα, ενώ στα παιδιά δεν είναι απαραίτητη η χρήση των εν λόγω μέσων, δίνοντας έτσι μία πρώτη απάντηση στην διαφωνία που υπάρχει τόσο στην εγχώρια, όσο και διεθνή κοινότητα σχετικά με το ζήτημα της συναίνεσης του θύματος.

Δημήτραινας Γ., «Άρθρο 323^A ΠΚ: Το ελληνικό κυρωτικό εγχείρημα στην καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, με σκοπό την εργασιακή τους εκμετάλλευση ή την αφαίρεση οργάνων του σώματος», σε Τιμητικό Τόμο για Ν. Ανδρουλάκη, Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2003.

Όπως κατανοεί κανείς από την ευρύτατη αλλά και λεπτομερέστατη ως άνω διατύπωση και την απαρίθμηση κάθε μορφής εμφάνισης του φαινομένου εμπορίας ανθρώπων, σκοπός της παρούσης αποτελούσε η δυνατότητα υπαγωγής οιασδήποτε μορφής εκμετάλλευσης ανθρώπων, δίδοντας έτσι και τα απαραίτητα κίνητρα στην εγχώρια νομοθεσία κάθε συμβαλλόμενου κράτους προκειμένου να αναμορφωθεί πλήρως η αντιμετώπιση των εν λόγω εγκληματικών πράξεων. Είναι ακόμα πρώτη φορά που αναγνωρίζεται σαφώς η σχέση ανάμεσα στην εμπορία ανθρώπων και τις μορφές δουλείας και καταναγκαστικής εργασίας, πέρα από την σεξουαλική εκμετάλλευση. Έτσι, τα συμβαλλόμενα μέλη οφείλουν να αναπροσαρμόσουν την ποινική τους νομοθεσία προκειμένου να χαρακτηί η αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση στα ως άνω εγκλήματα σύμφωνα με τις προτροπές της υπό μελέτη Σύμβασης(άρθρο 5).

Drew Sandhya, "Human trafficking: A modern form of slavery?" , European Human rights Law Review, Nr. 4, 2004.

Πέραν όμως της ποινικοποίησης του αδικήματος, στο επίκεντρο των κατασταλτικών πολιτικών του πρωτοκόλλου τοποθετείται και ο ρόλος των διωκτικών αρχών, για την αποτελεσματικότητα των οποίων είναι αναγκαία η διεθνής και περιφερειακή συνεργασία καθώς και η πρακτική εκπαίδευση και κατάρτιση του προσωπικού τους (άρθρο 10). Ωστόσο, πέρα από την κατασταλτική προσέγγιση, το πρωτόκολλο περιέχει ρυθμίσεις σχετικές με την πρόληψη του φαινομένου, εισάγοντας στο άρθρο 9 μια δέσμη συναφών μέτρων, η ενσωμάτωση των οποίων στην εγχώρια έννομη τάξη καθίσταται υποχρεωτική για τα συμβαλλόμενα κράτη. Τέλος, στο Πρωτόκολλο υπάρχουν διατάξεις σχετικές με την παροχή προστασίας και αρωγής στα θύματα εμπορίας ανθρώπων (άρθρα 6 – 8).

Αρχικά το προσωπικό πεδίο εφαρμογής του πρωτοκόλλου, όπως προκύπτει από τη μελέτη των πρώτων Σχεδίων του κειμένου, περιοριζόταν στην εμπορία γυναικών και παιδιών. Σύντομα όμως τα κράτη συναίνεσαν στην επέκταση του πεδίου εφαρμογής σε όλα τα ανθρώπινα όντα, με έμφαση ωστόσο στην

προστασία γυναικών και παιδιών. Βλ Κυριαζή Τ., σελ 35 *Εμπορία ανθρώπων - Διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010.*

Στα πλαίσια μιας σύντομης κριτικής προσέγγισης του υπό συζήτηση διεθνούς κειμένου, θα πρέπει να επισημανθεί το περιορισμένο πεδίο εφαρμογής του Πρωτοκόλλου, ως συμπληρωματικού νομοθετικού εργαλείου προς τη Σύμβαση κατά του Υπερεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος. Περαιτέρω, λαμβάνεται υπόψη η διεθνική οργανωμένη εγκληματική δραστηριότητα, και μένουν αρρύθμιστες ατομικές και ενδοσυνοριακές εγκληματικές συμπεριφορές. Επίσης, είναι εμφανής η επικέντρωση στο κατασταλακτικό επίπεδο, χωρίς την ανάλογη ανθρωποκεντρική προσέγγιση και μέριμνα για την προστασία και αρωγή των θυμάτων, όπου οι υποχρεώσεις των κρατών στο επίπεδο αυτό χαρακτηρίστηκαν τόσο χαλαρές, ώστε να αμφισβητείται η αποτελεσματικότητά τους. Ωστόσο, αναμφισβήτητα απεδόθη ένας λεπτομερής ορισμός που αποδίδει τις περισσότερες μορφές της εμπορίας και εκμετάλλευσης ανθρώπων, ο οποίος αποτελεί την εκκίνηση για κάθε συζήτηση γύρω από τα κρίση εγκλήματα.

Chacon J.M, "Misery and myopia understanding the failures of U.S efforts to stop human trafficking", Fordham Law Review, vol. 74, Nr. 6, 2006.

Ως έγκλημα διασυνοριακής φύσης θεωρείται εκείνο το οποίο: «α. τελείται σε περισσότερα του ενός κράτη, β. τελείται σε ένα κράτος, αλλά σημαντικό τμήμα της προπαρασκευής, του σχεδιασμού, της καθοδήγησης ή του ελέγχου του λαμβάνει χώρα σε άλλο κράτος, γ. τελείται σε ένα κράτος από οργανωμένη εγκληματική ομάδα που συμμετέχει σε εγκληματικές δραστηριότητες σε περισσότερα του ενός κράτη, ή δ. τελείται σε ένα κράτος αλλά έχει σημαντικές επιπτώσεις σε άλλο κράτος» (άρθρο 3 παρ. 2 της Σύμβασης).

Ως οργανωμένη εγκληματική ομάδα νοείται «η δομημένη ομάδα τριών ή περισσότερων προσώπων που υπάρχει για κάποια χρονική περίοδο και ενεργεί με κοινό σκοπό τέλεσης ενός ή περισσότερων σοβαρών εγκλημάτων ή εγκλημάτων που θεσπίζονται σύμφωνα με τη Σύμβαση αυτή, προκειμένου να ποριστεί αμέσως ή εμμέσως οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος» (άρθρο 2 στοιχ. α της Σύμβασης).

Α. Συκιώτου, Εμπορία ανθρώπων στα Βαλκάνια. Θύμα, δράστης και κατασταλακτικές στρατηγικές, Εκδ. Σάκκουλα, 2003.

Παπασιώπη – Πασιά Ζ., Η αντιμετώπιση του «θύματος» εμπορίας ανθρώπων από τον εθνικό νομοθέτη. Σύντομη επισκόπηση του Ελληνικού δικαίου σε σχέση με τα δίκαια της Ιταλίας, του Βελγίου και της Ολλανδίας σε Τιμητικό Τόμο για τον Στέργιο Αλεξιάδη, Εκδ. Σάκκουλα, 2010.

2.2 Ευρωπαϊκό Πλαίσιο:

Ήδη από την το 1980 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο παρουσίασε έντονο ενδιαφέρον για την καταπολέμηση του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων αλλά και των εγκλημάτων γενετήσιας εκμετάλλευσης με αποτέλεσμα, η Επιτροπή Υπουργών και η Κοινοβουλευτική Συνέλευση να προχωρήσουν στην ψήφιση και υιοθέτηση μια σειρά συστάσεων αφορώσες την εμπορία ανθρώπων με σκοπό τη σεξουαλική και όχι μόνο εκμετάλλευση ιδίως παιδιών και γυναικών. Πιο συγκεκριμένα, εξαιρετικά ουσιώδεις Συστάσεις αποτελούν :

Συμεωνίδου - Καστανίδου Ε., Εμπορία ανθρώπων: Ειδικά μέτρα αντιμετώπισης και προβλήματα εφαρμογής τους σε: Εμβάθυνση στο ουσιαστικό ποινικό δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2008.

Συκιώτου Α Εμπορία ανθρώπων στα Βαλκάνια Θύμα, δράστης και κατασταλτικές στρατηγικές, Εκδ. Σάκκουλα, 2003.

Η Σύσταση NoR (1991) 11 για τη σεξουαλική εκμετάλλευση, την πορνογραφία και την πορνεία παιδιών και νεαρών ενηλίκων (on sexual exploitation, pornography and prostitution of children and young adults).**Η Σύσταση NoR (1996) 1099** για τη σεξουαλική εκμετάλλευση των παιδιών (on sexual exploitation of children) καθώς και η **Σύσταση NoR (1996) 1286** για την ανάπτυξη ευρωπαϊκής στρατηγικής για τα παιδιά (on a European strategy for children).Ακόμα σημαντικές υπήρξαν οι **Σύσταση NoR (1997) 1325** για τη διακίνηση και εμπορία γυναικών και την καταναγκαστική πορνεία (on traffic in women and forced prostitution) αλλά και η **Σύσταση NoR (2000) 11** για την ανάληψη δράσης ενάντια στην εμπορία ανθρώπων με σκοπό τη σεξουαλική τους εκμετάλλευση (on action against trafficking in human beings for the purpose of sexual exploitation).**Σύσταση NoR (2001) 16** για την προστασία των παιδιών ενάντια στη γενετήσια εκμετάλλευση (on the protection of children against sexual exploitation).**Σύσταση NoR (2002) 1545** για την εκστρατεία ενάντια στην παράνομη διακίνηση γυναικών (campaign against trafficking in women).**Σύσταση NoR (2003) 1610** για την μετανάστευση συνδεδεμένη με την εμπορία γυναικών και την πορνεία (on migration connected with trafficking in women and prostitution). **Σύσταση NoR (2003) 1611** για την εμπορία οργάνων στην Ευρώπη (on trafficking in organs in Europe).

Καίριας σημασίας και συνάφειας είναι η Σύμβαση της Βουδαπέστης για το έγκλημα στον Κυβερνοχώρο που υπεγράφη στις 23.11.2001, που επέφερε αρκετές αλλαγές στον πιο εύστοχο καθορισμό των κυβερνοεγκλημάτων αλλά και στη διεθνή συνεργασία. Παρόλο, που η εν λόγω συνθήκη είχε υπογραφεί από 50 χώρες, μεταξύ αυτών και η Ελλάδα, και είναι σε ισχύ από το 2004, εντούτοις επικυρώθηκε από την χώρα μας 3-8-2016 με τον Ν. 4411/2016. Η συνθήκη αυτή περιέχει εκτενείς αναφορές σε όλες τις μορφές του κυβερνοεγκλήματος, ενώ αποτελεί μια αρκετά καλή βάση για να αναπτυχθεί η συνεργασία μεταξύ των αρχών σε κρατικό επίπεδο πάνω σε τέτοια ζητήματα.

Αρχικά, στο πρώτο άρθρο αυτής δίδονται σχετικοί ορισμοί και πιο συγκεκριμένα " του συστήματος υπολογιστή", "των δεδομένων υπολογιστών", "του παρόχου υπηρεσιών" και " των δεδομένων κίνησης". Σε επίπεδο ουσιαστικού ποινικού δικαίου ,

θεσπίζεται υποχρέωση των συμβαλλόμενων μερών να ποινικοποιήσουν πράξεις κατά της εμπιστευτικότητας, ακεραιότητας και διαθεσιμότητας των δεδομένων και συστημάτων υπολογιστών και δη της παράνομης πρόσβασης (άρθρο 2), της υποκλοπής δεδομένων (άρθρο 3), της επενέργειας σε δεδομένα και συστήματα (άρθρο 4 και 5), χρήσης συσκευών για την τέλεση των αδικημάτων των άρθρων 2 έως 5 του παρόντος.

Στην συνέχεια, λόγος γίνεται για τα εγκλήματα σχετικά με υπολογιστές όπου τίθεται υποχρέωση τυποποίησης του εγκλήματος της πλαστογραφίας σχετικής με υπολογιστές όπου κρίνεται αναγκαίο να ποινικοποιηθεί στο εσωτερικό δίκαιο κάθε κράτους, η από πρόθεση και άνευ δικαιώματος εισαγωγή, αλλοίωση, διαγραφή ή καταστολή δεδομένων υπολογιστή, που έχει ως αποτέλεσμα την παραγωγή μη αυθεντικών δεδομένων, με σκοπό να θεωρηθούν αυτά αυθεντικά ή να γίνουν ενέργειες με βάση αυτά ωσάν να είναι αυθεντικά για νόμιμους σκοπούς, ασχέτως του εάν αυτά τα δεδομένα είναι ή όχι άμεσα αναγνώσιμα ή αντιληπτά (άρθρο 7).

Τα εγκλήματα σχετικά με υπολογιστές ολοκληρώνονται με την απάτη σχετικά με υπολογιστές όπου ποινικοποιείται η από πρόθεση και άνευ δικαιώματος πρόκληση απώλειας ξένης περιουσίας δια της α. εισαγωγής, αλλοίωσης, διαγραφής ή καταστολής δεδομένων υπολογιστή, β. παρέμβασης στη λειτουργία ενός συστήματος υπολογιστή με δόλια ή αθέμιτη πρόθεση όπως, άνευ δικαιώματος, προσπορισθεί οικονομικό όφελος για τον ίδιο ή για άλλο πρόσωπο (άρθρο 8).

Στα πιο συναφές με την παρούσα άρθρο 9 στα εγκλήματα σχετικά με το περιεχόμενο τυποποιείται το έγκλημα της παιδικής πορνογραφίας. Κατά το ως άνω άρθρο, κάθε συμβαλλόμενο μέρος οφείλει λάβει τα νομοθετικά και άλλα μέτρα που είναι αναγκαία για να ποινικοποιηθούν στο εγχώριο δίκαιό του οι ακόλουθες συμπεριφορές, όταν διαπράττονται από πρόθεση και άνευ δικαιώματος: α. παραγωγή παιδικής πορνογραφίας με σκοπό την διανομή της μέσω ενός συστήματος υπολογιστή, β. προσφορά ή διάθεση παιδικής πορνογραφίας μέσω ενός συστήματος υπολογιστή, γ. διανομή ή μετάδοση παιδικής πορνογραφίας μέσω ενός συστήματος υπολογιστή, δ. προμήθεια παιδικής πορνογραφίας μέσω ενός συστήματος υπολογιστή για ίδια χρήση ή για άλλο πρόσωπο, ε. κατοχή παιδικής πορνογραφίας σε ένα σύστημα υπολογιστή ή σε ένα μέσο αποθήκευσης δεδομένων υπολογιστή. Στην παράγραφο 2 εν συνεχεία, δίδεται το περιεχόμενο του όρου της παιδικής πορνογραφίας, ήτοι πορνογραφικό υλικό που απεικονίζει οπτικά: α. ένα ανήλικο να εμπλέκεται σε σαφώς σεξουαλική συμπεριφορά, β. ένα πρόσωπο που φαίνεται ότι είναι ανήλικο να συμμετέχει σε σαφώς σεξουαλική συμπεριφορά, γ. ρεαλιστικές εικόνες που απεικονίζουν ένα ανήλικο να εμπλέκεται σε σαφώς σεξουαλική συμπεριφορά.

Στην συνέχεια, τίθενται τα εγκλήματα σχετικά με παραβιάσεις συγγραφικών και συγγενικών δικαιωμάτων (άρθρο 10). Στην ενότητα περί «εξαρτημένης ευθύνης και κυρώσεων», αρχικά γίνεται λόγος για την υποχρέωση των μερών να διώκουν την απόπειρα αλλά και την συμμετοχή στα εγκλήματα που τυποποιούνται σύμφωνα με τα άρθρα 2 έως 10 της παρούσης Συμβάσεως, όταν αυτά διαπράττονται από πρόθεση, ενώ στο άρθρο 12 προβάλλεται αναγκαίο να διασφαλιστεί η ευθύνη των νομικών προσώπων

για ποινικά εγκλήματα που ποινικοποιούνται σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση, όταν αυτά διαπράττονται προς όφελος των νομικών προσώπων από ένα φυσικό πρόσωπο που ενεργεί είτε ατομικώς ή ως μέλος ενός οργάνου του νομικού προσώπου και έχει ιθύνουσα θέση εντός αυτού του νομικού προσώπου, δυνάμει: - εξουσιοδότησης να εκπροσωπεί το νομικό πρόσωπο, ή - εξουσίας να λαμβάνει αποφάσεις για λογαριασμό του νομικού προσώπου, ή - εξουσίας να ασκεί έλεγχο εντός του νομικού προσώπου.

Επιπρόσθετα, τα κράτη – μέλη οφείλουν να τιμωρούν ποινικά αναλόγως τις ως άνω πράξεις (άρθρο 13). Σε δικονομικό πλαίσιο, με την επαρκή προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών, περιλαμβανομένων και των δικαιωμάτων που δημιουργούνται από τις υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει δυνάμει της Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών του Συμβουλίου της Ευρώπης του 1950, της Διεθνούς Συμβάσεως για τα Αστικά και Πολιτικά Δικαιώματα του 1966 του ΟΗΕ, και των λοιπών ισχυουσών διεθνών συμφωνιών για τα ανθρώπινα δικαιώματα, και οι οποίες θα ενσωματώνουν την αρχή της αναλογικότητας (άρθρο 15), πρέπει να τεθούν σε ισχύ διαδικασίες όπως : Κατεπείγουσα διατήρηση αποθηκευμένων δεδομένων υπολογιστών, κατεπείγουσα διατήρηση και μερική αποκάλυψη στοιχείων κίνησης προς την αρμόδια αρχή του Συμβαλλομένου Μέρους (άρθρα 16 και 17), κατεπείγουσα επίδειξη δεδομένων είτε απευθείας από τον χρήστη είτε μέσω παρόχου υπηρεσιών (άρθρο 18).

Επιπρόσθετα, προτείνεται η δημιουργία διαδικασιών για την έρευνα και κατάσχεση αποθηκευμένων δεδομένων υπολογιστή (άρθρο 19), συλλογή δεδομένων κίνησης σε πραγματικό χρόνο (άρθρο 20), καθώς και για την άρση απορρήτου (άρθρο 21). Επίσης, τα συμβαλλόμενα κράτη οφείλουν να προβούν στις κατάλληλες ενέργειες προκειμένου να θεμελιώσουν δικαιοδοσία για την δίωξη των προαναφερθέντων εγκλημάτων(άρθρο 22). Όπως προλέχθηκε, η μεγάλη σημασίας της παρούσας έγκειται στην προώθηση της συνεργασίας των μερών, και στο Κεφάλαιο III τίθενται οι γενικές αρχές σχετικά με την διεθνή συνεργασία, με την έκδοση, με την αμοιβαία συνδρομή, αυθόρμητη ενημέρωση σε συμβαλλόμενο μέρος, με διαδικασίες που αφορούν τις αιτήσεις αμοιβαίας συνδρομής ελλείψει ισχυουσών διεθνών συμβάσεων, με εφαρμογή της παρούσης, σχετικά με την εμπιστευτικότητα κατά την συνεργασία των μερών και του περιορισμού αυτής (άρθρα 23 – 28).

Στις ειδικές διατάξεις της Σύμβασης περιέχονται ρυθμίσεις σχετικά με την κατεπείγουσα διατήρηση αποθηκευμένων δεδομένων υπολογιστών, την κατεπείγουσα γνωστοποίηση διατηρηθέντων δεδομένων κίνησης, την αμοιβαία συνδρομή σχετικά με την πρόσβαση σε αποθηκευμένα δεδομένα υπολογιστή, την διασυνοριακή πρόσβαση σε αποθηκευμένα δεδομένα υπολογιστή, μετά από συναίνεση ή σε περίπτωση που αυτά είναι διαθέσιμα στο κοινό, τη δικαστική συνδρομή για την συλλογή δεδομένων κίνησης σε πραγματικό χρόνο και την αμοιβαία συνδρομή σχετικά με την άρση απορρήτου δεδομένων περιεχομένου(άρθρα 29 – 34).

Τέλος, κάθε Συμβαλλόμενο Μέρος οφείλει να ορίσει ένα σημείο επαφής που θα είναι διαθέσιμο σε εικοσιτετράωρη βάση, επτά ημέρες την εβδομάδα, στελεχωμένο με

εκπαιδευμένο και καταρτισμένο προσωπικό, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η παροχή άμεσης συνδρομής σε περιπτώσεις έρευνας ή δίωξης αναφορικά με τα συγκεκριμένα ποινικά αδικήματα ή με σκοπό την συλλογή των αποδεικτικών στοιχείων σε ηλεκτρονική μορφή για ένα ποινικό αδίκημα με εφαρμογή μέτρων όπως α. την παροχή τεχνικών συμβουλών, β. τη διατήρηση των δεδομένων σύμφωνα με τα Άρθρα 29 και 30, γ. τη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων, παροχή νομικής ενημέρωσης και τον εντοπισμό των υπόπτων.

Επίσης, αξίζει να σημειωθεί πως το πρώτο συμβατικό κείμενο του Συμβουλίου της Ευρώπης, στο οποίο επιχειρείται μια ιδιαίτερα συστηματική προσπάθεια μελέτης και ανάλυσης του φαινομένου και εναρμόνισης τόσο της κατασταλτικής όσο και της ανθρωποκεντρικής διάστασης του φαινομένου, αποτελεί η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη Δράση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων (Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings), η οποία υπεγράφη το Μάιο του 2005 στη Βαρσοβία, ρυθμίσεις της οποίας εισάγονται στην εθνική μας έννομη τάξη με τον Ν. 4216/13, με τον οποίο κυρώθηκε η εν λόγω σύμβαση από το Ελληνικό Κράτος.

Αρχικά, στην ως άνω Σύμβαση δίδεται ο ορισμός της εμπορίας υιοθετώντας αυτόν από το Πρωτόκολλο του Πατέρμο, τον οποίο και διεύρυνε υπάγοντας και περιπτώσεις εμπορίας ανθρώπων τελούμενες εντός των συνόρων ενός κράτους, χωρίς να απαιτείται εμπλοκή οργανωμένης εγκληματικής ομάδας (άρθρο 2). Επίσης, κατοχυρώνεται η υποχρέωση των κρατών μελών να λάβουν προληπτικά μέτρα με ανθρωποκεντρική προσέγγιση, με σημαντικότερα τον σχεδιασμό μεταναστευτικών πολιτικών και μέτρων για την μείωση της ζήτησης υπηρεσιών των θυμάτων (άρθρο 5 παρ. 4 και άρθρο 6). Κύριας ωστόσο σημασίας είναι το προβλεπόμενο πλέγμα προστασίας και αρωγής των θυμάτων. Το υπό κρίση συμβατικό κείμενο θα αναλυθεί λεπτομερώς στην θεματική του Ν. 4216/13.

2.3 Ενωσιακό Πλαίσιο:

Η αλήθεια είναι πως η ενασχόληση με τα υπό μελέτη εγκλήματα μέχρι το έτος 1996 ήταν ιδιαίτερα μειωμένη, ωστόσο αξίζει να σημειωθούν οι Συστάσεις που υιοθέτησε το Συμβούλιο της 29,30-11-1993 για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων αλλά και τα Ψηφίσματα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με τη σωματεμπορία γυναικών, στα οποία περιλαμβάνονταν αιτήματα για την προστασία των θυμάτων, ως μαρτύρων στη δίκη κατά των διακινητών τους, και τη χορήγηση προσωρινής άδειας διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους. Πρέπει δε να επισημανθεί ο ηγετικός ρόλος του Κοινοβουλίου για την αντιμετώπιση των συγκεκριμένων εγκλημάτων παρά τις περιορισμένες αρμοδιότητές του.

Ψήφισμα για την εκμετάλλευση της πορνείας και το σωματεμπόριο (EE C 120 της 16.05.1989, σελ 352 επ), Ψήφισμα για τη σωματεμπορία γυναικών (EE C 268 της 04.10.1993).

Συμεωνίδου-Καστανίδου Ελ. «Εμπορία ανθρώπων – Οι διεθνείς κατευθύνσεις, το ισχύον ποινικό δίκαιο και το νομοσχέδιο του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης», Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Λ. Κοσίρη, 1982.

Johnson Diane, *Trafficking of women into the European Union*, New England International and Comparative Law, 1999.

Παπασιώπη-Πασιά Ζ. Η αντιμετώπιση του «θύματος» εμπορίας ανθρώπων από τον εθνικό νομοθέτη. Σύνομη επισκόπηση του Ελληνικού δικαίου σε σχέση με τα δίκαια της Ιταλίας, του Βελγίου και της Ολλανδίας σε Τιμητικό Τόμο για τον Στέργιο Αλεξιάδη, Εκδ. Σάκκουλα, 2010.

Αρχικά, η πρώτη δραστηριοποίηση γύρω από τα υπό κρίση εγκλήματα έλαβε χώρα το 1989, οπότε και υιοθετήθηκε το Ψήφισμα για την εκμετάλλευση πορνείας και την σωματεμπορία, κατά το οποίο το Κοινοβούλιο τοποθετήθηκε σχετικά με το διεθνές πλαίσιο, κρίνοντας την Σύμβαση του 1949 ως ιδιαίτερα απόλυτη και αναποτελεσματικά καλώντας ωστόσο τα κράτη να την επικυρώσουν. Το εν λόγω Ψήφισμα δεν διευκρινίζει την διαφορά ανάμεσα στην εμπορία ανθρώπων και στην πορνεία, υιοθετώντας τον ορισμό των Ηνωμένων Εθνών το 1949 κατά τον οποίο, η καταναγκαστική πορνεία συνιστά δουλεία ή πρακτική παρόμοια με δουλεία και θεωρώντας ταυτόχρονα την εμπορία ανθρώπων με σκοπό την πορνεία ως μία από τις πιο εξευτελιστικές και βάρβαρες μορφές δουλείας.

Lazaridis Gabriella, *Trafficking and Prostitution. The growing exploitation of migrant women in Greece*, *The European Journal of Women's Studies*, Vol. 8 Nr.1, 2001.

Demleitner Nora., "Forced prostitution: Naming an international offence", *Fordham International Law Journal*, vol. 18, 1994.

Chuang Janie, «Redirecting the debate over trafficking in women: definitions, paradigms and contexts», *Harvard Human Rights Journal*, vol. 11, 1998.

Στην συνέχεια, υποχρεώσεις των κρατών-μελών συνιστούν η υλοποίηση προγραμμάτων ενημέρωσης και αποκατάστασης των θυμάτων, η θέσπιση ποινών στην εθνική νομοθεσία τους για την τιμωρία των δραστών, και η δυνατότητα καταγγελίας εκ μέρους των θυμάτων στην χώρα υποδοχής χωρίς τον φόβο απέλασης. Παρά το γεγονός ότι ακόμα και σήμερα η χορήγηση άδειας διαμονής εγείρει σοβαρές συζητήσεις και αντιδράσεις, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο πρότεινε το συγκεκριμένο μέτρο σε περίπτωση γυναίκας που κινδυνεύει σοβαρά σε περίπτωση επαναπατριsmού της και στην περίπτωση που είναι πιθανή η επαναθυματοποίηση της.

Κούρτης Βασίλειος, «Η καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων στην Ευρωπαϊκή Ένωση», σε Παπασιώπη Παζιά, *Το νομικό καθεστώς για τις αλλοδαπές γυναίκες – θύματα εκμετάλλευσης και παράνομης διεθνούς διακίνησης*.

Chuang Janie, «Redirecting the debate over trafficking in women: definitions, paradigms and contexts», *Harvard Human Rights Journal*, vol. 11, 1998.

Το επόμενο Ψήφισμα σχετικά με την σωματεμπορία γυναικών, που ψηφίστηκε το 1993, διαχώρισε τις έννοιες της σωματεμπορίας και της πορνείας και κάλεσε τα κράτη-μέλη να

υιοθετήσουν ξεκάθαρους ορισμούς και να λάβουν νομοθετικά μέτρα που να αναγνωρίζουν την σωματεμπορία ως παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τρία χρόνια αργότερα στο Ψήφισμα για την σωματεμπορία υπήρξε μία εξέλιξη στην θέση του Κοινοβουλίου σε σχέση με τα προηγούμενα δύο Ψηφίσματα (που αναφορικά με την σωματεμπορία ασχολήθηκε μόνο με την εκμετάλλευση πορνείας) και ασχολήθηκε με την εμπορία ανθρώπων ανεξαρτήτως φύλου και χωρίς περιορισμό των μορφών εκμετάλλευσης.

Chuang Janie, «Redirecting the debate over trafficking in women: definitions, paradigms and contexts», Harvard Human Rights Journal, vol. 11, 1998.

Lazaridis Gabriella, Trafficking and Prostitution. The growing exploitation of migrant women in Greece, The European Journal of Women's Studies, Vol. 8 Nr.1, 2001.

Ειδικότερα, με τον όρο σωματεμπορία εννοείται η παράνομη πράξη κατά την οποία κάποιος άμεσα ή έμμεσα, ενθαρρύνει την είσοδο ή τη διαμονή πολίτη τρίτης χώρας με σκοπό την εκμετάλλευση του, με την χρήση δόλου ή οποιαδήποτε άλλη μορφή εξαναγκασμού ή με κατάχρηση της ευάλωτης θέσης του ατόμου ή του διοικητικού του καθεστώτος του. Σημαντικό στοιχείο στον ως άνω ορισμό αποτελεί ότι τα κράτη μέλη καλούνται να επικεντρωθούν στην χρήση απατηλών ή εξαναγκαστικών μέσων και όχι στην συναίνεση των θυμάτων, ενώ αρνητικό αποτέλεσε ότι αφορά την σωματεμπορία που τελείται μόνο από τρίτες χώρες προς την Ένωση και όχι εντός των συνόρων της. Το ψήφισμα βελτίωσε το πλαίσιο σε σχέση με τα δύο προηγούμενα, καθώς περιέλαβε ξεκάθαρες νομοθετικές και άλλες προτάσεις και έδωσε έμφαση στην ανάγκη για κοινή πολιτική και στενότερη συνεργασία μεταξύ των μελών της Ε.Ε..

Johnson Diane, Trafficking of women into the European Union, New England International and Comparative Law, 1999.

Συγκεκριμένα, προτάθηκε η επέκταση των κοινοτικών αρμοδιοτήτων, ώστε να περιλαμβάνεται και η σωματεμπορία, αλλά και η ανάληψη κοινών δράσεων μέχρι την υλοποίηση της, καθώς επίσης προκρίθηκε ως λύση στην αντιμετώπιση του ζητήματος με προσχώρηση στην ΕΣΔΑ. Ταυτόχρονα το Κοινοβούλιο προώθησε με το Ψήφισμα αυτό πρωτοβουλίες με στόχο την πρόσληψη της σωματεμπορίας στις χώρες προέλευσης συνδυαστικά με προληπτικά και κατασταλτικά μέτρα εντός της Κοινότητας. Ως προς τα μέτρα εντός της κοινότητας ιδανικότερα θεωρήθηκαν η εκπόνηση μελετών, ο καθορισμός προτύπων εργατικής νομοθεσίας για την άτυπη εργασία, ο έλεγχος αδειών παραμονής «καλλιτεχνών», η μηχανογραφημένη ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των μελών, θέσπιση εξωεδαφικής δικαιοδοσίας και την πρόβλεψη για την κατάσχεση κερδών στα κράτη-μέλη, παροχή αρμοδιότητας στην Europol για την αντιμετώπιση της εμπορίας ανθρώπων, την δημιουργία τηλεφωνικών αριθμών κλήσεων σε περίπτωση ανάγκης για τα θύματα, μεταφραστικές διευκολύνσεις κατά τις νομικές διαδικασίες, υποστήριξη των ΜΚΟ και δημιουργία μονάδων υποδοχής στις χώρες προορισμού.

Τέλος, αναντίρρητα μπορεί να ειπωθεί πως πρόκειται για μία ανθρωποκεντρική προσέγγιση του Κοινοβουλίου με τα παρόν κείμενο, η οποία αναφέρεται σε ποικίλες πτυχές του φαινομένου, προτείνοντας μάλιστα και συγκεκριμένες λύσεις. Τέλος, θα λέγαμε πως τα προαναφερθέντα Ψηφίσματα είναι καθοριστικής αξίας, ιδίως για την συγκεκριμένη χρονική περίοδο, όπου η ευαισθητοποίηση Διεθνών Οργανισμών περί του θέματος ήταν ιδιαίτερα περιορισμένη, όπως και η ενημέρωση της παγκόσμιας κοινότητας γύρω από το φαινόμενο.

Τα επόμενα χρόνια το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υιοθέτησε μία σειρά ψηφισμάτων για την προστασία των παιδιών και άρχισε με την έκδοση του Ψηφίσματος σχετικά με τους ανηλίκους που είναι θύματα βίας, διαπιστώνοντας την υπέρμετρη αύξηση των εγκλημάτων της παιδεραστίας, της σεξουαλικής εκμετάλλευσης και εμπορίας παιδιών και πρότεινε μεταξύ άλλων την δημιουργία κεντρικού μητρώου καταγραφής απαχθέντων και την χρηματοδότηση ειδικευμένων ΜΚΟ. Ακολούθησε το Ψήφισμα σχετικά με τα μέτρα προστασίας των ανηλίκων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, όπου θεωρήθηκε απαραίτητη η υιοθέτηση κοινής δράσης από το Συμβούλιο για την καταπολέμηση της απαγωγής και του εμπορίου παιδιών και η εφαρμογή ενός προγράμματος πρωτοβουλιών για τα άτομα που έχουν ευθύνη για την αντιμετώπιση των φαινομένων, με στόχο την επιμόρφωση τους καθώς και την ανταλλαγή του συγκεκριμένου προσωπικού μεταξύ των κρατών-μελών. Ακόμα, το Κοινοβούλιο επέκτεινε την πρόταση για την δημιουργία μητρώου, προκρίνοντας την δημιουργία ευρωπαϊκού κέντρου για τα εξαφανισθέντα παιδιά, το οποίο θα συντονίζει τις δραστηριότητες των επιμέρους κέντρων και οργανώσεων.

Στο Ψήφισμα σχετικά με την ανακοίνωση της Επιτροπής για το παράνομο και βλαβερό περιεχόμενο του ίντερνετ, που αναφέρεται μεταξύ άλλων στο εμπόριο γυναικών και παιδιών, το Κοινοβούλιο καταδίκασε την χρήση του διαδικτύου για την μετάδοση μηνυμάτων εγκληματικού χαρακτήρα και ιδίως την χρήση του για την μετάδοση παιδικής πορνογραφίας και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών και επισήμανε ότι το εμπόριο ανθρώπων για σκοπούς σεξουαλικής εκμετάλλευσης χρησιμοποιεί πολλά μέσα και είδη επικοινωνίας μεταξύ των οποίων και το internet, συχνά με προφάσεις υιοθεσιών ή θέσεων εργασίας κ.ά. και ότι στο ζήτημα αυτό πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στο πλαίσιο των πολιτικών της Ε.Ε για την αντιμετώπιση της εμπορίας γυναικών. Σημαντικής σημασίας ήταν η παρατήρηση για το ζήτημα αλληλοεπικάλυψης των δράσεων Διεθνών Οργανισμών και ζητήθηκε από την Επιτροπή να ανοίξει διεθνή διάλογο.

Σχετικά με τον ρόλο των ΜΜΕ για την διαμόρφωση πρότυπων και ιδεολογιών, σημειώνει στα μέσα αυτά εμφανίζεται πάντα παράνομο και βλαπτικό περιεχόμενο, ωστόσο η ιδιομορφία της διαδικτυακής πληροφορικής έγκειται στο ότι δεν υπάρχουν μεσολαβητές και σύνορα, καθιστώντας τον κρατικό-κυβερνητικό έλεγχο σχεδόν αδύνατο. Ανάλογες αναφορές στο εμπόριο παιδιών και σχετικές προτάσεις διατύπωσε το Κοινοβούλιο σχετικά με την ανακοίνωση της Επιτροπής για την καταπολέμηση του παιδεραστικού σεξουαλικού τουρισμού και με το μνημόνιο για την συμβολή της Ε.Ε

στην αποτελεσματικότερη καταπολέμηση της παιδεραστίας και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης των παιδιών.

Το ως άνω Ψήφισμα εξεδόθη στον απόηχο της αποκάλυψη κυκλώματος παιδεραστίας στο Βέλγιο και τον τραυματισμό της εμπιστοσύνης που υπέστη η διεθνής κοινότητα ζητήθηκε από τον δικαστή του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Melchior Wathelet, να λάβει υπόψη τις ιδιαίτερες απαιτήσεις που καλούνται να ανταποκριθούν οι δικαστές του ως άνω οργάνου και να παραιτηθεί από την θέση του, καθώς η απόφαση του ως Βέλγος Υπουργός Δικαιοσύνης να αποφυλακίσει πρόωρα τον Marc Dutroux, ο οποίος ήταν ύποπτος για την δολοφονία πολλών παιδιών, που ήταν μεν πλήρως νόμιμη, είχε όμως τρομακτικές και ειδικές συνέπειες. Το 1998 το Κοινοβούλιο αποδέχθηκε το Ψήφισμα αναφορικά με την ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για την σωματεμπορία γυναικών προς σεξουαλική εκμετάλλευση, εκτιμώντας ως απαραίτητη την σύσταση από την Επιτροπή Ομάδας Εμπειρογνομόνων για την αντιμετώπιση του θέματος, τονίζοντας την ανάγκη ανθρωποκεντρικής προσέγγισης των θυμάτων με σημείο αναφοράς την παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Επιπλέον, καλούνται τα κράτη μέλη να δώσουν ιδιαίτερη βαρύτητα στην προστασία των θυμάτων, ενώ προβλέπεται και η δυνατότητα χορήγησης ασύλου όχι όμως λόγω του ότι υπήρξαν θύματα εμπορίας, θεωρία που δεν φάνηκε να γίνεται αποδεκτή. Ωστόσο, συγκεκριμένη υποχρέωση συνιστά μόνο η δυνατότητα πρόσβασης των θυμάτων σε συμβουλευτικές για το άσυλο υπηρεσίες. Κατά τ' άλλα επισημαίνεται η σημασία αποτελεσματικών κυρώσεων σε βάρος των δραστών καθώς και η εποπτεία-έλεγχος γραφείων συνοικισίων μεθοριακών γάμων, γραφείων απασχόλησης και πρακτικών-συμβάσεων εργασίας που ελλοχεύουν κίνδυνο σωματεμπορίας, ενώ προτείνεται και η άσκηση ποινικής δίωξης ανεξάρτητα από καταγγελία του θύματος, η ποινικοποίηση κατακράτησης ταξιδιωτικών εγγράφων και η κατάλληλη αξιοποίηση υφιστάμενων κοινοτικών προγραμμάτων. Τέλος, καλείται το Συμβούλιο να διευρύνει το πεδίο δραστηριοτήτων του μελλοντικού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ενημέρωσης (SIE) σχετικά και με την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων μέσω της ανταλλαγής ηλεκτρονικών δεδομένων που αφορά την ταυτότητα των δραστών και των διεθνών κυκλωμάτων.

Την επομένη χρονιά, υιοθετήθηκε το Ψήφισμα σχετικά με την βία των γυναικών και το πρόγραμμα Daphne, όπου ζητούμενο αποτελεί η συνεργασία των μερών με στόχο την καταπολέμηση την αντιμετώπιση του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος του λαθρεμπορίου γυναικών και νέων προς σεξουαλική τους εκμετάλλευση. Αναφορικά με τις πρωτοβουλίες του Συμβουλίου, η πρώτη κινητοποίηση έλαβε χώρα το Νοέμβριο του 1993 όταν το Συμβούλιο Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων κατέληξε σε συμφωνία και κατέθεσε προτάσεις στα κράτη μέλη για την αντιμετώπιση της εμπορίας ανθρώπων. Στην συνέχεια, το Συμβούλιο των Υπουργών Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων στο Δουβλίνο, τον Σεπτέμβριο του '96, συμφώνησε στην ενίσχυση της συνεργασία των αρμόδιων εγχώριων αρχών για την καταπολέμηση της διακίνησης

ανθρώπων όντων και εκμετάλλευσης τους αλλά και την δημιουργία του προγράμματος STOP και την επέκταση των αρμοδιοτήτων της Europol.

Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε., Εμπορία ανθρώπων: Ειδικά μέτρα αντιμετώπισης και προβλήματα εφαρμογής τους σε: Εμβάθυνση στο ουσιαστικό ποινικό δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2008.

Όσον αφορά την κοινή δράση για το πρόγραμμα STOP, σε συνέχεια των παραπάνω αποφάσεων καταγράφεται το 1996 η πρώτη σημαντική πρωτοβουλία του Συμβουλίου της Ε.Ε, στα πλαίσια και πάλι της Συνεργασίας στους τομείς Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων (ΣΔΕΥ) του παλαιού τρίτου πυλώνα, και συγκεκριμένα η θέσπιση του ως άνω προγράμματος. Υιοθετήθηκε η κοινή δράση βάσει του τότε άρθρου Κ.3 της Συνθήκης για την Ε.Ε για την κατάρτιση προγράμματος ενθάρρυνσης και ανταλλαγών μεταξύ των υπευθύνων για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών και αναγνωρίστηκε ότι τα συγκεκριμένα εγκλήματα συνιστούν σοβαρότατη παραβίαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ατόμου και ειδικότερα της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Με βάση την Κοινή Δράση καταρτίστηκε για την περίοδο 1996-2000 πρόγραμμα ανάπτυξης συντονισμένων πρωτοβουλιών σχετικά με την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών, τις εξαφανίσεις ανηλίκων και την χρησιμοποίηση μέσω τηλεπικοινωνίας για σκοπούς εμπορίας και εκμετάλλευσης παιδιών. Σύμφωνα με την παρούσα, ως υπεύθυνοι καταπολέμησης των συγκεκριμένων αδικημάτων ορίζονται οι δικαστές, οι εισαγγελείς, οι αστυνομικές υπηρεσίες, οι δημόσιοι υπάλληλοι, οι δημόσιες υπηρεσίες που είναι αρμόδιες για θέματα μετανάστευσης και ελέγχου στα σύνορα, κοινωνικής νομοθεσίας, φορολογικού δικαίου, πρόληψης ή καταπολέμησης των φαινομένων, παροχής βοήθειας στα θύματα και αντιμετώπισης δραστών. Το πρόγραμμα ακόμα περιλαμβάνει επιμόρφωση, προγράμματα ανταλλαγών και περιόδους πρακτικής άσκησης, διοργάνωση διεπιστημονικών σεμιναρίων και συναντήσεων, μελέτες, έρευνες και διακίνηση πληροφοριών, ενώ ακόμα προβλέπεται η συμμετοχή και αρμόδιων από τα υποψήφια προς εισχώρηση κράτη, κυρίως από χώρες προέλευσης.

Ειδικότερα όμως, το Συμβούλιο απέφυγε να ορίσει το φαινόμενο όπως και την μορφή εκμετάλλευσης, αλλά φαίνεται να απέδωσε ευρύτερο πεδίο εφαρμογής σε σχέση με προγενέστερες πράξεις καθώς αναφέρεται σε εμπορία ανθρώπων και όχι μόνο γυναικών. Δηλαδή, το Συμβούλιο από την αρχή της ενασχόλησής του με τα υπό μελέτη αδικήματα έχει μία ουδέτερη ως προς το φύλο προσέγγιση του ζητήματος. Σημαντικό ακόμα στοιχείο είναι ότι τίθεται το θέμα από την οπτική των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και όχι από την οπτική ασφάλειας. Περεταίρω, σε μία προσπάθεια σφαιρικής αντιμετώπισης αποφάσισε να χρηματοδοτήσει την επιμόρφωση πολλών κατηγοριών αρμόδιων φορέων, αναγνωρίζοντας ότι απαιτείται εξειδικευμένη γνώση για την αντιμετώπιση των φαινομένων καθώς και ανάπτυξη νέων μηχανισμών συνεργασίας των δικωτικών κυρίως αρχών.

Ιδιαίτερη αναφοράς χρήζει και η Σύμβαση της Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας (Σύμβαση Europol, στη χώρα μας κυρώθηκε με το Ν. 2605/1998), που υπογράφηκε στις Βρυξέλλες στις 26.07.1995, καθώς απαντάται για πρώτη φορά ένας εξαιρετικά ευρύς ορισμός της εμπορίας ανθρώπων. Σύμφωνα με τον ορισμό που δίδει η Σύμβαση, ο οποίος συμπληρώθηκε στη συνέχεια με την απόφαση του Συμβουλίου της 03.12.1998, (Συκιάτου Α., ό.π.) «εμπορία ανθρώπων είναι η υπαγωγή προσώπου στην πραγματική και παράνομη εξουσία άλλων προσώπων, με χρήση βίας, απειλής, με κατάχρηση σχέσης εξάρτησης ή με δόλο, με σκοπό ιδίως την εκμετάλλευση της πορνείας, άλλες μορφές γενετήσιας εκμετάλλευσης και βίας κατ' ανηλίκων ή την εμπορία έκθετων παιδιών. Στις εν λόγω μορφές εκμετάλλευσης συγκαταλέγεται και η παραγωγή, πώληση ή κατ' άλλο τρόπο διανομή πορνογραφικού υλικού στο οποίο εμφανίζονται παιδιά».

Χλούπη Γ., Διασυνοριακό και υπερεθνικό οργανωμένο έγκλημα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2005.

Peers Steven, Mutual Recognition And Criminal Law in The European Union: Has The Council Got it Wrong?, Common Market Law Review, Vol.41, 2004.

Η ευρύτητα του ορισμού αυτού έγκειται κατά βάση στο γεγονός ότι δεν τυποποιούνται συγκεκριμένες «πράξεις διακίνησης», όπως αντίθετα συμβαίνει στην πλειονότητα των σχετικών διεθνών και ευρωπαϊκών κειμένων, αλλά επιλέγεται η χρησιμοποίηση ενός ευρύ όρου, όπου γίνεται αναφορά στο αποτέλεσμα της εγκληματικής πράξης προκειμένου να μπορεί να στεγαστεί κάθε πρακτική εμπορίας ανθρώπων, ενώ και η ενδεικτική απαρίθμηση των πιθανών μορφών εκμετάλλευσης εντοπίζεται στην ίδια κατεύθυνση. Βέβαια από τη ανάλυση προκύπτει ότι η διέλευση συνόρων δεν περιλαμβάνεται ως στοιχείο του υπό εξέταση ορισμού και πως για πρώτη φορά το φαινόμενο αποσυνδέεται από πολίτες τρίτων χωρών και την μετανάστευση, αν και βέβαια η αρμοδιότητα της Europol περιορίζεται σε περιπτώσεις όπου εμπλέκονται παραπάνω από δύο χώρες.

Hebenton Bill, Thomas Terry, Capacity building against transnational crime: European measures to combat sexual offenders, European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice, Vol. 7, Nr.2, 1999.

Σχετικά με τον ορισμό, που ήταν σε ισχύ ως το 2010, ενδιαφέρον παρουσιάζει η τοποθέτηση του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε έκθεση αναφορικά με την εμπορία παιδιών στην Ε.Ε., που δημοσιεύθηκε το 2009. Αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι για πολλά χρόνια επικρατούσε σύγχυση στην κοινοτική νομοθεσία των εννοιών της εμπορίας ανθρώπων και της λαθραίας διακίνησης μεταναστών, σύγχυση που οφείλεται σε κάποιο βαθμό σε ορισμούς που έχουν δοθεί όπως και αυτός του Συμβουλίου το 98. Ακόμα, επισημαίνεται πως παρά την αξιοσημείωτη έμφαση που δόθηκε στα παιδιά- θύματα σύγχυση πάλι προκάλεσε η χρήση διαφορετικής ορολογίας και ειδικότερα από την χρήση των όρων βία κατά ανηλίκων και εμπόριο έκθετων παιδιών και υποστηρίχθηκε η ανάγκη ανανέωσης του στο μέτρο που διαφέρει από αυτόν του Πρωτοκόλλου των Ηνωμένων Εθνών το 2000. Τέλος πρέπει να ειπωθεί ότι η Europol κλήθηκε από το Συμβούλιο να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, γεγονός που διαδραματίστηκε και στην Σύνοδο του Τάμπερε.

Cholewinski Ryszard, The EU acquis on irregular migration : Reinforcing security at expense of rights, European Journal of Migration and Law, Vol.2 , 2000.

Η Europol είναι ο οργανισμός επιβολής του νόμου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Βασικός στόχος είναι να συμβάλει στην ενίσχυση της ασφάλειας στην Ευρώπη προς όφελος όλων των πολιτών της ΕΕ, καταπολεμώντας κυρίως την τρομοκρατία, τη διεθνή διακίνηση ναρκωτικών και τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες , την οργανωμένη απάτη, την παραχάραξη του ευρώ, την παράνομη διακίνηση ανθρώπων. Περαιτέρω, στηρίζει τα 28 κράτη μέλη της ΕΕ στην καταπολέμηση της σοβαρής διεθνούς εγκληματικότητας και τρομοκρατίας, ενώ συνεργάζεται επίσης με πολλά κράτη εταίρους εκτός ΕΕ και διεθνείς οργανισμούς. Καθώς βρίσκεται στο κέντρο της ευρωπαϊκής αρχιτεκτονικής ασφάλειας, η Ευρωπόλ προσφέρει ένα μοναδικό φάσμα υπηρεσιών: υποστήριξη των **επιτόπιων επιχειρήσεων** επιβολής του νόμου, αποτελεί **κόμβο πληροφοριών** για εγκληματικές δραστηριότητες και κέντρο **εμπειρογνωμοσύνης** στον τομέα της επιβολής του νόμου.

<https://www.europol.europa.eu/el/about-europol>.

https://europa.eu/european-union/index_en.

Χλούπη Γ., Διασυνοριακό και υπερεθνικό οργανωμένο έγκλημα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2005.

Ενδεικτικά θα καταγραφούν τα σημαντικότερα ενωσιακά κείμενα για την αντιμετώπιση των υπό κρίση εγκλημάτων:

1. Κοινή Δράση 97/154/ΔΕΥ. Στην Κοινή Δράση του 1977, η Δανέζικη Κυβέρνηση επιβεβαίωσε ότι η εμπορία ανθρώπων ήταν ζήτημα προτεραιότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η κοινή δράση της 24/07/1997 εγκρίθηκε από το Συμβούλιο κατά το άρθρο Κ.3 της Συνθήκης για την Ε.Ε σχετικά με την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών. Στην παρούσα το Συμβούλιο δίνει τον ορισμό του φαινομένου και γενικά διευκρινίζει τις ασάφειες που κατέλειπε στο πρόγραμμα STOP, ενώ ιδιαίτερη σημασία δίδεται στην προστασία των παιδιών.

Lindo Victoria R., The Trafficking in Persons into the European Union for Sexual Exploitation: Why it Persists and Suggestions to Compel Implementation and Enforcement of Legal Remedies in Non-Complying Member States, Boston College International and Comparative Law, Vol 29, Nr. 1 , 2006.

Κατά την παρούσα εμπορία νοείται οιαδήποτε ενέργεια διευκολύνει την είσοδο, διέλευση, διαμονή ή έξοδο από έδαφος κ-μ για σκοπούς είτε εμπορίας προσώπου για κερδοσκοπία και με την προοπτική σεξουαλικής εκμετάλλευσής του εφόσον γίνεται χρήση εξαναγκασμού ιδίως βίας ή απειλής, ή εξαπάτησης, ή κατάχρησης εξουσίας ή άλλης μορφής πίεσης, ώστε να μην υπάρχει άλλη επιλογή στο θύμα παρά να υποκύψει στην κακοποίηση- εκμετάλλευση του. Αρνητικό συνιστά η αναφορά σε μία μόνο πτυχή του φαινομένου, αυτής της σεξουαλικής εκμετάλλευσης. Εν συνεχεία, το κείμενο κινείται στο πλαίσιο του ψηφίσματος του Κοινοβουλίου το '96 για την σωματεμπορία και αναφέρεται στα μέσα τέλεσης.

Berman Jaqueline, Friesendorf Corneliu, EU Foreign Policy and the Fight Against Human Trafficking: Coercive Governance as Crime Control, European Foreign Affairs Review, Vol. 13, 2008.

Πιο συγκεκριμένα, το παρόν αναφέρεται με τον ίδιο τρόπο στον εξαναγκασμό, ενώ αντί για τον όρο δόλο χρησιμοποιείται ο πιο σαφής όρος εξαπάτηση, αντί της κατάχρησης ευάλωτης θέσης, προκρίνεται η κατάχρηση εξουσίας του δράστη και στην «χρήση άλλης μορφής πίεσης», προστέθηκε ο όρος να είναι τέτοιας έντασης ώστε το θύμα να μην έχει άλλη επιλογή παρά να υποστεί την εκμετάλλευση του. Επιπλέον θετική εντύπωση προκαλεί η θέση του Συμβουλίου ότι στην εμπορία παιδιών δεν απαιτείται η χρήση κάποιο μέσου. Από την άλλη, η επιλογή του Συμβουλίου να εξισορροπήσει αντικρουόμενες προτεραιότητες είχε ως αποτέλεσμα να μην εξειδικευτεί περισσότερο ο ορισμός. Κριτικής επίσης έτυχε τόσο η διατύπωση αλλά κυρίως η συστηματοποίηση του άρθρου που θεωρήθηκε ότι προκαλεί σύγχυση. Η προσέγγιση στην παρούσα είναι ποινικής φύσεως, και τα κ-μ οφείλουν να ποινικοποιήσουν την εμπορία, την απόπειρα και την συμμετοχή σε αυτή, την επιβολή διοικητικών ή ποινικών κυρώσεων στα νομικά πρόσωπα, να προβλέψουν ποινές στερητικές της ελευθερίας, δημεύσεις προϊόντων εγκλήματος και κλείσιμο των χώρων εκμετάλλευσης.

Τίθεται, επίσης το θέμα εξωεδαφικής δικαιοδοσίας και ορίζεται ότι αρμόδιες αρχές είναι οι αρχές στο έδαφος της χώρας διάπραξης του εγκλήματος αλλά και της χώρας προέλευσης ή διαμονής του δράστη. Η ως άνω διάταξη είναι ιδιαίτερα σημαντική στα εγκλήματα σεξουαλικού τουρισμού σε βάρος κυρίως ανηλίκων, καθώς δεν θα μένουν ατιμώρητοι οι δράστες σε περίπτωση που η πράξη δεν διώκεται σε τρίτες χώρες, ακόμα και αν η χώρα υπηκοότητας του δράστη προϋποθέτει διπλό αξιόποινο. Θίγονται και ζητήματα έκδοσης των δραστών και προστασίας των μαρτύρων, ενώ προτείνεται και η χορήγηση προσωρινού καθεστώτος διαμονής στα θύματα αλλά και υποστήριξής τους. Ακόμα, θα ελέγχεται από τις αρμόδιες αρχές η συνεισφορά στην καταπολέμηση του φαινομένου οιασδήποτε ομάδας, ιδρύματος ή ένωσης που δραστηριοποιείται στο πλαίσιο αυτό. Διαπιστώνεται η σημασία της βελτίωσης της δικαστικής συνεργασίας των μερών και η λήψη ακόμα πιο δεσμευτικών μέτρων προκειμένου να ανταποκριθούν τα συμβαλλόμενα κράτη ενεργά στις προκλήσεις των υπό κρίση εγκλημάτων.

Jullien Karene, "The recent international efforts to end commercial sexual exploitation for children", Denver Journal of International Law and Policy, vol.31, Nr. 4, 2003.

Curtol F., Decarli S., Nicola Di A., Savona W.U., Victims of Human Trafficking in Italy: A Judicial Perspective, International Review of Victimology, Vol. 11, Nr. 1, 2004.

Ακολούθως, στις 26/04/1997 εκδόθηκε η Υπουργική Διακήρυξη της Χάγης σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για την λήψη αποτελεσματικών μέτρων ως προς την πρόληψη και καταστολή της εμπορίας γυναικών για την σεξουαλική τους εκμετάλλευση. Στην διακήρυξη ιδιαίτερη αξία αποδίδεται στην πρόθεση των θυμάτων να καταγγείλουν τις σε βάρος τους πράξεις και συνεπώς στην λήψη μέτρων για την βοήθεια και ενθάρρυνση αυτών. Με την παρούσα τα κράτη μέλη οφείλουν να διευρύνουν την δυνατότητα χορήγησης αδειών διαμονής στα θύματα εμπορίας και να προωθήσουν τον διορισμό Εθνικού Εισηγητή ειδικών στο θέμα. Τέλος, παρατηρείται ακόμα μια φορά με

την παρούσα τα συμβαλλόμενα μέλη να αγνοούν κείμενα αυξημένης νομικής δεσμευτικότητας.

Curtol F., Decarli S., Nicola Di A., Savona W.U., Victims of Human Trafficking in Italy: A Judicial Perspective, International Review of Victimology, Vol. 11, Nr. 1, 2004.

Κούρτης Βασίλειος, «Η καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων στην Ευρωπαϊκή Ένωση», σε Παπασιώπη Παζιά, Το νομικό καθεστώς για τις αλλοδαπές γυναίκες – θύματα εκμετάλλευσης και παράνομης διεθνούς διακίνησης.

Berman Jaqueline, Friesendorf Corneliu, EU Foreign Policy and the Fight Against Human Trafficking: Coercive Governance as Crime Control, European Foreign Affairs Review, Vol. 13, 2008.

Συκιάτου Α., ό.π, σελ 132-3 και Δημήτριάνα Γ., Η καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων μετά το ν. 3064/2002, σε: Εταιρία Νομικών Βορείου Ελλάδος, Ο νέος νόμος 3064/2002 για την εμπορία ανθρώπων, Εκδ. Σάκκουλα, 2003.

Παπασιώπη – Πασιά Ζ., ό.π Η αντιμετώπιση του «θύματος» εμπορίας ανθρώπων από τον εθνικό νομοθέτη. Σύντομη επισκόπηση του Ελληνικού δικαίου σε σχέση με τα δίκαια της Ιταλίας, του Βελγίου και της Ολλανδίας σε Τιμητικό Τόμο για τον Στέργιο Αλεξιάδη, Εκδ. Σάκκουλα, 2010.

2. Η Συνθήκη του Άμστερνταμ υπογράφηκε τον Ιούνιο του 1997 και γίνεται ρητή αναφορά στην εμπορία ανθρώπων. Συγκεκριμένα, εισάγονται τροποποιήσεις στην Συνθήκη για την Ε.Ε. με βάση τις οποίες στο άρθρο 29 ΣΕΕ ορίζεται ότι στόχος της Ένωσης είναι να παρέχει στους πολίτες υψηλό επίπεδο προστασίας εντός ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης με την ανάπτυξη από κοινού δράσης μεταξύ κ-μ στον τομέα της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις και της πρόληψης και καταπολέμησης του ρατσισμού και της ξενοφοβίας. Τονίζεται ότι ο ως άνω στόχος μπορεί να επιτευχθεί με την πρόληψη και καταπολέμηση της εγκληματικότητας οργανωμένης ή μη και γίνεται ενδεικτική αναφορά σε μία σειρά εγκλημάτων μεταξύ των οποίων η εμπορία ανθρώπων.

Με την παρούσα δίνεται η δυνατότητα στην Ένωση να παρέμβει στην θέσπιση ορισμένων εθνικών ποινικών διατάξεων, που ενδιαφέρει να αντιμετωπίζουν με ομοιόμορφο τρόπο και δραστικές ποινικές κυρώσεις ορισμένα εγκλήματα, μέσω των «εργαλείων» που προβλέπονται από το νέο τρίτο πυλώνα. Διευκρινίζεται ακόμα, ότι στόχος είναι η εναρμόνιση των εθνικών ποινικών νομοθεσιών και δεν ταυτίζεται με την ομοιομορφία, καθώς επιτυγχάνεται με την θέσπιση ελάχιστων κανόνων που πρέπει να τηρούνται. Με βάση τα ως άνω, ζητήματα που αφορούν το ποινικό σκέλος της εμπορίας ανθρώπων υπάγονται στον τρίτο πυλώνα.

Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., «Το Ποινικό Δίκαιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση- Σημαντικές Όψεις και Προοπτικές Εξέλιξης», Εκδ. Σάκκουλα, 2003.

Obakata T., Key EU principles to combat transnational organized crime, Common Market Law Review, Vol. 48, Nr. 3, 2011.

Wessel R., The inside Looking Out: Consistency and Delimitation in EU External Relations, Common Market Law Review, Vol. 37, 2000.

Σημαντικότερη επιτυχία θεωρήθηκε πως η ποινική αντιμετώπιση του φαινομένου από το 1997 και έπειτα μπορούσε να επιχειρηθεί με αποφάσεις-πλαίσιο που ήταν με δεσμευτικές για κράτη χωρίς όμως άμεσο αποτέλεσμα. Το νέο νομικό εργαλείο αποτέλεσε για πάνω από μία δεκαετία τον κύριο μοχλό εναρμόνισης στο επίπεδο μίας κατά το δυνατόν ομοιόμορφης τυποποίησης των σχετικών δικαιωμάτων, καθώς απαγκίστρωσε την Ένωση από την δυσκαμψία των συμβάσεων, τις χρονοβόρες διαδικασίες κύρωσης και την δυνατότητα διατύπωσης επιφυλάξεων από τα μέρη που δημιουργούσαν κενά στην επιδιωκόμενη ομοιόμορφη προστασία.

Cholewinski Ryszard, The EU acquis on irregular migration : Reinforcing security at expense of rights, European Journal of Migration and Law, Vol.2 , 2000.

Επιπλέον, η τοποθέτηση της εμπορίας ανθρώπων στον τίτλο VI είχε την σημασία, ότι παρά το γεγονός ότι όλα τα όργανα της Ευρώπης όφειλαν να εμπλέκονται στην αντιμετώπιση της εμπορίας ανθρώπων, όμως αυτά που ήταν άμεσα υπεύθυνα για θέματα δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων ανέλαβαν καίριο ρόλο στην αντιμετώπιση των φαινομένων. Αναπόφευκτα η προσέγγιση που διαμορφώθηκε την πρώτη δεκαετία είχε κυρίαρχα ποινική κατεύθυνση, μία κατεύθυνση περιορισμένη αλλά και περιορισμένης αποτελεσματικότητας. Στην συνέχεια, προστέθηκε στην Συνθήκη για την Ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ο τίτλος IV και τα άρθρα 61-69 αναφορικά με τις θεωρήσεις, το άσυλο, την μετανάστευση, και άλλες πολιτικές σχετικές με την ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων.

Berman Jaqueline, Friesendorf Corneliu, EU Foreign Policy and the Fight Against Human Trafficking: Coercive Governance as Crime Control, European Foreign Affairs Review, Vol. 13, 2008.

Με αυτόν τον τρόπο κοινοτικοποιήθηκαν τα παραπάνω θέματα, δόθηκε δηλαδή η αρμοδιότητα στα κοινοτικά όργανα να νομοθετούν σε υπερεθνικό πλαίσιο. Παρά το γεγονός όμως ότι η εμπορία ανθρώπων είναι μέρος της ευρύτερης θεματικής της μετανάστευσης, ρητή αναφορά σε αυτή δεν υπάρχει. Τέλος, η διεθνική διάσταση της εμπορίας έκανε αναπόφευκτη την ανάληψη πρωτοβουλιών στα πλαίσια και του δεύτερου πυλώνα. Συνολικά, δεν ια πρέπει να παραληφθεί η σημείωση ότι οι θεσμικές αλλαγές που εισήγαγε η παρούσα προσέφεραν μία ανανεωμένη προσέγγιση στο θέμα.

Wessel R., The inside Looking Out: Consistency and Delimitation in EU External Relations, Common Market Law Review, Vol. 37, 2000.

3. Το πρόγραμμα δράσης της Βιέννης. Το Συμβούλιο Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων υπέβαλλε στις 03/12/1998 ένα Πρόγραμμα Δράσης του Συμβουλίου και της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βιέννης, όσον αφορά την άριστη δυνατή εφαρμογή των διατάξεων της Συνθήκης του Άμστερνταμ για την δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης. Το Πρόγραμμα είχε την μορφή του κατεπειγόντως, προσδιορίζοντας τα μέτρα που έπρεπε να ληφθούν εντός δύο ετών από το χρονικό σημείο που τέθηκε σε ισχύ η Συνθήκη του Άμστερνταμ. Αναφορικά με την εμπορία ανθρώπων, προτάθηκε η λήψη μέτρων στον τομέα της αστυνομικής συνεργασίας, η βελτίωση της συνεργασίας μέσω Europol και τονίστηκε η ανάγκη να

γίνει η αντιμετώπιση της διακίνησης μεταναστών μία από τις προτεραιότητες σε επιχειρησιακό επίπεδο.

Cholewinski Ryszard, The EU acquis on irregular migration : Reinforcing security at expense of rights, European Journal of Migration and Law, Vol.2 , 2000.

4.Η Ειδική Σύνοδος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Ταμπέρε το 1999. έθεσε τις βασικές κατευθύνσεις για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, υιοθετώντας τα Συμπεράσματα της Προεδρίας του Τάμπερε, κείμενο το οποίο ναι μεν στερείται δεσμευτικότητας, αποτέλεσε ωστόσο θεμέλιο για το μετέπειτα νομοθετικό έργο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τονίζεται παράλληλα ότι τα δικαιώματα των θυμάτων πρέπει να εξασφαλίζονται και να δίνεται ειδική έμφαση στα προβλήματα γυναικών και παιδιών. Απαραίτητη κρίνεται επίσης η συμβολή των χωρών προέλευσης και διέλευσης για την πραγματοποίηση εθελοντικών επαναπατρισμών και τη ενίσχυση των αρχών τους για την βελτιστοποίηση των δυνατοτήτων τους στην καταπολέμηση των σχετικών εγκλημάτων.

Cholewinski Ryszard, The EU acquis on irregular migration : Reinforcing security at expense of rights, European Journal of Migration and Law, Vol.2 , 2000.

Σε γενικές γραμμές τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Τάμπερε καθώς και το σχέδιο Δράσης της Βιέννης είχαν μία προσέγγιση βασισμένη στην ασφάλεια σε σχέση με την παράνομη μετανάστευση, δίνοντας έμφαση στην αντιμετώπισή της και στην επιβολή ποινών στους δράστες. Από την θεώρηση του συνόλου των συμπερασμάτων αναφορικά με την εμπορία ανθρώπων, κρίνοντάς τα μάλιστα υπό το πρίσμα της γενικότερης πολιτικής ασύλου και μετανάστευσης που χαράχθηκε με την εν λόγω διακυβερνητική πρωτοβουλία, προκύπτει ότι αναγνωρίστηκε η ανάγκη για την προστασία των θυμάτων.

Κυριαζη Τ., Εμπορία ανθρώπων - Διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010.

5.Η Δήλωση των Βρυξελλών. Η παρούσα είναι απότοκος της Διάσκεψης που πραγματοποιήθηκε στις Βρυξέλλες στις 18-09-2002 για την πρόληψη και καταστολή του φαινομένου εμπορίας ανθρώπων. Ιδιαίτερα σημαντική εν προκειμένω είναι η συνειδητοποίηση των μερών πως για την αντιμετώπιση των συγκεκριμένων εγκληματικών πράξεων απαιτείται συνεκτική και συντονισμένη δράση των κρατών μελών. Επιπρόσθετα, κοινό τόπο αποτέλεσε πως όλες οι εκφάνσεις / πρακτικές εμπορίας ανθρώπων συνιστούν αναμφίβολα παραβιάσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων των θυμάτων, όπως αυτά προστατεύονται από το διεθνές δίκαιο και τον Χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ε.Ε.

Παπασιώπη – Πασιά Ζ., ό.π., 173, . Η αντιμετώπιση του «θύματος» εμπορίας ανθρώπων από τον εθνικό νομοθέτη. Σύντομη επισκόπηση του Ελληνικού δικαίου σε σχέση με τα δίκαια της Ιταλίας, του Βελγίου και της Ολλανδίας σε Τιμητικό Τόμο για τον Στέργιο Αλεξιάδη, Εκδ. Σάκκουλα, 2010.

6. Απόφαση 2001/87/ΕΚ. Το έτος 2000 στις 08/12 καταγράφηκε η εκ μέρους του Συμβουλίου υιοθέτηση της απόφασης για την υπογραφή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με την καταπολέμηση του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος και των πρόσθετων πρωτοκόλλων που αφορούν στην καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και ειδικότερα γυναικών και παιδιών και της μεταφοράς μεταναστών διά ξηράς, αέρος και θαλάσσης εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (Απόφαση 2001/87/ΕΚ της 8 ης Δεκεμβρίου 2000). Η έντονη, πάντως, δραστηριοποίηση του Συμβουλίου στον τομέα της αντιμετώπισης της εμπορίας ανθρώπων εκδηλώνεται μέσα από την έκδοση αποφάσεων – πλαίσιο και οδηγιών.

7. Απόφαση-Πλαίσιο 2001/220/ΔΕΥ της 15^{ης} Μαρτίου του 2001, σχετικά με το καθεστώς των θυμάτων σε ποινικές διαδικασίες.

Συκιώτου Α., ό.π Εμπορία ανθρώπων στα Βαλκάνια Θύμα, δράστης και κατασταλτικές στρατηγικές, Εκδ. Σάκκουλα, 2003.

8. Απόφαση-Πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ της 19^{ης} Ιουλίου 2002, για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων. Η ως άνω απόφαση – πλαίσιο υιοθετήθηκε το 2002 από το Συμβούλιο με στόχο την αντικατάσταση της Κοινής Δράσης 97/154/ΔΕΥ, που αποτελούσε μέχρι τότε το βασικό νομικό κείμενο για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων. Ιδιαίτερης επισήμανσης χρήζει το πρώτο άρθρο της απόφασης, όπου εισάγεται το αδίκημα της εμπορίας ανθρώπων, όπου ναι μεν παρατηρείται μία διεύρυνση στην τυποποίηση του εγκλήματος σε σχέση αναφορικά με το προηγούμενο κείμενο της κοινής δράσης, ωστόσο παραμένει στενή συγκριτικά με το κείμενο του Παλιέρμο καθώς και πάλι η έννοια της εκμετάλλευσης επικεντρώνεται στην σεξουαλική και εργασιακή. Επιπρόσθετα, παρατηρούνται και πάλι σημαντικές ελλείψεις για την προστασία και αρωγή των θυμάτων, όπου αφιερώνεται μόλις ένα άρθρο.

Ειδικότερα, στην εν λόγω απόφαση – πλαίσιο συναντάται η πρόβλεψη για τη λήψη των κατάλληλων και αναγκαίων μέτρων για την ποινικοποίηση των πράξεων που συνιστούν εμπορία ανθρώπων, καθώς και για την ποινικοποίηση της προτροπής, βοήθειας, εξώθησης ή απόπειρας διάπραξης των πράξεων αυτών (άρθρο 1-2), παρέχοντας παράλληλα τα στοιχεία για την εννοιολογική οριοθέτηση της εμπορίας ανθρώπων, ορίζεται ένα πλαίσιο απειλούμενων ποινών (άρθρο 3), προβλέπεται η θέσπιση ευθύνης για τα νομικά πρόσωπα (άρθρα 4-5), τίθενται οι προϋποθέσεις της δίωξης και τα κριτήρια αρμοδιότητας (άρθρο 6), καθώς και οι όροι προστασίας και συνδρομής στα θύματα (άρθρο 7). Η έκδοση της απόφασης – πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ σήμανε την παύση της ισχύος της Κοινής Δράσης 97/154/ΔΕΥ (άρθρο 9).

Η χώρα μας κατά την μεταφορά της απόφασης – πλαίσιο στην εσωτερική έννομη τάξη με τους ν. 3064/2002 και 3625/2007 εμφανίστηκε συνεπής ως προς την ενσωμάτωση ορισμένων προβλέψεων, εισήγαγε, όμως, και κάποιες γλωσσολογικές αποκλίσεις σχετικές με τους χρησιμοποιούμενους όρους για την περιγραφή των τρόπων και των μέσων τέλεσης της αξιόποινης πράξης, ξεπέρασε τα ελάχιστα προβλεπόμενα όρια στους

τομείς της δικαιοδοσίας και των επαπειλούμενων ποινών, ενώ υπήρξαν και ρυθμίσεις που δεν ενσωματώθηκαν στο ελληνικό δίκαιο.

9. Απόφαση 2003/209/ΕΚ της 25^{ης} Μαρτίου 2003 της Επιτροπής, για τη σύσταση συμβουλευτικής ομάδας υπό την επωνυμία «ομάδα εμπειρογνομόνων για την εμπορία ανθρώπων».

10. Απόφαση-Πλαίσιο 2004/68/ΔΕΥτης 22^{ης} Δεκεμβρίου 2003, για την καταπολέμηση της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας.

11. Οδηγία 2004/81/ΕΚ της 29^{ης} Απριλίου 2004, σχετικά με τον τίτλο παραμονής που χορηγείται στους υπηκόους τρίτων χωρών θύματα εμπορίας ανθρώπων ή συνέργειας στην λαθρομετανάστευση, που συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές. Η παρούσα αποτελεί κείμενο με σαφή ποινικό προσανατολισμό και έσπευσε να καλύψει το έλλειμμα προστασίας για τα θύματα, αφού για πρώτη φορά στο πλαίσιο της Ε.Ε απορρέουν σαφείς υποχρεώσεις για τα κράτη- μέλη για την λήψη ορισμένων μέτρων για την προστασία και αρωγή των θυμάτων. Πιο συγκεκριμένα, διαμορφώνεται ένα νομοθετικό καθεστώς παροχής αδειών διαμονής στα θύματα εμπορίας – υπηκόους τρίτων χωρών περιορισμένης διάρκειας μ ένα συνακόλουθο πλέγμα προστασίας που περιλαμβάνει ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, ψυχολογική υποστήριξη, νομική αρωγή, εξασφάλιση πρόσβασης στην αγορά εργασίας, επαγγελματική κατάρτιση, αλλά και κοινωνική επανένταξη, ενημέρωση του θύματος για τη σχετική ευχέρεια (άρθρο 5), δυνατότητα χορήγησης «προθεσμίας περίσκεψης», αναστολή απέλασης κ.α υπό τον όρο της συνεργασίας του θύματος με τις Αρχές. Οι ως άνω ρυθμίσεις εισάγονται στην ελληνική έννομη τάξη με το Ν. 3386/2005 (Άρθρα 46 – 52), στην θεματική του οποίου θα αναλυθούν περαιτέρω. Κατά Παπαθανασόπουλο Ε. η προθεσμία περίσκεψης οδηγεί σε μια σύμμετρη σχέση και αποτελεί έναν συγκεκριισμό αναγκών και απαιτήσεων του ίδιου του συστήματος απονομής της ποινικής δικαιοσύνης και αναγκών και δικαιωμάτων των θυμάτων.

Συνοψίζοντας, με την υπό κρίση Οδηγία έλαβε χώρα σημαντική πρόοδος εκ μέρους της Ε.Ε ως προς την ανθρωπιστική / ανθρωποκεντρική αντιμετώπιση του φαινομένου, αφού για πρώτη φορά δημιουργείται ένα πλαίσιο έστω και πρώιμο για την προστασία των θυμάτων εμπορίας. Τις ως άνω σαφέστατα θετικές εντυπώσεις αντιστάθμισε ιδιαίτερα, η εξάρτηση των δικαιωμάτων από την συνεργασία του θύματος με τις Αρχές, δημιουργώντας έτσι μια αντιμετώπιση χρησιμοθηρική και καθιστώντας το, ένα όργανο για την έκβαση της ποινικής διαδικασίας.

Κυριαζη Τ., ό.π Εμπορία ανθρώπων - Διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010.

Χατζηνικολάου Ν., Η ποινική καταστολή της παράνομης μετανάστευσης και της εμπορίας ανθρώπων στην ελληνική έννομη τάξη: αναζητώντας την αξιολογική συνοχή της μεταξύ τιμωρητικής όξυνσης και θυματολογικής προσέγγισης, ΠοινΔικ 2008, 229.

Παπασιώπη – Πασιά ΖΗ αντιμετώπιση του «θύματος» εμπορίας ανθρώπων από τον εθνικό νομοθέτη. Σύντομη επισκόπηση του Ελληνικού δικαίου σε σχέση με τα δίκαια της Ιταλίας, του Βελγίου και της Ολλανδίας σε Τιμητικό Τόμο για τον Στέργιο Αλεξιάδη, Εκδ. Σάκκουλα, 2010.

Παπαθανασόπουλο Ε., Εμπορία ανθρώπων, θυματολογικές όψεις και προθεσμία περίσκεψης κατά το Ν. 3386/2005, ΠοινΔικ 12/2006.

12. Απόφαση 2007/675/ΕΚ της 17^{ης} Οκτωβρίου 2007 της Επιτροπής, για τη Σύσταση Ομάδας Εμπειρογνομόνων σχετικά με την εμπορία ανθρώπων.

13. Οδηγία 2011/36/ΕΕ της 5^{ης} Απριλίου 2011, για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της. Η ως άνω Οδηγία με αντικείμενο την πρόληψη, την καταστολή της εμπορίας ανθρώπων και την προστασία των θυμάτων της, αποτελεί το αποκορύφωμα των πολυετών προσπαθειών της Ένωσης για την αντιμετώπιση του φαινομένου και αντικατέστησε την Απόφαση - Πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ, ενσωματώθηκε δε στο εγχώριο δίκαιο με τον Ν. 4198/2013 για την «Πρόληψη και καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και προστασία των θυμάτων αυτής και άλλες διατάξεις».

Όπως ρητά εξαγγέλλεται στο προοίμιο της οδηγίας, στόχο αποτελεί η υιοθέτηση μιας ολοκληρωμένης, υπέρ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων προσέγγισης για την αντιμετώπιση του φαινομένου, μέσα από μια σειρά μέτρων ενισχυτικών της πρόληψης, της καταστολής και της προστασίας των θυμάτων. Οι εδώ προβλεπόμενες ρυθμίσεις θα μπορούσαν να ταξινομηθούν σε πέντε επί μέρους κατηγορίες ήτοι, σε αυτές του ποινικού δικαίου (άρθρα 2 – 7), του ποινικού δικονομικού δικαίου (άρθρα 8 – 10), προστατευτικές για τα θύματα διατάξεις (άρθρα 11 – 17), διατάξεις για την εφαρμογή προληπτικών μέτρων (άρθρο 18) , καθώς και για την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της δράσης των κρατών – μελών (άρθρο 19-20).

Αρχικά, στο άρθρο 2, τίθεται η υποχρέωση των κρατών – μελών να τυποποιήσουν το έγκλημα της εμπορίας ανθρώπων κατά τον ορισμό που δίδεται στο άρθρο 2 παρ. 1 όπου ως εμπορία νοείται η «πρόσληψη, μεταφορά, διακίνηση, στέγαση ή υποδοχή προσώπων, συμπεριλαμβανομένης και της ανταλλαγής ή της μεταβίβασης εξουσίας επί των προσώπων αυτών, με την απειλή της χρήσης βίας ή τη χρήση βίας ή άλλων μορφών εξαναγκασμού, με απαγωγή, απάτη, παραπλάνηση, κατάχρηση εξουσίας ή ευάλωτης θέσης ή με πληρωμή ή αποδοχή χρημάτων ή άλλων απολαβών για την εξασφάλιση της συναίνεσης προσώπου κατέχοντος εξουσία επί ενός άλλου, με σκοπό εκμετάλλευσης». Περαιτέρω στο άρθρο 2 παρ.3 δίδεται ο ορισμός της εκμετάλλευσης την οποία συνιστούν «η εκμετάλλευση της εκπόρνευσης άλλων ή άλλες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης, η καταναγκαστική παροχή εργασίας ή υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένης της παιτείας, η δουλεία ή άλλες πρακτικές παρεμφερείς προς τη δουλεία, την οικιακή δουλεία, την εκμετάλλευση εγκληματικών δραστηριοτήτων ή την αφαίρεση οργάνων».

Η παρούσα βρίσκεται σε πλήρη εναρμόνιση με τις διεθνείς και πανευρωπαϊκές νομικές τάσεις και διεύρυνε την έννοια της εμπορίας ανθρώπων συμπεριλαμβάνοντας και τα

εγκλήματα της καταναγκαστικής επαιτείας, της εκμετάλλευσης εγκληματικών δραστηριοτήτων και της αφαίρεσης οργάνων του σώματος. Όσον αφορά την επαιτεία αυτή εκλαμβάνεται ως μορφή καταναγκαστικής εργασίας ή υπηρεσιών, ενώ η εκμετάλλευση εγκληματικών δραστηριοτήτων συνίσταται στην εκμετάλλευση προσώπου για τη διάπραξη μεταξύ άλλων, μικροκλοπών, κλοπών σε καταστήματα, λαθρεμπορίου ναρκωτικών και άλλων παρόμοιων δραστηριοτήτων που υπόκεινται σε κυρώσεις και ενέχουν οικονομικά οφέλη. Στην συνέχεια, όσον αφορά την εκμετάλλευση προσώπων γίνεται δεκτό ότι αυτή νοείται και στις περιπτώσεις παράνομων υιοθεσιών και καταναγκαστικών γάμων. *Σκέψη (7, 11)*

Επιπρόσθετα, στο ίδιο άρθρο και συγκεκριμένα στο άρθρο 2 παρ. 2 οριοθετείται η έννοια της ευάλωτης θέσης του θύματος που έως και σήμερα «διχάζει» νομολογία και θεωρία, η οποία επί της παρούσης περιγράφεται ως η κατάσταση εκείνη στην οποία το πρόσωπο δεν έχει άλλη πραγματική ή παραδεκτή επιλογή από το να υποστεί τη συγκεκριμένη κατάχρηση. Περαιτέρω εισάγονται διακεκριμένες μορφές του εγκλήματος και ειδικότερα η διάπραξη του αδικήματος σε βάρος «ιδιαίτερα ευάλωτου θύματος», η διάπραξη του στα πλαίσια εγκληματικής οργάνωσης ,η εκ δόλου ή από αμέλεια δημιουργία κινδύνου για τη ζωή του θύματος , η τέλεσή του με τη χρήση σοβαρής βίας, καθώς και το στοιχείο της πρόκλησης ιδιαίτερα σοβαρής βλάβης στο θύμα(άρθρο 4 παρ. 2 στοιχ. α', β', γ', δ',). Στην πρώτη εκ των προαναφερόμενων περιπτώσεων, παρά το γεγονός ότι ρητή αναφορά υπάρχει μόνο στην ανηλικότητα, στο προοίμιο της οδηγίας η επαύξηση της ποινής συνδέεται και με άλλους παράγοντες ιδίως το φύλο, την εγκυμοσύνη, την κατάσταση της υγείας ή την αναπηρία του θύματος. *Σκέψη (12)*

Όσον αφορά τις απειλούμενες ποινές, αυτές αυστηροποιούνται με την ποινή για το βασικό έγκλημα να ανέρχεται υποχρεωτικώς και τουλάχιστον στα πέντε έτη ,για τις διακεκριμένες περιπτώσεις δε στα δέκα έτη άρθρο 4 παρ. 1 και 2 (άρθρο 3 παρ. 2 της Απόφασης-Πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ, όπου προβλεπόταν ειδικώς για την διακεκριμένη μορφή του εγκλήματος ποινή στερητική της ελευθερίας με ανώτατο όριο τουλάχιστον οκτώ έτη). Στην τρίτη παράγραφο του ίδιου άρθρου εισάγεται μία ακόμα επιβαρυντική περίπτωση όταν το έγκλημα τελείται από δημόσιους λειτουργούς κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους. Επίσης, ιδιαίτερης αναφοράς χρήζει η ρύθμιση του άρθρου 8, ενόψει της οποίας δεν ασκείται δίωξη ή δεν επιβάλλεται ποινή στο θύμα για εγκληματικές πράξεις που έχει διαπράξει ως άμεση συνέπεια της κατάστασής του ως θύμα εμπορίας ανθρώπων.

Gromek – Brok K., Η Οδηγία της ΕΕ για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων και την Προστασία των θυμάτων: Θα είναι αποτελεσματική; , Ποινική Δικαιοσύνη & Εγκληματολογία 2/2011.

Σε επίπεδο ποινικού δικονομικού δικαίου, προκειμένου να διασφαλισθεί η επιτυχής διερεύνηση του εγκλήματος και η δίωξη των δραστών, κρίθηκε αναγκαίο να περιληφθεί διάταξη δυνάμει της οποίας η έναρξη και η έκβαση της ποινικής διαδικασίας να αποσυνδέεται από τη βούληση του θύματος για δίωξη του δράστη (άρθρο 9 παρ. 1), ενώ στο αμέσως επόμενο άρθρο εισάγονται κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας, με σημαντική καινοτομία την προαιρετική θεμελίωση δικαιοδοσίας ενός κράτους σε περίπτωση

τέλεσης αδικήματος από πρόσωπο ή σε βάρος προσώπου που έχει τη συνήθη διαμονή του στο έδαφός του (άρθρο 10 παρ. 2 παρ. α' - γ').

Στο επίπεδο προστασίας των θυμάτων, προβλέπεται παροχή συνεχούς συνδρομής σε αυτά πριν, κατά τη διάρκεια και για κατάλληλο χρονικό διάστημα μετά το πέρας της ποινικής διαδικασίας, ήδη από τη στιγμή της πιθανολόγησης της διάπραξης του αδικήματος σε βάρος τους, χωρίς μάλιστα η συνεργασία τους με τις αρχές να αποτελεί προϋπόθεση για την ενεργοποίηση της προστασίας (άρθρο 11 παρ. 1-3). Τα προστατευτικά μέτρα αφορούν τη διαβίωση του θύματος (άρθρο 11 παρ. 5), τη νομική στήριξη του καθ' όλη τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας (άρθρο 12), ενώ υφίσταται και ιδιαίτερη υποχρέωση πρόβλεψης ειδικών μέτρων με κριτήριο τις ιδιαίτερες ανάγκες των θυμάτων (άρθρα 11 παρ. 7, 13, 14, 15, 16). Σχετικά με την πρόληψη του φαινομένου, προκρίνεται η κατάλληλη εκπαίδευση, η διοργάνωση εκστρατειών ενημέρωσης, η ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης, αλλά και ενδεχόμενης ποινικοποίησης της χρήσης των υπηρεσιών του θύματος, ενώ ιδιαίτερα καθοριστική αναδεικνύεται η συνεχής επιμόρφωση των λειτουργών που είναι πιθανόν να έλθουν σε επαφή με θύμα εμπορίας ανθρώπων (άρθρο 18).

Τέλος προτείνεται η δημιουργία ενός συστήματος παρακολούθησης και ελέγχου του φαινομένου, το οποίο θα περιλαμβάνει τη διεξαγωγή εκτιμήσεων σχετικά με τις τάσεις της εμπορίας ανθρώπων, τη στάθμιση των αποτελεσμάτων των μέτρων που λαμβάνονται κατά του φαινομένου, καθώς και τη συγκέντρωση σχετικών στατιστικών δεδομένων και την υποβολή σχετικών αναφορών, με την συνακόλουθη υποχρέωση των κρατών – μελών δημιουργίας και εγχώριων συστημάτων παρακολούθησης και ελέγχου, με το διορισμό εθνικών εισηγητών ή την καθιέρωση άλλων ανάλογων μηχανισμών.

14. Απόφαση 2011/502/ΕΕ της 10^{ης} Αυγούστου 2011 της Επιτροπής, για τη Σύσταση Ομάδας Εμπειρογνομόνων σχετικά με την εμπορία ανθρώπων.

15. Οδηγία 2012/29/ΕΕ της 25^{ης} Οκτωβρίου 2012, σχετικά με τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας. Το ως άνω κείμενο αντικατέστησε την Απόφαση-Πλαίσιο 2001/220/ΔΕΥ και εισάγει ρυθμίσεις ποινικού δικονομικού δικαίου που αφορούν κυρίως την διασφάλιση της δέουσας πληροφόρησης υποστήριξης και προστασίας των θυμάτων, χωρίς να επηρεάζεται κατ' ελάχιστο η ισχύς των ρυθμίσεων της Οδηγίας 2011/36 ΕΕ. Στο άρθρο 2 της παρούσης δίδεται και ο ορισμός του θύματος όπου θύμα αποτελεί «το φυσικό πρόσωπο το οποίο υπέστη ζημία, συμπεριλαμβανομένης της σωματικής, ψυχικής ή συναισθηματικής βλάβης ή της οικονομικής ζημίας, που προκλήθηκε απευθείας από την αξιόποινη πράξη» (άρθρο 2 παρ. 1 στοιχ. α).

2.3.1 Νομολογία ΕΔΔΑ

Το 2005 το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ανταποκρίθηκε στην πρόκληση που ήδη είχε τεθεί από την θεωρία και κατέληξε στην απόφαση *Siliadin* κατά Γαλλίας σχετικά με την απαγόρευση αναγκαστικής ή υποχρεωτικής εργασίας και της ειλωτείας που προβλέπεται από το άρθρο 4 της ΕΣΔΑ. Η ως άνω απόφαση απέδειξε πως

οι ρυθμίσεις του συγκεκριμένου άρθρου μπορούν να αφορούν ακόμα και την σύγχρονη Ευρώπη, και προκάλεσε την προσοχή παγκοσμίως διεθνών οργανώσεων, ΜΚΟ και εθνικών Κοινοβουλίων. Στα πραγματικά περιστατικά, πρόκειται για μία κλασική περίπτωση διακίνησης ανηλίκου με σκοπό την εργασιακή του εκμετάλλευση και συγκεκριμένα για οικιακή δουλεία, και μάλιστα η εκμετάλλευση του ανηλίκου έλαβε χώρα τέσσερα συναπτά έτη.

Συγκεκριμένα, δεκαπεντάχρονη από το Τονγκό της Αφρικής εισήλθε στην Γαλλία με συνοδεία πολίτη Γαλλίας. Η τελευταία διαβεβαίωσε πως θα φροντίσει για την εκπαίδευση και την νομιμοποίηση της δεκαπεντάχρονης και η ανήλικη θα απασχολούνταν με οικιακές εργασίες μέχρι εξοφλήσεως του αεροπορικού της εισιτηρίου. Αντ' αυτού η Γαλλίδα παρακράτησε το διαβατήριο της ανήλικης, με αποτέλεσμα να εργάζεται ως οικιακή βοηθός χωρίς αμοιβή. Περεταίρω δάνεισε την ανήλικη σε ζευγάρι Γάλλων προκειμένου να διαμείνει σπίτι τους και να εργαστεί στις οικιακές εργασίες αλλά και στην ανατροφή του τέκνου τους, ενώ όλα τα παραπάνω γνώριζε ο πατέρας της. Η ανήλικη εργαζόταν αδιάκοπα με εξαίρεση κάποιες φορές που εκκλησιαζόταν και για την έξοδο από την οικία και την επικοινωνία με τους γονείς της χρειαζόταν πάντα την άδεια του ζεύγους. Σε περιστατικό που αποπειράθηκε να δραπετεύσει, μετά από συναισθηματική πίεση των γονιών της επέστρεψε, ενώ η περιπέτεια της έλαβε τέλος όταν με βοήθεια τρίτων ανέκτησε το διαβατήριο της και επενέβη η γαλλική αστυνομία.

Τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης δεν συνιστούν μεμονωμένο συμβάν αλλά μαρτυρούν την σκληρότητα της οικιακής δουλείας. Σύμφωνα με τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, πρόκειται για την πιο ακραία μορφή ειλωτεία στην Ευρώπη και η συγκεκριμένη υπόθεση φανερώνει σε ποια έκταση μπορεί ένα πρόσωπο να στερηθεί τα θεμελιώδη δικαιώματά του. Το Εφετείο των Παρισίων αθώωσε το ζεύγος και έπειτα από αναίρεση, το Εφετείο των Βερσαλλιών τους καταδίκασε για απασχόληση εργαζομένου χωρίς αμοιβή, ενώ το Εργατοδικείο του Παρισιού επιδίκασε χρηματικό πρόστιμο στην κυρία Siliadin για μη καταβληθέντες μισθούς, καταγγελία σύμβασης εργασίας και δεδουλευμένη άδεια.

Mantouvalou Virginia, The Many Faces Of Slavery: The Example of Domestic Work, Global Dialogue, Summer/Autumn, 2012.

European Union Agency for Fundamental Rights, Migrants in an irregular situation employed in domestic work: Fundamental rights challenges for the European Union and its member States, Publications Office of the European Union, Luxemburg, 2011.

Ωστόσο αν υπαχθούν τα πραγματικά περιστατικά στον ορισμό της εμπορίας ανθρώπων με βάση το Πρωτόκολλο των Ηνωμένων εθνών αλλά και την Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης διαπιστώνει κανείς ότι όντως πληρούνται τόσο η αντικειμενική όσο και η υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος. Πιο συγκεκριμένα, πράξη διακίνησης αποτελεί η μετακίνηση, μεταφορά, παροχή ασύλου και απόκρυψη από την πρώτη γαλλίδα υπήκοο που συνόδευσε την ανήλικη και υποδοχή ή αποδοχή προσώπου η πράξη του δεύτερου ζεύγους. Στην συνέχεια, τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν και από τους μεν και από τους

δε επιδέχονται μεν πολλές ερμηνείες (χρήση απάτης, παραπλάνησης, εκμετάλλευσης της ευάλωτης θέσης του θύματος, καθώς και η παροχή ωφελημάτων ώστε να επιτευχθεί η συναίνεση προσώπου που έχει εξουσία πάνω σε άλλο, εφόσον αμείβονταν οι γονείς της), ωστόσο όπως έχει ήδη προλεχθεί στις περιπτώσεις ανηλίκων δεν είναι απαραίτητη η χρήση κάποιου μέσου για την διάπραξη των υπό κρίση εγκλημάτων. Ακόμα, σκοπός των δραστών ήταν η εκμετάλλευση της ανήλικης η οποία ήταν κατά την κρίση του Δικαστηρίου η αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία- παροχή υπηρεσιών και η ειλωτεία.

Piotrowicz Ryszard, States Obligations under Human Rights Law towards victims of Trafficking in Human beings: Positive Developments in Positive Obligations, International Journal of Refugee Law. Vol. 24, Nr. 2, 2012.

Αναφορικά με την τήρηση των υποχρεώσεων κράτους μέλους, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η γαλλική κυβέρνηση δέχθηκε σε προηγούμενη απόφαση ότι όντως απορρέουν υποχρεώσεις από το άρθρο 4 της ΕΣΔΑ οι οποίες είναι θετικές για τις κυβερνήσεις, όπως για παράδειγμα η υποχρέωση υιοθέτησης διατάξεων ποινικής φύσεως για την τιμωρία των πρακτικών που προβλέπει και αποτελεσματικής εφαρμογής τους. Με βάση τα παραπάνω έκρινε ότι οι θετικές υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν τα κράτη βάσει του άρθρου 4 της ΕΣΔΑ επιβάλλουν την ποινικοποίηση και την αποτελεσματική καταστολή κάθε πράξης που αποβλέπει να διατηρήσει οποιονδήποτε σε παρόμοια κατάσταση όπως αυτής της ανήλικης.

Mowbray Alastair, the Development of Positive Obligations under the European Convention on Human Rights by the European Court of Human Rights. Hart Publishing, Oxford, 2004.

Ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει η ερμηνεία του τέταρτου άρθρου της ΕΣΔΑ σε μία υπόθεση που συγκεντρώνει όλα τα στοιχεία εμπορίας ανηλίκου, καθώς επιχειρείται θα λέγαμε μία αναγέννηση του συγκεκριμένου άρθρου αφού μέχρι τότε οι προσφυγές σχετικά με συνθήκες εργασίας απορρίπτονταν. Εν συνεχεία, το δικαστήριο αποφάσισε ότι η προσφεύγουσα υπέστη αναγκαστική εργασία και σημειώνει ότι η δεκαπεντάχρονη δεν απειλήθηκε με τιμωρία αλλά βίωσε ισοδύναμη κατάσταση ως προς την σοβαρότητα της απειλής που αισθανόταν. Σε αυτό το συμπέρασμα καταλήγει, εκτιμώντας την ανηλικότητα του κοριτσιού, το γεγονός ότι βρισκόταν παράνομα σε μία ξένη χώρα και φοβόταν την σύλληψη, τον φόβο που βίωσε από το ζευγάρι με ταυτόχρονη δημιουργία ελπίδων σε αυτή για νομιμοποίησή της, καθώς και του γεγονότος ότι η εργασία της δεν ήταν οικειοθελής απλά δεν είχε άλλη επιλογή.

Εν συνεχεία, το Δικαστήριο εκτίμησε ότι δεν προκύπτει ότι η ανήλικη βρισκόταν σε κατάσταση δουλείας, καθώς παρά το γεγονός ότι δεν είχε εξουσία επί του εαυτού της, το ζεύγος Β δεν της ασκούσε εξουσίες ιδιοκτησίας, μειώνοντάς την σε αντικείμενο. Το ΕΔΔΑ φαίνεται να δέχεται τον κλασσικό διαχωρισμό σε δουλεία και καταναγκαστική εργασία και χρησιμοποιεί την ειλωτεία για να χαρακτηρίσει την ενδιάμεση κατάσταση. Περαιτέρω, για τον ορισμό της ειλωτείας παραπέμπει στον ερμηνεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα σύμφωνα με την οποία ειλωτεία αποτελεί η κατάσταση κατά την οποία πρέπει κάποιος να ζει και να εργάζεται στον χώρο

ιδιοκτησίας κάποιου άλλου, προσφέροντας συγκεκριμένες υπηρεσίες σε αυτόν, με αμοιβή ή χωρίς και να μην έχει δικαίωμα να μεταβάλλει τις ως άνω συνθήκες.

Mantouvalou Virginia, Servitude and forced Labour in 21th Century: The Human Rights of Domestic Workers, Industrial Law Journal, Vol. 35, Nr. 4, 2006.

Επιπλέον, αναλύεται η έννοια της «υποχρέωσης παροχής υπηρεσιών» υπό το την επήρεια καταναγκασμού με την δουλεία που έπεται και το δικαστήριο καταλήγει πως η δεκαπεντάχρονη βρισκόταν σε κατάσταση ειλωτείας, καθώς πέρα από την αναγκαστική εργασία, διέμενε στο σπίτι των εργοδοτών και κοιμόταν σε στρώμα δίπλα στο παιδί του ζεύγους το οποίο και φρόντιζε, αναγκάστηκε δηλαδή να παρέχει τις υπηρεσίες της επτά μέρες την εβδομάδα επί δεκαπέντε ώρες και βρισκόταν στο έλεος των εργοδοτών της, που της είχε παρακρατήσει το διαβατήριο και της υποσχόταν ψευδώς την διοικητική της τακτοποίηση. Αναφορικά με το γαλλικό εθνικό δίκαιο, αποφάσισε πως δεν προβλέπει και δεν τιμωρεί τα αδικήματα της δουλείας και της ειλωτείας και ότι οι εφαρμοσθείσες ποινικές διατάξεις ρυθμίζουν περιορισμένα την εκμετάλλευση εργαζομένου και την απασχόληση του σε προσβλητικές για την αξιοπρέπεια του ανθρώπου συνθήκες διαβίωσης και στέγασης.

Ακόμα, διαπίστωσε ότι η προσφεύγουσα δεν ικανοποιήθηκε με την ποινική τιμωρία των δραστών και δεν της εξασφαλίστηκε, αν και ανήλικη, συγκεκριμένη και αποτελεσματική προστασία. Προβληματισμό, τέλος προκάλεσε ότι το Δικαστήριο φάνηκε να βασίζεται αποκλειστικά στο ποινικό δίκαιο και συνεπώς στην ποινική καταστολή ως εργαλείο προστασίας των δικαιωμάτων των ανηλίκων, με ρίσκο να μην δοθεί ανάλογη βαρύτητα σε υποχρεώσεις των κρατών μελών που αφορούν πραγματικά την προστασία και αρωγή των θυμάτων.

Cullen Holly, "The nature of state obligations in relation to child labor: Choosing prosecution over protection", σε Kaikobad Kaiyan Homi, Bohlander Michael, International Law and Power: Perspectives and Legal Order and Justice: Essays In Honour of Colin Warbrick, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, 2009.

Πολύ σημαντική είναι και η απόφαση Rantsev κατά Κύπρου και Ρωσίας το 2010 στην οποία το Δικαστήριο πραγματεύεται μία υπόθεση εμπορίας ανήλικης με σκοπό την σεξουαλική της εκμετάλλευση. Η σημασία της ως άνω απόφασης απαντάται σε τέσσερις βασικούς λόγους και πιο συγκεκριμένα στην αναγνώριση ότι η εμπορία ανθρώπων (και όχι μόνο η δουλεία και η ειλωτεία) εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής τους άρθρου 4 της ΕΣΔΑ, στην κρίση ότι τα κράτη έχουν θετική υποχρέωση να καταπολεμήσουν την εμπορία ανθρώπων, και να εξελίσσουν τα απαιτούμενα μέτρα ως μέρη της ΕΣΔΑ, για να εκπληρώσουν την απαίτηση αυτή, και τέλος ότι στην παρούσα απόφαση αντανακλάται μία ανθρωπιστική προσέγγιση του φαινομένου. Αρχικά, στην απόφαση Rantsev το Δικαστήριο υπογραμμίζει ότι το άρθρο 4 της ΕΣΔΑ δεν κάνει ρητή αναφορά στην εμπορία ανθρώπων παρά μόνο στην δουλεία, ειλωτεία και καταναγκαστική/υποχρεωτική εργασία, θεώρησε όμως ότι οι διατάξεις της Σύμβασης δεν αποτελούν το μοναδικό

σημείο αναφοράς για την ερμηνεία των δικαιωμάτων και ελευθεριών που απορρέουν από την ΕΣΔΑ.

Piotrowicz Ryszard, States Obligations under Human Rights Law towards victims of Trafficking in Human beings: Positive Developments in Positive Obligations, International Journal of Refugee Law. Vol. 24, Nr. 2, 2012.

«Υπόθεση Rantsev κατά Κύπρου και Ρωσίας», Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου, Τόμος 30, 2010.

Rieniets Katharina, Trafficking in Human Beings: The Positive Obligations of States Under Article 4 of the European Convention of Human Rights and Fundamental Freedoms, GRIN Verlag, Germany, 2011.

Πιθανότατα, θέλησε να δικαιολογήσει το ΕΔΔΑ την μη ρητή πρόβλεψη από την ΕΣΔΑ της εμπορίας ανθρώπων, ενώ συνεχίζοντας προσέθεσε πως η απουσία της ρητής αυτής μείας δεν αποτελεί έκπληξη, καθώς η ΕΣΔΑ ήταν εμπνευσμένη από την Οικουμενική Διακήρυξη των ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, η οποία με την σειρά της επίσης δεν έκανε ρητή αναφορά στο φαινόμενο, προσέθετε όμως ότι κατά την αξιολόγηση του Α.4 της ΕΣΔΑ, δεν θα πρέπει να λησμονεί κάποιος τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της Σύμβασης και το γεγονός ότι αποτελεί ένα «ζωντανό κείμενο» που ερμηνεύεται σύμφωνα με ρυθμίσεις μελλοντικών Συνθηκών. Επίσης, το Δικαστήριο του Στρασβούργου αναφέρει πως μέχρι την εκδίκαση της παρούσας μόνο στην υπόθεση Siliadin κλήθηκε να εξετάσει τον βαθμό στον οποίο η μεταχείριση που συνδέεται με εμπορία ανθρώπων υπάγεται στο άρθρο 4 της ΕΣΔΑ.

Allain Jean, Rantsev v Cyprus and Russia: The European Court of Human Rights and Trafficking as Slavery, Human Rights Law Review, Vol. 10, Nr. 3, 2010.

Με την παρούσα το Δικαστήριο θέλοντας να εξελίξει την κρίση του ένα επίπεδο παραπάνω σε σχέση με την υπόθεση Siliadin, αναφέρεται τόσο στην αύξηση της έκτασης του φαινομένου όσο και στο αυξανόμενο ενδιαφέρον της διεθνούς έννομης τάξης. Ειδικότερα, επικαλούμενο τόσο τα ολοένα αυξανόμενα κρούσματα παράνομης διακίνησης όσο και τα μέτρα που λαμβάνονται για την καταστολή του φαινομένου, θεωρήθηκε αρμόζον στην υπό κρίση υπόθεση να εξεταστεί ο βαθμός στον οποίο η παράνομη διακίνηση δύναται να θεωρηθεί ότι αντιβαίνει στο πνεύμα και τον σκοπό του Α.4 της ΕΣΔΑ., όπως και κατά το πόσον εμπίπτει στο πλαίσιο των εγγυήσεων που παρέχονται από το συγκεκριμένο άρθρο. Θεωρήθει, περεταίρω, ότι δεν χρειάζεται να διαπιστωθεί σε ποια μορφή εκμετάλλευσης εκ των τριών μπορούσε να υπαχθεί η παρούσα υπόθεση.

Ακολούθως το ΕΔΔΑ παρέπεμψε στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο στην υπόθεση της πρώην Γιουγκοσλαβίας που κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η παραδοσιακή έννοια της δουλείας διευρύνθηκε σε βαθμό που καλύπτει διάφορες μορφές σύγχρονης δουλείας, οι οποίες εμφανίζονται με την άσκηση επί των θυμάτων εξουσίας η εξουσιών ιδιοκτησίας. Τονίζεται δε ότι η διακίνηση ανθρώπων απειλεί την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και τις θεμελιώδεις ελευθερίες των θυμάτων και δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί συμβατή με μία δημοκρατική κοινωνία και τις αξίες τις ΕΣΔΑ.

Η σύγκριση ανάμεσα στις δύο αποφάσεις φανερώνει την προοδευτική προσέγγιση του Δικαστηρίου, την ανάγκη ανθρωποκεντρικής προσέγγισης των σχετικών υποθέσεων και γι αυτό οδηγήθηκε από μία *stricto sensu* σε μία πιο διασταλτική ερμηνεία του όρου της δουλείας. Πρόκειται για ένα από τα σημαντικότερα σημεία της απόφασης, καθώς επαναπροσδιορίζεται η θέση του ΕΔΔΑ για την σχέση δουλείας και εμπορίας και αναγνωρίζεται ότι στην τελευταία σαφώς και συναντάμε άσκηση εξουσιών ιδιοκτησίας. Σημαντικό είναι να ειπωθεί ότι η Ομάδα Εμπειρογνομόνων της ΕΕ χαιρέτισε την ως άνω θέση της απόφασης. Περαιτέρω, το Δικαστήριο ενόψει της υποχρέωσης τους να ερμηνεύει την ΕΣΔΑ υπό το φως σύγχρονων Συνθηκών, καταλήγει στο ότι η εμπορία ανθρώπων κατά το άρθρο 3 του Πρωτοκόλλου των Ηνωμένων Εθνών και το άρθρο 4 της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ε.Ε εμπίπτει πράγματι στο πεδίο του α.4 της ΕΣΔΑ. Το ΕΔΔΑ χρησιμοποίησε τα ως άνω διεθνή κείμενα ώστε να περιληφθεί στην ΕΣΔΑ η εμπορία, καθώς ήταν συνήθης πρακτική αλλά και υποχρέωση του να παραπέμπει σε διεθνή κείμενα θεωρώντας ότι η ΕΣΔΑ δεν εφαρμόζεται στο κενό αλλά σύμφωνα με τις ρυθμίσεις και άλλων συνθηκών διεθνούς δικαίου, κομμάτι των οποίων αποτελεί και η ίδια.

Pati Roza, States Positive Obligations with Respect to Human Trafficking: The European Court of Human Rights Breaks New Ground in Rantsev v. Cyprus & Russia, Boston University International Law Journal, Vol. 29, Nr. 1, 2011.

Στην συνέχεια, αναφορικά με το άρθρο 5 της ΕΣΔΑ, στην υπόθεση Rantsev το θύμα κρατήθηκε παράνομα τόσο από τον δράστη όσο και από τις αρχές, και ναι μεν τα πραγματικά περιστατικά δεν ήταν σαφή, ωστόσο και μόνο ότι το θύμα πήδηξε από το μπαλκόνι προκειμένου να δραπετεύσει, φανερώνει αναμφίβολα ότι κρατείτο παρά την θέληση του. Ακόμα, κατά το ως άνω άρθρο απορρέει θετική υποχρέωση των μερών να προστατεύουν τα άτομα από αυθαίρετη κράτηση τόσο από τις αρχές όσο και από τον δράστη, ενώ για να κριθεί κατά πόσο κάποιος έχει στερηθεί της ελευθερίας του λαμβάνεται αρχικά υπόψη η συγκεκριμένη κατάσταση του θύματος, και κριτήρια όπως το είδος, η διάρκεια, τα αποτελέσματα και ο τρόπος περιορισμού.

Η απόφαση Rantsev ανέφερε για πρώτη φορά το φαινόμενο της εμπορίας ανθρώπων και ακολούθησε το Πρωτόκολλο των Ηνωμένων Εθνών. Στην συνέχεια, νομολογείται ξεκάθαρα ότι το άρθρο 4 της ΕΣΔΑ προστατεύει από την εμπορία προσώπων, υιοθετώντας το ως άνω Πρωτόκολλο και στα θύματα παρέχεται από το ΕΔΔΑ και την ΕΣΔΑ προστασία, που συνεπάγεται την δυνατότητα αποζημίωσης των θυμάτων από τα κ-μ που δεν έλαβαν τα επαρκή μέτρα για την προστασία των θυμάτων, δημιουργώντας ένα όπλο κατά της εμπορίας και μία εναλλακτική λύση στο μονόδρομο της ποινική καταστολής. Από την άλλη μεριά, προβληματική της παρούσας συνιστά ότι το Δικαστήριο παραλείπει οιαδήποτε ερμηνευτική προσέγγιση και ανάλυση πραγματικών περιστατικών και περιορίζεται απλά στην δήλωση ότι τα περιστατικά συνιστούν εμπορία. Δηλαδή, ανησυχίες εγείρει ότι το ΕΔΔΑ δεν ασχολήθηκε κανονιστικά με τρεις μορφές εκμετάλλευσης του άρθρου 4 της ΕΣΔΑ και δεν προέβη στην υπαγωγή των περιστατικών ούτε στην ως άνω Συνθήκη αλλά ούτε και στο Πρωτόκολλο. Έτσι, ναι μεν

θεμιτά υπήχθη η εμπορία στην δουλεία, αλλά δύσκολα θα μπορούσε να αποτελέσει η απόφαση πάγια και αποκρυσταλλωμένη νομολογία.

Beate Rudolf, Recognizing Womens Human Rights and Combating Violence, Free university Berlin, Faculty of Law Vice President, European Women Lawyers Association, 2007.

Allain Jean, Rantsev v Cyprus and Russia: The European Court of Human Rights and Trafficking as Slavery, Human Rights Law Review, Vol. 10, Nr. 3, 2010.

Με την απόφαση C.N και V κατά Γαλλία το 2012, το ΕΔΔΑ ασχολείται και πάλι με ένα θέμα εμπορίας μεταναστών με σκοπό την εκμετάλλευση της οικιακής εργασίας. Οι προσφεύγουσες, δύο ανήλικες γαλλικής υπηκοότητας, γεννημένες στο Μπουρουντί, εγκατέλειψαν την χώρα τους μετά τον εμφύλιο πόλεμο του 93 και έφτασαν στην Γαλλία το 94 και το 95 αντίστοιχα, με την διαμεσολάβηση των θείων τους. Οι τελευταίοι ανέλαβαν την κηδεμονία και επιμέλεια τους αλλά και των αδερφών τους. Οι θείοι τους ζούσαν σε μία μονοκατοικία με τα εφτά τέκνα τους και οι προσφεύγουσες διέμεναν στο υπόγειο τους και ήταν υποχρεωμένες να διεκπεραιώνουν όλες τις οικιακές εργασίες χωρίς αμοιβή και ρεπό. Ειδικά η C.N είχε αναλάβει και την φροντίδα του ενός παιδιού της οικογένειας με ειδικές ικανότητες ενίοτε και κατά την διάρκεια της νύχτας. Οι προσφεύγουσες ζούσαν σε εξαιρετικά ανθυγιεινές συνθήκες χωρίς μπάνιο, με πρόχειρες τουαλέτες, δεν συμμετείχαν στα γεύματα και συχνά υποβάλλονταν σε λεκτική και σωματική βία, υπό την απειλή να σταλούν πίσω στο Μπουρουντί.

Το 1995 υποβλήθηκε κοινωνική έκθεση σχετικά με το ζήτημα αλλά μετά από έρευνα της αστυνομίας για την προστασία των παιδιών αποφασίστηκε να μην ληφθεί οποιαδήποτε περαιτέρω δράση. Στις 04/01/99 η Ένωση Enfance et Partage επέστησε εκ νέου την προσοχή των εισαγγελικών αρχών στο ζήτημα και την επομένη οι αιτούσες έφυγαν από το σπίτι των θείων τους και την φροντίδα τους ανέλαβε η εν λόγω ένωση. Στο πλαίσιο της δικαστικής έρευνας οι αιτούσες επιβεβαίωσαν ότι η κατάσταση τους είχε επιδεινωθεί σταδιακά από το 1995 ένα χρονικό σημείο που η κατάσταση με την θεία τους δεν ήταν πολύ άσχημη. Σε ιατροψυχολογική έκθεση τους διαπιστώθηκε ότι ο ψυχολογικός αντίκτυπος των πράξεων που είχαν υποστεί χαρακτηρίζεται ως ψυχική ταλαιπωρία και στην περίπτωση της C.N ο φόβος και η αίσθηση εγκατάλειψης, καθώς και η απειλή επιστροφής τους στο Μπουρουντί ισοδυναμούσε με απειλή θανάτου και εγκατάλειψης των έτερων αδερφών τους.

Με απόφαση του 2007 θεώρησε τους θείους των προσφευγουσών ενόχους για όλες τις κατηγορίες, ενώ το Εφετείο των Βερσαλλιών το 2009 έκρινε ότι μόνο η θεία ήταν ένοχη για επιβαρυντική περίσταση εκ προθέσεως επίθεσης κατά της V και διατάχθηκε να καταβάλλει 1.500 ευρώ και 1 ευρώ αποζημίωση για ηθική βλάβη. Ο γενικός Εισαγγελέας δεν άσκησε αναίρεση και οι αναίρέσεις των προσφευγουσών και της θείας τους απορρίφθηκαν. Στην συγκεκριμένη υπόθεση όπως και στην Siliadin τα πραγματικά περιστατικά συνάδουν με εμπορία ανθρώπων με σκοπό την εργασιακή εκμετάλλευση. Από τα πραγματικά περιστατικά τρία είναι τα σημεία που αξίζουν υπογράμμισης, το γεγονός ότι το ζεύγος είχε συγγενική σχέση με τα θύματα και μάλιστα ο ένας εκ των δύο είχε διπλωματική ιδιότητα, ότι η πρώτη αιτούσα δεν ήταν ανήλικη καθόλη την διάρκεια

της εκμετάλλευσης, και η κατηγορία σε βάρος της Γαλλίας για παραβίαση θετικών υποχρεώσεων κυρίως λόγω παράλειψης άσκησης αναίρεσης εκ μέρους του Εισαγγελέα.

Chuang Janie, «Redirecting the debate over trafficking in women: definitions, paradigms and contexts», Harvard Human Rights Journal, vol. 11, 1998.

Όσον αφορά το εφαρμοστέο δίκαιο, το Δικαστήριο παραπέμπει στις παραγράφους 49 με 51 της Απόφασης Siliadin κατά Γαλλίας και στις παραγράφους 137 έως 174 της Απόφασης Rantsev κατά Κύπρου και Ρωσίας που αναλύουν τις διατάξεις των διεθνών συμβάσεων για την καταναγκαστική εργασία, την ειλωτεία, την δουλεία και την εμπορία ανθρώπων, μεταξύ των οποίων το Πρωτόκολλο των Ηνωμένων Εθνών, η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης και η ερμηνευτική αναφορά της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης. Παραθέτει ακόμα το απόσπασμα της παγκόσμια έκθεσης της ΔΟΕ για τις θεμελιώδεις αρχές και δικαιώματα στην εργασία που εγκρίθηκε από την Διεθνή Διάσκεψη Εργασίας το 1999. Σύμφωνα με την ως άνω έκθεση, ο ορισμός της καταναγκαστικής εργασίας περιλαμβάνει δύο στοιχεία, η εργασία ή η υπηρεσία να απαιτείται υπό την απειλή ποινής και το άτομο να μην έχει προσφερθεί με την θέληση του.

Η ποινή δεν απαιτείται να έχει τη μορφή ποινικών κυρώσεων, μπορεί να λάβει τη μορφή απώλειας δικαιωμάτων και προνομίων, μπορεί δε να λάβει πολλές διαφορετικές μορφές εκ των οποίων ακρότατη είναι η σωματική ή ο περιορισμός, ακόμα και η απειλή θανάτου προς το θύμα ή τους συγγενείς του. Σε περιπτώσεις που εξετάστηκαν από την ΔΟΕ συναντάμε απειλές για καταγγελία των θυμάτων σε αστυνομικές ή μεταναστευτικές αρχές όταν ο καθεστώς τους είναι παράνομο, ακόμα και απειλή στους δημογέροντες χωριών σε περίπτωση κοριτσιών που εκπορνεύονται σε μακρινές πόλεις, ενώ άλλες κυρώσεις είναι οικονομικής φύσεως, καθώς και κατακράτησης νομιμοποιητικών εγγράφων.

Σχετικά με την επιλογή του ΕΔΔΑ, αξιοσημείωτο είναι ότι λαμβάνει υπόψιν δύο κείμενα χωρίς νομική δεσμευτικότητα, ωστόσο η χρήση ενός μη δεσμευτικού κειμένου για την ερμηνεία ενός δεσμευτικού, δεν θίγει την αρχή της νομιμότητας, καθώς τελικά η νομική κρίση βασίζεται σε νομικά δεσμευτικό κείμενο. Επιπρόσθετα, ευνοείται η ενσωμάτωση κοινωνικών δικαιωμάτων στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και προωθείται μια διασταλτική ερμηνεία της καταναγκαστικής εργασίας. Αν και οι προσφεύγουσες ισχυρίστηκαν ότι υπήρξαν θύματα εμπορίας ανθρώπων, το δικαστήριο θεώρησε ότι τα πραγματικά περιστατικά αφορούν συμπεριφορές που εμπίπτουν στο πεδίο της καταναγκαστικής εργασίας, ειλωτείας, έννοιες που εμπίπτουν σαφώς στο άρθρο 4 της ΕΣΔΑ. Όπως και ότι η παρούσα ομοιάζει περισσότερο με την υπόθεση Siliadin παρά Rantsev.

Εν συνεχεία, υπενθυμίζεται ότι οποιαδήποτε εργασία απαιτηθεί από οποιοδήποτε πρόσωπο υπό την απειλή ποινής δεν είναι υποχρεωτικά και καταναγκαστική υποχρεωτική εργασία κατ' άρθρο 4 ΕΣΔΑ, και τίθενται τέσσερα κριτήρια: την μη

οικειοθελή προσφορά για εργασία, την εκτέλεση της τελευταίας υπό την απειλή ποινής, και τον όγκο και τη φύση της εργασίας. Εν τέλει το ΕΔΔΑ αποφάνθηκε ότι η C.N είχε υποστεί αναγκαστική και υποχρεωτική εργασία, σε αντίθεση με την V. Κρίθηκε ότι η εργασία που εκτελούσε δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της συγκεκριμένης διάταξης. Συνολικά αξίζει να τονισθεί πως δεν λαμβάνεται υπόψιν ο παράγοντας ανηλικότητας των θυμάτων, αντίθετα φαίνεται να παίζει σημαντικό ρόλο η ένταξη της V. στο εκπαιδευτικό σύστημα της Γαλλίας, στοιχείο που θα μπορούσε εύκολα να αμφισβητηθεί για το αν όντως αποκλείει την ένδειξη εκμετάλλευσης. Αντιστρόφως, μια πιο γόνιμη αξιολόγηση του ως άνω στοιχείου θα ήταν ότι η έλλειψη ένταξης του ανήλικου σε εκπαιδευτικό σύστημα, αποτελεί ένδειξη καταναγκαστικής εργασίας και ειλωτείας.

Στην υπόθεση C.N κατά Ηνωμένου Βασιλείου το 2012 η οποία εκδόθηκε μόλις ένα μήνα μετά την έκδοση της ως άνω απόφασης, το δικαστήριο επικεντρώθηκε στην έλλειψη ειδικής νομοθεσίας για την απαγόρευση της οικιακής δουλείας. Η αιτούσα είναι υπήκοος Ουγκάντας που ταξίδεψε στο Ηνωμένο Βασίλειο και εισήλθε με πλαστό διαβατήριο και θεώρηση με σκοπό να ξεφύγει από την σεξουαλική και σωματική βία. Το 2003 άρχισε να εργάζεται σε σπίτι ηλικιωμένων, όπου δούλευε μέρα και νύχτα και άδεια μια φορά το μήνα. Το άτομο M που είχε μεσολαβήσει για την εύρεση εργασίας την μετέφερε αυστηρά στο σπίτι του ξαδέρφου της για το ρεπό της, ενώ ο πενιχρός μισθός της στέλλονταν στον M, ο οποίος προωθούσε μόνο μέρος του στον ξάδερφο της για να καταβληθεί σ' αυτήν. Το 2006 μετά από απουσία του ζεύγους και του ξαδέρφου της, κατάφερε να διαφύγει. Η κοπέλα κατέρρευσε και νοσηλεύτηκε για ένα μήνα σε νοσοκομείο, όπου διαγνώστηκε με HIV και ψύχωση. Στεγαζόμενη από τις τοπικές αρχές έκανε αίτηση ασύλου, η οποία απορρίφθηκε και στην προσφυγή της ο δικαστής εξέφρασε σοβαρές επιφυλάξεις για την αξιοπιστία της.

Εν συνεχεία, μετά από επιστολή του δικηγόρου της αιτούσας το 2007, η ομάδα κατά της εμπορίας ανθρώπων της Μητροπολιτικής Αστυνομίας άρχισε έρευνα και κατέληξε ότι δεν υπήρχε κανένα στοιχείο παράνομης διακίνησης. Ο επικεφαλής της νομικής υπηρεσίας του κέντρου κατά της εμπορίας στο Ην. Βασίλειο ενημέρωσε ότι η προσφεύγουσα εργάστηκε κανονικά στην οικογένεια όπου την φρόντιζαν και της δόθηκαν κάποια χρήματα, ωστόσο υπήρχε διαφωνία ως προς το ποσό. Κατόπιν αιτήματος του δικηγόρου και στα πλαίσια προγράμματος χρηματοδοτούμενου από την κυβέρνηση διαπιστώθηκε ότι το θύμα πληρούσε πέντε από τους έξι δείκτες καταναγκαστικής εργασίας που είχε θέσει η ΔΟΕ. Το 2009 όμως, η αστυνομία αποφάσισε να σταματήσει την έρευνα με βάση τα συμπεράσματα του κέντρου της εμπορίας ανθρώπων ότι τα πραγματικά περιστατικά δεν συνιστούν εμπορία σύμφωνα με το νόμο για το άσυλο και τη μετανάστευση του 2004.

Σύμφωνα με τον παραπάνω νόμο για να υφίσταται εμπορία πρέπει ο δράστης να έχει οργανώσει ή να διευκολύνει την άφιξη ή την αναχώρηση του από το Ην. Βασίλειο ή την μεταφορά του θύματος εντός της χώρας με σκοπό την εκμετάλλευση του από τον ίδιο ή τρίτο. Πρόκειται δηλαδή για έναν ορισμό με περιορισμένο πεδίο εφαρμογής σε σχέση με αυτόν του πρωτοκόλλου Ηνωμένων Εθνών, αξίζει δε να σημειωθεί ότι το 2010 τέθηκε

σε ισχύ το τμήμα 71 του νόμου για την ιατροδικαστική και την δικαιοσύνη το 2009, το οποίο τιμωρεί την δουλεία, την ειλωτεία, και την αναγκαστική εργασία με πρόστιμο ή φυλάκιση έως και δεκατέσσερα έτη, το οποίο ωστόσο δεν έχει αναδρομική ισχύ. Από την άλλη η αιτούσα στηριζόμενη στο άρθρο 4 (απαγόρευση δουλείας ή καταναγκαστικής εργασίας), στο άρθρο 8 (δικαίωμα σε σεβασμό ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής) και άρθρο 13 (δικαίωμα πραγματικής προσφυγής) της ΕΣΔΑ, ισχυρίστηκε ότι είχε υποβληθεί σε οικιακή δουλεία και οι αρχές δεν ήταν σε θέση να ερευνήσουν την υπόθεση καθώς δεν υπήρχε στο Ην. Βασίλειο ειδική προς τούτο διάταξη.

European Union Agency for Fundamental Rights, Migrants in an irregular situation employed in domestic work: Fundamental rights challenges for the European Union and its member States, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2011.

Δύο είναι οι βασικές διαφορές με την υπόθεση Siliadin, η C.N ήταν μεγαλύτερη ηλικιακά καθώς και ότι στην εκμετάλλευση της προέβησαν διαμεσολαβητές και όχι εργοδότες της. Ως προς το εφαρμοστέο δίκαιο, το ΕΔΔΑ στράφηκε στη σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για δράση κατά της εμπορίας ανθρώπων, στις συστάσεις της κοινοβουλευτικής συνέλευσης για την οικιακή εργασία και στους δείκτες που είχε αναπτύξει η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας. ακόμα αποφάνθηκε ότι το ισχύον ποινικό δίκαιο δεν παρείχε πρακτική και αποτελεσματική προστασία κατ' άρθρο 4 της ΕΣΔΑ. Δεν υπήρχε δηλαδή νομοθεσία για την δουλεία, την ειλωτεία και την καταναγκαστική εργασία, αλλά νομοθεσία που ποινικοποιεί ορισμένες πτυχές του φαινομένου και ιδίως την εμπορία ανθρώπων. Κρίνει ακόμα, ότι ο τότε ισχύων νόμος περιοριζόταν στην έρευνα και δίωξη ποινικών αδικημάτων τα οποία συχνά, όχι όμως αναγκαστικά συνδέονται με τα αδικήματα της δουλείας, της ειλωτείας και αναγκαστικής εργασίας, και έτσι τα θύματα των αδικημάτων αυτών που δεν ήταν ταυτόχρονα και θύματα των συνδεομένων αδικημάτων δεν λαμβάνουν προστασία.

Τέλος, επισημαίνεται ότι δεν δόθηκε βάρος στις κατηγορίες κατά του S ξαδέρφου για παρακράτηση διαβατηρίου και μισθών, απειλές για καταγγελία στις μεταναστευτικές αρχές με συνέπεια απέλασης, παρά το γεγονός ότι συνιστούν δείκτες αναγκαστικής εργασίας σύμφωνα με την ΔΟΕ.

2.4.Υπερεθνικές Διεθνείς Συνθήκες:

Μεταγενέστερα, τα όργανα των Ηνωμένων Εθνών εγκατέλειψαν την ειδική αντιμετώπιση επιμέρους δραστηριοτήτων (εμπορία ανθρώπων, σωματεμπορία, δουλεία, καταναγκαστική εργασία) και υιοθετήθηκε μία γενική ανθρωπιστική προσέγγιση με στόχο την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι συνθήκες που περιέχουν ειδικές ρυθμίσεις για τα υπό μελέτη ζητήματα είναι συνθήκες για την προστασία κυρίως γυναικών και παιδιών. Αρχικά, μία τάση σε σχέση με τις ρυθμίσεις για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων αποτελεί στο άρθρο 6 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών,

που ορίζει ότι τα κράτη-μέλη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα, συμπεριλαμβανομένων και νομοθετικών διατάξεων, για να καταστείλουν, σε όλες τις μορφές τους, το εμπόριο των γυναικών και την εκμετάλλευση πορνείας των γυναικών. Αναμφίβολα, πρόκειται για το σημαντικότερο διεθνές σύμφωνο για την προστασία των δικαιωμάτων των γυναικών και είναι σημαντικό ότι αντιμετωπίζονται αποκλειστικά θέματα γυναικών.

Charlesworth Hilary, Chinkin Christin, Wright Shelley, "Feminist approaches to international law", American Journal Of International Law, vol. 85, Nr. 3, 1991.

Πιο συγκεκριμένα, παραβίαση της συγκεκριμένης Συνθήκης και ειδικότερα του άρθρου 6 συνιστά η μη λήψη μέτρων από μέρος-κράτος για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων είτε τελείται από κράτος είτε από ιδιώτες. Η συγκεκριμένη συλλογιστική αποτέλεσε την βάση για το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για να θεμελιώσει τις θετικές υποχρεώσεις των συμβαλλομένων αναφορικά με τις απαγορεύσεις που τίθενται από την ΕΣΔΑ. Η σημαντικότερη κριτική που θα μπορούσε να ασκηθεί επί της παρούσας, είναι ότι δεν αποδίδεται ο ορισμός της εμπορίας ανθρώπων, ενώ υπάρχουν αρκετές ασάφειες στην διατύπωσή της. Περαιτέρω, ενδιαφέρον παρουσιάζει ότι κατά την διαμόρφωση της συνθήκης απορρίφθηκε πρόταση του Μαρόκο να αποτελέσει στόχος η καταπολέμηση όλων των μορφών πορνείας και όχι μόνο της καταναγκαστικής. Από την άλλη μεριά, θα μπορούσε να ερμηνευθεί πως η αναφορά «στο εμπόριο γυναικών» και «στην εκμετάλλευση πορνείας γυναικών» ως δύο ξεχωριστές έννοιες, θέτει ως στόχο του συγκεκριμένου άρθρου και την προστασία θυμάτων και άλλων μορφών πορνείας πέρα της καταναγκαστικής.

Farrior Stephanie "The international law on trafficking in women and children for prostitution: making it live up to its potential", Harvard Human Rights Journal, vol. 10, 1997

Chuang Janie, «Redirecting the debate over trafficking in women: definitions, paradigms and contexts», Harvard Human Rights Journal, vol. 11, 1998.

Η διατύπωση όμως της διάταξης είναι ασαφής και αόριστη, καθώς δεν ξεκαθαρίζεται ποια μέτρα θα θεωρούνταν κατάλληλα σύμφωνα με την Σύμβαση και για την καταπολέμηση το κράτος οφείλει να θεσπίσει την επιβολή προστίμων, ποινών, ή αν μία απλή καταδίκη του φαινομένου ήταν αρκετή. Ο μόνος περιορισμός που τίθεται είναι η ερμηνεία της διάταξης με μία προσέγγιση ισότητας των φύλων και καταπολέμησης των διακρίσεων, καθώς αυτό είναι το γενικό πνεύμα που διέπει την σύμβαση. Εν συνεχεία, την επίβλεψη της Σύμβασης ανέλαβε η Επιτροπή για την καταπολέμηση των διακρίσεων κατά των γυναικών, στην οποία τα μέρη κατέθεταν αναφορές για την λήψη συναφών μέτρων. Τέλος, βασικά μειονεκτήματα αποτέλεσαν ότι τα θύματα δεν είχαν δικαίωμα προσφυγής ενώπιον της Επιτροπής καθώς και η άρνηση κρατών να υπογράψουν την σύμβαση λόγω νομικής δεσμευτικότητας και κατέστησαν αναποτελεσματική την παρούσα.

Roffman Rachel M., "The forced prostitution of girls into the child sex tourism industry", New England International and Comparative Law Annually, vol.3, 1997.

Young Becki, "Trafficking humans across US borders", Georgetown Immigration Law Journal, Vol. 13, Nr. 1, 1998.

Nelson Kathryn E, "Sex trafficking and forced prostitution: Comprehensive new legal approaches", Houston Journal of International Law, vol.24, 2002.

Οι ως άνω προβληματικές αντιμετωπίστηκαν με το Προαιρετικό Πρωτόκολλο της ως άνω Σύμβασης, που καταρτίστηκε το 1999 από την Γενική Συνέλευση και τέθηκε σε ισχύ στις 22.12.2000. Αρχικά, στην Επιτροπή δόθηκε πρωτοβουλία να ερευνά την συνέπεια των μερών στην λήψη μέτρων, καθιστώντας ενεργητικό των ρόλο της. Ακόμα, προβλέφθηκε η δυνατότητα προσωπικής προσφυγής ενώπιον της Επιτροπής ενώ προϋποθέσεις για την παραδεκτή άσκηση της τέθηκαν η εξάντληση των εθνικών μέσων, η επώνυμη κατάθεση της προσφυγής και όπως είναι λογικό το κράτος κατά του οποίου στρέφεται να είναι μέρος της Σύμβασης.

Nelson Kathryn E, "Sex trafficking and forced prostitution: Comprehensive new legal approaches", Houston Journal of International Law, vol.24, 2002.

Διατάξεις που αφορούν την τέλεση των υπό μελέτη αδικημάτων σε βάρος των παιδιών περιέχονται στην Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Η ως Σύμβαση υπογράφηκε στις 26/01/1990 και τέθηκε σε ισχύ την 2^η Σεπτεμβρίου και αποτελεί το πρώτο νομικά δεσμευτικό κείμενο για την προστασία των παιδιών από την σεξουαλική εκμετάλλευση και είναι η ευρύτερα αποδεκτή συνθήκη ανθρωπίνων δικαιωμάτων έως σήμερα. Βασικός στόχος της παρούσας αποτέλεσε η κωδικοποίηση των ρυθμίσεων της Διακήρυξης για τα δικαιώματα του Παιδιού του 1959. Δύο κυρίως είναι τα άρθρα που ρυθμίζουν άμεσα το ζήτημα, με πρώτο το άρθρο 34 που ορίζει πως τα μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προστατεύσουν το παιδί από κάθε μορφή σεξουαλικής εκμετάλλευσης και σεξουαλικής βίας και για τον σκοπό αυτό, τα κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα σε επίπεδο εθνικό, διμερές και πολυμερές για να εμποδίσουν την παρακίνηση ή τον εξαναγκασμό των παιδιών σε παράνομη σεξουαλική δραστηριότητα, την εκμετάλλευση των παιδιών για πορνεία ή για άλλες παράνομες σεξουαλικές δραστηριότητες και την εκμετάλλευση τους για την παραγωγή θεαμάτων ή υλικού πορνογραφικού χαρακτήρα. Σύμφωνα δε με το επόμενο άρθρο τα συμβαλλόμενα μέρη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να εμποδίσουν την απαγωγή, την πώληση ή το δουλεμπόριο, για οποιοδήποτε σκοπό και με οποιαδήποτε μορφή.

Οι ως άνω διατάξεις χαρακτηρίστηκαν ελαστικές καθώς τα κράτη μέρη δεν υποχρεώθηκαν να θέσουν διατάξεις ώστε να διώκονται οι πολίτες των συμβαλλομένων όταν διαπράττουν τα σχετικά αδικήματα σε άλλη χώρα. Αναφορικά, με την αποκατάσταση των παιδιών θυμάτων, στο άρθρο 39 προβλέπεται η υποχρέωση των κρατών να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα προκειμένου να διευκολύνουν την σωματική και ψυχολογική ανάρρωση και την κοινωνική επανένταξη κάθε παιδιού- θύματος οποιασδήποτε μορφής παραμέλησης, εκμετάλλευσης, ή κακοποίησης, βασανισμού ή κάθε άλλης μορφής σκληρής, απάνθρωπης, ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας ή ένοπλης σύρραξης. Μειονέκτημα αποτελεί η ανυπαρξία πρόβλεψης για την νομική υποστήριξη και αποκατάσταση των παιδιών, ωστόσο θα λέγαμε πως ο συνδυασμός των

ανωτέρω άρθρων αποδίδει μία υψηλού επιπέδου αφοσίωση και δέσμευση αναφορικά με την προστασία των παιδιών από την σεξουαλική εκμετάλλευση.

Jullien Karene, "The recent international efforts to end commercial sexual exploitation for children", Denver Journal of International Law and Policy, vol.31 , Nr. 4, 2003.

Στην συνέχεια, με το άρθρο 43 συγκροτείται η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Τα μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να υποβάλλουν εκθέσεις στην Επιτροπή για την λήψη νομοθετικών μέτρων για την εκπλήρωση των προβλεπόμενων υποχρεώσεων και η Επιτροπή προβαίνει σε υποδείξεις και συστάσεις, ενώ και η δυνατότητα συμμετοχής Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων στην διαδικασία θεωρήθηκε ότι ευνοούσε τον γόνιμο διάλογο. Από την άλλη το γεγονός ότι δεν προβλέφθηκε δικαίωμα καταγγελίας σε βάρος κράτους-μέλους για παραβίαση των ρυθμίσεων της παρούσας από άλλο κράτος- μέλος ή από ιδιώτη κατέστησε τον ρόλο της Επιτροπής σε παθητικό-συμβουλευτικό. Τέλος, κρίνοντας την Συνθήκη, θα λέγαμε ότι είναι τόσο ευρεία που στερείται ξεκάθαρων στόχων, ενώ και η έλλειψη σαφούς καθοδήγησης στα μέρη θεωρήθηκε το κύριο μειονέκτημα στην εφαρμογή της, παρότι θεωρητικά ήταν πολλά υποσχόμενη.

Μία δεκαετία αργότερα, ήτοι στις 25 Μαΐου 2000 υιοθετήθηκε το Πρόσθετο Πρωτόκολλο στην ως άνω Σύμβαση σχετικά με την πώληση παιδιών, την παιδική πορνεία και την παιδική πορνογραφία από την Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων εθνών με την απόφαση 54/263 και τέθηκε σε ισχύ την 18.01.2002. Ήδη εκ προοιμίου αναφέρεται πως για την περεταίρω επίτευξη των σκοπών και των προβλέψεων της σύμβασης, θα έπρεπε να επεκταθούν τα ληφθέντα μέτρα, προκειμένου να εξασφαλιστεί η προστασία των παιδιών από την αγοραπωλησία ανηλίκων, την παιδική πορνεία και πορνογραφία. Στο δεύτερο άρθρο δίνονται οι συναφείς ορισμοί και πιο συγκεκριμένα η πώληση παιδιών σημαίνει κάθε πράξη ή συναλλαγή με την οποία ένα παιδί μεταβιβάζεται από οποιοδήποτε πρόσωπο ή ομάδα προσώπων σε άλλο πρόσωπο ή ομάδα έναντι αμοιβής ή άλλου οφέλους. Εν συνεχεία, στο τρίτο άρθρο προβλέπεται η ποινικοποίηση των σχετικών εγκλημάτων, η απόπειρα και συμμετοχή σε αυτά καθώς και η επιβολή ανάλογων ποινών. Περιέχονται ακόμα ρυθμίσεις για την παροχή προστασίας και αρωγής στα ανήλικα θύματα (άρθρα 8 και 9).

Στο δέκατο άρθρο υπάρχει ρύθμιση για την ενίσχυση της συνεργασίας των μερών, μέσω πολυμερών, περιφερειακών και διμερών συνθηκών για την πάταξη και άλλων αδικημάτων πέρα από τα προβλεπόμενα και του σεξουαλικού τουρισμού, διάταξη που αποτελεί την μοναδική μνεία σε επίπεδο διεθνούς δικαίου στο φαινόμενο του παιδικού σεξουαλικού τουρισμού. Υπάρχουν επίσης διατάξεις που ρυθμίζουν θέματα δικαιοδοσίας, έκδοσης δραστών και διεθνούς συνεργασίας. Αναμφίβολα, το πρωτόκολλο αποτελεί χρήσιμο εργαλείο επέκτασης της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, που έχει μία ευρεία διατύπωση όσον αφορά το εμπόριο των παιδιών, πλην όμως υπάρχουν και πάλι κενά στην εξασφάλιση εφαρμογής των διατάξεων του.

Hall John Alexander, "Sex Offenders and Child Sex Tourism: The Case for Passport Revocation", Virginia Journal of Social Policy and the Law, vol. 18, Nr.2, 2011.

Παράλληλα υιοθετήθηκε από την Γενική Συνέλευση το Πρόσθετο Πρωτόκολλο για τα δικαιώματα του παιδιού σε σχέση με την ανάμιξη του σε ένοπλες συρράξεις, το οποίο τέθηκε σε ισχύ την 12.02.2002. Με βάση το συγκεκριμένο Πρωτόκολλο, δεν θα πρέπει υπό καμία συνθήκη να στρατολογούνται ή να χρησιμοποιούνται σε εχθροπραξίες ανήλικα πρόσωπα, ενώ τα μέρη δεσμεύονται να λάβουν κάθε μέτρο ώστε να εξασφαλιστεί ότι τα ανήλικα μέλη των ενόπλων δυνάμεων τους δεν θα λαμβάνουν άμεσα μέρος σε εχθροπραξίες και δεν θα επιστρατεύονται υποχρεωτικά. Σχετικά με την εκμετάλλευση ανηλίκων σημαντική είναι και η Διεθνής Σύμβαση Εργασίας αρ. 182 για την απαγόρευση χειρότερων μορφών εργασίας για τα παιδιά και την άμεση δράση για την εξάλειψή τους από την Συνδιάσκεψη της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας στην Γενεύη την 01.06.1999 και υπογράφηκε 17.06.1999.

Purohit Raheev, "Child soldiers: An analysis of the violations of the rights of the child ", American University Washington College of Law - Human Rights Brief, Vol. 5 Nr. 2, 1998.

Tiefenbrun Susan, "Children Soldiers, Slavery And The Trafficking Of Children", Fordham International Law Journal, vol. 31, Nr. 2, 2008.

Η ιδέα ότι η εργασία ανηλίκων δεν άπτεται μόνο θεμάτων εργατικού δικαίου αλλά ενέχει σαφώς και θέματα εκμετάλλευσης και κακοποίησης προέκυψε μετά την Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, όπου μετά την εφαρμογή της η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας σύστησε το Διεθνές Πρόγραμμα για την Εξάλειψη της Παιδικής Εργασίας που καθιέρωσε τον διαχωρισμό ανάμεσα σε εργασία ανηλίκων (child work) που συνιστά οικονομική δραστηριότητα και σε παιδική εργασία (child labor) που συνιστά εκμετάλλευση και κακοποίηση. Έτσι, ενώ δεν μπορεί κανείς να εκτιμήσει την αλληλεπίδραση μεταξύ της Σύμβασης αρ. 182 και της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού και των δύο Πρωτοκόλλων, είναι εντυπωσιακός ο βαθμός ομοιότητας ανάμεσα τους ως προς την αποτύπωση των προτεραιοτήτων της διεθνούς κοινότητας σε σχέση με το φαινόμενο. Ειδικότερα τα Πρωτόκολλα ασχολούνται με τις δύο χειρότερες μορφές εργασίας παιδιών που προβλέπει η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας.

Cullen Holly, "The nature of state obligations in relation to child labor: Choosing prosecution over protection", σε Kaikobad Kaiyan Homi, Bohlander Michael, International Law and Power: Perspectives and Legal Order and Justice: Essays In Honour of Colin Warbrick, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, 2009.

Τα μέρη δεσμεύονται με την υπ' αριθμ. 182 Σύμβαση να λάβουν το ταχύτερο δυνατό, άμεσα και αποτελεσματικά μέτρα για την απαγόρευση και εξάλειψη των χειρότερων μορφών εργασίας των παιδιών και επίσης παιδί θεωρείται κάθε άτομο που δεν έχει συμπληρώσει τα 18 έτη. Σύμφωνα με το τρίτο άρθρο χειρότερες μορφές εργασίας αποτελούν όλες οι μορφές δουλείας και ανάλογες πρακτικές, όπως η πώληση το δουλεμπόριο, η δέσμευση λόγω χρεών και η αναγκαστική εργασία καθώς και η αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία (καθώς και η αναγκαστική στράτευση παιδιών, με σκοπό την χρησιμοποίησή τους σε ένοπλες συγκρούσεις), η χρησιμοποίηση, η δέσμευση και η προαγωγή παιδιού στην πορνεία, στην παραγωγή πορνογραφικού υλικού, σε παράνομες δραστηριότητες (κυρίως παραγωγή και διακίνηση ναρκωτικών

ουσιών), καθώς και εργασίες οι οποίες από την φύση τους ή κάτω από τις συνθήκες που εκτελούνται είναι πιθανόν να βλάψουν την υγεία, την ασφάλεια ή την ηθική του παιδιού.

Η εμπορία και εκμετάλλευση ανθρώπων αναμφίβολα συνιστούν προσβολές και παραβιάσεις αναγνωρισμένων ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών και η αντιμετώπιση τους πέρα από τις επικεντρωμένες στο φαινόμενο αυτό διεθνείς και ευρωπαϊκές συνθήκες και κείμενα, επιχειρείται και σε διεθνή κείμενα που αφορούν γενικότερα την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι ως άνω διεθνείς συνθήκες κυρώνονται από την επικύρωσή τους με νόμο και τη θέση τους σε ισχύ σύμφωνα με τους όρους καθεμίας, να αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερισχύουν από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου (28 παρ. 1 εδ. α' του Συντάγματος). Όπως γίνεται αντιληπτό τα υπερεθνικά αυτά κείμενα τυγχάνουν εφαρμογής σε θέματα εμπορίας ανθρώπων και των συναφών εγκλημάτων, καθώς συντρέχει πλείστες όσες φορές και παραβίαση / προσβολή ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τα οποία είναι και συνταγματικώς κατοχυρωμένα (π.χ άρθρα 2 παρ. 1, 5 παρ. 1 και 2, 7 παρ. 2 και 22 παρ. 4 Σ.).

Χαρακτηριστικά παρατίθενται : Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα και το Προαιρετικό Πρωτόκολλο στο Σύμφωνο αυτό (εισήχθη στην ελληνική έννομη τάξη με Ν. 2462/1997). Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ, εισήχθη με το ν.δ. 53/1974). Η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Ν. 2101/1992). Σύμβαση για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Διακρίσεως κατά των Γυναικών και το Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση αυτή (Ν. 1342/1983 και Ν. 2952/2001).

2.4.1 Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο:

Οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που σχετίζονται με την εμπορία ανθρώπων είναι τόσο σοβαρές, ώστε η εμπορία ανθρώπων, όταν συνιστά έγκλημα κατά της ανθρωπότητας, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Συγκεκριμένα, με το άρθρο 7, έγκλημα κατά της ανθρωπότητας συνιστά οποιαδήποτε από τις αναφερόμενες περιοριστικά στο άρθρο πράξεις (μεταξύ των οποίων και τα υπό μελέτη αδικήματα), όταν διαπράττεται ως μέρος ευρείας και συστηματικής επίθεσης, που κατευθύνεται κατά οιοδήποτε άμαχου πληθυσμού, εν γνώσει της επίθεσης. Ανάμεσα στα εγκλήματα που απαριθμούνται αναφέρεται και η υποδούλωση, η οποία ορίζεται ως άσκηση οποιασδήποτε ή όλων των εξουσιών που είναι σύμφυτες με την ιδιοκτησία επί προσώπων, που περιλαμβάνει και άσκηση τέτοιας εξουσίας κατά την εμπορία ανθρώπων, ιδιαίτερα γυναικών και παιδιών.

Todres Jonathan, "The Importance of Realizing Other Rights to Prevent Sex Trafficking", Cardozo Journal of Law and Gender, vol.12, 2006.

Τα καταστατικά των Διεθνών Δικαστηρίων για τις υποθέσεις της πρώην Γιουγκοσλαβίας και της Ρουάντα δεν περιείχαν αντίστοιχο ορισμό για την υποδούλωση. Το συγκεκριμένο Καταστατικό όχι μόνο ορίζει την έννοια, αλλά παραθέτει και ένα παράδειγμα αυτό της εμπορίας ανθρώπων, επιλογή που κρίνεται καθοριστικής σημασίας. Στο παρόν, ουσιαστικά επεκτείνεται ο ορισμός της Σύμβασης κατά της Δουλείας του 1926, προκειμένου να συμπεριληφθεί και η εμπορία ανθρώπων, όπου η αναφορά στο φαινόμενο όπως προείπαμε γίνεται προκειμένου να δοθεί μία έννοια στην υποδούλωση. Βέβαια για τον ορισμό της εμπορίας ανθρώπων ως πτυχή του εγκλήματος υποδούλωσης ενδείκνυται ο ορισμός που υιοθετήθηκε από το Πρωτόκολλο των Ηνωμένων Εθνών που καταρτίστηκε δύο χρόνια μετά. Περαιτέρω, αξιοσημείωτο είναι ότι το πεδίο εφαρμογής του υπό μελέτη Πρωτοκόλλου περιλαμβάνει όχι μόνο κρατικές δράσεις αλλά και δράσεις εγκληματικών οργανώσεων.

Scarpa Silvia, Universalism and Regionalism: The Synergy to Fight Against Trafficking In Human Beings, Human Rights Law Review, Special Issue, 2004.

Bassiouni Cherif M., Crimes against Humanity: Historical Evolution and Contemporary Application, Cambridge University Press, New York, 2011.

Σατλάνης Χρήστος, «Προλεγόμενα για την δικαιοδοτική υπόσταση των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας», Τιμητικός Τόμος για τον Μανωλεδάκη Ι.-Δημοκρατία-Ελευθερία-Ασφάλεια, Τόμος ΙΙ, εκδ. Σάκκουλα, 2007.

Στην συνέχεια, επισημαίνεται πως στα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας κατά άρθρο 7 περιλαμβάνονται και πρακτικές που απαντώνται στην δράση κυκλωμάτων εμπορίας και εκμετάλλευσης ανθρώπων υπό οιαδήποτε μορφή, όπως η σεξουαλική δουλεία, η καταναγκαστική πορνεία, άλλης μορφής σεξουαλική βία παρόμοιας βαρύτητας καθώς και η γενική ρήτρα σχετικά με άλλες συναφείς πράξεις που με πρόθεση προκαλούν μεγάλο πόνο και σωματική, πνευματική ή ψυχική βλάβη. Φαίνεται πως οι ως άνω προβλέψεις μπορούν να καταστήσουν την παρούσα χρήσιμο εργαλείο στην αντιμετώπιση του φαινομένου μόνο στο πλαίσιο των ενόπλων συρράξεων, όχι όμως ως μέσο για την καταπολέμηση της πλειοψηφίας των εγκλημάτων εμπορίας ανθρώπων. Τέλος, θεωρείται σημαντικότερη η συμβολή του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου στην ερμηνευτική προσέγγιση της έννοιας της σύγχρονης δουλείας.

Pocar Fausto, Human Trafficking: A crime against humanity, σε Savona U. Ernesto, Stefanizzi Sonia, Measuring Human Trafficking: Complexities and Pitfalls, Springer Science & Business Media LLC, New York, 2007.

Tavakoli Nina, A Crime that Offends the Conscience of Humanity: A Proposal to Reclassify Trafficking in Women as an International Crime, International Criminal Law Review, Vol. 9, Nr.1, 2009.

De La Vega Constance, Haley Nelson Chelsea E. , The Role of Women in Peacekeeping and Peacemaking, Devising Solutions to the Demand Side of Trafficking, William & Mary Journal of Women and the Law, Vol. 12 Nr. 2, 2006.

Gekht Anna, Shared but differentiated responsibility: integration of international obligations in fight against trafficking in human beings, Denver Journal of International Law and Policy, vol. 37, Nr. 1 , 2008.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι αποφάσεις των ad hoc ποινικών δικαστηρίων μέχρι σήμερα. Κατά την διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου η Κυβέρνηση της Ιαπωνίας ανέπτυξε ένα σύστημα «γυναικών αναψυχής», ένα σύστημα καταναγκαστική πορνείας γυναικών κυρίως αλλοδαπών για να παρέχεται «ψυχαγωγία» στους στρατιώτες. Το γεγονός ότι η υποδούλωση και η καταναγκαστική εργασία-πορνεία σε καιρό πολέμου άνηκαν στην δικαιοδοσία του Διεθνούς Δικαστηρίου για εγκλήματα πολέμου στην Άπω Ανατολή, είχε ως αποτέλεσμα να μην ασκηθούν καθόλου ποινικές διώξεις για τα διαπραχθέντα εγκλήματα στην δίκη που έγινε στο Τόκυο το 1946-48.

Το Διεθνές Δικαστήριο της Νυρεμβέργης στις δίκες για τους εγκληματίες πολέμου νομολόγησε ότι η δουλεία μπορεί να συντρέχει ακόμα και χωρίς βασανιστήρια αλλά και όταν τους παρέχονται τροφή, ρουχισμός και στέγη. Γενικά, το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα πως φιλόδοξη δουλεία δεν υφίσταται και πως η ακούσια υποτέλεια και υποδούλωση δεν μετριάζεται με κάποια ανθρωπιστική μεταχείριση. Η συγκεκριμένη απόφαση αναφέρεται σε υποδούλωση με την μορφή της καταναγκαστική εργασίας και υποστηρίζεται πως αποτελεί έκφανση της, όπως ακριβώς ορίζεται και στο Πρωτόκολλο του διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου ακόμα και αν δεν αναφέρεται ρητά. Στις πιο σύγχρονες αποφάσεις αποτυπώνεται η θεωρία ότι η εμπορία ανθρώπων συνιστά μία σύγχρονη μορφή δουλείας. Η νομολογία των διεθνών ποινικών δικαστηρίων παρά το γεγονός ότι η αρμοδιότητα τους περιορίζεται στα εγκλήματα υποδούλωσης αποτέλεσε σημείο αναφοράς και για άλλα δικαιοδοτικά όργανα αναφορικά με την έννοια της δουλείας.

Σατλάνης Χρήστος, «Προλεγόμενα για την δικαιοδοτική υπόσταση των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας», Τιμητικός Τόμος για τον Μανωλεδάκη Ι.-Δημοκρατία-Ελευθερία-Ασφάλεια, Τόμος II, εκδ. Σάκκουλα, 2007.

Ειδικότερα, η μεγαλύτερης σημασίας απόφαση είναι η απόφαση του 2002 στην υπόθεση «Εισαγγελέας κατά Kunarac Kovac και Vukoli», όπου το δικαστήριο για τα εγκλήματα στην Πρώην Γιουγκοσλαβία με την εφετειακή του απόφαση δέχεται την βασική θέση της πρωτοβάθμιας απόφασης ότι η παραδοσιακή έννοια της δουλείας όπως διαμορφώθηκε το 1926, εξελίχθηκε και περιλαμβάνει σύγχρονες μορφές δουλείας που βασίζονται κάποιων ή όλων των εξουσιών ιδιοκτησίας. Επιπρόσθετα, αναφέρεται ότι στις σύγχρονες μορφές δουλείας, το θύμα δεν υπόκειται σε ακραίες μορφές εξουσίας που συνδέονται με την παραδοσιακή δουλεία αλλά σε κάθε περίπτωση η άσκηση κάποιων ή όλων των εξουσιών διαταράσσει σαφώς την αυτοδιάθεση του θύματος.

Ακόμα, το Δικαστήριο θεώρησε ότι κατά τον χρόνο που έλαβαν χώρα οι παραβιάσεις και συνεπώς δουλεία υπό την σύγχρονη μορφή της, συνιστούσαν εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας σύμφωνα με το διεθνές εθιμικό δίκαιο, σημείωσε δε ότι είναι εξαιρετικά δύσκολη η απαρίθμηση όλων των σύγχρονων μορφών δουλείας που επέκτειναν την πρωτόλεια έννοια της. Μάλιστα στους παράγοντες που λαμβάνονται υπόψη για την στοιχειοθέτηση δουλείας υπό τη οιαδήποτε μορφή της περιλαμβάνονται ο έλεγχος των κινήσεων κάποιου, ο έλεγχος του φυσικού περιβάλλοντος, ο ψυχικός έλεγχος, η λήψη

μέτρων για την αποτροπή απόδρασης, η βία, η απειλή βίας, ο εξαναγκασμός, η σκληρή μεταχείριση, ο έλεγχος της γενετήσιας ελευθερίας (σεξουαλικότητας), η καταναγκαστική εργασία και η κερδοφορία του θύτη.

Μελετώντας περαιτέρω την πρωτοβάθμια απόφαση του δικαστηρίου, διευκρινίζεται ότι η συναίνεση ή η ελεύθερη βούληση του θύματος απουσιάζει ή δεν εκτιμάται όταν συντρέχει απειλή ή χρήση βίας ή άλλων μορφών εξαναγκασμού, λόγω φόβου άσκησης βίας, με παραπλάνηση ή ψεύτικες υποσχέσεις, με κατάχρηση εξουσίας ή ευάλωτης θέσης του θύματος, με παράνομη κράτηση ή αιχμαλωσία προσώπου, με ψυχολογική καταπίεση ή λόγω κοινωνικο-οικονομικών συνθηκών. Επιπρόσθετα, στις ενδείξεις υποδούλωσης εκτιμώνται η εκμετάλλευση, η βιαιοπραγία της αναγκαστικής εργασίας ή παροχής υπηρεσιών χωρίς συνήθως παροχή αμοιβής, και με την συνδρομή κακομεταχείρισης, η σεξουαλική εκμετάλλευση, η πορνεία και η εμπορία ανθρώπων. Κατανοούμε έτσι, πως η πρωτοβάθμια αποδίδει την έννοια της υποδούλωσης ευρύτερα τόσο με τη διατύπωση όσο και με την εκτενή απαρίθμηση ενδείξεων- παραγόντων που συνιστούν υποδούλωση.

Η εφετειακή απόφαση παραπέμπει στις προτάσεις του Εισαγγελέα όπου και μόνο η δυνατότητα να αγοράζει, να πωλεί, να εμπορεύεται, να διαθέτει κάποιος ως κληρονομιά π.χ άτομο ή να εκμεταλλεύεται τις υπηρεσίες και την εργασία του, αποτελούν ένδειξη παράγοντα υποδούλωσης, ωστόσο σχετικό. Ειδικά δε για την περίπτωση της Γιουγκοσλαβίας, το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η έλλειψη αντίστασης ή η απουσία ξεκάθαρης και διαρκούς έλλειψης συναίνεσης δεν μπορεί να ερμηνευτεί *a contrario* ως ένδειξη συναίνεσης, η οποία έλλειψη ούτως ή άλλως δεν αποτελεί στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος.

Παρά το γεγονός ότι δεν γίνεται ρητή αναφορά στην εμπορία ανθρώπων τα πραγματικά περιστατικά και συμπεριφορές που λήφθηκαν υπόψη καταδεικνύουν την μορφή της καταναγκαστικής στρατολόγησης. Αξίζει ακόμα να σημειωθεί ότι το Ειδικό Δικαστήριο για την Σιέρα Λεόνε αναγνώρισε για πρώτη φορά τους καταναγκαστικούς γάμους ως σεξουαλική δουλεία στην πρωτοβάθμια δίκη το 2007. Τέλος, η απόφαση Kunarac αποτέλεσε σημείο αναφοράς για την κριτική που ασκήθηκε στο ΕΔΔΑ για την απόφαση Siliadin κατά Γαλλίας και την βάση για την «στροφή» που έκανε στην απόφαση Rantsev κατά Κύπρου και Ρωσίας αναφορικά με την ερμηνεία δουλείας και εμπορίας ανθρώπων.

Piotrowicz Ryszard, The Legal Nature of Trafficking in Human Beings, Intercultural Human Rights Law Review, Vol. 4, 2009.

3.Εγγώριο Νομοθετικό Πλαίσιο:

3. 1 Προϊσχύσαν δίκαιο και Ν. 2910/2001 «Είσοδος και παραμονή αλλοδαπών στην Ελληνική Επικράτεια. Κτήση της ελληνικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση και άλλες διατάξεις.»:

Έχει υποστηριχθεί πολλάκις πως το προϊσχύσαν νομοθετικό πλαίσιο κάλυπτε επαρκώς το φαινόμενο της εκμετάλλευσης ανθρώπων είτε σεξουαλικής, είτε εργασιακής, κλπ. (Δημήτρηνα Γ., *Η καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων μετά το ν. 3064/2002, σε Συμεωνίδου – Καστανίδου Ελ., Κοσμίδη Χ., Δημήτρηνα Γ., Ο νέος νόμος 3064/2002 για την εμπορία ανθρώπων, Εταιρεία Νομικών Βορείου Ελλάδος, 2003, 128 – 132 και Συμεωνίδου – Καστανίδου Ελ., Η εμπορία ανθρώπων στο διεθνές περιβάλλον και η ποινική της αντιμετώπιση στο ελληνικό δίκαιο, 29 και 35. ΚαιΣυγκιώτου Α., σελ 142, όπου αναφέρεται στις κρίσεις του ΥΔΤ σχετικά με την επάρκεια του προϋπάρχοντος νομοθετικού καθεστώτος (άρθρα 322-335 ΠΚ και 336- 353 ΠΚ). Εν συνεχεία, ο Χατζηνικολάου Ν. (Η ποινική καταστολή της παράνομης μετανάστευσης και της εμπορίας ανθρώπων στην ελληνική έννομη τάξη: αναζητώντας την αξιολογική συνοχή της μεταξύ τιμωρητικής όξυνσης και θυματολογικής προσέγγισης, ΠοινΔικ2008, 213 επ) αναφορικά με τον υπό κρίση Νόμου γράφει χαρακτηριστικά: «συναντά κανείς στη συγκεκριμένη ρύθμιση, σε πρωτόλεια μορφή, όλα τα βασικά χαρακτηριστικά –αλλά και προβλήματα– της τυποποίησης της εμπορίας ανθρώπων: την προσπάθεια δικαιοπολιτικής θεμελίωσης ενός διευρυμένου αξιοποιίνου στη συνδυαστική προσβολή περισσότερων εννόμων αγαθών, μια θεμελίωση όμως που στη νομοτυπική μορφή μεταφράζεται στην απαίτηση σκοπού οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής του αλλοδαπού, τη δυσκολία εγκληματολογικής και δογματικής οριοθέτησης μεταξύ των φαινομένων της εμπορίας ανθρώπων και της υποβοήθησης της παράνομης μετανάστευσης, αλλά και την εμπλοκή άλλων σημαντικών εννόμων αγαθών, των οποίων η προσβολή ενέχει αναμφισβήτητα διακριτή απαξία, όπως η ανηλικότητα».*

Πιο συγκεκριμένα, υπό το προηγούμενο νομοθετικό καθεστώς, για την αντιμετώπιση σοβαρών μορφών εμπορίας ανθρώπων έβρισκαν πεδίο εφαρμογής τα άρθρα 322 ΠΚ («αρπαγή») και 323 ΠΚ («εμπόριο δούλων»). Ειδικότερα, για την εργασιακή εκμετάλλευση, εφαρμογή είχαν οι ποινικές διατάξεις περί παραβίασης εργασιακών προτύπων (άρθρο 17 Ν.2639/1998), ενώ όταν συνέτρεχαν μέσα βίας ή απειλής, καλούνταν σε εφαρμογή το άρθρο 385 ΠΚ («εκβίαση»), αλλά και το άρθρο 409 ΠΚ «Παραμέληση αποτροπής από επαιτεία ή αλητεία», υπό τον όρο βέβαια της συνδρομής απαραίτητων προϋποθέσεων, το οποίο τυποποιεί την εξώθηση σε επαιτεία ή αλητεία. Από την άλλη, πράξεις σεξουαλικής χρησιμοποίησης τρίτου προσώπου υπό την έννοια της (μετέπειτα βέβαια διαμορφωθείσας) γενετήσιας εκμετάλλευσης, υπαγόntonταν στη νομοτυπική μορφή μιας σειράς διατάξεων, όπως εκείνες των άρθρων 327(ακούσια απαγωγή), 336(βιασμός), 349 παρ. 3(μαστροπεία), 351 παρ. 1 περ. β' και γ' ΠΚ (υπό την προϊσχύουσα μορφή του) και 353 ΠΚ(πρόκληση σκανδάλου με ακόλαστες πράξεις), ενώ όταν αυτή αφορούσε ανηλικούς, εφαρμόζονταν τα άρθρα 324(αρπαγή ανηλικών),

328 (εκούσια απαγωγή), 339(αποπλάνηση), 342(κατάχρηση ανηλίκων σε ασέλγεια), 349(μαστροπεία), 351 ΠΚ και το άρθρο 10 του Ν.2447/1996.

Αναντίρρητα, ωστόσο, το νομοθετικό καθεστώς που ίσχυε, πριν τη θέση σε ισχύ του Ν. 3064/2002, ήταν ανεπαρκές ,κυρίως διότι το αδίκημα της εμπορίας ανθρώπων δεν τυποποιούνταν αυτοτελώς στον ποινικό νόμο, ενώ, οι διατάξεις που κάλυπταν την εν λόγω εγκληματική συμπεριφορά αλλά και τα συναφή αδικήματα εκμετάλλευσης, παρουσίαζαν περιορισμένη εφαρμογή στην πράξη, λόγω προβλημάτων υπαγωγής που ανέκυπταν από το ίδιο το περιεχόμενο αυτών των ρυθμίσεων. Ειδικότερα, για την πλήρωση της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος της αρπαγής (άρθρο 322 ΠΚ), απαιτείται ο δράστης να στερεί το θύμα από την προστασία της πολιτείας, που είναι εξαιρετικά δυσσπόδεικτο στην πράξη, και μάλιστα να βεβαιώνεται η περιαγωγή του θύματος σε κατάσταση ομηρίας, ένεκα και της εξαιρετικά στενής ερμηνευτικής προσέγγισης της συγκεκριμένης διάταξης, προϋποθέσεις που καθιστούσαν επιφυλακτικά τα δικαστήρια στην εφαρμογή της. Η διάταξη της εμπορίας δούλων(323 ΠΚ) αν και είχε ευρύ και αποτελεσματικό πλαίσιο υπαγωγής, περιείχε την αρνητικά φορτισμένη λέξη δούλος και υπέπεσε σε αχρησία. Τέλος,ακόμη και στην διάταξη του βιασμού (336 ΠΚ) υπήρχε πρόβλημα εφαρμογής που αφορούσε στην χρονική συνάφεια βίας και ασελγούς πράξεως.

Χατζηνικολάου Ν., Η ποινική καταστολή της παράνομης μετανάστευσης και της εμπορίας ανθρώπων στην ελληνική έννομη τάξη: αναζητώντας την αξιολογική συνοχή της μεταξύ τιμωρητικής όξυνσης και θυματολογικής προσέγγισης, ΠοινΔικ 2/2008, σελ 220.

Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του ανθρώπου, ΠοινΔικ 6/2002, σελ 664.

Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε., Η εμπορία ανθρώπων στο διεθνές περιβάλλον και η ποινική της αντιμετώπιση στο ελληνικό δίκαιο σε: Εταιρία Νομικών Βορείου Ελλάδος, Ο νέος νόμος 3064/2002 για την εμπορία ανθρώπων, Εκδ. Σάκκουλα, 2003, σελ 29 επ.

Επιπρόσθετα, σοβαρό ζήτημα δημιουργούσε η ιδιαίτερα ελαφριά ποινική μεταχείριση πράξεων με βαρύ απαξιολογικό στίγμα. Για παράδειγμα, το αδίκημα της σωματεμπορίας υπό την προϊσχύουσα μορφή του αντιμετωπιζόταν ως ένα ελαφρύ πλημμέλημα με απειλούμενη ποινή φυλάκισης από ένα έως τρία έτη. (Π.Ν Αρ. 279 παρ γ΄ του Ν. 172/1914 οπού η προβλεπόμενη ποινή ήταν από τρεις μήνες έως τρία έτη και Ν.Δ 4090/1960 όπου έλαβε χώρα αύξηση κατώτατου ορίου σε 1 έτος).Έτσι, και με την εφαρμογή των θεσμών της μετατροπής της στερητικής της ελευθερίας σε χρηματική και της υφ' όρων απόλυσης, οι δράστες πράξεων με ιδιαίτερα βαρύ απαξιολογικό στίγμα απολάμβαναν ένα καθεστώς εξαιρετικά «ευνοϊκό» ακόμη και «ατιμωρησίας».

Χατζηνικολάου Ν., Η ποινική καταστολή της παράνομης μετανάστευσης και της εμπορίας ανθρώπων στην ελληνική έννομη τάξη: αναζητώντας την αξιολογική συνοχή της μεταξύ τιμωρητικής όξυνσης και θυματολογικής προσέγγισης, ΠοινΔικ 2/2008, σελ 220.

Μωραΐτη Χ., Ποινική αντιμετώπιση των εγκλημάτων οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής, Νομική Βιβλιοθήκη, 2011, σελ 135.

ΤσιγκρήςΑ. Εμπορία και σεξουαλική εκμετάλλευση της γυναίκας – Τα αποτελέσματα μιας έρευνας, Εκδ. Αντ.Ν.Σάκκουλα, 1997, όπου επιχειρείται μια δικαστηριακή καταγραφή του εγκλήματος της σωματεμπορίας υπό το προΐσχύσαν νομοθετικό καθεστώς.

Μαργαρίτη Λ., Εύστοχες ρυθμίσεις ή άστοχες παρεμβάσεις - σχόλιο στο Σχέδιο νόμου για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και την αρωγή στα θύματα των εγκλημάτων οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής, ΠοινΔικ 1/2002, σελ 184.

Τέλος, παρά τα ως άνω ουσιώδη ζητήματα σε κατασταλτικό επίπεδο, σαφέστατο πρόβλημα αποτελούσε η ανυπαρξία ρυθμίσεων για την προστασία και την αρωγή των θυμάτων, που όπως χαρακτηριστικά επισημαινόταν στην Εισηγητική Έκθεση του σχεδίου Νόμου(Εισηγητική Έκθεση στο σχέδιο Νόμου, σελ 1 και Παπαθανασόπουλος Ε., Εμπορία ανθρώπων, θυματολογικές όψεις και προθεσμία επίσκεψης κατά το Ν. 3386/2005), οι πράξεις της εμπορίας ανθρώπων συνεπάγονται συχνά την πρόκληση σοβαρών ψυχικών και σωματικών βλαβών σε αυτά. Ωστόσο, η διεθνής δικαιοπραγωγική δραστηριότητα δημιούργησε ταυτόχρονα και στον Εθνικό μας Νομοθέτη την ανάγκη σύμπλευσης με τις διεθνείς νομικές εξελίξεις με αποτέλεσμα την έναρξη ενίσχυσης του εθνικού μας νομικού οπλοστασίου. Χαρακτηριστικά παρατίθεται απόσπασμα ΣυμβΠλημΑμαλ 90/2003, ΠοινΛογ 2004, 2031, στο οποίο γίνεται λόγος ανάγκης για έκδοση του νόμου κατόπιν διεθνούς κατακραυγής της χώρας μας για ελλιπή αντιμετώπιση του προβλήματος της εμπορίας ανθρώπων ενόψει της ανεπάρκειας του προηγούμενου νομοθετικού καθεστώτος.

3.2Ν. 3064/2002 περί «Καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και γενικότερα της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής και αρωγή στα θύματα των πράξεων αυτών.» σε συνδυασμό με Π.Δ 233/2003 «Για την προστασία και αρωγή θυμάτων μεταξύ άλλων και σωματεμπορίας, εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση του 3064/2002»:

Υπό τις περιγραφόμενες ως άνω συγκυρίες και συνθήκες και συμμορφούμενος προς τις διεθνείς τάσεις, ο Έλληνας νομοθέτης προχώρησε στην θέσπιση του Ν. 3064/2002. Αναμφισβήτητα, έτσι, με τον νέο Νόμο επήλθαν σπουδαίες και ουσιώδεις αλλαγές στο προΐσχύσαν νομικό καθεστώς τόσο σε επίπεδο κατασταλτικό αλλά και για πρώτη φορά στο επίπεδο αρωγής και προστασίας των θυμάτων.

Πιο συγκεκριμένα, σε κατασταλτικό επίπεδο, έχουμε την προσθήκη του 323^Α ΠΚ περί εμπορίας ανθρώπων (όπου καλύπτει περιπτώσεις εμπορίας με σκοπό την εργασιακή εκμετάλλευση ή την εκμετάλλευση της επαιτείας, την αφαίρεση κυττάρων, ιστών και οργάνων του σώματος, τη στρατολόγηση ανηλίκων σε ένοπλες συγκρούσεις), την πλήρη

αναμόρφωση του 351 ΠΚ περί σωματεμπορίας (μετατροπή πλέον σε βαρύτατο κακούργημα), αντικατάσταση του άρθρου 338 του Ποινικού Κώδικα περί κατάχρησης σε ασέλγεια, την προσθήκη τρίτης παραγράφου στο 348 ΠΚ περί διευκόλυνσης ακολασίας άλλων, την προσθήκη του 348^A ΠΚ περί πορνογραφίας ανηλίκων, την αντικατάσταση του 349 ΠΚ περί μαστροπείας αλλά και την προσθήκη του 351^A ΠΚ περί ασέλγειας με ανήλικο έναντι αμοιβής. Εν συνεχεία, αξίζει να σημειωθεί η προσθήκη των αδικημάτων του δουλεμπορίου, της εμπορίας ανθρώπων, της σωματεμπορίας και της ασέλγειας με ανήλικο έναντι αμοιβής στο άρθρο 8 ΠΚ περί της «αρχής της παγκόσμιας δικαιοσύνης».

Με το άρθρο 11 παρ 3 του υπό κρίση Νόμου εισάγονται τα αδικήματα των 323A (εμπορία ανθρώπων), 348A (πορνογραφία ανηλίκων), 351 (σωματεμπορία), 351A (ασέλγεια με ανήλικο έναντι αμοιβής) στο κατάλογο των κακούργημάτων του 187 παρ 1, λαμβάνοντας υπόψη ο εγχώριος Νομοθέτης τον οργανωμένο χαρακτήρα που ενέχουν οι εν λόγω εγκληματικές δραστηριότητες. Περαιτέρω, με το εν λόγω νομοθέτημα εισάγονται τα αδικήματα των 323^A και 351 ΠΚ στον κατάλογο των εγκλημάτων για την πρόληψη και την καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες (στο στοιχείο α' του άρθρου 1 του Ν. 2331/1995 (ΦΕΚ 173 Α'), όπως ισχύει).

Στην συνέχεια, σημαντική ρύθμιση του ως άνω Νόμου ήταν η επιβολή κυρώσεων διοικητικής φύσεως, ήτοι της προσωρινής αφαίρεσης της άδειας λειτουργίας καταστήματος ή επιχείρησης και της απαγόρευσης της άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας, σε περιπτώσεις τελέσεως των αδικημάτων της πορνογραφίας ανηλίκων, της μαστροπείας και της σωματεμπορίας. Πιο συγκεκριμένα, στο άρθρο 11 παρ. 6 του Ν.3064/2002 προβλέπεται πως «Η έκδοση τελεσίδικης καταδικαστικής απόφασης για κάποια από τις πράξεις των άρθρων 348A, 349 και 351 του Ποινικού Κώδικα που τελέστηκε σε κατάστημα ή επιχείρηση γνωστοποιείται, με μέριμνα της αρμόδιας εισαγγελικής αρχής, στον Γενικό Γραμματέα της Περιφέρειας μέσα σε ένα μήνα από τη δημοσίευσή της.

Ο τελευταίος υποχρεούται μέσα σε ένα μήνα από τη γνωστοποίηση της απόφασης να αφαιρέσει την άδεια λειτουργίας του καταστήματος ή της επιχείρησης όπου τελέστηκε το αδίκημα, για χρονικό διάστημα ενός μέχρι τριών ετών, μπορεί δε, συνεκτιμώντας και τις λοιπές περιστάσεις, να επιβάλει την οριστική αφαίρεση της άδειας λειτουργίας ή, αν τέτοια άδεια δεν προβλέπεται από το νόμο, απαγόρευση της άσκησης της επιχειρηματικής δραστηριότητας του καταστήματος ή της επιχείρησης. Μέχρις εκδόσεως της τελεσίδικης απόφασης, απαγόρευση λειτουργίας μπορεί προσωρινά να επιβληθεί υπό τις παραπάνω προϋποθέσεις και με την ίδια διαδικασία αμέσως μετά την άσκηση ποινικής δίωξης».

Όσον αφορά τις ρυθμίσεις τις σχετικές με την προστασία και αρωγή των θυμάτων, στο άρθρο 12 παρ. 1 του υπό εξέταση Νόμου, διαμορφώνεται ένα ισχυρό πεδίο προστασίας ουσιωδών εννόμων αγαθών των θυμάτων των εγκλημάτων των 323, 323A, 349, 351 και 351A του Ποινικού Κώδικα, το οποίο αφορά ιδίως την προστασία της ζωής, της

σωματικής ακεραιότητας και της προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας τους. Επίσης, για όσο χρονικό διάστημα κρίνεται αναγκαίο, στα θύματα των ως άνω αδικημάτων, παρέχεται αρωγή για τη στέγαση, τη διατροφή, τη διαβίωση, την περίθαλψη και την ψυχολογική στήριξή τους, καθώς και για την εξασφάλιση νομικού παραστάτη και διερμηνέα. Για τους ανήλικους δε, λαμβάνεται ιδιαίτερη μέριμνα για την ένταξή τους σε προγράμματα εκπαιδευτικά και επαγγελματικής κατάρτισης. Αξιοσημείωτη είναι και η ρύθμιση της παραγράφου 2, όπου στα θύματα που βρίσκονται παράνομα στην χώρα, παρέχεται η δυνατότητα αναστολής απέλασής τους με διάταξη του Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών και έγκριση του Εισαγγελέα Εφετών μέχρι να εκδοθεί αμετάκλητη απόφαση στην ποινική δίκη κατά του υπαιτίου.

Επιπρόσθετα, στο άρθρο 13 του Νόμου, τίθενται οι προϋποθέσεις επαναπατρισμού των θυμάτων, που όπως χαρακτηριστικά αναφέρει θα πρέπει να γίνεται χωρίς να προσβάλλεται η αξιοπρέπεια τους και με ασφάλεια, ενώ ιδιαίτερα για τους ανήλικους για τον επαναπατρισμό τους απαιτείται η σύμφωνη γνώμη του αρμόδιου Εισαγγελέα Ανηλίκων, ύστερα από έκθεση του Επιμελητή Ανηλίκων. Τέλος, αν και δύσκολα μπορεί να παραγνωρίσει κανείς την σημασία των ρυθμίσεων για την προστασία και την αρωγή των θυμάτων, οι οποίες μάλιστα ήταν και κατά κυριολεξία πρωτόγνωρες για την ελληνική έννομη τάξη, γίνεται δεκτό πως οι ως άνω περιγραφόμενες αξιώσεις πέραν από τον αναντίλεκτο ανθρωπιστικό χαρακτήρα, ελλοχεύουν και την σκοπιμότητα της αξιοποίησης των θυμάτων στην ποινική διαδικασία.

Συμεωνίδου - Καστανίδου Ε., Εμπορία ανθρώπων: Ειδικά μέτρα αντιμετώπισης και προβλήματα εφαρμογής τους (ό.π).

Δαλακούρα Θ., Ιδιαιτερότητες της ποινικής διαδικασίας επί αλλοδαπών, ΠοινΧρ 2007, 193 επ., ο οποίος παρατηρεί ότι η αξίωση περίθαλψης των θυμάτων των εγκλημάτων που περιγράφονται στο ν. 3064/2002 και η στήριξή τους δεν εξικνείται στην ανθρωπιστική διάσταση, αλλά εμπεριέχει και τη σκοπιμότητα αξιοποίησή τους στην ποινική διαδικασία ως μαρτύρων και ως πηγών συγκέντρωσης περαιτέρω αποδείξεων για τη θεμελίωση της γεγονοτικής βάσης των υποθέσεων.

Σε υλοποίηση της πρόβλεψης του άρθρου 12 παρ. 1 ν. 3064/2002 εκδόθηκε το π.δ. 233/2003 περί «προστασίας και αρωγής στα θύματα των εγκλημάτων των άρθρων 323, 323 Α, 349, 351 κα 351 Α του Ποινικού Κώδικα», συνοδευόμενο από το Παράρτημα καθορισμού των εγχώριων υπηρεσιών και μονάδων παροχής της σχετικής προστασίας και αρωγής.

Αρχικά, στο άρθρο 1 παρ. 2 του προεδρικού διατάγματος συναντά κανείς πρώτη φορά το περιεχόμενο της έννοιας του «θύματος» και πιο συγκεκριμένα ως θύματα των ανωτέρω εγκλημάτων χαρακτηρίζονται «όσα πρόσωπα, ημεδαποί ή αλλοδαποί, έχουν υποστεί άμεση βλάβη στη σωματική ακεραιότητα ή στην προσωπική ή γενετήσια ελευθερία τους ή υφίσταται σοβαρός κίνδυνος ως προς τα αγαθά αυτά ή τη ζωή τους». Εν συνεχεία, στα άρθρα 1 παρ. 3 και α. 3 καθορίζονται οι Υπηρεσίες ή Μονάδες Παροχής Προστασίας και Αρωγής. Κατά τα άλλα προβλέπονται μέτρα προστασίας (άρθρο 4), αλλά και αρωγής αναφορικά με τη στέγαση (άρθρο 4), την εκπαίδευση (άρθρο 5), την επαγγελματική

κατάρτιση (άρθρο 6), την ιατρική και ασφαλιστική κάλυψη (άρθρο 7), καθώς και τη νομική υποστήριξη και διερμηνεία (άρθρο 8). Για το συντονισμό μάλιστα των μέτρων και των διαδικασιών αυτών, συστήνεται διαρκής επιτροπή με αρμοδιότητα την έκδοση σχετικών εγκυκλίων, τη συγκέντρωση στατιστικών στοιχείων και την εισήγηση μέτρων βελτίωσης των υφιστάμενων προβλέψεων (άρθρο 9).

Τέλος, σημαντικότερη είναι η ρύθμιση του άρθρου 2 παρ.1 όπου προστασία και αρωγή παρέχονται στα θύματα, εφόσον έχει ασκηθεί ποινική δίωξη για τις αξιόποινες πράξεις του άρθρου 1 παρ. 1, ή ανεξάρτητα από αυτήν, εφόσον το θύμα έχει προσφύγει στις αρμόδιες Υπηρεσίες και Μονάδες Παροχής Προστασίας και Αρωγής που αναφέρονται στο Παράρτημα του παρόντος. Ταυτόχρονα, στην παρ. 2 ορίζεται πως η προστασία παρέχεται για όσο χρονικό διάστημα υφίσταται ο κίνδυνος της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας και της προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας, ενώ η αρωγή για το χρονικό διάστημα που κρίνεται απαραίτητο από τις αρμόδιες Υπηρεσίες και Μονάδες Παροχής Προστασίας και Αρωγής. Παρά τις όποιες ελλείψεις του Ν. 3064/ 2002 αλλά και του ως άνω προεδρικού διατάγματος, κανείς δεν θα μπορούσε να παραγνωρίσει την σημαντική πρόοδο που επήλθε μέσω αυτών. Μάλιστα, στην επίσημη ετήσια έκθεση του Υπουργείου Εξωτερικών των Η.Π.Α αναφορικά με την εμπορία ανθρώπων και την βία τα ως άνω νομοθετήματα έπαιξαν αποφασιστικό ρόλο για την προαγωγή της χώρας μας από το τελευταίο επίπεδο αντιμετώπισης του φαινομένου (tier 3), στο δεύτερο (tier 2 WL), εξακολουθώντας ωστόσο να χρήζει παρακολούθησης.

Χατζηνικολάου Ν.,

Η ποινική καταστολή της παράνομης μετανάστευσης και της εμπορίας ανθρώπων στην ελληνική έννομη τάξη: αναζητώντας την αξιολογική συνοχή της μεταξυτιμωρητικής όξυνσης και θυματολογικής προσέγγισης.

Συκιώτου Α., Εμπορία ανθρώπων στα Βαλκάνια, «αρκετάλακωνικό δότι δεν προσφέρει, όπως υποστηρίζει, ένα λεπτομερές προστατευτικό πλαίσιο για τα θύματα, ενώ αντίθετα εισάγει αρκετές γενικές, ασαφείς και αξιολογικές έννοιες».

<https://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/2004/33192.htm>

3.3 Ν.3226/2004: Παροχή Νομικής Βοήθειας σε πολίτες χαμηλού εισοδήματος και άλλες διατάξεις:

Η παροχή νομικής βοήθειας στα θύματα εκμετάλλευσης ως μέσο προστασίας και αρωγής συναντάται για πρώτη φορά στο Ν. 3064/2002 στο άρθρο (άρθρο 12 παρ. 1 εδ Β), όπου γίνεται λόγος για παροχή νομικής συμπαράστασης. Η πρώτη προσπάθεια διαμόρφωσης ενός συνολικού, έστω και γενικού, πλαισίου για την παροχή νομικής προστασίας στα θύματα εμπορίας ανθρώπων επιχειρήθηκε

δυνάμει του π.δ. 233/2003 για την προστασία και αρωγή των θυμάτων, το οποίο εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση του Ν. 3064/2002.

Ιδιαίτερα σημαντικές είναι οι προβλέψεις που εισήγαγε ο Ν. 3226/2004, με τον οποίο αναμορφώθηκε ο θεσμός της νομικής βοήθειας και στο πλαίσιο της ποινικής δίκης και συγκεκριμενοποιήθηκε η σχετική πρόβλεψη του ως άνω προεδρικού διατάγματος, βάσει του οποίου το σύνολο των θυμάτων εγκλημάτων κατά της προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας εμπίπτει στον κύκλο των προσώπων στα οποία παρέχεται δωρεάν νομική βοήθεια εφόσον συντρέχουν οι θεσπιζόμενες προϋποθέσεις, οι οποίες συνίστανται κατά βάση στην πιθανολόγηση της κακής οικονομικής κατάστασης του αιτούντος. (Βλ Χατζηνικολάου Ν., Η ποινική καταστολή της παράνομης μετανάστευσης και της εμπορίας ανθρώπων στην ελληνική έννομη τάξη: αναζητώντας την αξιολογική συνοχή της μεταξύ τιμωρητικής όξυνσης και θυματολογικής προσέγγισης, σελ 226.)

Γενικότερη προϋπόθεση για την αξίωση της παροχής νομικής συνδρομής τίθεται στο πρώτο άρθρο και είναι γενικά η ιδιότητα του πολίτη κράτους / μέλους ή η κατοικία ή συνήθης διαμονή στην Ευρωπαϊκή Ένωση σε συνδυασμό με το χαμηλό εισόδημα και συγκεκριμένα το ετήσιο οικογενειακό εισόδημα δεν πρέπει να υπερβαίνει τα δύο τρίτα των κατώτατων ετήσιων ατομικών αποδοχών που προβλέπει η Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας.

Ρηξικέλευθη και καινοτόμος τροποποίηση της ως άνω διάταξης επήλθε με το άρθρο 6 παρ. 1 Ν. 3625/2007 όπου δικαιούχοι νομικής βοήθειας είναι και τα ανήλικα θύματα των πράξεων που προβλέπονται από τα άρθρα 323Α παρ. 4, 324, 336, 338, 339, 342, 343, 345, 346, 347, 348, 348Α, 349, 351, 351Α του Ποινικού Κώδικα ως προς τις τυχόν ποινικές και αστικές αξιώσεις τους. Αξιοσημείωτη ρύθμιση του ως άνω νόμου ως προς το θέμα, συντελείται με την προσθήκη 5^{ης} παραγράφου στο άρθρο 3 του Νόμου όπου ο εισαγγελέας, ο ανακριτής με διάταξη, το συμβούλιο και το δικαστήριο με απόφαση, κατά περίπτωση, μπορούν, αν κριθεί αναγκαίο, να του διορίσουν συνήγορο αυτεπαγγέλτως από τον ειδικό πίνακα του άρθρου 3 παρ. 1 του ν. 3226/2004 στα ανήλικα θύματα των προαναφερόμενων εγκλημάτων, ρύθμιση που επεκτάθηκε και στα ενήλικα θύματα δυνάμει του άρθρου 7 του Ν.3875/2010, ΦΕΚ Α 158/20.9.2010. Έτσι, έχουμε την απόλυτα θεμιτή συμπερίληψη της διαδικασίας ενώπιον των δικαστικών συμβουλίων στον θεσμό της νομική βοήθειας .

Τελική και καθοριστικότερη τροποποίηση του άρθρου 1 παρ.3 του Ν. 3226/2004 έλαβε χώρα με το άρθρο 17 παρ. 2 του Ν. 4267/14, το οποίο ενσωματώνει το άρθρο 20 Οδηγία 2011/93/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας και την αντικατάσταση της απόφασης – πλαίσιο 2004/ 68/ ΔΕΥ του Συμβουλίου. Έτσι, πλέον δικαιούχοι νομικής βοήθειας ως προς τις τυχόν ποινικές και αστικές αξιώσεις τους είναι και τα θύματα των εγκληματικών πράξεων που προβλέπονται στα άρθρα 323 (εμπόριο δούλων), 323^Α(εμπορία ανθρώπων), 323Β εδάφιο α΄(σεξουαλικός τουρισμός), 324 (αρπαγή ανηλίκων), 339(αποπλάνηση παιδιών), 342 (κατάχρηση ανηλίκων σε ασέλγεια), 348^Α (πορνογραφία ανηλίκων), 351 (σωματεμπορία), 351^Α (ασέλγεια με ανήλικο έναντι αμοιβής) του Ποινικού Κώδικα και στα άρθρα 87 παράγραφοι 5 και 6 και 88 του Ν. 3386/2005, καθώς και τα ανήλικα θύματα των πράξεων που

προβλέπονται στα άρθρα 336(βιασμός), 338 (κατάχρηση σε ασέλγεια), 343(ασέλγεια με κατάχρηση εξουσίας), 345 (αιμομιξία), 346 (ασέλγεια μεταξύ συγγενών), 348 (διευκόλυνση ακολασίας άλλων), 348B (πορνογραφία ανηλίκων), 348Γ (πορνογραφικές παραστάσεις) και 349 (μαστροπεία) του Ποινικού Κώδικα».

Στην συνέχεια, η νομική βοήθεια παρέχεται ύστερα από αίτηση του δικαιούχου, η οποία αναφέρει συνοπτικά το αντικείμενο της δίκης ή της πράξης και τα στοιχεία που βεβαιώνουν τη συνδρομή των προϋποθέσεων για την παροχή της βοήθειας. Στην ως άνω αίτηση επισυνάπτονται τα αναγκαία δικαιολογητικά αποδεικτικά της οικονομικής κατάστασεως (ιδίως αντίγραφο φορολογικής δήλωσης ή βεβαίωση του εφόρου ότι δεν υποχρεούται σε υποβολή δήλωσης, αντίγραφο δήλωσης περιουσιακής κατάστασεως, εκκαθαριστικού σημειώματος, Α.Φ.Μ., βεβαιώσεις υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας, ένορκες βεβαιώσεις) και αποδεικτικά της κατά την πρώτη παράγραφο του άρθρου 1 κατοικίας ή διαμονής, εάν πρόκειται για πολίτη τρίτου κράτους. Τα ως άνω νομιμοποιητικά έγγραφα κατατίθενται δεκαπέντε τουλάχιστον ημέρες πριν από τη δίκη ή την πράξη για την οποία ζητείται η παροχή νομικής βοήθειας, η οποία μπορεί να συντηρηθεί σε περίπτωση μεταγενέστερης κλήτευσης. Η συγκεκριμένη διαδικασία διεξάγεται ατελώς και δεν είναι υποχρεωτική η παράσταση με δικηγόρο. Για την παραδοχή της αίτησης αρκεί πιθανολόγηση και η αποδοχή ή απόρριψη της πρέπει να είναι πάντα αιτιολογημένη. Έπειτα, συμπληρωματική αίτηση επιτρέπεται σε κάθε περίπτωση, ενώ νέα αίτηση μπορεί να υποβληθεί μόνο σε περίπτωση μεταβολής των πραγματικών περιστατικών (άρθρο 2 περί διαδικασίας) .

Περαιτέρω ουσιώδεις ρυθμίσεις συναντά κανείς στο άρθρο 4 περί παύσης, ανάκλησης και περιορισμού της νομικής βοήθειας όπου η νομική βοήθεια παύει με το θάνατο του δικαιούχου, ωστόσο πράξεις που δεν επιδέχονται αναβολή μπορούν να ενεργηθούν και αργότερα με βάση τη βοήθεια που δόθηκε. Η νομική βοήθεια μπορεί να ανακληθεί ή να περιορισθεί με απόφαση του αρμόδιου δικαστή, αυτεπαγγέλτως ή ύστερα από πρόταση του εισαγγελέα, εφόσον αποδεικνύεται ότι οι προϋποθέσεις της παροχής είτε δεν υπήρχαν είτε εξέλιπαν είτε μεταβλήθηκαν ουσιωδώς, ενώ συντρέχει και δυνατότητα επιβολής χρηματικής ποινής στον αιτούντα που πέτυχε την παροχή της βοήθειας με αναληθή αίτηση.

Πιο συγκεκριμένα περί ποινικών υποθέσεων, αρμόδια αρχή για την εξέταση της αίτησης παροχής νομικής βοήθειας σε ποινικές υποθέσεις είναι ο πρόεδρος του δικαστηρίου στο οποίο εκκρεμεί προς εκδίκαση η υπόθεση του αιτούντος ή ενώπιον της οποίας πρέπει να ασκηθεί το σχετικό ένδικο μέσο ή βοήθημα(άρθρο 6 παρ.1). Εξαιρέσεις από την βασική διαδικασία που διαγράφεται στα άρθρα 1 και 2 του υπό κρίση νόμου εισάγονται με την παρ. 2 του άρθρου 6 ,όπου στις περιπτώσεις των άρθρων 100 παρ. 3, 200 παρ. 1 εδ. β', 340, 376, 423 παρ. 1 Κ.Π.Δ. ο διορισμός του συνηγόρου γίνεται όπως ορίζεται με τις διατάξεις των άρθρων αυτών. Επιπρόσθετα, και σε περίπτωση αίτησης αναίρεσης ή επανάληψης διαδικασίας που αφορά κακούργημα, δεν απαιτείται να συντρέχουν οι όροι της πρώτης παραγράφου του άρθρου 1 για νόμιμη κατοικία ή διαμονή.

Ειδικότερα ,κατά το άρθρο 7 παρ. 3 του υπό εξέταση Νόμου , ορίζονται συνήγοροι για σύνταξη και υποβολή έγκλησης και για παράσταση πολιτικής αγωγής σε κάθε βαθμό σε θύματα διαφόρων εγκλημάτων , εφόσον πρόκειται για κακούργηματα ή για πλημμελήματα αρμοδιότητας τριμελούς πλημμελειοδικείου για τα οποία

απειλείται ποινή φυλάκισης τουλάχιστον έξι (6) μηνών (βασανιστηρίων και άλλων προσβολών της ανθρώπινης αξιοπρέπειας Π.Κ. 137 Α και Β, διακρίσεων και παραβιάσεων της ίσης μεταχείρισης, εγκλημάτων κατά της ζωής, κατά της ιδιοκτησίας και των περιουσιακών δικαιωμάτων, σωματικών βλαβών και εγκλημάτων σχετικών με το γάμο και την οικογένεια), μεταξύ των οποίων ,και εγκλήματα κατά της προσωπικής ελευθερίας και της γενετήσιας ελευθερίας, οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής. Στην συνέχεια ορίζεται, πωςπροϋπόθεση για την παροχή νομικής βοήθειας σε περιπτώσεις άσκησης και υποστήριξης ένδικων μέσων και βοηθημάτων είναι να είναι αυτά παραδεκτά και να μην είναι προφανώς αβάσιμα(παρ. 4). Επίσης, ο δικαιούχος είναι υποχρεωμένος να αποδεχθεί τον συνήγορο του ενώ ο διορισμός ισχύει μέχρι την οριστική περάτωση της δίκης ή της διαδικαστικής ενέργειας στον ίδιο βαθμό δικαιοδοσίας, καθώς και για την άσκηση ένδικου μέσου (παρ. 5 και 6).

Παρά τις αναμφίβολα καινοτόμες και θετικές νομοθετικές εξελίξεις που έλαβαν χώρα, συνέχισαν και συνεχίζουν να υφίστανται καίρια ζητήματα σχετικά με τον θεσμό της νομικής βοήθειας. Αρχικά, συνεχίζει να ισχύει η αντισυνταγματική πρόβλεψη περί παροχής νομικής βοήθειας μόνο σε Έλληνες πολίτες, ή πολίτες και κατοίκους κράτους-μέλους της Ε.Ε. Η διάκριση αυτή είναι αδικαιολόγητη, καθώς έρχεται σε αντίθεση με το ά. 6 ΕΣΔΑ. Δεν υπάρχει κανένας λόγος άρνησης παροχής νομικής βοήθειας σε αλλοδαπούς κατηγορούμενους. Επιπρόσθετα, υπενθυμίζεται ότι οι δύο καταδικαστικές αποφάσεις για την χώρα μας από το ΕΔΔΑ αφορούσαν ακριβώς άρνηση παροχής νομικής βοήθειας σε αλλοδαπούς κατηγορούμενους. Επίσης, η διατήρηση του ετήσιου καθαρού εισοδήματος ως κριτηρίου για την οικονομική δυνατότητα του δικαιούχου νομικής βοήθειας δεν αποδίδει πάντοτε την πραγματική οικονομική κατάσταση του ενδιαφερομένου.

Ακόμα, προβλέπεται "αποκλειστική προθεσμία 15 ημερών" για την υποβολή αίτησης παροχής νομικής βοήθειας, χωρίς όμως να διασφαλίζεται αντίστοιχα η προηγούμενη ενημέρωση του ενδιαφερομένου, και ιδίως του κατηγορουμένου (Άρθρο 2 παρ.3). Ειδικότερα, η υποχρέωση ενημέρωσης του υπόπτου και του κατηγορουμένου σχετικά με το δικαίωμά του περί παροχής νομικής βοήθειας προβλέπεται ρητώς στην Οδηγία 2012/13/ΕΕ (άρθρο 3) και ακολούθως στο ά. 99Α ΚΠΔ, κατόπιν της ενσωμάτωσης της εν λόγω Οδηγίας στην έννομη τάξη μας, με τον Ν4236/2014. Όμως, δεν υπάρχει αντίστοιχη πρόβλεψη και στην εδώ ρύθμιση. Για λόγους σαφήνειας θα πρέπει ρητώς να οριστεί ότι η υποχρέωση υποβολής αίτησης 15 ημέρες πριν από την εκάστοτε διαδικαστική πράξη εκκινεί από την κατά βέβαιο τρόπο προηγούμενη ενημέρωση του ενδιαφερομένου για το δικαίωμά του σε παροχή νομικής βοήθειας.

Στην συνέχεια, το πεδίο εφαρμογής στις ποινικές υποθέσεις παραμένει υπερβολικά περιορισμένο. Πιο συγκεκριμένα, δεν προβλέπεται νομική βοήθεια στο στάδιο της προκαταρκτικής εξέτασης, ούτε καν προκειμένου περί κακουργημάτων, καίτοι είναι γνωστή η σημασία της προκαταρκτικής εξέτασης και των εξηγήσεων που δίνει ο "ύποπτος" για την μετέπειτα πορεία της υπόθεσης. Επιπλέον, δεν προβλέπεται νομική βοήθεια για το σύνολο της προδικασίας προκειμένου περί πλημμελημάτων. Όμως και στο παρόν διαδικαστικό στάδιο, η απολογία του κατηγορουμένου έχει αναντίρρητα κομβική σημασία για την υπεράσπισή του μέχρι έως και την τελική έκβαση της υπόθεσης. Σημαντική παράλειψη αποτελεί και το

ότι δεν προβλέπεται παροχή νομικής βοήθειας στον κατηγορούμενο σε περίπτωση άσκησης ενδίκου μέσου από τον Εισαγγελέα κατά αθωωτικής απόφασης.

Το στενό αυτό πεδίο εφαρμογής δεν συμβαδίζει με την νομολογία του ΕΔΔΑ. Επίσης υπενθυμίζεται ότι και ο Άρειος Πάγος με απόφασή του είχε αναγνωρίσει το πρόβλημα αυτό, με αποτέλεσμα να κάνει δεκτό ότι δεν αποκλείεται η επέκταση του θεσμού της νομικής βοήθειας και σε περιπτώσεις μη προβλεπόμενες ρητώς στον νόμο (ΑΠ 944/2005). Επιπρόσθετα, αγνοείται παντελώς η διασυννοριακή ή διεθνική διάσταση των ποινικών υποθέσεων και ειδικότερα η παροχή νομικής βοήθειας στο πλαίσιο των θεσμών του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης και της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας. Σημειώνεται ότι προς το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, η παροχή νομικής βοήθειας τόσο στο κράτος έκδοσης του εντάλματος όσο και στο κράτος εκτέλεσης αυτού (η καλούμενη και "διττή εκπροσώπηση" του εκζητουμένου) προβλέπεται ήδη σε αρκετά νομικά κείμενα, ενώ αποτελεί αντικείμενο ρύθμισης της πρότασης Οδηγίας σχετικά με την προσωρινή παροχή νομικής βοήθειας.

Οι παρατηρήσεις της Ολομέλειας των Δικηγορικών Συλλόγων επί του προσχεδίου για τον θεσμό της Νομικής Βοήθειας (παρατηρήσεις κατ'άρθρο):

<https://portal.olomeleia.gr>

«Η Υπεράσπιση των οικονομικώς αδυνάτων στην Νομολογία του ΕΔΔΑ», Βασίλη Χειρδάρη, Δικηγόρου, Εισήγηση στο 7ο Συνέδριο της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων με θέμα : "ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΕΩΣ ΣΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΗ - Όψεις και Όρια" (Πάτρα 15 & 16/4/2016). <https://lawtakpap.blogspot.com/2016/04/h.html>

«Δικαίωμα υπερασπίσεως σε διαδικασίες ειδικών χαρακτηριστικών », του Αναστάσιου Τριανταφύλλου, Δικηγόρου, Επ. Καθηγητή Δ.Π.Θ., Εισήγηση στο Συνέδριο της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων με θέμα: Όψεις και όρια, Πάτρα 15 & 16 Απριλίου 2016]. https://lawtakpap.blogspot.com/2016/05/blog-post_20.html

3.4 Ν. 3811/2009 «Αποζημίωση των θυμάτων εγκλημάτων βίας από πρόθεση (Εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την Οδηγία 2004/80/ΕΚ του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 29ης Απριλίου 2004) και άλλες διατάξεις» όπως τροποποιήθηκε με Ν. 4198/2013 για την «Πρόληψη και καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και προστασία των θυμάτων αυτής και άλλες διατάξεις»:

Στα υπό κρίση εγκλήματα απόλυτο κανόνα συνιστούσε ότι το θύμα αδυνατούσε να αποζημιωθεί για την ηθική ή σωματική του ζημία για πλείονες λόγους όπως για παράδειγμα η μη άσκηση διώξης, μη επάρκεια περιουσίας του δράστη και κυρίως λόγω της διασυννοριακής φύσεως των συγκεκριμένων εγκλημάτων. Η αναγνώριση δυνατότητας αποκατάστασης των θυμάτων από το εθνικό δίκαιο καθυστέρησε, όπως άλλωστε και η ποινικοποίηση των προαναφερόμενων εγκληματικών συμπεριφορών, και έλαβε χώρα με τον Ν. 3811/2009 «Αποζημίωση των θυμάτων εγκλημάτων βίας από πρόθεση, όπου υπήρξε εναρμόνιση της ελληνικής

νομοθεσίας με την Οδηγία 2004/80/EK του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 29ης Απριλίου 2004».

Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο άρθρο του παρόντος συνίσταται αρχή με την ονομασία Ελληνική Αρχή Αποζημίωσης Θυμάτων Εγκληματικών Πράξεων, η οποία λειτουργεί στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και αποφαινεται, κατά τις διατάξεις του άρθρου 3 του Νόμου, επί των αιτήσεων αποζημίωσης των θυμάτων εγκλημάτων βίας από πρόθεση. Η ως άνω ρύθμιση αναμφίβολα αποτέλεσε μεγάλη καινοτομία για την ελληνική πρακτική, εφόσον δεν συναντάται κανένα σχετικό προηγούμενο στην εθνική έννομη τάξη. Ωστόσο, γρήγορα κατέστη σαφές ότι ο ως άνω νόμος χρειαζόταν κάποιες τροποποιήσεις (Συζήτηση της 19-9-2013 στη Βουλή (ΙΘ΄ Συνεδρίαση, Γ΄ Νομοθετική Εργασία, με στόχο την ενσωμάτωση και προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας με την ευρωπαϊκή). Πιο συγκεκριμένα, για την εφαρμογή του ν. 3811/2009 (άρθρο 1 παρ 1 , άρθρο 3 παρ. 1 και παρ. 4) απαραίτητα στοιχεία είναι η χρήση σωματικής βίας ή η απειλή αυτής με συνέπεια να επέλθει ο θάνατος ή η βαριά σωματική ή διανοητική βλάβη, ενώ η περιπτώσιολογία της σωματεμπορίας καταδεικνύει την εκμετάλλευση της ευάλωτης θέσης του θύματος ως την συχνότερη μορφή τέλεσης. Επίσης, είχε εξαιρεθεί ρητά η υπαγωγή του εγκλήματος της εμπορίας ανθρώπων από τις ρυθμίσεις του Ν. 3811/2009, εφόσον «δεν επέρχεται θάνατος ή βαριά σωματική βλάβη του θύματος».

(Σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση του νόμου 3811, επί του άρθρου 3, παρ. 3. Πάντως, η αιτιολογία για τον αποκλεισμό της εμπορίας ανθρώπων από το πεδίο εφαρμογής του ν. 3811 δεν ήταν βάσιμη, εφόσον η έστω, περιορισμένη, νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων έχει να επιδείξει περιπτώσεις καταδίκης για βαριά σωματική βλάβη στα θύματα εμπορίας ανθρώπων. Βλ. Συμβούλιο Εφετών Θεσ/νίκης 491/2007, <http://www.dsnet.gr>)

Οι απαραίτητες ρυθμίσεις του ως άνω ζητήματος επήλθαν αρχικά με τον Ν. 4198/2013 και συγκεκριμένα με το άρθρο 5 παρ. 1 και παρ.2 που τροποποιούν τα άρθρα 1 παρ1 και 3 παρ 1 του ως άνω νόμου και πλέον νομιμοποιούνται αυτοτελώς να αιτηθούν αποζημίωσης τα θύματα των 323Α και 351 του Ποινικού Κώδικα. Εν συνεχεία , με το άρθρο 17 παρ 1^α και 1β Ν. 4267/2014, το οποίο ενσωματώνει το άρθρο 20 της Οδηγία 2011/93/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας και την αντικατάσταση της απόφασης – πλαίσιο 2004/ 68/ ΔΕΥ του Συμβουλίου, διευρύνεται το ως άνω πεδίο δικαιούχων με τα θύματα των εγκλημάτων 323 ,323Β, 339 παράγραφοι 1 και 4, 342 παράγραφοι 1 και 2, 348Α, 348Β, 348Γ, 349, 351Α του Ποινικού Κώδικα, καθώς και του άρθρου 336 του Ποινικού Κώδικα όταν το θύμα είναι ανήλικος.

Εν συνεχεία, σκοπός της άνω Αρχής αποτελεί: α) η παροχή συνδρομής στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την κατάρτιση και δημοσίευση στο Διαδίκτυο εγχειριδίου, στο οποίο περιλαμβάνονται οι πληροφορίες που παρέχουν τα κράτη - μέλη, σύμφωνα με το άρθρο 13 παράγραφος 1 της Οδηγίας 2004/80/EK του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 29ης Απριλίου 2004 (ΕΕ L 261/15 της 6.8.2004), β) η στενότερη συνεργασία και την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των Αρχών Συνδρομής και των Αρχών Αποζημίωσης στα κράτη - μέλη και γ) η παροχή βοήθειας και την αναζήτηση λύσεων για κάθε δυσκολία που μπορεί να παρουσιαστεί κατά την εφαρμογή του συστήματος συνεργασίας μεταξύ των Αρχών αυτών.

Επιπρόσθετα, όσον αφορά την αξίωση των θυμάτων για αποζημίωση, αυτή γεννάται στην περίπτωση που ο δράστης του εγκλήματος δεν διαθέτει τους απαιτούμενους προς τούτο πόρους, από την έκδοση αμετάκλητης καταδικαστικής απόφασης, στην περίπτωση που δεν μπορεί να εξακριβωθεί η ταυτότητα του δράστη, από τη θέση της δικογραφίας στο αρχείο αγνώστων δραστών καθώς και όταν ο δράστης δεν μπορεί να διωχθεί ποινικά ή να του επιβληθεί ποινή, από τη θέση της δικογραφίας στο αρχείο με πράξη του αρμόδιου εισαγγελέα ή από την έκδοση αμετάκλητου απαλλακτικού βουλεύματος ή από την έκδοση αμετάκλητης αθωωτικής απόφασης ή από την με οποιονδήποτε άλλο τρόπο οριστική περάτωση της υπόθεσης(άρθρο 3 παρ. 2). Ωστόσο, απαραίτητη προϋπόθεση για υποβολή αίτησης αποζημίωσης στην πρώτη και τρίτη των ως άνω περιπτώσεων συνιστά η αδυναμία του θύματος να ικανοποιήσει καθ' οιονδήποτε τρόπο την αξίωση αποζημίωσης που έχει εναντίον του δράστη, η οποία προσδιορίστηκε με τελεσίδικη δικαστική απόφαση (άρθρο 3 παρ. 3).

Στις ως άνω προστατευτικές και καινοτόμες για το εγχώριο νομοθετικό πλαίσιο εκείνης της εποχής ρυθμίσεις, θα μπορούσαν να προστεθούν επίσης η υποχρέωση των ανακριτικών, προανακριτικών και εισαγγελικών αρχών να ενημερώνουν τα θύματα σχετικά με το ενδεχόμενο δικαίωμά τους για υποβολή αίτησης αποζημίωσης (άρθρο 4 παρ. 3), η δυνατότητα της Αρχής να ερευνήσει την περιουσιακή κατάσταση του δράστη των εγκλημάτων (άρθρο 4 παρ. 4), η δυνατότητα κλήσης και εξέτασης από την Αρχή και του δράστη αλλά και τρίτων προσώπων, όπως μαρτύρων ή πραγματογνωμόνων (άρθρο 6 παρ. 1), αλλά και η πρόβλεψη καταβολής αποζημίωσης που καλύπτει ιατρικά έξοδα, νοσήλια, απώλεια εισοδήματος για εύλογο χρονικό διάστημα και έξοδα κηδείας (άρθρο 8 παρ.2). Επίσης, σημαντικές και ενδιαφέρουσες ρυθμίσεις εντοπίζονται στο άρθρο 9 περί λόγων αποκλεισμού της αποζημίωσης, καθώς και το άρθρο 12 του παρόντος όπου προβλέπεται η άσκηση προσφυγής στον αιτούντα και στο Ελληνικό Δημόσιο ενώπιον του Διοικητικού Πρωτοδικείου. Φαίνεται έτσι, ότι η προσφυγή στην Αρχή αποζημίωσης συνιστά ένα επικουρικό ένδικο βοήθημα, μία ενδικοφανή προσφυγή, εφόσον η αντίστοιχη απόφαση της Αρχής υπόκειται σε προσφυγή ενώπιον του Διοικητικού Πρωτοδικείου.

Παρά όμως τις επιτυχημένες νομοθετικά ρυθμίσεις η εφαρμογή τους στην πράξη κάθε άλλο παρά εύκολη αποδείχθηκε. Αρχικά, συνέχισε να ισχύει η ρύθμιση του 3 παρ. 1 όπου δικαιούχοι αποζημίωσης παραμένουν όσοι έχουν την κατοικία ή τη συνήθη διαμονή τους στην Ελλάδα ή στο έδαφος άλλου κράτους - μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία έρχεται σε πλήρη αντίθεση με το άρθρο 14 της ΕΣΔΑ περί απαγόρευσης των διακρίσεων(Case C-164/07, James Wood v. Fonds de garanties des victimes des actes de terrorisme et d'autres in fractions). Στο αναπόφευκτο ερώτημα με βάση ποια κριτήρια θα εκτιμηθεί η αδυναμία του δράστη-κατηγορουμένου για καταβολή της αποζημίωσης, ρητή απάντηση δεν φαίνεται να υπάρχει. Το πρόβλημα γίνεται ακόμα πιο πειστικό όταν διερευνάται το είδος και το ύψος της αποζημίωσης που πρέπει να καταβληθεί από το κράτος για την κάλυψη της ζημίας του θύματος. Η σχετική ρύθμιση αναφέρεται στην «εύλογη και προσήκουσα αποζημίωση», ορολογία γνώριμη στο χώρο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η οποία όμως δεν προσδιορίζεται πλήρως . Αντίθετα, η έννοια κρίνεται συνήθως σε ad hoc βάση και το περιεχόμενό της εξειδικεύεται με κριτήριο την αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη ο παθών.

Πιο συγκεκριμένα, έχει γίνει δεκτό πως τα θύματα εμπορίας ανθρώπων μπορούν να ζητήσουν χρηματική αποκατάσταση για την υλική ζημία τους που προκλήθηκε άμεσα,

όπως τα έξοδα περίθαλψης ή την απώλεια εσόδων από την προηγούμενη εργασία τους ή ακόμα τα έξοδα κηδείας όταν την αίτηση αποζημίωσης καταθέτει συγγενής του θύματος. Επομένως, η προβλεπόμενη αποκατάσταση της ζημίας των θυμάτων από την Αρχή Αποζημίωσης δεν περιλαμβάνει διαφυγόντα κέρδη ούτε και τη χρηματική αποκατάσταση για την ηθική βλάβη που υπέστησαν. Επίσης όμως, προτείνεται και η χρηματοδότηση των θυμάτων για τα μεταφορικά τους έξοδα και τα έξοδα για την παράσταση τους κατά την εκδίκαση των υποθέσεων τους καθώς όπως παρατηρητές αναφέρουν οι έμποροι προσπαθούν να επωφεληθούν από το κενό αυτό και να χρηματίσουν τα επαναπατρισθέντα κυρίως θύματα τους. Στην εκτίμηση αυτών των ποσών ο κανόνας της αναλογικότητας θα μπορούσε να συμβάλει αποφασιστικά, αφού αποτελεί μία από τις βασικές ερμηνευτικές αρχές για τον προσδιορισμό του ποσού της αποζημίωσης που θα καταβληθεί στο θύμα. Άρα, σαφώς θα πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη οι ιδιαίτερες συνθήκες κάθε περίπτωσης, όπως η ηλικία, το φύλο ή η προσωπική κατάσταση του θύματος.

Καίριο όμως είναι και το πρόβλημα της καταβολής του παραβόλου των 100 ευρώ στην καταβολή του οποίου υποχρεούται το θύμα κατά το χρόνο κατάθεσης της αίτησης αποζημίωσης. Είναι ιδιαίτερα συχνό το φαινόμενο της αδυναμίας καταβολής τέτοιων μικρών ποσών, δεδομένου ότι τα θύματα συνήθως βρίσκονται σε κατάσταση ένδειας, αφού τους έχουν αφαιρεθεί όλα τα κινητά περιουσιακά στοιχεία, όπως και οι αμοιβές που τους έχουν παρακρατηθεί από την «εργασία» που εκτελούν. Βέβαια, προβλέπεται για την καταβολή του παραβόλου των 100 ευρώ, η δυνατότητα καταβολής με τραπεζικό έμβασμα από το (άρθρο 13), ρύθμιση που κατά την άποψη της παρούσης δεν διορθώνει ικανοποιητικά το ως άνω ζήτημα.

Επίσης, καίριος θεσμός στην όλη διαδικασία καταβολής αποζημίωσης θα πρέπει να αποτελέσει η παροχή νομικής βοήθειας στα θύματα, εφόσον τις περισσότερες φορές δεν έχουν τα μέσα για να καλύψουν τα έξοδα δικηγόρου όχι μόνο κατά τη διάρκεια της δίκης αλλά και αργότερα στη διαδικασία αίτησης αποζημίωσης προς την Αρχή. Εν συνεχεία, είναι σαφές πως στα άρθρα 4 παρ. 2 και 14 προωθείται η συνεργασία των αντίστοιχων Αρχών των κρατών- μελών για την καταβολή αποζημίωσης στα θύματα. Ωστόσο έχει παρατηρηθεί πως πιθανότατα γεννάται ζήτημα αναφορικά με τη γενική αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων, όπως αυτή υλοποιείται στο άρθρο 12ΕΚ, εφόσον το θύμα που έζησε και εργάστηκε σε έδαφος άλλου κράτους μέλους από αυτό της εθνικότητάς του δεν δικαιούται να αιτηθεί άμεσα αποζημίωσης από αυτό.

Τέλος, σημαντική προσθήκη στο ως άνω προστατευτικό πλαίσιο αποτέλεσε η νομοθετική εξέλιξη που θεσπίζει υποχρέωση επιστροφής των κατασχεθέντων αντικειμένων και μάλιστα όσων από αυτά ανήκουν στην ιδιωτική περιουσία του θύματος. Ωστόσο, σύνηθες πρόβλημα στα σχετιζόμενα αδικήματα ανακύπτει στις περιπτώσεις όπου η κατάσχεση αφορά σε προϊόντα της ίδιας της εγκληματικής πράξης και ιδιαίτερα στις αμοιβές από τις παρεχόμενες υπηρεσίες των θυμάτων, οι οποίες συχνά θα ανέρχονται σε αρκετά σεβαστά ποσά. Βασικό κριτήριο για την επιστροφή των κατασχεθέντων αντικειμένων θα πρέπει να αποτελεί η στάθμιση ανάμεσα στα αντικρουόμενα συμφέροντα, του θύματος και της απονομής της δικαιοσύνης. Ο έλεγχος αυτός συνήθως λαμβάνει χώρα *in concreto* και όχι αφηρημένα, όπου θα πρέπει να εκτιμώνται οι ιδιαίτερες συνθήκες κάθε περίπτωσης, δηλαδή η εκτίμηση των αυξημένων αναγκών του θύματος αλλά και η αποτελεσματική δίωξη και τιμωρία του δράστη.

Ζητήματα αποκατάστασης για τα θύματα της εμπορίας ανθρώπων: Το Διεθνές Νομικό Πλαίσιο και οι υποχρεώσεις εφαρμογής της Ελλάδας της Ελένης Μίχα (Επιστημονική συνεργάτις Νομικής Σχολής Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών).

MKO Redress, Rehabilitation as a form of reparation under international law, London 2009.

Συζήτηση της 19-9-2013 στη Βουλή (10΄ Συνεδρίαση, Γ΄ Νομοθετική Εργασία) με στόχο την ενσωμάτωση και προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας με την ευρωπαϊκή.

Case C-164/07, James Wood v. Fonds de garantie des victims des actes de terrorisme et d'autres infractions.

4.Υπόλοιπα ουσιώδη εθνικά νομοθετικά κείμενα:

4.1 Άρθρο 34. παρ. 7 του Νόμου 3274/2004 (ΦΕΚ 195/Α/19-8-04) «Οργάνωση και λειτουργία των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού»:

Με την ως άνω διάταξη μεταβάλλεται ουσιωδώς το άρθρο 44 παρ. 7 του Ν.2910/2001 περί διοικητικής απέλασης και έτσι η απέλαση αλλοδαπών, που βρίσκονται παράνομα στη Χώρα και καταγγέλλουν πράξεις προαγωγής σε πορνεία, μπορεί, με διάταξη του εισαγγελέα πλημμελειοδικών και έγκριση του εισαγγελέα εφετών, να αναστέλλεται έως ότου εκδοθεί αμετάκλητη απόφαση για τις πράξεις που καταγγέθηκαν. Αν η καταμίνυση αποδειχθεί ψευδής, η απέλαση εκτελείται. Για όσο χρόνο διαρκεί η αναστολή της απέλασης χορηγείται, με απόφαση του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας, άδεια διαμονής κατά παρέκκλιση των διατάξεων του Ν. 2910/2001. Η ανωτέρω άδεια διαμονής επέχει και θέση άδειας εργασίας, χορηγείται για χρονικό διάστημα έξι (6) μηνών και ανανεώνεται για ίσο χρονικό διάστημα ως την έκδοση της αμετάκλητης δικαστικής απόφασης και για τη χορήγησή της δεν απαιτείται η καταβολή του παραβόλου του άρθρου 71. Οι διατάξεις των προηγούμενων εδαφίων εφαρμόζονται αναλόγως και για τις περιπτώσεις του άρθρου 12 του Ν. 3064/ 2002.

4.2 Ν. 3386/2005 σχετικά με την «είσοδο, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην ελληνική επικράτεια», ακολουθώντας τις κατευθύνσεις που χάραξε η Οδηγία 2004/81/ΕΚ:

Στον ως άνω νόμο περιλαμβάνονται ρυθμίσεις γενικά για τα θύματα εμπορίας. Και εδώ γίνεται λόγος για τον χαρακτηρισμό προσώπου ως θύματος- δίδεται η έννοια του θύματος: «θύμα εμπορίας ανθρώπων, είναι το φυσικό πρόσωπο που κατέστη θύμα των εγκλημάτων, τα οποία προβλέπονται στα άρθρα 323, 323^Α, 349, 351 και 351^Α του Ποινικού Κώδικα, ανεξάρτητα από το εάν έχει εισέλθει στη Χώρα νόμιμα ή παράνομα.» (άρθρο 1 στ. ι). Εν συνεχεία, στο Άρθρο 3 του υπό συζήτηση Νόμου προβλέπεται η σύσταση Διυπουργικής Επιτροπής Παρακολούθησης της Μεταναστευτικής Πολιτικής με

έργο την επεξεργασία θεμάτων μετανάστευσης (νόμιμης και παράνομης), με βάση την εξελικτική πορεία του φαινομένου, την έκδοση κατευθυντήριων οδηγιών με σκοπό το συντονισμό των κατά περίπτωση εμπλεκόμενων φορέων, την παρακολούθηση του έργου τους και την εισήγηση μέτρων θεσμικού και τεχνικού χαρακτήρα προς την κατεύθυνση αποτελεσματικής αντιμετώπισης των σχετικών προβλημάτων. Η Επιτροπή συντονίζει την εκπόνηση και την εφαρμογή των Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων Δράσης του άρθρου 66, για την κοινωνική ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών.

Έπειτα, προβλέπεται μια ειδική διαδικασία για τον χαρακτηρισμό προσώπου ως θύματος και χορήγησης άδειας διαμονής ανεξάρτητα από την νομιμότητα της διοικητικής του κατάστασης (άρθρα 46 - 52). Πιο συγκεκριμένα, ήδη από το άρθρο 46 του υπό κρίση Νόμου προβλέπεται πως σε υπήκοο τρίτης χώρας, που έχει χαρακτηριστεί θύμα εμπορίας ανθρώπων με πράξη του αρμόδιου Εισαγγελέα Πρωτοδικών κατά την έννοια της περίπτωσης ι' του άρθρου 1 του νόμου αυτού και ύστερα από αίτηση του θύματος που υποβάλλεται είτε αυτοπροσώπως είτε μέσω του αρμόδιου εισαγγελέα χορηγείται σχετική άδεια διαμονής, για την οποία δεν απαιτείται η καταβολή παραβόλου. Εν συνεχεία, στο άρθρο 47 παρέχεται δικαίωμα ενημέρωσης υπηκόων τρίτων χωρών που πιθανώς ανήκουν στην κατηγορία των «θυμάτων» για την δυνατότητα χορήγησης άδειας διαμονής περιορισμένης ισχύος, εφόσον είναι συνεργάσιμοι στην καταπολέμηση εμπορίας ανθρώπων.

Η εν λόγω ενημέρωση θα παρέχεται από τις αρμόδιες εισαγγελικές και αστυνομικές αρχές και τους φορείς κοινωνικής στήριξης που έχουν αναφερθεί ως άνω. Στην παράγραφο 2 του παραπάνω άρθρου υπάρχει ειδική πρόβλεψη για τους ασυνόδευτους ανήλικους, όπου οι αρμόδιες εισαγγελικές και αστυνομικές αρχές καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για το προσδιορισμό της ταυτότητας και της ιθαγένειας τους, την διασταύρωση του γεγονότος ότι είναι ασυνόδευτοι, καθώς και για τον εντοπισμό της οικογένειάς τους, και της νομική τους εκπροσώπησης ακόμη και σε πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας. Επιπρόσθετα, παρέχεται και προθεσμία επίσκεψης στα θύματα, ενός μήνα για ενήλικους και μέχρι δύο για ανήλικους, ώστε να συνέλθουν και να διαφύγουν από την επιρροή των δραστών των σχετικών αδικημάτων, προκειμένου να αποφασίσουν ανεπηρέαστοι για την συνεργασία τους ή μη με τις Αρχές, η οποία προθεσμία δεν θεμελιώνει δικαίωμα διαμονής, ωστόσο αποκλείει κάθε πιθανότητα απέλασης τους (Άρθρο 48 παρ. 1,2,3).

Ωστόσο, με απόφαση της εισαγγελικής αρχής, η προθεσμία επίσκεψης μπορεί να τερματίζεται πριν από τη λήξη της, εφόσον διαπιστωθεί από την οικεία εισαγγελική ή αστυνομική αρχή ότι το ανωτέρω πρόσωπο εκουσίως επανασυνέδεσε τις σχέσεις του με τους δράστες των εγκλημάτων της περίπτωσης ι' του άρθρου 1 του νόμου αυτού ή για λόγους δημόσιας τάξης και ασφάλειας (Άρθρο 48 παρ4). Ακολούθως, διαμορφώνεται ένα πλαίσιο προστασίας και περίθαλψης των θυμάτων κατά την διάρκεια της επίσκεψης, ήτοι τα ανωτέρω πρόσωπα έχουν πρόσβαση στην περίθαλψη, σύμφωνα με τις προβλέψεις του άρθρου 7 του π.δ. 233/2003, διασφαλίζοντας ικανές συνθήκες διαβίωσης, εφόσον δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους, καθώς και οι αρμόδιες εισαγγελικές

και αστυνομικές αρχές φροντίζουν, κατά προτεραιότητα, για την προστασία και ασφάλεια των προσώπων αυτών, σύμφωνα με τις οικείες διατάξεις. Επίσης, παρέχονται υπηρεσίες μετάφρασης και διερμηνείας, όταν τα θύματα αγνοούν την ελληνική γλώσσα, καθώς και κάθε αναγκαία νομική βοήθεια(Άρθρο 49).

Αναφορικά με τις προϋποθέσεις χορήγησης και ανανέωσης άδειας διαμονής, μετά την πάροδο της προθεσμίας περίσκεψης ή και πριν παρέλθει αυτή, ο αρμόδιος Εισαγγελέας εξετάζει αν απαιτείται παράταση της διαμονής του θύματος στην Ελληνική Επικράτεια, προς διευκόλυνση της διενεργούμενης έρευνας ή της ποινικής διαδικασίας, αν το ανωτέρω πρόσωπο έχει επιδείξει σαφή βούληση συνεργασίας ή εάν το ίδιο πρόσωπο έχει διακόψει κάθε σχέση με τους φερόμενους ως δράστες των αδικημάτων της περίπτωσης ι' του άρθρου 1 του νόμου αυτού. Η εξέταση της αίτησης για τη χορήγηση της άδειας διαμονής γίνεται κατά προτεραιότητα και η χορήγησή της διενεργείται με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης. Με την επιφύλαξη λόγων δημόσιας τάξης και ασφάλειας, εκδίδεται άδεια διαμονής διάρκειας δώδεκα μηνών, εάν συντρέχει μία από τις προϋποθέσεις της προηγούμενης παραγράφου και η οποία ανανεώνεται κάθε φορά για ισόχρονο διάστημα, εφόσον συνεχίζουν να πληρούνται οι ίδιες προϋποθέσεις. Η ανωτέρω άδεια διαμονής διασφαλίζει δικαίωμα πρόσβασης στην αγορά εργασίας, η οποία ισχύει μόνο κατά τη διάρκειά της, στις παροχές και την περίθαλψη του άρθρου 49 του νόμου αυτού, καθώς και στις προϋποθέσεις επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης, σύμφωνα με τις ειδικότερες προβλέψεις του άρθρου 6 του π.δ. 233/2003 (Άρθρο 50).

Ωστόσο, η άδεια διαμονής δεν ανανεώνεται ή ανακαλείται εάν ο δικαιούχος επανασυνδέσει τις σχέσεις του ενεργώς και εκουσίως με τους εικαζόμενους δράστες των πράξεων που έχει καταγγείλει, εάν η αρμόδια αρχή κρίνει ότι η συνεργασία ή η καταγγελία του θύματος είναι δόλια ή καταχρηστική, όταν το θύμα παύει να συνεργάζεται, αν με πρωτοβουλία της αρμόδιας εισαγγελικής ή δικαστικής αρχής η σχετική διαδικασία διακοπεί, ή όταν έχει εκδοθεί αμετάκλητη δικαστική απόφαση, με την οποία περατώνεται και η σχετική διαδικασία. Τέλος, μέσα σε ένα μήνα από την περάτωση της ως άνω διαδικασίας με την έκδοση αμετάκλητης δικαστικής απόφασης, μπορεί να χορηγείται στον κάτοχο άδειας διαμονής, με την ιδιότητα του θύματος εμπορίας ανθρώπων, για έναν από τους λόγους και υπό τις αντίστοιχες προϋποθέσεις που προβλέπονται στο νόμο αυτόν, με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της οικείας Περιφέρειας.

Παπαθανασόπουλος. Εμπορία ανθρώπων, θυματολογικές όψεις και προθεσμία περίσκεψης κατά το Ν. 3386/2005, ΠοινΔικ 12/2006.

Συκιώτου Α. σε Κουράκη Ν., Έμφυλη εγκληματικότητα: ποινική και εγκληματολογική προσέγγιση του φύλου, Αντ.Ν.Σάκκουλα, 2009.

Συκιώτου Α., Η αναγνώριση και η σημασία της αναγνώρισης ενός ατόμου ως θύματος εμπορίας ανθρώπων, ΠοινΔικ& Εγκληματολογία 1/2009.

4.3 Άρθρο 11 του Νόμου 3536/2007 (ΦΕΚ 42/Α/23-2-2007) «Ειδικές ρυθμίσεις θεμάτων μεταναστευτικής πολιτικής και λοιπών ζητημάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης»:

Το ως άνω άρθρο του νόμου με τίτλο «Ρυθμίσεις αδειών διαμονής για εξαιρετικούς λόγους καθώς και για τα θύματα εμπορίας ανθρώπων» θα λέγαμε πως επέφερε επουσιώδεις αλλαγές στον Ν. 3386 / 2005 και πιο συγκεκριμένα στο άρθρο 44 περί «χορήγησης και ανανέωσης αδειών διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους, στο άρθρο 46 περί «χορήγησης και ανανέωση άδειας διαμονής σε θύματα εμπορίας ανθρώπων» και στο άρθρο 48 για την προθεσμία περίσκεψης. Αρχικά στο άρθρο 44 παρ. 2 εισάγεται μία επιπλέον προϋπόθεση για την χορήγηση άδειας διαμονής και είναι η κατοχή διαβατηρίου με θεώρηση εισόδου (visa) στη Χώρα, ανεξάρτητα από την ισχύ αυτής, και η αποδεδειγμένη επίκληση του συγκεκριμένου λόγου που καθιστά αναγκαία τη διαμονή του υπηκόου τρίτης χώρας στην Ελληνική Επικράτεια. Έτσι, στην Επιτροπή παραπέμπονται προς παροχή γνώμης μόνον όσες από τις αιτήσεις πληρούν την προϋπόθεση αυτή. Περαιτέρω η χορήγηση και ανανέωση άδειας διαμονής σε θύματα εμπορίας ανθρώπων, κατά παρ. 2 του υπό εξέταση Νόμου, θα χορηγείται πλέον σύμφωνα με τις διατάξεις της Οδηγίας 2004/81/ΕΚ του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε. L 261 της 6.8.2004) και όχι μόνο σύμφωνα με τις διατάξεις του 3386/2005. Τέλος ορίζεται πως κατά την προθεσμία περισκέψεως η μη απέλαση των θυμάτων και η αναστολή διαταχθείσας θα γίνεται κατά τα αναφερόμενα στην παρ. 2 του άρθρου 12 του ν. 3064/2002 (ΦΕΚ 248 Α').

4.4 Νόμος 3625/2007 «Κύρωση, εφαρμογή του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με την εμπορία παιδιών, την παιδική πορνεία και παιδική πορνογραφία και άλλες διατάξεις»:

Με τον ως άνω Νόμο κυρώνεται και έχει την ισχύ, που ορίζει το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος, το Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (κυρωτικός ν. 2101/1992, ΦΕΚ 192 Α') σχετικά με την εμπορία παιδιών, την παιδική πορνεία και την παιδική πορνογραφία, που υιοθετήθηκε με το ψήφισμα 54/263 (25 Μαΐου 2000) της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών. Το ως άνω Πρωτόκολλο έχει ως σκοπό την εξασφάλιση της προστασίας του παιδιού ενάντια στην εμπορία, την παιδική πορνεία, πορνογραφία και την εν γένει οικονομική του εκμετάλλευση, αδικήματα επικίνδυνα και επιβλαβή για την υγεία του παιδιού τη σωματική, ψυχική, πνευματική, ηθική ή κοινωνική ανάπτυξη του, λαμβάνοντας υπόψη τη σημαντική και αυξανόμενη διεθνή διακίνηση παιδιών με σκοπό την εμπορία παιδιών, την παιδική πορνεία, την παιδική πορνογραφία, καθώς και την ευρέως διαδεδομένη και συνεχιζόμενη πρακτική του σεξουαλικού τουρισμού.

Αρχικά, ο συγκεκριμένος νόμος, ακολουθώντας τις προτροπές του Πρωτοκόλλου, επέφερε πλείονες προσθήκες και τροποποιήσεις τόσο στον Ποινικό Κώδικα όσο και στον Κώδικα Ποινική Δικονομίας, αλλά και γενικότερα θα μπορούσαμε να πούμε στο πλαίσιο εγκλημάτων προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας. Αναφορικά με τον Ποινικό κώδικα, προστίθεται έκτη παράγραφος στο Άρθρο 113 ΠΚ περί αναστολής παραγραφής εγκλημάτων όπου «η προθεσμία παραγραφής των εγκλημάτων που προβλέπονται στα άρθρα 323^A(εμπορία ανθρώπων), 324(αρπαγή ανηλίκων), 336(βιασμός), 338(κατάχρηση σε ασέλγεια), 339(αποπλάνηση παιδιών), 342(κατάχρηση ανηλίκων σε ασέλγεια),343(ασέλγεια με κατάχρηση εξουσίας), 345(αιμομιξία), 346(ασέλγεια μεταξύ συγγενών), 347(ασέλγεια παρά φύση), 348(διευκόλυνση ακολασίας άλλων), 348^A(πορνογραφία ανηλίκων), 349(μαστροπεία), 351(σωματεμπορία), 351^A (ασέλγεια με ανήλικο έναντι αμοιβής) ΠΚ, όταν αυτά στρέφονται κατά ανηλίκων, αναστέλλεται μέχρι την ενηλικίωση του θύματος και για ένα έτος μετά, εφόσον πρόκειται για πλημμέλημα, και για τρία έτη μετά, εφόσον πρόκειται για κακούργημα.», ενώ αντικαθίσταται και το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 2 Άρθρο 118 ΠΚ περί «Προσώπων που έχουν δικαίωμα για έγκληση».

Επίσης, προστίθεται έκτη παράγραφος στο 323^A ΠΚ «Εμπορία Ανθρώπων», όπου εισάγεται η επιβαρυντική περίπτωση του θανάτου του θύματος. Με το άρθρο 2 παρ. 5 τυποποιείται το έγκλημα του σεξουαλικού τουρισμού όπου «όποιος οργανώνει, χρηματοδοτεί, κατευθύνει, εποπτεύει, διαφημίζει ή μεσολαβεί με οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο σε διενέργεια ταξιδιών με σκοπό από τους μετέχοντες σε αυτά την τέλεση συνουσίας ή άλλων ασελγών πράξεων σε βάρος ανηλίκου, τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών. Όποιος με τον παραπάνω σκοπό μετέχει σε ταξίδια του προηγούμενου εδαφίου τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους, ανεξάρτητα από την ευθύνη του για την τέλεση άλλων αξιόποινων πράξεων». Εν συνεχεία, στο έγκλημα της κατάχρησης σε ασέλγεια 338 ΠΚ εισάγεται η επιβαρυντική περίπτωση της τέλεσης του αδικήματος από δύο ή περισσότερους, αντικαθίσταται η παρ. 2 του 339 ΠΚ περί αποπλάνησης παιδιών, όπως επίσης ριζικά τροποποιείται και το έγκλημα της πορνογραφίας ανηλίκων 348^A ΠΚ. Στο 352^A ΠΚ εισάγεται ρύθμιση για την ψυχοδιαγνωστική εξέταση και θεραπεία του δράστη και του θύματος εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας και της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής και στο 352B ΠΚ με τίτλο «Προστασία της ιδιωτικής ζωής του ανήλικου θύματος» τυποποιείται ως έγκλημα με ποινή φυλάκισης ως δύο ετών η δημοσιοποίηση με οποιονδήποτε τρόπο περιστατικών που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην αποκάλυψη της ταυτότητας του ανήλικου θύματος εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας και οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής.

Για νομοθετική προχειρότητα και βιασύνη κάνει λόγο ο Φυτράκης Ε. σε Αξιόποινες σεξουαλικές πράξεις, Εκδ. Σάκκουλα, 2011, σελ 331-2, η οποία φαίνεται από την ατυχή επιλογή του τίτλου του άρθρου, ο οποίος δεν περιγράφει την αξιόποινη συμπεριφορά, δηλ την αποκάλυψη της ταυτότητας του ανήλικου θύματος, αλλά αναφέρεται στο σκοπό του νομοθέτη για προστασία της ιδιωτικότητας του ανήλικου.

Ιδιαίτερης αναφοράς χρήζει η ρύθμιση του άρθρου 352^A ΠΚ περί «Ψυχοδιαγνωστικής εξέτασης και θεραπείας του δράστη και του θύματος εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας και της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής». Σύμφωνα με την Αιτιολογική έκθεση του Νόμου με την εισαγωγή της διάταξης αυτής επιδιώκεται ο έγκαιρος εντοπισμός τυχόν γενετήσιας διαστροφής η παιδοφιλίας στο δράστη των προβλεπόμενων στο Κεφάλαιο 19 του Ποινικού Κώδικα εγκλημάτων, και δεν αποτελεί λόγο άρσης ή μείωσης του καταλογισμού. Ειδικότερα, όταν το θύμα είναι ανήλικο μπορεί να ληφθεί μέριμνα για την αντιμετώπιση του δράστη με κατάλληλη θεραπεία, για να ελεγχθεί η παιδοφιλική του τάση, να αποκλειστεί η επανάληψη και να διευκολυνθεί η οικογενειακή και κοινωνική του επανένταξη. Θα κρίνεται έτσι, και αν είναι ανάγκη θα λαμβάνονται μέτρα από τις αρμόδιες αρχές για το ανήλικο θύμα, όπως η διαμονή σε ασφαλές μέρος κάτω από τη επίβλεψη κατάλληλου προσώπου, καθώς και η υποβολή του σε θεραπευτική αγωγή λόγω της τραυματικής του εμπειρίας [KNoB 2007,2946].

Με το άρθρο 5 παρ 4 του Ν. 3727/2008 προστέθηκε το δεύτερο εδάφιο στην δεύτερη παράγραφο του 352^A ΠΚ. Σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση του ως άνω Νόμου, επεκτείνεται η δυνατότητα συμμετοχής στα προγράμματα ψυχογενετήσιας θεραπείας του άρθρου 352^A ΠΚ και για τα πρόσωπα που διώκονται ή είναι υπόδικοι, κατόπιν βέβαια συναινέσεως τους, που σε καμία περίπτωση δεν θίγει ή άλλως περιορίζει τα θεμελιώδη δικονομικά τους δικαιώματα, όπως είναι το δικαίωμα υπερασπίσεως και το τεκμήριο αθωότητας [KNoB 2008,2717].

Η ως άνω διάταξη προβλέπει την διαγνωστική εξέταση της ψυχογενετήσιας κατάστασης του υπόπτου ή κατηγορουμένου. Πιο συγκεκριμένα, στην παρ.1 του παρόντος άρθρου προβλέπεται η δυνατότητα υποβολής σε διαγνωστική εξέταση της ψυχογενετήσιας κατάστασης του υπόπτου ή κατηγορουμένου για ένα από τα αδικήματα του 19^{ου} Κεφαλαίου του Ποινικού Κώδικα, με απαραίτητη την συναίνεση αυτού που αφορά, και με την διάταξη αυτής στην προδικασία από τον Εισαγγελέα, στην τακτική ανάκριση από τον Ανακριτή και στην κύρια διαδικασία από το Δικαστήριο.

Εν συνεχεία στην παράγραφο 2 υφίσταται δυνατότητα παρακολούθησης προγράμματος ψυχογενετήσιας θεραπείας για καταδικασθέντα ή υπόδικο. Έτσι, το δικαστήριο δύναται να υποβάλλει σε διαγνωστική εξέταση της ψυχογενετήσιας θεραπείας και στην παρακολούθηση προγράμματος ψυχογενετήσιας θεραπείας τον καταδικασθέντα της παρ.1 κατά τον χρόνο έκτισης της ποινής ή και ανεξάρτητα από αυτήν, αλλά και σε διωκόμενους η υποδίκους, πάντα με προηγούμενη συναίνεση τους και χωρίς να επηρεάζεται το δικαίωμα της υπερασπίσεως τους και το τεκμήριο της αθωότητας.

Θεραπευτικά μέτρα για το ανήλικο θύμα συναντά κανείς στην παρ.3 του υπό κρίση άρθρου, όπου προβλέπεται ειδική εξέταση της ψυχικής και σωματικής κατάστασης του ανηλίκου θύματος, προκειμένου να κριθεί εάν έχει ανάγκη θεραπείας που διατάσσεται στην προδικασία από τον Εισαγγελέα, στην τακτική ανάκριση από τον Ανακριτή και κατά την κύρια διαδικασία από το Δικαστήριο. Τέλος, προβλέπονται μέτρα προστασίας για το ανήλικο θύμα και πιο συγκεκριμένα αν κριθεί αναγκαίο για την προστασία του ανηλίκου, ο Εισαγγελέας, ο Ανακριτής ή το Δικαστήριο διατάσσει την απομάκρυνση

του δράστη από το περιβάλλον του θύματος ή την απομάκρυνση του δράστη από το περιβάλλον του θύματος ή την απομάκρυνση του θύματος και την προσωρινή διαμονή του σε προστατευμένο περιβάλλον, καθώς και την απαγόρευση της επικοινωνίας θύματος και δράστη. Τα ως άνω μέτρα λαμβάνουν χώρα σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση του υπό κρίση Νόμου, όταν κρίνεται αναγκαίο για την προστασία του ανήλικου θύματος, όπως όταν για παράδειγμα προσδοκάται η επανάληψη τέλεσης του ίδιου εγκλήματος στο ανήλικο θύμα από τον δράστη.

Σύμφωνα με την σχετική Αιτιολογική Έκθεση, με την εισαγωγή της διάταξης αυτής επιδιώκεται ο έγκαιρος εντοπισμός τυχόν γενετήσιας διαστροφής ή παιδοφιλίας στο δράστη, που δεν αποτελεί λόγο μείωσης ή άρσης του καταλογισμού κατά τα άρθρα 34-6 ΠΚ. Βλ Παπαγεωργίου – Γονατά Σ σε Χαραλαμπίκη Α., Ποινικός Κώδικας – Τόμος II, Ερμηνεία κατ' άρθρο, ό.π, σελ 1557.

Χαραλαμπίκη Α., Ο νέος ν. 3625/2007 για την εμπορία παιδιών, την παιδική πορνεία και την παιδική πορνογραφία, Ποινολογ 2006, σελ 825 επ.

Παπαγεωργίου – Γονατά Σ., σε Χαραλαμπίκη Α., Ποινικός Κώδικας – Τόμος II, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2011, σελ 1557-60.

Μωραΐτη Χ., ό.π..

Χατζηνικολάου Ν., ό.π..

Σημαντικότερες είναι και οι τροποποιήσεις που επήλθαν και στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας προσανατολισμένες μάλιστα στην προστασία των δικαιωμάτων των ανήλικων θυμάτων. Έτσι, έχουμε την προσθήκη του 108^Α ΚΠΔ «Δικαιώματα ανήλικου θύματος προσβολής προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας», όπου ο ανήλικος – θύμα των 323Α παρ. 4, 324, 336, 338, 339, 342, 343, 345, 346, 347, 348, 348Α, 349, 351, 351Α του Ποινικού Κώδικα έχει τα δικαιώματα που προβλέπονται από τα άρθρα 101, 104 και 105 και αν ακόμη δεν παρίσταται ως πολιτικώς ενάγων. Επιπρόσθετα, εισάγεται το 226^Α ΚΠΔ που περιέχει εξαιρετικά ουσιώδεις ρυθμίσεις σχετικά με «Ανήλικους μάρτυρες θύματα προσβολής προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας» (Άρθρο 3).

Στην συνέχεια, σημαντική ρύθμιση κατασταλτικού χαρακτήρα είναι η καθιέρωση ευθύνης νομικών προσώπων και η επιβολή διοικητικών κυρώσεων. Αν κάποιο από τα εγκλήματα των άρθρων 323Α παράγραφος 4α και 324, 336, 338, 339, 342, 343, 345, 346, 347, 348Α, 349, 351, 351Α του Ποινικού Κώδικα τελέστηκε για λογαριασμό νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου, με υπαιτιότητα οποιουδήποτε φυσικού προσώπου, που ενεργεί είτε ατομικά είτε ως μέλος οργάνου αυτού του νομικού προσώπου και ασκεί εντός του νομικού προσώπου διευθυντική εξουσία, στηριζόμενη σε: α) εξουσία αντιπροσώπευσης του νομικού προσώπου ή β) εξουσία λήψεως αποφάσεων εξ ονόματος του νομικού προσώπου ή γ) εξουσία άσκησης ελέγχου εντός του νομικού προσώπου, σε αυτό το νομικό πρόσωπο μπορεί να επιβάλλονται με απόφαση του αρμόδιου Νομάρχη οι εξής διοικητικές κυρώσεις :

α) προσωρινή αφαίρεση της άδειας λειτουργίας της επιχείρησης για χρονικό διάστημα από έναν μήνα έως δύο έτη ή, αν τέτοια άδεια δεν προβλέπεται από τον νόμο, προσωρινή απαγόρευση της άσκησης της επιχειρηματικής της δραστηριότητας για το ίδιο χρονικό διάστημα, β) αποκλεισμός για το ίδιο χρονικό διάστημα από δημόσιες παροχές ή ενισχύσεις ή από δημόσιους διαγωνισμούς, γ) διοικητικό πρόστιμο από είκοσι χιλιάδες έως τρία εκατομμύρια ευρώ. Σε περίπτωση επανάληψης κάποιου από τα ανωτέρω εγκλήματα επιβάλλεται οριστική αφαίρεση της άδειας λειτουργίας ή οριστική απαγόρευση της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Επίσης, και στην περίπτωση τέλεσης των ως άνω εγκλημάτων από ιεραρχικά κατώτερο στέλεχος, λόγω αμέλειας ως προς την εποπτεία του, εκ μέρους της διοίκησης επισείονται οι ανωτέρω ποινές, καθώς και όταν τρίτο πρόσωπο δρα προς όφελος του νομικού προσώπου. Παράγοντες που λαμβάνονται υπόψη κατά την επιμέτρηση των επιβαλλόμενων διοικητικών κυρώσεων αποτελούν η βαρύτητα της παράβασης, ο βαθμός της υπαιτιότητας, η οικονομική επιφάνεια του νομικού προσώπου ή της επιχείρησης και οι περιστάσεις της συγκεκριμένης περίπτωσης (Άρθρο 4).

Ανδρουλάκη Ν., Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος Ι, Θεωρία για το έγκλημα, 2006, 147 επ.,

Μανωλεδάκη Ι./Καϊάφα – Γκμπάντι Μ.,/Συμεωνίδου – Καστανίδου ΕΛ., Ποινικό Δίκαιο, Επιτομή Γενικού Μέρους, Ζ' έκδοση, 2005, 179 επ.

Παρασκευόπουλο Ν., Τα θεμέλια του Ποινικού Δικαίου, 2008, Εκδ. Σάκκουλα.

Ανδρουλάκη Ν., ό.π., 150.

Τέλος, ουσιώδεις τροποποιήσεις έλαβαν χώρα στον Ν.3226/2004 « Παροχή Νομικής Βοήθειας σε πολίτες χαμηλού εισοδήματος και άλλες διατάξεις», στο άρθρο 173 Κ.Πολ.Δ. και στον Νόμο 2472/1997 «Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα». Στο άρθρο 5, συγκεκριμένα, του υπό κρίση Νόμου ορίζεται πως Υποθέσεις ανηλικών θυμάτων των πράξεων που αναφέρονται στα άρθρα 323^Α παρ. 4, 324 και στα άρθρα 336, 337, 338, 339, 342, 343, 345, 346, 347, 348, 348Α, 349, 351, 351^Α και 353 ανακρίνονται και εκδικάζονται σε όλους τους βαθμούς δικαιοδοσίας εντός δύο ετών από την τέλεση της πράξης ή τη διαπίστωση τέλεσής της. Έπειτα, στο άρθρο 1 του ν. 3226/2004 προστίθεται παράγραφος 3, όπου δικαιούχοι νομικής βοήθειας είναι και τα ανήλικα θύματα των πράξεων που προβλέπονται από τα άρθρα 323Α παρ. 4, 324, 336, 338, 339, 342, 343, 345, 346, 347, 348, 348Α, 349, 351, 351Α του Ποινικού Κώδικα ως προς τις τυχόν ποινικές και αστικές αξιώσεις τους. Επίσης, στο άρθρο 3 του ν. 3226/2004 προστίθεται παράγραφος 5 που προβλέπει, πως σε περίπτωση ανήλικου θύματος ο εισαγγελέας, ο ανακριτής με διάταξη, το συμβούλιο και το δικαστήριο με απόφαση, κατά περίπτωση, μπορούν, αν κριθεί αναγκαίο, να του διορίσουν συνήγορο αυτεπαγγέλτως από τον ειδικό πίνακα του άρθρου 3 παρ. 1 του ν. 3226/2004 (Άρθρο 6).

Αναφορικά με το 173 Κ.Πολ.Δ., προβλέπεται υποχρέωση του εναγομένου να προκαταβάλλει τα κατά την κρίση του δικαστηρίου, έξοδα και τέλη του ενάγοντος (ανηλικού θύματος) έως το ποσό των εξακοσίων (600) ευρώ (Άρθρο 6). Τροποποιείται,

επιπλέον, η παράγραφος 2 του άρθρου 3 του Ν.2472/ 1997 «Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα», ώστε δεν τυγχάνουν εφαρμογής οι προστατευτικές διατάξεις του, όταν η επεξεργασία δεδομένων πραγματοποιείται από τις δικαστικές – εισαγγελικές αρχές και τις υπηρεσίες που ενεργούν υπό την άμεση εποπτεία τους, στο πλαίσιο της απονομής της δικαιοσύνης ή για την εξυπηρέτηση των αναγκών της λειτουργίας τους, με σκοπό τη βεβαίωση εγκλημάτων, που τιμωρούνται ως κακουργήματα ή πλημμελήματα με δόλο και ιδίως εγκλημάτων κατά της ζωής, κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής, κατά της προσωπικής ελευθερίας(Άρθρο 8).

4.5 Ν. 3727/2008 «Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των παιδιών κατά της γενετήσιας εκμετάλλευσης και κακοποίησης, μέτρα για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και την αποσυμφόρηση των καταστημάτων κράτησης και άλλες διατάξεις»:

Με τον ως άνω νόμο κυρώνεται και έχει την ισχύ, που ορίζει το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος, η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των παιδιών κατά της γενετήσιας εκμετάλλευσης και κακοποίησης, που υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 12 Ιουλίου 2007, στη 1002^η συνεδρίαση των Αναπληρωτών Υπουργών, και άνοιξε για υπογραφή στο Lanzarote (Ισπανία) στις 25 Οκτωβρίου 2007. Στόχοι της παρούσας Σύμβασης αποτελούν η πρόληψη και η καταπολέμηση της γενετήσιας εκμετάλλευσης και κακοποίησης των παιδιών, η προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών - θυμάτων, καθώς και η προώθηση της εθνικής και διεθνούς συνεργασίας κατά της γενετήσιας εκμετάλλευσης και κακοποίησης των παιδιών.

Τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης και οι άλλοι συμβαλλόμενοι προχώρησαν στην υπογραφή της παρούσας Σύμβασης, θεωρώντας ότι κάθε παιδί έχει δικαίωμα στα μέτρα προστασίας που απαιτούνται από την ιδιότητα του ως ανήλικου, από πλευράς της οικογένειάς του, της κοινωνίας και του κράτους, και ότι η ευημερία και το καλύτερο δυνατό συμφέρον των παιδιών είναι θεμελιώδεις αξίες, κοινές σε όλα τα κράτη μέλη και πρέπει να προωθηθούν χωρίς οποιαδήποτε διάκριση. Ακόμα, βασική διαπίστωση αποτέλεσε ότι η γενετήσια εκμετάλλευση των παιδιών και ιδιαίτερα η παιδική πορνογραφία και πορνεία, και όλες οι μορφές γενετήσιας κακοποίησης των παιδιών, συμπεριλαμβανόμενων και των πράξεων που διαπράττονται στο εξωτερικό, θέτουν σε σοβαρό κίνδυνο την υγεία και τη ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών, καθώς και ότι οι ως άνω μορφές εκμετάλλευσης παιδιών έχουν αυξηθεί σε ανησυχητικές διαστάσεις, σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, ιδιαίτερα εξαιτίας της αυξανόμενης χρήσης, από τα παιδιά και από τους δράστες της τεχνολογίας της πληροφόρησης και επικοινωνίας, καθιστώντας απαραίτητη την διεθνή συνεργασία για την παρεμπόδιση και την καταπολέμηση της γενετήσιας εκμετάλλευσης και κακοποίησης των παιδιών.

Αναμφίβολα, περιέχονται ρυθμίσεις ουσιώδεις τόσο για την αποτροπή, την καταστολή αλλά και την βοήθεια – αρωγή των παιδιών θυμάτων εγκλημάτων γενετήσιας εκμετάλλευσης. Αρχικά, τίθεται η απαγόρευση άσκησης επαγγέλματος συναφούς με παιδιά για όσους διώκονται ή έχουν καταδικαστεί για εγκλήματα εκμετάλλευσης παιδιών. Επίσης, υφίσταται προτροπή σε δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς διοργάνωσης προγραμμάτων α) για την ευαισθητοποίηση, τόσο του ευρύτερου κοινού όσο και ειδικότερα προσώπων που έρχονται σε επαφή με τα παιδιά, β) για την ενημέρωση, εκπαίδευση και επιμόρφωση των εν λόγω προσώπων, γ) για την αξιολόγηση και αποτροπή του κινδύνου διάπραξης συναφών αδικημάτων, ενώ προτείνεται και η εισαγωγή σχετικών προγραμμάτων ενημέρωσης στην πρωτοβάθμια και στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Εν συνεχεία, ρητά προβλέπεται πως στα θύματα της γενετήσιας εκμετάλλευσης και κακοποίησης παρέχεται βραχυπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη συνδρομή για τη σωματική και ψυχοκοινωνική τους αποκατάσταση, ενώ στα πρόσωπα που είναι κοντά στο θύμα παρέχεται ψυχολογική υποστήριξη (άρθρο 2 παρ. 2). Στην παράγραφο 3 του ως άνω άρθρου, ορίζεται εξαίρεση του επαγγελματικού απορρήτου στην περίπτωση που ένα παιδί είναι θύμα γενετήσιας εκμετάλλευσης ή κακοποίησης. Σε κατασταλτικό επίπεδο, στο αδίκημα της «προσβολής της γενετήσιας αξιοπρέπειας» 337 ΠΚ προστίθενται παράγραφοι 3 και 4 τυποποιώντας θα λέγαμε την τέλεση του αδικήματος μέσω διαδικτύου ή άλλου μέσου επικοινωνίας κατά ανηλικού που δεν συμπλήρωσε τα 15 έτη ή φαίνεται να μην τα συμπλήρωσε. Στην κατάχρηση σε ασέλγεια 338 ΠΚ, τόσο στην παράγραφο 1 όσο και την 2 προστίθεται επιβαρυντική περίπτωση όταν τελείται σε βάρος ανηλικού, ενώ στο άρθρο περί αποπλάνησης παιδιών 339 ΠΚ τροποποιούνται οι τρεις υποπεριπτώσεις της παραγράφου 1 όπως και η παράγραφος 2, ενώ προστίθεται και τέταρτη όπου «όποιος εξωθεί ή παρασύρει ανήλικο, που δεν συμπλήρωσε τα δεκαπέντε έτη, να παρίσταται σε ασελή μεταξύ άλλων πράξη, έστω και αν δεν συμμετέχει σε αυτήν, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών» (άρθρο 2 παρ. 6).

Επιπρόσθετα, στο αδίκημα της κατάχρησης ανηλικών σε ασέλγεια 342 ΠΚ, προστίθεται η επιβαρυντική περίπτωση της εκμετάλλευσης διανοητικής ή σωματικής αναπηρίας του ανηλικού (παρ. 7), καθώς επίσης στο 348^A(πορνογραφία ανηλικών) παρ. 4 στην επιβαρυντική περίπτωση της β' περίπτωσης το όριο ηλικίας αυξάνεται στα 15 έτη. Περαιτέρω, εισάγεται το 348B ΠΚ όπου τυποποιείται το έγκλημα της προσέλκυσης παιδιών για γενετήσιους λόγους και συγκεκριμένα: «Όποιος με πρόθεση, μέσω της τεχνολογίας πληροφόρησης και επικοινωνίας, προτείνει σε ενήλικο να συναντήσει ανήλικο, που δεν συμπλήρωσε τα δεκαπέντε έτη, με σκοπό τη διάπραξη σε βάρος του των αδικημάτων των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 339 και 348A, όταν η πρόταση αυτή ακολουθείται από περαιτέρω πράξεις που οδηγούν στη διάπραξη των αδικημάτων αυτών, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών και χρηματική ποινή πενήντα χιλιάδων έως διακοσίων χιλιάδων ευρώ».

Επίσης, τροποποιείται και το έγκλημα της μαστροπείας, όπου προστέθηκαν και οι τρόποι τέλεσης της με τη χρήση ηλεκτρονικών μέσων επικοινωνίας και με προσφορά ή

υπόσχεση πληρωμής χρημάτων ή οποιουδήποτε άλλου ανταλλάγματος. Επιπλέον, προστίθεται στο άρθρο 352^A ΠΚ περί «Ψυχοδιαγνωστικής εξέτασης και θεραπείας του δράστη και του θύματος εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας και της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής», εδάφιο στο οποίο δίνεται η δυνατότητα συμμετοχής στα προγράμματα αυτά διωκόμενων και οι υποδίκωνχωρίς η συμμετοχή τους αυτή να επηρεάζει το δικαίωμα της υπεράσπισης και το τεκμήριο της αθωότητας, όπως προλέχθηκε.

Σχετικά με τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, στο 108^A ΚΠΔ «Δικαιώματα ανήλικου θύματος προσβολής προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας» προστίθεται και το έγκλημα της προσβολής γενετήσιας αξιοπρέπειας, ενώ προβλέπεται και δικαίωμα ενημέρωσης του ανήλικου από τον αρμόδιο εισαγγελέα εκτελέσεως ποινών για την προσωρινή ή οριστική απόλυση του δράστη, καθώς και για τις άδειες εξόδου από το κατάστημα κράτησης. Επιπρόσθετα, στο άρθρο 185 ΚΠΔ αναφορικά με τον πίνακα πραγματογνωμόνων περιλαμβάνονται παιδοψυχίατροι, και ελλείψει αυτών, ψυχίατροι και ψυχολόγοι εξειδικευμένοι στα θέματα γενετήσιας εκμετάλλευσης και κακοποίησης παιδιών (άρθρο 6 παρ. 2). Επίσης, με την παρ. 3 άρθρο 6 του υπό συζήτηση νόμου, η ανάλυση γενετικού υλικού (DNA) εφαρμόζεται και για κακουργήματα της γενετήσιας εκμετάλλευσης και κακοποίησης ανηλίκων, ενώ τροποποιείται και το 226^A ΚΠΔ, όπου στο τέλος της παραγράφου 2 του άρθρου, προστίθεται εδάφιο κατά το οποίο: «Κατά την εξέταση παρίσταται ο παιδοψυχίατρος ή ο παιδοψυχολόγος και ο ανήλικος μπορεί να συνοδεύεται από τον νόμιμο εκπρόσωπο του, εκτός εάν ο ανακριτής απαγορεύσει την παρουσία του προσώπου αυτού με αιτιολογημένη απόφαση του για σπουδαίο λόγο, ιδίως σε περίπτωση σύγκρουσης συμφερόντων ή ανάμειξης του προσώπου αυτού στην ερευνώμενη πράξη».

Εν συνεχεία, αντικαθίσταται θεμελιωδώς το άρθρο πέμπτο του ν. 3625/ 2007 και έτσι στις υποθέσεις ανηλίκων θυμάτων η ανάκριση διεξάγεται κατ' απόλυτη προτεραιότητα και περατώνεται για τα κακουργήματα και συναφή πλημμελήματα σύμφωνα με τα άρθρα 20 και 21 του ν. 663/1977 (ΦΕΚ 215 Α'), ο προσδιορισμός δικασίμου ορίζεται, σε πρώτο βαθμό, το βραδύτερο εντός έξι μηνών από την παραπομπή της υπόθεσης στο ακροατήριο και, σε δεύτερο βαθμό, εντός τεσσάρων μηνών από την άσκηση της έφεσης, ενώ η αβεβαιότητα ως προς την πραγματική ηλικία του θύματος δεν πρέπει εμποδίζει την έναρξη της ποινικής διαδικασίας. Τέλος, στο άρθρο 8 αποτελεσματική φαίνεται η ρύθμιση για την προστασία μαρτύρων και οικείων του θύματος κατά την ποινική διαδικασία για τις πράξεις της γενετήσιας εκμετάλλευσης και κακοποίησης παιδιών.

4.6 Ν. 3875/2010 «Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος και των τριών Πρωτοκόλλων αυτής και συναφείς διατάξεις»:

Αντικείμενο του ως άνω νομοσχεδίου είναι η βελτίωση του θεσμικού πλαισίου που διέπει την πρόληψη και καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και των σχετικών με αυτό αδικημάτων, σε εκπλήρωση των διεθνών μας υποχρεώσεων από την κύρωση των ανωτέρω συμβατικών κειμένων (της λεγόμενης «Σύμβασης του Παλέρμο» και των συμπληρωματικών αυτής Πρωτοκόλλων κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, της Λαθραίας Διακίνησης Μεταναστών και της Παράνομης Διακίνησης Όπλων).

Εν προκειμένω, ο Έλληνας νομοθέτης έχει ήδη καλύψει, με προηγούμενες νομοθετικές πρωτοβουλίες, τα περισσότερα από τα ζητήματα που θέτει η Σύμβαση. Ειδικότερα, έχει ποινικοποιήσει τις περισσότερες μορφές συμμετοχής σε οργανωμένη εγκληματική ομάδα, νομιμοποίηση προϊόντων εγκλήματος, διαθορά και παρακώλυση της δικαιοσύνης στο πλαίσιο του οργανωμένου εγκλήματος. Το Σχέδιο Νόμου αρκείται, έτσι, σε περιορισμένες παρεμβάσεις στο άρθρο 187 ΠΚ περί εγκληματικών οργανώσεων (διευκρίνιση ότι ο σκοπός τέλεσης εγκλημάτων αφορά στην ίδια την οργάνωση και όχι στον εντασσόμενο σε αυτήν, προσθήκη της περίπτωσης παροχής πληροφοριών και υλικών μέσων προς διευκόλυνση του έργου μιας εγκληματικής οργάνωσης, επιβάρυνση του διευθύνοντα την οργάνωση, δήμευση των προϊόντων του εγκλήματος κοκ.), καθώς και – για λόγους συστηματικής συνέπειας – στις συναφείς διατάξεις του άρθρου 187Α ΠΚ περί τρομοκρατικών οργανώσεων (διευκρίνιση ότι ο σκοπός τέλεσης αφορά στην τρομοκρατική οργάνωση και όχι στον εντασσόμενο σ' αυτή, αποσύνδεση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας από συγκεκριμένες τρομοκρατικές πράξεις, μείωση της ποινής επί σκοπού τέλεσης πλημμελημάτων κοκ.). Επιπλέον, με την κύρωση της Σύμβασης ενισχύεται το πλαίσιο των διαδικασιών έκδοσης και αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής στο πεδίο του οργανωμένου εγκλήματος, ενώ με το άρθρο δέκατο του Σχεδίου Νόμου εισάγεται ειδική ρύθμιση για την επιβολή διοικητικών κυρώσεων σε νομικά πρόσωπα που εμπλέκονται στη δραστηριότητα εγκληματικών οργανώσεων, με την ταυτόχρονη αναμόρφωση και απαλλαγή από αλληλεπικαλύψεις των άρθρων 41 Ν. 3251/2004 και 51 του Ν. 3691/2008.

Καθόσον αφορά στην κύρωση των Πρωτοκόλλων που συμπληρώνουν τη Σύμβαση, ως προς μεν το Πρωτόκολλο για την Παράνομη Διακίνηση Όπλων η Ελληνική νομοθεσία κρίνεται επαρκής, ενώ και ως προς τα άλλα δύο Πρωτόκολλα, η ισχύουσα νομοθεσία καλύπτει ήδη τα περισσότερα από τα αναφερόμενα ζητήματα πρόληψης και καταπολέμησης της διακίνησης προσώπων και προστασίας και αρωγής των θυμάτων αυτής. Οι σημαντικότερες αλλαγές αφορούν α) στην τροποποίηση του άρθρου 323Α ΠΚ περί εμπορίας ανθρώπων, ώστε η διάταξη αυτή να καλύπτει την εμπορία ιστών και την εκμετάλλευσή προσώπων με τον εξαναγκασμό τους σε επαιτεία, β) στην επέκταση των ρυθμίσεων του Ν. 3386/2005 σε όλους τους αλλοδαπούς, θύματα εμπορίας ανθρώπων, γ) στη διασφάλιση της παροχής προστασίας ανεξαρτήτως της συνεργασίας ή μη των θυμάτων με τις αρμόδιες αρχές, δ) στην επέκταση της εφαρμογής των προστατευτικών

διατάξεων της Ελληνικής νομοθεσίας για τα θύματα εμπορίας, πλέον και στα θύματα των εγκλημάτων των άρθρων 323B ΠΚ, 348Α ΠΚ, 87 παρ. 5, 6 και 88 του ν. 3386/2005, και ε) στη θέσπιση μέτρων προστασίας μαρτύρων επί των αξιόποινων πράξεων εμπορίας ανθρώπων και παράνομης διακίνησης μεταναστών.

Τέλος, επισημαίνεται η επείγουσα ανάγκη στην συγκεκριμένη χρονική περίοδο ταχύτατης προώθησης προς ψήφιση του παρόντος νομοσχεδίου, με δεδομένο το μεγάλο χρονικό διάστημα που έχει παρέλθει από την υπογραφή της Σύμβασης από τη χώρα μας και της ιδιαίτερα δυσμενούς θέσης, στην οποία έχουμε περιέλθει σε διεθνές επίπεδο εξαιτίας της καθυστέρησης αυτής.

<http://www.ministryofjustice.gr> Ενημερωτικό σημείωμα του Ν.3875/2010

4.7 Ν. 4198/2013 για την «Πρόληψη και καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και προστασία των θυμάτων αυτής και άλλες διατάξεις»:

Αρχικά, με τον ως άνω νόμο επιχειρήθηκε η εναρμόνιση με την παραπάνω αναφερθείσα Οδηγία 2011/36/ΕΕ για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της. Αλλαγές, βασικά, εντοπίζονται σε άρθρα του ΠΚ, όπου παρατηρείται η τροποποίηση διατάξεων των άρθρων 187B , 323^A , 351 ΠΚ. Πιο συγκεκριμένα, κατόπιν αλλαγής που υπέστη διάταξη του άρθρου 187 Β παρ. 3 ΠΚ, δυνάμει του άρθρου 2 παρ. 2 του υπό συζήτηση νόμου, παρέχεται η δυνατότητα στον εισαγγελέα πλημμελειοδικών να απέχει προσωρινά από την κίνηση της ποινική δίωξης για παραβάσεις του νόμου περί αλλοδαπών, περί εκδιδόμενων με αμοιβή προσώπων, καθώς και για συμμετοχή σε εγκληματικές δραστηριότητες, των προσώπων που καταγγέλλουν αξιόποινες πράξεις σε βάρος τους, από εγκληματική οργάνωση ή από υπαιτίους των εγκλημάτων 323^A και 351 ΠΚ, εάν η συμμετοχή τους ήταν άμεση συνέπεια του γεγονότος ότι ήταν οι παθόντες των εγκλημάτων των άρθρων 323 Α και 351 ΠΚ, ενώ με την παρ. 4 του ίδιου άρθρου προβλέπεται η αναστολή της απέλασης για αλλοδαπούς που καταγγέλλουν την τέλεση αξιόποινων πράξεων των άρθρων 323Α και 351 ΠΚ ή αξιόποινων πράξεων που τελέστηκαν από εγκληματική οργάνωση. Ελαφρές τροποποιήσεις υπέστησαν τα άρθρα 323^A και 351 ΠΚ, με την προσθήκη ή τροποποίηση όρων της αντικειμενικής τους υπόστασης, τόσο σε βασικό (άρθρο 323^A παρ. 1 και 351 παρ. 1 ΠΚ) όσο και σε διακεκριμένο επίπεδο (άρθρο 323Α παρ. 4 περ. δ' και 351 παρ. 4 περ. στ' ΠΚ, έκθεση σε κίνδυνο και ιδιαίτερα σοβαρή βλάβη σε σωματική αλλά πλέον και ψυχική υγεία).

Στην συνέχεια, κατά τα άρθρα 5 και 6 της οδηγίας καθιερώνεται ευθύνη διοικητικής φύσεως ν.π , όταν πράξεις των άρθρων 323Α και 351 Π.Κ, τελούνται από φυσικό πρόσωπο, μέσω ή προς όφελος ή για λογαριασμό του νομικού προσώπου. Οι διοικητικές κυρώσεις επιβάλλονται πλέον από τον Υπουργό Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και μπορούν να είναι οι εξής: α) πρόστιμο από 15.000 έως 150.000 ευρώ, β) ανάκληση ή αναστολή της άδειας λειτουργίας του νομικού προσώπου

για χρονικό διάστημα έως έξι μήνες ή απαγόρευση άσκησης της επιχειρηματικής δραστηριότητας για το ίδιο χρονικό διάστημα, γ) αποκλεισμός από δημόσιες ενισχύσεις, παροχές, επιδοτήσεις ή αναθέσεις έργων ή υπηρεσιών, για το ίδιο χρονικό διάστημα. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνεται στη σχετική Αιτιολογική Έκθεση, στο σημείο αυτό ο εγχώριος νομοθέτης διήρυνε την ευθύνη των ν.π., μιας και δεν καλύπτει μόνον περιπτώσεις τέλεσης αξιόποινης πράξης «προς όφελος» του εμπλεκόμενου ν.π., όπως προβλέπεται στην οδηγία, αλλά καλύπτει όλες τις περιπτώσεις αδικημάτων που τελέστηκαν «μέσω ή για λογαριασμό» του ν.π. από φ.π. που είχε την εξουσία εκπροσώπησης ή εξουσιοδότηση για τη λήψη απόφασης για λογαριασμό του ή για την άσκηση ελέγχου εντός αυτού. (Άρθρο 3 Ν.4198/2013)

Και δικονομικές τροποποιήσεις υπήρξαν, και πιο συγκεκριμένα του 226^A Κ.Π.Δ παρ.1 περί «συνθηκών εξέτασης ανήλικου μάρτυρα θύματος» και την προσθήκη του 226B Κ.Π.Δ περί «τρόπου εξέτασης μαρτύρων θυμάτων σωματεμπορίας» (Άρθρο 4 Ν. 4198/2013). Οι ως άνω διατάξεις του Κ.Π.Δ αποτελούν τις σημαντικότερες αναφορικά με τα εγκλήματα της γενετήσιας εκμετάλλευσης ανήλικων και ενήλικων θυμάτων αντιστοίχως, καθώς επίσης και σημεία έντονου ενδιαφέροντος και κριτικής σε θεωρία και νομολογία. Αποτελούν επίσης ξεχωριστές θεματικές στην εκπόνηση της παρούσας και θα αναλυθούν εκτενώς στην συνέχεια.

Εν συνεχεία, λαμβάνει χώρα επέκταση των ειδικών ανακριτικών πράξεων του 253^A Κ.Π.Δ στα εγκλήματα 323^A και 351 Π.Κ., αλλά και για τις αξιόποινες πράξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 187 και για τις αξιόποινες πράξεις των άρθρων 187^A Π.Κ. » (Άρθρο 4 Ν. 4198/2013). Πιο συγκεκριμένα, προβλέπονται : **α)** ανακριτική διείδυση, με την τήρηση των εγγυήσεων και τις διαδικασίες των επόμενων παραγράφων και όπως κατά τα λοιπά η διείδυση προβλέπεται στην παρ. 1 του άρθρου 25B του ν. 1729/1987 «Καταπολέμηση της διάδοσης των ναρκωτικών, προστασία των νέων και άλλες διατάξεις», όπως ισχύει, και στην παρ. 1 του άρθρου 5 του ν. 2713/1999 «Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων της Ελληνικής Αστυνομίας και άλλες διατάξεις», εφόσον η ανακριτική διείδυση περιορίζεται στις πράξεις που είναι απολύτως αναγκαίες για τη διακρίβωση εγκλημάτων, την τέλεση των οποίων τα μέλη της οργάνωσης είχαν προαποφασίσει **β)** ελεγχόμενων μεταφορών, με την τήρηση των ίδιων εγγυήσεων και διαδικασίες, όπως κατά τα λοιπά οι μεταφορές αυτές προβλέπονται στο άρθρο 38 του ν. 2145/ 1993 «Ρύθμιση θεμάτων εκτελέσεων ποινών επιταχύνσεως και εκσυγχρονισμού των διαδικασιών απονομής της δικαιοσύνης και άλλων θεμάτων» **γ)** άρσης του απορρήτου, με την τήρηση των ίδιων εγγυήσεων και διαδικασίες, όπως κατά τα λοιπά η άρση αυτή προβλέπεται στα άρθρα 4 και 5 του ν. 2225/1994 «Για την προστασία της ελευθερίας της ανταπόκρισης και επικοινωνίας και άλλες διατάξεις» **δ)** καταγραφής δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων εκτός κατοικίας με συσκευές ήχου ή εικόνας ή με άλλα ειδικά τεχνικά μέσα με την τήρηση των ίδιων εγγυήσεων και διαδικασίες **ε)** συσχέτισης ή συνδυασμού δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, με την τήρηση των ίδιων εγγυήσεων και διαδικασίες και υπό τους ουσιαστικούς όρους και προϋποθέσεις του ν. 2472/1997 «Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα».

Ακόμα, νέες ρυθμίσεις εισάγονται και σε ειδικούς ποινικούς νόμους, εκ των οποίων πιο σημαντικές είναι εκείνες του άρθρου 4 παρ. 1 εδ. α' του Ν. 2225/1994, με την προσθήκη των εγκλημάτων των άρθρων 323Α και 351 ΠΚ στον κατάλογο των εγκλημάτων για τα οποία είναι δυνατή η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών (Άρθρο 4 Ν. 4198/2013), αλλά και εκείνη των άρθρων 1 και 3 του Ν. 3811/2009, ώστε τα θύματα των εγκλημάτων των άρθρων 323Α και 351 ΠΚ να έχουν πρόσβαση στα προβλεπόμενα προγράμματα αποζημίωσης μαζί με τα θύματα εγκλημάτων βίας από πρόθεση. Πιο συγκεκριμένα, συνιστάται αρχή με την ονομασία «Ελληνική Αρχή Αποζημίωσης», η οποία λειτουργεί στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και αποφαινεται, κατά τις διατάξεις του άρθρου 3 του παρόντος, επί των αιτήσεων αποζημίωσης των θυμάτων εγκλημάτων βίας από πρόθεση και των άρθρων 323Α και 351 του Ποινικού Κώδικα (Άρθρο 5 Ν.4198.2013).

(Σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση η συγκεκριμένη τροποποίηση κρίθηκε επιβεβλημένη καθόσον τα εγκλήματα της εμπορίας ανθρώπων και της σωματεμπορίας μπορούν να τελεστούν και χωρίς τη χρήση βίας ή απειλής βίας, όπως με απατηλά μέσα ή με εκμετάλλευση της ευάλωτης θέσης του θύματος)

Σημαντική, τέλος, καινοτομία του νέου νόμου είναι η σύσταση του Γραφείου Εθνικού Εισηγητή με αρμοδιότητα την εκπόνηση, το συντονισμό και την εφαρμογή εθνικής στρατηγικής στην αντιμετώπιση της εμπορίας ανθρώπων στα επίπεδα της πρόληψης, της καταστολής και της δίωξης των δραστών, καθώς και της προστασίας των θυμάτων εμπορίας, το οποίο υπάγεται απευθείας στον Υπουργό Εξωτερικών. (άρθρο 6 Ν. 4198/2013). Πιο συγκεκριμένα, αρμοδιότητες και καθήκοντα του Γραφείου αποτελούν:

- α) Να συντονίζει όλους τους συναρμόδιους φορείς και τις πιστοποιημένες μη κυβερνητικές οργανώσεις, καθώς επίσης και να προωθεί την τακτική τους επιμόρφωση στη διαδικασία αναγνώρισης, εντοπισμού και αρωγής πιθανολογούμενων θυμάτων εμπορίας ανθρώπων.
- β) Να μεριμνά, μέσω της οργάνωσης προγραμμάτων επιμόρφωσης, ώστε οι αρχές που είναι επιφορτισμένες με την ποινική έρευνα και δίωξη των αδικημάτων εμπορίας ανθρώπων να τυγχάνουν της κατάλληλης επιμόρφωσης και εξειδίκευσης.
- γ) Να συνεργάζεται με τις αστυνομικές και δικαστικές αρχές, με όλους τους εμπλεκόμενους εθνικούς και διεθνείς φορείς, όπως το Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης, καθώς και με τις πιστοποιημένες μη κυβερνητικές οργανώσεις, με σκοπό τη συλλογή στοιχείων που αφορούν στην εμπορία ανθρώπων.
- δ) Να σχεδιάζει ή και να υλοποιεί προγράμματα έρευνας, εκπαίδευσης και κατάρτισης, καθώς και να αναλαμβάνει δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού, δια του τύπου, μέσω του διαδικτύου ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο ή τρόπο, σε συνεργασία με τους αναφερόμενους στο παρόν άρθρο φορείς, με σκοπό την αποτροπή της προσφοράς και της ζήτησης υπηρεσιών που αφορούν στην εμπορία ανθρώπων.
- ε) Να συντάσσει την ετήσια εθνική έκθεση, στην οποία καταγράφονται τα στατιστικά στοιχεία για διαπιστωμένα περιστατικά εμπορίας ανθρώπων και οι εκτιμήσεις σχετικά με τις νέες τάσεις που προκύπτουν από τη μελέτη αυτών και με την οποία ο εθνικός εισηγητής προτείνει μέτρα για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση της εμπορίας ανθρώπων. Η ετήσια εθνική έκθεση για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων υποβάλλεται από τον Υπουργό Εξωτερικών στη Βουλή των Ελλήνων και αποστέλλεται προς τις αρμόδιες

εθνικές και διεθνείς αρχές. στ) Να διαβιβάζει στοιχεία της ανωτέρω ετήσιας εθνικής έκθεσης στον Συντονιστή Δράσης κατά της Εμπορίας Ανθρώπων (Σ.Δ.Ε.) της Ευρωπαϊκής Ένωσης. ζ) Να εκπροσωπεί τη χώρα στο Δίκτυο Εθνικών Εισηγητών ή ισοδύναμων μηχανισμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ζητήματα αποκατάστασης για τα θύματα της εμπορίας ανθρώπων: Το Διεθνές Νομικό Πλαίσιο και οι υποχρεώσεις εφαρμογής της Ελλάδας της Ελένης Μίχα (Επιστημονική συνεργάτις Νομικής Σχολής Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών).

4.8 Ν. 4216/2013 «Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη δράση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων»:

Με τον ως άνω νόμο κυρώνεται και έχει την ισχύ, που ορίζει το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος η «Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη Δράση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων», που υπογράφηκε στη Βαρσοβία, στις 16 Μαΐου του 2005, σκοπού της οποίας αποτελούν: α. η πρόληψη και η καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, με παράλληλη διασφάλιση της ισότητας των δύο φύλων, β. η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των θυμάτων διακίνησης και εμπορίας, ο σχεδιασμός ενός περιεκτικού πλαισίου για την προστασία και τη στήριξη θυμάτων και μαρτύρων και η παράλληλη διασφάλιση της ισότητας των δύο φύλων, καθώς και η εξασφάλιση αποτελεσματικών ερευνών και ποινικών διώξεων, γ. η προώθηση της διεθνούς συνεργασίας σχετικά με τη δράση κατά της εμπορίας ανθρώπων. Προκειμένου να διασφαλιστεί η αποτελεσματική εφαρμογή των διατάξεών της από τα συμβαλλόμενα μέρη, η παρούσα Σύμβαση θεσπίζει έναν συγκεκριμένο μηχανισμό παρακολούθησης, την GRETA.

Εν συνεχεία, όσον αφορά το πεδίο αναφοράς της ως άνω σύμβασης, αυτή ισχύει για όλες τις μορφές εμπορίας ανθρώπων, είτε εθνικής είτε διεθνικής, είτε σχετίζεται με οργανωμένο έγκλημα είτε όχι (Άρθρο 2). Στο άρθρο 3 της ως άνω Σύμβασης, θεσπίζεται η αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων όπου η προστασία και η προώθηση των δικαιωμάτων των θυμάτων, διασφαλίζεται χωρίς καμία διάκριση λόγω φύλου, φυλής, χρώματος, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης, συμμετοχής σε εθνική μειονότητα, περιουσίας, γεννήσεως ή άλλης καταστάσεως. Επίσης, για τους σκοπούς της παρούσης δίδονται οι ορισμοί της εμπορίας ανθρώπων ενώ προωθούνται και επιμέρους ρυθμίσεις που αφορούν τα ανήλικα θύματα (Άρθρο 4).

Στο δεύτερο κεφάλαιο περί πρόληψης, συνεργασίας και άλλων μέτρων, πρωταρχικό μέλημα των κρατών μελών αποτελεί: α. θέσπιση ή ενίσχυση του εθνικού συντονισμού μεταξύ των διάφορων φορέων για την πρόληψη και καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων β. θέσπιση αποτελεσματικών πολιτικών και προγραμμάτων για την πρόληψη

της εμπορίας ανθρώπων, μέσω μέτρων όπως: έρευνα, ενημέρωση, ευαισθητοποίηση και εκπαιδευτικές εκστρατείες, κοινωνικές και οικονομικές πρωτοβουλίες και προγράμματα κατάρτισης, ιδιαίτερα για άτομα ευάλωτα στην εμπορία ανθρώπων, καθώς και για επαγγελματίες που ασχολούνται με αυτή γ. μία προσέγγιση βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα που ενσωματώνει την ισότητα των δύο φύλων και την προσέγγιση υπέρ των παιδιών, κατά την ανάπτυξη, την εφαρμογή και την αξιολόγηση των πολιτικών και προγραμμάτων δ. λήψη κατάλληλων μέτρων που απαιτούνται, προκειμένου να καταστεί δυνατή η νόμιμη μετανάστευση, ιδιαίτερα μέσω διάδοσης ακριβών πληροφοριών από τα σχετικά γραφεία, όσον αφορά στις προϋποθέσεις που καθιστούν δυνατή τη νόμιμη είσοδο και διαμονή στην επικράτειά του ε. λήψη συγκεκριμένων μέτρων για τον περιορισμό της ευάλωτης θέσης των παιδιών απέναντι στην εμπορία ανθρώπων, δημιουργώντας πρωτίστως ένα προστατευτικό περιβάλλον για αυτά.

Περαιτέρω, αναγκαία θεωρούνται μέτρα για την αποθάρρυνση της ζήτησης όπως για παράδειγμα αναγνώριση των καλύτερων πρακτικών, μεθόδων και στρατηγικών, συνειδητοποίηση της ευθύνης και του σημαντικού ρόλου των μέσων ενημέρωσης και της κοινωνίας των πολιτών, εκστρατείες ενημέρωσης καθώς και εκπαιδευτικά προγράμματα για αγόρια και κορίτσια κατά τα σχολικά τους χρόνια (Άρθρο 6), ενώ περί των μέτρων που λαμβάνονται στα σύνορα προτείνεται η ενίσχυση συνοριακών ελέγχων, η λήψη νομοθετικών ή άλλων μέτρων προκειμένου να αποτραπεί η χρήση των εμπορικών μέσων μεταφοράς για διάπραξη των υπό κρίση αδικημάτων, ο έλεγχος ταξιδιωτικών εγγράφων, η άρνηση εισόδου ή η ανάκληση θεώρησης εισόδου (visa) ατόμων τα οποία εμπλέκονται στη διάπραξη των αδικημάτων που θεσπίζονται σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση. Τα ως πάντα με κάθε επιφύλαξη προς στις διεθνείς δεσμεύσεις που σχετίζονται με την ελεύθερη κυκλοφορία ατόμων. Το ως άνω κεφάλαιο ολοκληρώνεται με την υποχρέωση των κρατών μελών να εκδίδουν ταξιδιωτικά έγγραφα τα οποία πολύ δύσκολα παραποιούνται καθώς και να συνεργάζονται μεταξύ τους για την εξακρίβωση της γνησιότητας των ταξιδιωτικών εγγράφων (άρθρα 8 και 9).

Στο τρίτο κεφάλαιο της παρούσης περιλαμβάνονται μέτρα για την προστασία και προώθηση των δικαιωμάτων των θυμάτων, τα οποία διασφαλίζουν την ισότητα των δύο φύλων. Αρχικά τα κράτη μέλη υποχρεούνται να συνεργάζονται και να αναλαμβάνουν τα προσήκοντα μέτρα έτσι ώστε τα θύματα να μπορούν : α) να αναγνωρίζονται βάσει μίας διαδικασίας, η οποία λαμβάνει πλήρως υπόψη την ειδική περίπτωση των θυμάτων γυναικών και παιδιών και β) όπου απαιτείται να λαμβάνουν άδειες διαμονής, σύμφωνα με τις προβλεπόμενες στο άρθρο 14 της παρούσας Σύμβασης προϋποθέσεις. Επίσης ιδιαίτερης σημασίας χρήζει η προστασία της ιδιωτικής ζωής και δη της ταυτότητας των θυμάτων, των προσωπικών τους δεδομένων (Σύμβαση για την Προστασία του Ατόμου όσον αφορά την Αυτοματοποιημένη Επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων - ETS Ar. 108), έχοντας στο επίκεντρο πάντα την προστασία των παιδιών καθώς και προώθηση της συγκεκριμένης πολιτικής στα ΜΜΕ σύμφωνα με το Άρθρο 10 της Σύμβασης περί Προστασίας των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών όπως ερμηνεύεται από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Στο άρθρο 12 προβλέπεται ένα πληρέστατο πλαίσιο αρωγής των θυμάτων μεταξύ άλλων : κατάλληλη και ασφαλής διαμονή, ψυχολογική και υλική υποστήριξη, πρόσβαση σε επείγουσα ιατρική θεραπεία, υπηρεσίες μετάφρασης και διερμηνείας, όπου είναι απαραίτητες, συμβουλευτική και ενημέρωση, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά στα νόμιμα δικαιώματά τους και τις υπηρεσίες που υπάρχουν στη διάθεσή τους, σε γλώσσα την οποία καταλαβαίνουν κ.ά., όπου δεν εξαρτώνται από την προθυμία του θύματος να ενεργήσει ως μάρτυρας. Εξαιρετικά ουσιώδεις ρυθμίσεις εντοπίζονται στα άρθρα 13 περί περιόδου αποκατάστασης και περισκέψεως , άρθρο 14 περί χορηγήσεως άδειας διαμονής , άρθρο 15 περί αποζημίωσης και ένδικων μέσων καθώς και το άρθρο 16 περί επαναπατρισμού και επιστροφής των θυμάτων. Το ως άνω κεφάλαιο ολοκληρώνεται τονίζοντας την σημασία της αρχής της ισότητας των φύλων .

Στις προβλέψεις για τις διατάξεις ουσιαστικού Ποινικού Δίκαιου (Κεφάλαιο IV) τα κράτη μέλη υποχρεούνται να ποινικοποιήσουν τις πράξεις της εμπορίας ανθρώπων, της χρήσης των υπηρεσιών του θύματος, πράξεις σχετικές με ταξιδιωτικά έγγραφα και δελτία ταυτότητας (π.χ πλαστογράφηση , παρακράτηση, αφαίρεση, απόκρυψη, φθορά ή καταστροφή), την απόπειρα και συμμετοχή σε αυτές, να θέσουν επιβαρυντικές περιστάσεις στα ως άνω εγκλήματα καθώς και να διασφαλίσουν ότι οι δράστες των θα τιμωρούνται με αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές κυρώσεις. Επίσης , καθιερώνεται και ευθύνη των διοικητικών προσώπων , η οποία φυσικά και στην ελληνική έννομη τάξη δεν μπορεί να είναι ποινική. Τέλος, θετικές ρυθμίσεις αποτελούν η λήψη υπόψη από συμβαλλόμενο μέρος/ κράτος καταδίκης κατηγορουμένου σε άλλο μέρος καθώς και η μη επιβολή ποινής στα θύματα των προαναφερθέντων εγκλημάτων για συμμετοχή τους σε αδικήματα.

Αναφορικά , με την ανάκριση, ποινική δίωξη και άλλες δικονομικές διατάξεις οι ανακρίσεις ή η ποινική δίωξη των δραστών των εγκλημάτων που θεσπίζονται με την παρούσα δεν εξαρτώνται από την αναφορά ή την καταγγελία του θύματος ενώ τα θύματα θα πρέπει να έχουν εύκολη και άμεση πρόσβαση στις αρμόδιες διωκτικές αρχές. Επίσης, θα πρέπει να παρέχεται η δυνατότητα σε κάθε ομάδα, ίδρυμα, ένωση ή μη κυβερνητικό οργανισμό, ο οποίος σκοπεύει στην καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων ή στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, να βοηθά και /ή να υποστηρίζει το θύμα με τη συναίνεσή του, κατά την διάρκεια των δικονομικών σταδίων που αφορούν αδικήματα που θεσπίζονται σύμφωνα με το άρθρο 18 της παρούσας(άρθρο 27). Περαιτέρω, απαραίτητη κρίνεται η λήψη μέτρων περί προστασίας θυμάτων και μαρτύρων από αντίποινα , πιθανό εκφοβισμό κλπ(άρθρο 28) και προβάλλεται η ανάγκη στελέχωσης των αρμόδιων για τα σχετικά ζητήματα αρχών με έμπειρο και εξειδικευμένο προσωπικό(άρθρο 29).

Ακολούθως, και σύμφωνα με την σύμβαση για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών και ιδίως με το άρθρο 6, κάθε συμβαλλόμενο μέρος λαμβάνει τα κατάλληλα νομοθετικά ή άλλα μέτρα, προκειμένου να διασφαλίσει κατά την διάρκεια των δικονομικών διαδικασιών :α. Την προστασία της ιδιωτικής ζωής και, όπου είναι απαραίτητο, της ταυτότητας των θυμάτων. β. Την

ασφάλεια των θυμάτων και την προστασία τους από τον εκφοβισμό, σύμφωνα με τις διατάξεις της εθνικής του νομοθεσίας και, σε περίπτωση που τα θύματα είναι παιδιά, λαμβάνοντας ιδιαίτερη μέριμνα για τις ανάγκες αυτών και προασπίζοντας το δικαίωμά τους σε ειδικά μέτρα προστασίας. Επιπλέον, κάθε συμβαλλόμενο μέρος λαμβάνει τα κατάλληλα νομοθετικά και άλλα μέτρα, προκειμένου να εγκαθιδρύσει δικαιοδοσία επί των εγκλημάτων που αναφέρονται στην παρούσα Σύμβαση, όταν η αξιόποινη πράξη διαπράττεται :α. στην επικράτειά του ή β. επί πλοίου φέροντος την σημαία του ή γ. επί αεροσκάφους καταχωρημένου βάσει της νομοθεσίας του ή δ. από υπήκοό του ή από άπατρι, ο οποίος έχει την συνήθη διαμονή του στην επικράτεια του, αν η πράξη είναι αξιόποινη και κατά τους νόμους της χώρας στην οποία τελέστηκε ή αν η αξιόποινη πράξη τελέστηκε εκτός της εδαφικής αρμοδιότητας οποιουδήποτε κράτους ή ε. σε βάρος υπηκόου του.

Στο έκτο κεφάλαιο της παρούσας Σύμβασης εντοπίζονται ρυθμίσεις που αφορούν την Διεθνή συνεργασία και συνεργασία με την κοινωνία των πολιτών. Τα συμβαλλόμενα μέρη συνεργάζονται μεταξύ τους στον ευρύτερο δυνατό βαθμό, με σκοπό την πρόληψη και καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, την προστασία και υποστήριξη των θυμάτων και την ανάκριση ή την ποινική δίωξη των αναφερομένων στην παρούσα ποινικών αδικημάτων. Πιο συγκεκριμένα, όταν ένα συμβαλλόμενο μέρος, με βάση τις πληροφορίες που βρίσκονται στη διάθεσή του, έχει βάσιμους λόγους να θεωρεί ότι η ζωή, η ελευθερία ή η σωματική ακεραιότητα κάποιου ατόμου αναφερόμενου στην παράγραφο 1 του άρθρου 28 της παρούσας, βρίσκεται σε άμεσο κίνδυνο στην επικράτεια άλλου συμβαλλόμενου μέρους, τότε το συμβαλλόμενο μέρος που κατέχει τις πληροφορίες, σε μία τέτοια επείγουσα περίπτωση, τις διαβιβάζει χωρίς καθυστέρηση στο τελευταίο, προκειμένου να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα προστασίας. Ιδιαίτερης μέριμνας χρήζει η περίπτωση αγνοούμενων ανηλίκων, θυμάτων σωματεμπορίας.

Εν συνεχεία, υφίσταται υποχρέωση του κράτους που λαμβάνει αίτημα ενημέρωσης από άλλο να απαντά σχετικά χωρίς χρονοτριβή για την τελική έκβαση των ενεργειών που αναλήφθηκαν, για τυχόν περιστάσεις οι οποίες καθιστούν αδύνατη την πραγματοποίηση των αιτούμενων ενεργειών ή είναι πιθανόν να την καθυστερήσουν σημαντικά, ενώ η ως άνω διαδικασία προβλέπεται υπό προϋποθέσεις και χωρίς την υποβολή αιτήματος. Επιπρόσθετα, προβλέπεται ειδική διαδικασία για την διαβίβαση πληροφοριών που χαρακτηρίζονται ως εμπιστευτικές. Όσον αφορά την συνεργασία με την κοινωνία των πολιτών, κάθε συμβαλλόμενο μέρος ενθαρρύνει τις δημόσιες αρχές και τους δημόσιους λειτουργούς του να συνεργάζονται με μη κυβερνητικούς οργανισμούς, άλλους σχετικούς οργανισμούς και μέλη της κοινωνίας των πολιτών, με στόχο τη δημιουργία στρατηγικών συμπράξεων για την επίτευξη των σκοπών της παρούσας(άρθρο 35).

Ιδιαίτερη καινοτομία αποτελεί η δημιουργία μηχανισμού παρακολούθησης με την σύσταση ομάδας εμπειρογνομόνων για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων (GRETA) η οποία είναι επιφορτισμένη να παρακολουθεί την εφαρμογή της παρούσας Σύμβασης από τα Συμβαλλόμενα Μέρη. Η ως άνω ομάδα αποτελείται από ελάχιστο αριθμό 10 έως 15 μελών και για τη σύνθεσή της λαμβάνεται υπόψη η ισότητα των

φύλων και η γεωγραφική ισορροπία, καθώς και η πολυτομεακή εμπειρογνωμοσύνη. Τα μέλη της εκλέγονται από την Επιτροπή των συμβαλλομένων μερών για τετραετή θητεία, με δικαίωμα ανανέωσης μία φορά και επιλέγονται μεταξύ υπηκόων των κρατών μερών της παρούσας. Ακολούθως, η Επιτροπή των συμβαλλομένων μερών αποτελείται από τους αντιπροσώπους της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης των Κρατών μελών, μερών της Σύμβασης και τους αντιπροσώπους των συμβαλλομένων μερών της Σύμβασης, τα οποία δεν είναι μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης και συγκαλείται από το Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Τα μέλη της GRETA επιλέγονται μεταξύ προσώπων υψηλού κύρους, με εγνωσμένη εμπειρία στους τομείς των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, της υποστήριξης και προστασίας των θυμάτων και της καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων ή έχουν επαγγελματική εμπειρία στους τομείς που καλύπτονται από την παρούσα και οφείλουν να ασκούν τα καθήκοντά τους με ανεξαρτησία, αμεροληψία και αποτελεσματικότητα και να αντιπροσωπεύουν τα βασικά νομικά συστήματα. Στα μέλη της GRETA δεν επιτρέπεται να συμπεριλαμβάνεται πέραν του ενός υπηκόου του ίδιου κράτους.

Η διαδικασία αξιολόγησης αφορά τα συμβαλλόμενα μέρη της Σύμβασης και διαιρείται σε γύρους, η διάρκεια των οποίων καθορίζεται από την GRETA και η οποία επιλέγει τις συγκεκριμένες διατάξεις επί των οποίων βασίζεται η διαδικασία αξιολόγησης. Η GRETA δύναται να υιοθετεί ένα ερωτηματολόγιο για κάθε γύρο αξιολόγησης, το οποίο χρησιμεύει ως βάση για την αξιολόγηση της εφαρμογής της παρούσας από τα συμβαλλόμενα μέρη, τα οποία οφείλουν να απαντούν σε αυτό όπως και σε κάθε άλλο αίτημα παροχής πληροφοριών της. Μεταξύ άλλων, η ομάδα δύναται να διοργανώνει, σε συνεργασία με τις εθνικές αρχές και το «σύνδεσμο» που έχει διοριστεί από αυτές επισκέψεις στις ενδιαφερόμενες χώρες, να συντάσσει σχέδιο έκθεσης με τις αναλύσεις της τις προτάσεις και υποδείξεις και να συνδιαλέγεται με το εκάστοτε μέρος για την επιδίωξη των κοινών σκοπών (άρθρο 38).

Η εν λόγω έκθεση και τα συμπεράσματα αποστέλλονται στο ενδιαφερόμενο συμβαλλόμενο μέρος και την Επιτροπή των συμβαλλομένων μερών και αμέσως μετά την υιοθέτησή τους δημοσιοποιούνται μαζί με τα τυχόν σχόλια του ενδιαφερόμενου συμβαλλόμενου μέρους. Τέλος, η επιτροπή των συμβαλλομένων μερών μπορεί να υιοθετήσει, με βάση την έκθεση και τα συμπεράσματα της GRETA, συστάσεις που απευθύνονται στο συγκεκριμένο συμβαλλόμενο μέρος και αφορούν στα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την εφαρμογή των συμπερασμάτων της, ορίζοντας, εάν είναι απαραίτητο, μία ημερομηνία για την υποβολή στοιχείων σχετικών με την εφαρμογή τους, επιδιώκοντας την προώθηση της συνεργασίας με το εν λόγω συμβαλλόμενο μέρος για την ορθή εφαρμογή της παρούσας (άρθρο 38 παρ. 7). Αξιοσημείωτη δε αρμοδιότητα και η υποβολή γνωμοδότησης από τη GRETA στην Επιτροπή των Υπουργών κατά την εξέταση προτεινόμενης τροποποίησης της παρούσας (άρθρο 41 παρ.3).

4.9 Ν. 4251/14 «Κώδικας Μετανάστευσης και κοινωνικής ένταξης»:

Ήδη από το άρθρο 1 του Κεφαλαίου Α΄ περί γενικών διατάξεων δίνεται ο ορισμός του θύματος εμπορίας ανθρώπων, όπου περιλαμβάνονται τα θύματα των 323, 323Α, 323Β, 339 παράγραφοι 1 και 4, 342 παράγραφοι 1 και 2, 348Α, 348Β, 349, 351 και 351Α του Π.Κ., 336 του Ποινικού Κώδικα, όταν αυτό είναι ανήλικος, ενώ περιγράφεται και η ανάλογη διαδικασία χαρακτηρισμού ως θύματος κατ' ανάλογη εφαρμογή της διαδικασίας που προβλέπεται στον Ν.3386/2005(Άρθρα 46-52). Οι σημαντικότερες και ουσιωδέστερες ρυθμίσεις για τα ως άνω πρόσωπα εντοπίζονται στο ΤΜΗΜΑ Β΄ «ΕΙΣΔΟΧΗ ΠΟΛΙΤΩΝ ΤΡΙΤΩΝ ΧΩΡΩΝ - ΘΥΜΑΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ Ή ΠΑΡΑΝΟΜΗΣ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΟΔΗΓΙΑ 2004/81/ΕΚ» Άρθρα 49 – 56. Αρχικά, προβλέπεται πλέον προθεσμία περίσκεψης τριών μηνών, ειδικά δε για τους ανηλικούς - θύματα εμπορίας ανθρώπων ή παράνομης διακίνησης μεταναστών, η ίδια προθεσμία μπορεί να παρατείνεται για δύο ακόμη μήνες με απόφαση της αρμόδιας Εισαγγελικής Αρχής, ώστε να διαφύγουν από την επιρροή των δραστών.

Εν συνεχεία, παρατίθεται το δικαίωμα ενημέρωσης των προσώπων περί δυνατότητας υποβολής αίτησης για χορήγηση άδειας διαμονής (Άρθρο 50). Ειδική ρύθμιση υπάρχει για τους ασυνόδευτους ανηλικούς όπου οι αρμόδιες εισαγγελικές αρχές καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για την ταυτοποίηση του ανηλικού και τον εντοπισμό της οικογένειάς του, ενώ με διάταξη του Εισαγγελέα Ανηλίκων ή Πρωτοδικών, εάν δεν βρεθεί η οικογένεια του ανηλικού ή εάν κρίνει ότι υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες ο επαναπατρισμός του δεν εξυπηρετεί το συμφέρον του, μπορεί να διαταχθεί κάθε πρόσφορο μέτρο για την προστασία του. Κατά τη διάρκεια της περιόδου περίσκεψης, τα θύματα εμπορίας ανθρώπων ή παράνομης διακίνησης μεταναστών δικαιούνται ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και πρόσβασης στις υπηρεσίες ψυχολογικής υποστήριξης, ικανές συνθήκες διαβίωσης, εφόσον δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους, ενώ με επιμέλεια των αρμόδιων εισαγγελικών, δικαστικών και αστυνομικών αρχών τους παρέχονται υπηρεσίες μετάφρασης, διερμηνείας και νομικής βοήθειας (Άρθρο 51).

Στο Άρθρο 52 συναντά κανείς αυτό καθ' αυτό το δικαίωμα χορήγησης και ανανέωσης της άδειας διαμονής με Πράξη του αρμόδιου Εισαγγελέα Πρωτοδικών, σύμφωνα με το άρθρο 49, χωρίς να απαιτείται η καταβολή παραβόλου. Η ως άνω άδεια, διάρκειας δώδεκα μηνών, χορηγείται / ανανεώνεται, με την σύνταξη σχετικής έκθεσης εκ μέρους του Εισαγγελέα που αποφαίνεται αν συντρέχει: α) εάν κρίνεται σκόπιμη η παράταση της διαμονής του εν λόγω προσώπου στην Ελληνική Επικράτεια, προς διευκόλυνση της διενεργούμενης έρευνας ή της ποινικής διαδικασίας, β) εάν το ανωτέρω πρόσωπο έχει επιδείξει σαφή βούληση συνεργασίας και γ) εάν το ίδιο πρόσωπο έχει διακόψει κάθε σχέση με τους φερόμενους ως δράστες των αδικημάτων του άρθρου 1 περιπτώσεις ια και ιβ, και με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών (Άρθρο 53). Η άδεια διαμονής διασφαλίζει: α) δικαίωμα πρόσβασης στην αγορά εργασίας, το οποίο ισχύει μόνο κατά τη διάρκεια της, β) στις παροχές και την περίθαλψη του άρθρου 52, γ) στις προϋποθέσεις επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης, σύμφωνα με τις ειδικότερες προβλέψεις των άρθρων 5 και 6 του π.δ. 233/2003, όπως ισχύει.

Στην συνέχεια προβάλλονται οι λόγοι ανάκλησης μη ανανέωσης της άδειας διαμονής , ήτοι α. Εάν ο δικαιούχος επανασυνδέσει τις σχέσεις με τους δράστες των πράξεων που έχει καταγγείλει. β. Εάν κριθεί ότι η συνεργασία ή η καταγγελία του θύματος είναι δόλια ή καταχρηστική ή ότι συντρέχουν λόγοι δημόσιας τάξης και ασφάλειας. γ. Όταν η ποινική διαδικασία για τα εγκλήματα των περιπτώσεων ια και ιβ του άρθρου 1 έχει περατωθεί ή έχει εκδοθεί αμετάκλητη δικαστική απόφαση, περατώνοντας τη σχετική διαδικασία, διάταξη που δεν ισχύει για τα θύματα κατά την έννοια του άρθρου 1 παρ. 2 του π.δ. 233/2003. Τέλος προβλέπεται η δυνατότητα του θύματος να αιτηθεί άδεια διαμονής για λόγο διαφορετικό από αυτόν της ήδη χορηγηθείσας ,με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών ή του Γενικού Γραμματέα της οικείας Αποκεντρωμένης Διοίκησης, κατά την λήψη της οποίας λαμβάνεται ειδικά υπόψη ότι ο/η αιτών/ούσα είναι ή υπήρξε κάτοχος άδειας διαμονής ως θύμα εμπορίας ανθρώπων ή παράνομης διακίνησης μεταναστών (Άρθρο 56).

Σημαντική ενίσχυση του ως άνω προστατευτικού πλαισίου επέρχεται με τον τροποποιητικό Ν. 4332/15 «Τροποποίηση διατάξεων Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας – Τροποποίηση του Ν. 4521/2014 για την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στις οδηγίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου 2011/98/ΕΕ». Αναμφίβολα, σημαντικότερη ρύθμιση αποτελεί η εισαγωγή του Άρθρου 19^α περί «Χορήγηση άδειας διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους». Η χορήγηση της ως άνω άδειας γίνεται με απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, προβλέπεται δε για τους εξής λόγους : α) Σε θύματα εμπορίας ανθρώπων που δεν υπάγονται στις διατάξεις των άρθρων 49–53 του Ν. 4251/2014 εφόσον υφίσταται σχετική πράξη χαρακτηρισμού από τον αρμόδιο Εισαγγελέα Πρωτοδικών, β) Σε θύματα και ουσιώδεις μάρτυρες εγκληματικών πράξεων, οι οποίες προβλέπονται στα άρθρα 81Α, 187, 187Α, 309 και 310 ΠΚ και στα άρθρα 1 και 2 του Ν. 927/1979 (Α΄ 139) όπως ισχύει ή τιμωρούνται σε βαθμό κακουργήματος και τελούνται σε βάρος της ζωής, της υγείας, της σωματικής ακεραιότητας, της περιουσίας, της ιδιοκτησίας και της προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας εφόσον έχει διαταχθεί για αυτές προκαταρκτική εξέταση ή έχει ασκηθεί ποινική δίωξη και μέχρι να τεθεί η υπόθεση στο αρχείο ή να εκδοθεί τελεσίδικη δικαστική απόφαση, γ) Σε θύματα ενδοοικογενειακής βίας, κατά τα οριζόμενα στο Ν. 3500/2006 (Α΄ 232), δ) Σε πολίτες τρίτων χωρών, οι οποίοι απασχολήθηκαν είτε με ιδιαίτερα καταχρηστικούς όρους εργασίας είτε ως ανήλικοι, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 89 του Ν. 4052/2012, ε) Σε πρόσωπα που παρακολουθούν εγκεκριμένο κατά νόμο θεραπευτικό πρόγραμμα ψυχικής εξάρτησης, όπως τούτο αποδεικνύεται με έγγραφη βεβαίωση του διευθυντή του προγράμματος, στ. Σε πολίτες τρίτων χωρών των οποίων η υπόθεση έχει παραπεμφθεί στο Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, ζ) Σε γονείς ανήλικων ημεδαπών. Κανόνα αποτελεί η χορήγηση ετήσιας άδειας με δυνατότητα ανανέωσης της κάθε φορά για δύο έτη, η οποία συνδυάζεται με δικαίωμα εξαρτημένης εργασίας–παροχής υπηρεσιών ή έργου. Στην 6^η παράγραφο του ως άνω άρθρου προβλέπεται και πάλι η δυνατότητα ανανέωσης της ήδη χορηγηθείσας άδειας για διαφορετικό λόγο που προβλέπεται στον Ν. 4521/14.

4.10 Ν. 4267/2014 «Καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας και άλλες διατάξεις»:

Με το ως άνω νόμο επιχειρείται η εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την Οδηγία 2011/93/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας και την αντικατάσταση της απόφασης – πλαίσιο 2004/ 68/ ΔΕΥ του Συμβουλίου (Άρθρο 1 της Οδηγίας και άρθρο 1 του Ν. Ν.4267/2014). Μία από τις πρώτες τροποποιήσεις του παρόντος νόμου είναι η προσθήκη της παρ. 3 στο Άρθρ. 5 του ΠΚ όπου «Όταν η πράξη τελείται μέσω διαδικτύου ή άλλου μέσου επικοινωνίας, τόπος τέλεσης θεωρείται και η ελληνική επικράτεια, εφόσον στο έδαφός της παρέχεται πρόσβαση στα συγκεκριμένα μέσα, ανεξάρτητα από τον τόπο εγκατάστασής τους», ρύθμιση που τίθεται λόγω της ραγδαίας αύξησης χρήσης της τεχνολογίας για την τέλεση εγκλημάτων, η οποία βέβαια κρίνεται για την αποτελεσματικότητά της, αν και αποτελεί υποχρέωση απορρέουσα από τα ως άνω ευρωπαϊκά κείμενα αλλά και από την Οδηγία 2013/40/ΕΕ. Επίσης, τροποποιείται και το άρθρο 8 ΠΚ περίπτωση η' με επέκταση της αρχής της «παγκόσμιας δικαιοσύνης» στα 336 σε βάρος ανηλίκου (βιασμός), 338 σε βάρος ανηλίκου (κατάχρηση σε ασέλγεια), 339 (αποπλάνηση παιδιών), 342 παράγραφοι 1 και 2(κατάχρηση σε ασέλγεια), 348Γ (πορνογραφικές παραστάσεις) και 349 παράγραφοι 1 και 2 (μαστροπεία) ΠΚ (Άρθρα 2 και 3 του Ν.4267/2014), ενώ τροποποιείται και η παρ. 1 του 67 ΠΚ περί απαγόρευσης άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας του δράστη όλων των εγκλημάτων του 19^{ου} Κεφαλαίου του ΠΚ(Άρθρα 4 Ν. 4267/2014). Με το πέμπτο άρθρο του Νόμου εισάγονται τα εγκλήματα της πορνογραφίας ανηλίκων και των πορνογραφικών παραστάσεων στα εγκλήματα όπου η παραγραφή τους αναστέλλεται έως την ενηλικίωση του θύματος 113 παρ.6 ΠΚ.

Επιπρόσθετα, μεταβολές υπάρχουν και στις διατάξεις του Ποινικού Κώδικα που τυποποιούν τις συγκεκριμένες εγκληματικές συμπεριφορές. Πιο συγκεκριμένα, με το άρθρο 7 τροποποιείται η παράγραφος 4 του 339 ΠΚ «προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας», ώστε να διαφοροποιείται η ποινική μεταχείριση του δράστη ανάλογα με το είδος της πράξης γενετήσιου χαρακτήρα, στην οποία παρίσταται ο ανήλικος, ενώ λαμβάνοντας υπόψη την απαξία τέτοιου είδους συμπεριφορών και τις επιπτώσεις τους στο ανήλικο θύμα, για το αξιόποιο της συμπεριφοράς του δράστη δε λαμβάνεται πλέον υπόψη η ηλικία του θύματος. Τέλος, διευκρινίζεται ότι η επιλογή της φράσης «να γίνει μάρτυρας» (φράση που χρησιμοποιείται αυτούσια στο κείμενο της Οδηγίας) γίνεται προκειμένου να καλυφθεί και η περίπτωση της παρακολούθησης από τον ανήλικο τέτοιου είδους πράξεων όχι με τη φυσική παρουσία του στον τόπο τέλεσης αλλά από απόσταση, με τη χρήση της τεχνολογίας των πληροφοριών και των επικοινωνιών (skype).

Ακολούθως, οι παράγραφοι 2, 3 και 4 του άρθρου 348Α του Ποινικού Κώδικα αντικαθίστανται, ενώ προστίθεται και πέμπτη παράγραφος (Άρθρο 8). Πιο συγκεκριμένα, στην παράγραφο 2 αντικαθίσταται ο όρος «δια συστήματος ηλεκτρονικού υπολογιστή ή

με τη χρήση διαδικτύου» με τον όρο «μέσω της τεχνολογίας των πληροφοριών και επικοινωνιών» τον οποίο χρησιμοποιεί και η Οδηγία στον αντίστοιχο ορισμό για την παιδική πορνογραφία (άρθρο 5 παράγραφος 3 της Οδηγίας και στοιχείο 18 του προοιμίου). Στον ορισμό της παιδικής πορνογραφίας εισάγεται η φράση «των γεννητικών οργάνων ή του σώματος εν γένει του ανηλίκου», διασφαλίζοντας με αυτόν το τρόπο ενιαία διατύπωση και με τον ορισμό των πορνογραφικών παραστάσεων, ο οποίος περιέχεται στο νεοεισαχθέν άρθρο 348Γ του Π.Κ. Στην παράγραφο 4 του υπό κρίση άρθρου στην περίπτωση β' εισάγεται η επιβαρυντική περίπτωση της έκθεσης της ζωής του ανηλίκου σε σοβαρό κίνδυνο, περίπτωση προβλεπόμενη από την Οδηγία και προστίθεται και γ', της εκμετάλλευσης ορισμένης ιδιότητας από το δράστη ή ορισμένης θέσης του θύματος (περίπτωση β' άρθρο 9), ενώ αυστηροποιούνται οι χρηματικές ποινές, όπου πλέον ανέρχονται σε εκατό χιλιάδες έως πεντακόσιες χιλιάδες ευρώ και σε περίπτωση βαριάς σωματικής βλάβης του παθόντος το κατώτερο όριο ανέρχεται σε τριακόσιες χιλιάδες ευρώ. Ακόμα, ποινικοποιείται η πρόσβαση σε υλικό παιδικής πορνογραφίας μέσω της τεχνολογίας των πληροφοριών και επικοινωνιών (348^A ΠΚ παρ.5), συμμορφούμενος ο Έλληνας Νομοθέτης με την Οδηγία 2011/93/ΕΕ (άρθρο 5 παράγραφος 3).

Διευκρινίζεται βέβαια ότι δεν ποινικοποιείται γενικά η απλή θέαση αλλά, για τη στοιχειοθέτηση του συγκεκριμένου εγκλήματος, απαιτείται ρητά η εν γνώσει απόκτηση πρόσβασης σε τέτοιο υλικό, στοιχείο που προκύπτει από την καταβολή σχετικού αντιτίμου ή την κατά συνήθεια τέλεση της πράξης, μέσω της τεχνολογίας των πληροφοριών και των επικοινωνιών. Τα κριτήρια αυτά για τη θεμελίωση του εκούσιου χαρακτήρα της απόκτησης πρόσβασης σε τέτοιο υλικό και άρα τη στοιχειοθέτηση αξιόποινης πράξης- απαριθμούνται ενδεικτικά στο σημείο 18 του προοιμίου της Οδηγίας. Η εθνική μας έννομη τάξη, όταν εισήγαγε στον ΠΚ το άρθρο 348Α, επέλεξε την εισαγωγή του αξιοποιήσιμου της πορνογραφίας, εφόσον αυτή γίνεται από κερδοσκοπία και αφορά στους ανήλικους, κατά τη ρητή διατύπωση της εισηγητικής εκθέσεως επί του σχεδίου του μεταγενέστερου ν. 3064/2002 (σημείο 13). Η θεωρία άλλωστε επισημαίνει ορθά ότι η απλή θέαση του πορνογραφικού υλικού π.χ. σε μια οθόνη Η/Υ ή ενός κινητού τηλεφώνου, δεν αποτελεί πραγματική εξουσίαση επί του υλικού φορέα των ηλεκτρονικών δεδομένων ή επ' αυτού και δε μπορεί να θεωρείται κατοχή, ενώ ακόμα και το άνοιγμα μηνύματος ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή αρχείου που περιέχει (μη εμφανώς) τέτοιο υλικό δε συνιστά κατοχή του, αφού ακόμη και αν θεωρηθεί πράξη εξουσίασης, δεν καλύπτεται από σχετικό δόλο (βλ. Μ.Καιάφα Γκμπάντι, Διαδικτυακές προσβολές της ανηλικότητας, ΠοινΧρ ΞΒ/2012, σελ. 168-169)

Επιπλέον, το 348Β ΠΚ τροποποιείται (Άρθρο 9) , ενώ προστίθεται και το 348Γ ΠΚ περί πορνογραφικών παραστάσεων ανηλίκων(Άρθρο 10). Αναφορικά με την διάταξη του 348Β «Προσέλκυση παιδιών για γενετήσιους λόγους ΠΚ» εισήχθη με το ν. 3727/2008 κατ' εφαρμογή του άρθρου 23 της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των παιδιών κατά της γενετήσιας εκμετάλλευσης και κακοποίησης (Lanzarote, 2007). Ωστόσο, λόγω προφανούς παρερμηνείας των όρων της Σύμβασης, κατά την πρώτη τυποποίηση του αδικήματος στον ΠΚ, τιμωρούνταν «η μέσω της

τεχνολογίας της πληροφόρησης και επικοινωνίας, πρόταση σε ενήλικο να συναντήσει ανήλικο..... όταν η πρόταση ακολουθείτο από περαιτέρω πράξεις που οδηγούσαν στη διάπραξη των αδικημάτων αυτών», όπου παρατηρείται ότι με τη συγκεκριμένη τυποποίηση τιμωρούνται ήδη αξιόποινες συμπεριφορές, όπως η πρόκληση απόφασης σε ενήλικο να τελέσει αποπλάνηση, εφόσον ακολουθείται από πράξεις που οδηγούν στα αδικήματα αυτά, τιμωρείται με το αρ. 186ΠΚ και αν έγινε και αρχή εκτέλεσης της αποπλάνησης τιμωρείται ως ηθική αυτουργία σε απόπειρα διάπραξης των αδικημάτων αυτών(Καϊάφα- Γκμπάντι Μ., Διαδικτυακές προσβολές της ανηλικότητας, ΠοινΧρ. 2012, σ. 170-171).

Το εν λόγω άρθρο αντικαταστάθηκε και διορθώθηκε με τον υπό εξέταση νόμο. Έτσι, η αξιόποινη συμπεριφορά, αφορά, πλέον, στην πρόταση που πραγματοποιείται από το δράστη προς ανήλικο για συνάντηση με αυτόν (το δράστη) ή τρίτο. Όπως τονίζεται στην Αιτιολογική Έκθεση πρόκειται για την αξιόποινη προσέλευση ανηλίκου, χωρίς να απαιτείται πλέον ως αναγκαία η μεσολάβηση και άλλου ενηλίκου. Ακόμα, αντικαθίσταται η φράση της ισχύουσας διατύπωσης του άρθρου 348B ΠΚ «πράξεις που οδηγούν στη διάπραξη των αδικημάτων αυτών» με τη φράση «πράξεις που οδηγούν σε μια τέτοια συνάντηση», η οποία προσδιορίζει τις περαιτέρω πράξεις που πρέπει να συνοδεύουν την πρόταση προς τον ανήλικο για συνάντηση. Από την άλλη, με το 348Γ ΠΚ περί πορνογραφικών παραστάσεων τυποποιούνται : α) εξώθηση ή παράσυρση ανηλίκου προκειμένου να συμμετάσχει σε πορνογραφικές παραστάσεις ή διοργάνωση αυτών β) παρακολούθηση πορνογραφικής παράστασης στην οποία συμμετέχουν ανήλικοι , με την καταβολή αντιτίμου (παρ.1), στην παρ.2 δίδονται οι επιβαρυντικές περιστάσεις τελέσεως του εγκλήματος , και στην παρ.3 ο ορισμός της πορνογραφικής παράστασης.

Σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση του Νόμου, εισάγεται το νέο άρθρο 348Γ στον Ποινικό Κώδικα προκειμένου η εθνική έννομη τάξη να εναρμονιστεί με την επιλογή της Οδηγίας για θέσπιση αξιοποίνου των πράξεων που συνδέονται με πορνογραφικές παραστάσεις. Στο πλαίσιο της ολοκληρωμένης προσέγγισης που επιχειρεί για σοβαρά αδικήματα, όπως η σεξουαλική εκμετάλλευση ανηλίκων, η σεξουαλική κακοποίηση ανηλίκων και η παιδική πορνογραφία, η Οδηγία 2011/93/ΕΕ οριοθετεί εννοιολογικά τις «πορνογραφικές παραστάσεις» και θέτει στο επίκεντρο της έννοιας αυτών την οργανωμένη απευθείας έκθεση ανηλίκων (είτε σε ζωντανή -«live»- παράσταση είτε δια σύγχρονων μέσων επικοινωνίας – όπως «skype»), η οποία είναι προορισμένη για ακροατήριο. Περιεχόμενο της έκθεσης αυτής, συνιστά η προβολή είτε ανηλίκου που επιδίδεται σε πράξεις γενετήσιου χαρακτήρα (πραγματικές ή εικονικές), είτε των γεννητικών οργάνων ή του σώματος αυτού με τρόπο που να προκαλεί γενετήσια διέγερση.

Πράγματι, έρευνες δείχνουν ότι η σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών σε ζωντανή μετάδοση, με αντάλλαγμα χρήματα από την πλευρά των θεατών δεν αποτελεί μια αναδυόμενη απειλή, αλλά δυστυχώς μια πραγματικότητα. Λόγω και της αυξανόμενης χρήσης του Διαδικτύου στις αναδυόμενες αγορές (ανατολική Ασία κλπ.), το φαινόμενο

αυτό γίνεται όλο και πιο συχνό. Η κακοποίηση σε ζωντανή μετάδοση (livestreaming) δεν επιτρέπει συχνά στις αρχές επιβολής του νόμου να συγκεντρώσουν αποδεικτικά στοιχεία, λόγω της φύσης του αδικήματος, εκτός αν ο δράστης εντοπιστεί τη στιγμή της μετάδοσης. Έτσι, λοιπόν, παρατηρείται μια μεταστροφή σε αυτού του είδους διάπραξης αδικημάτων και ένας από τους λόγους είναι οι δυσκολίες διερεύνησης και διαλεύκανσης τέτοιων υποθέσεων από τις αρχές επιβολής του νόμου, σε σχέση με συναφείς, όπως για παράδειγμα η κατοχή υλικού παιδικής πορνογραφίας, όπου η κατοχή μπορεί να εντοπιστεί σε ψηφιακά μέσα ύστερα από κατάλληλη εγκληματολογική διερεύνηση. Ακόμα πιο ανησυχητικό, όμως, είναι το γεγονός ότι οι νέες τεχνολογίες έχουν οδηγήσει στην εμφάνιση νέων μεθόδων παραγωγής παράνομου υλικού. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι είναι συχνό φαινόμενο ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός – εκβιασμός παιδιών και εφήβων, που στόχο έχει οι τελευταίοι να αναγκασθούν να μοιραστούν με αγνώστους προσωπικές φωτογραφίες και βίντεο. Εξάλλου, έχουν αναφερθεί από τις αρχές επιβολής του νόμου πλήθος περιπτώσεων όπου παράνομο υλικό διαμοιράζεται μεταξύ παιδόφιλων έναντι υψηλότατων χρηματικών ποσών μέσω του Deepweb και του Darknet. Σε εποχές κρίσης, λοιπόν, υπάρχουν αρκετοί «συνάνθρωποί» μας που καταφεύγουν σε αυτή τη μέθοδο για να αποκομίσουν περιουσιακό όφελος.

Europol, 2013, *Strategic Assessment of Commercial Sexual Exploitation of Children Online*.

Με την ρύθμιση του άρθρου 11 αντικαθίσταται το τέταρτο άρθρο του ν. 3625/2007 προκειμένου να συμπληρωθούν οι ισχύουσες διατάξεις για την επιβολή διοικητικών κυρώσεων σε βάρος νομικών προσώπων ή ενώσεων προσώπων που εμπλέκονται σε αδικήματα σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης παιδιών και παιδικής πορνογραφίας, κατά το πρότυπο των προαναφερόμενων διατάξεων για την ευθύνη των νομικών προσώπων. Στην συνέχεια, πλείονες μεταβολές επήλθαν και στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Αρχικά, με το άρθρο 12 του παρόντος μεταβάλλεται η παρ. 4 του Άρθρ. 59 του ΚΠΔ σε εναρμόνιση με το άρθρο 14 της Οδηγίας, ώστε να είναι εφικτή η υπό προϋποθέσεις αναστολή της ποινικής δίωξης και για τα θύματα των εγκλημάτων της προσέλευσης παιδιών για γενετήσιους λόγους (άρθρο 348B ΠΚ) και των πορνογραφικών παραστάσεων ανηλίκων (νεοεισαχθέν άρθρο 348Γ ΠΚ). Η προσθήκη των συγκεκριμένων αδικημάτων κρίθηκε απαραίτητη διότι, προκειμένου το θύμα να κάνει χρήση των προβλεπόμενων στο άρθρο 187B παράγραφος 3 ΠΚ μέτρων επιείκειας, θα πρέπει να καταγγείλει το ίδιο τις σε βάρος του τελεσθείσες αξιόποινες πράξεις. Ειδικά όμως για την ευαίσθητη ηλικία της ανηλικότητας και δεδομένης της απαξίας των αναφερομένων στο άρθρο 59 παράγραφος 4 ΚΠΔ εγκλημάτων, η αναβολή της άσκησης ποινικής δίωξης δεν μπορεί να εξαρτάται από την καταγγελία του παθόντα (άρθρο 12). Επίσης, το 226^A ΚΠΔ υφίσταται την αναγκαία αλλαγή προκειμένου να υπαχθούν στις ρυθμίσεις του τα εγκλήματα 348B και 348Γ ΠΚ.

Περαιτέρω, με το άρθρο 14 ο τίτλος το 253^A ΚΠΔ μετατρέπεται σε «Ειδικές ανακριτικές πράξεις επί ορισμένων εγκλημάτων», ενώ τροποποιούνται και οι παράγραφοι 1 και 2 αυτού προκειμένου να εφαρμόζονται σ' όλα τα εγκλήματα σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης παιδιών και παιδικής πορνογραφίας, προκειμένου οι αρμόδιες για τη

διερεύνηση και τη δίωξη των ανωτέρω αδικημάτων αρχές να έχουν στη διάθεσή τους αποτελεσματικά ερευνητικά εργαλεία. Ακόμα, ανάλογες τροποποιήσεις υφίστανται οι Ν. 2225/1994, καθώς και οι προστατευτικοί Ν. 3064/2002, π.δ 233/2003, Ν. 3811/2009, Ν. 3226/2004, ώστε οι προστατευτικές διατάξεις να εφαρμόζονται στα αναφερόμενα στον υπό κρίση Νόμο αδικήματα. Επίσης, λαμβάνει χώρα και αντικατάσταση παρ. 5 του άρθρου 173 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας περί προκαταβολής δικαστικών δαπανών και τελών εκ μέρους του εναγομένου, και όταν ενάγων είναι θύμα των 348B και 348Γ ΠΚ (Άρθρο 16).

Ακολούθως στο άρθρο 18 του παρόντος θεσπίζονται επίσης ενδιαφέρουσες ρυθμίσεις. Με διάταξη (πρέπει να είναι ειδικώς και πλήρως αιτιολογημένη, κοινοποιείται στον πάροχο υπηρεσιών φιλοξενίας της εν λόγω ιστοσελίδας και εκτελείται αμέσως.) του αρμόδιου εισαγγελέα πρωτοδικών ή του εισαγγελέα εφετών, εάν η υπόθεση εκκρεμεί στο εφετείο, μπορεί να διαταχθεί: α) κατάργηση ιστοσελίδας, η οποία φιλοξενείται στην Ελλάδα και περιέχει ή διαδίδει υλικό παιδικής πορνογραφίας β) φραγή της πρόσβασης σε ιστοσελίδα, που περιέχει ή διαδίδει υλικό παιδικής πορνογραφίας, η οποία δεν φιλοξενείται στην Ελλάδα και δεν ανήκει σε χώρο ή υποχώρο που έχει χορηγηθεί στην Ελλάδα γ) η προσωρινή απενεργοποίηση του ονόματος χώρου, για διάστημα δύο (2) μηνών, σε περίπτωση που δεν μπορεί να διαπιστωθεί εάν η ιστοσελίδα που περιέχει ή διαδίδει υλικό παιδικής πορνογραφίας, φιλοξενείται στην Ελλάδα ή εκτός Ελλάδος και βρίσκεται σε χώρο ή υποχώρο ονομάτων χώρου που έχει χορηγηθεί στην Ελλάδα. Βέβαια προβλέπεται η δυνατότητα στον κάτοχο της ιστοσελίδας ή του ονόματος χώρου να ασκήσει προσφυγή ενώπιον του προϊσταμένου της εισαγγελίας πρωτοδικών ή του προϊσταμένου της εισαγγελίας εφετών αντίστοιχα, ο οποίος αποφαινεται με ειδική και πλήρως αιτιολογημένη διάταξη.

4.11 Νόμος 4411/2016: «Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για το έγκλημα στον Κυβερνοχώρο και του Προσθέτου Πρωτοκόλλου της, σχετικά με την ποινικοποίηση πράξεων ρατσιστικής και ξενοφοβικής φύσης, που διαπράττονται μέσω Συστημάτων Υπολογιστών - Μεταφορά στο ελληνικό δίκαιο της Οδηγίας 2013/40/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις επιθέσεις κατά συστημάτων πληροφοριών και την αντικατάσταση της απόφασης – πλαισίου 2005/222/ΔΕΥ του Συμβουλίου, ρυθμίσεις σωφρονιστικής και αντεγκληματικής πολιτικής και άλλες διατάξεις» :

Με τον ως άνω νόμο κυρώθηκε η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για το έγκλημα στον Κυβερνοχώρο που υπογράφηκε στη Βουδαπέστη στις 23 Νοεμβρίου 2001

και το Πρόσθετο Πρωτόκολλο αυτής αναφορικά με την ποινικοποίηση πράξεων ρατσιστικής και ξενοφοβικής φύσης που διαπράττονται μέσω συστημάτων υπολογιστών που υπογράφηκε στο Στρασβούργο στις 28 Ιανουαρίου 2003. Ο υπό εξέταση Νόμος αν και πολύ αναμενόμενος δεν επέφερε ουσιώδεις μεταβολές αναφορικά με τα υπό μελέτη εγκλήματα, ήτοι αυτά της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας και προσωπικής ελευθερίας.

Αρχικά, στο δεύτερο άρθρο του υπό κρίση Νόμου όπου εισάγονται τροποποιήσεις του Ποινικού Κώδικα άρθρο, προστίθενται στους βασικούς όρους του Ποινικού Κώδικα άρθρο 13, στοιχεία η' και θ' αυτοί του «πληροφορικού συστήματος» και των «ψηφιακών δεδομένων», όπου πληροφοριακό σύστημα είναι συσκευή ή ομάδα διασυνδεδεμένων ή σχετικών μεταξύ τους συσκευών, εκ των οποίων μία ή περισσότερες εκτελούν, σύμφωνα με ένα πρόγραμμα, αυτόματη επεξεργασία ψηφιακών δεδομένων, καθώς και τα ψηφιακά δεδομένα που αποθηκεύονται, αποτελούν αντικείμενο επεξεργασίας, ανακτώνται ή διαβιβάζονται από την εν λόγω συσκευή ή την ομάδα συσκευών με σκοπό τη λειτουργία, τη χρήση, την προστασία και τη συντήρηση των συσκευών αυτών, ενώ τα «ψηφιακά δεδομένα» συνιστούν παρουσίαση γεγονότων, πληροφοριών ή εννοιών σε μορφή κατάλληλη προς επεξεργασία από πληροφοριακό σύστημα, συμπεριλαμβανομένου προγράμματος που παρέχει τη δυνατότητα στο πληροφοριακό σύστημα να εκτελέσει μια λειτουργία.

Στην συνέχεια, όσον αφορά εγκλήματα μέσω και κατά πληροφοριακών συστημάτων προστίθενται στον Ποινικό Κώδικα τα εγκλήματα «παρακώλυσης λειτουργίας πληροφοριακών συστημάτων» 292B ΠΚ, στο 292Γ ΠΚ χωρίς τίτλο ποινικοποιείται η παραγωγή και διακίνηση μέσων προς διάπραξη του 292B ΠΚ, αντικαθίσταται το 370Γ ΠΚ «Παράνομη πρόσβαση σε πληροφοριακό σύστημα», τυποποιείται στο 370Δ ΠΚ η παρακολούθηση και υποκλοπή δεδομένων πληροφοριακών συστημάτων, στο 370^E τιμωρείται η προμήθεια και διακίνηση μέσων για την διάπραξη των 370B, 370Γ και 370Δ, στο 381^A ΠΚ ποινικοποιείται η φθορά ηλεκτρονικών δεδομένων και στο 381B ΠΚ η προμήθεια και διακίνηση μέσων για την διάπραξη του, ενώ τέλος τροποποιείται η διάταξη του 386^A ΠΚ περί απάτης με υπολογιστή. Περαιτέρω, τροποποιείται με το άρθρο 3 η παρ. 1 του άρθρου 4 του Ν. 2225/1994 ώστε να είναι επιτρεπτή η άρση του απορρήτου για τα ως άνω εγκλήματα ενώ στο τέταρτο άρθρο τίθεται η ευθύνη νομικών προσώπων για τα συγκεκριμένα προβλήματα με τις γνωστές διοικητικές κυρώσεις (π.χ διοικητικό πρόστιμο, ανάκληση ή αναστολή της άδειας λειτουργίας, αποκλεισμός από δημόσιες παροχές, ενισχύσεις, επιδοτήσεις, αναθέσεις έργων και υπηρεσιών, προμήθειες, διαφημίσεις και διαγωνισμούς του Δημοσίου).

Όσον αφορά τα υπό μελέτη αδικήματα, μικρή τροποποίηση υφίσταται το άρθρο της πορνογραφίας ανηλίκων 348^A ΠΚ όπου οι όροι «ηλεκτρονικός υπολογιστής» και «διαδίκτυο» αντικαθίστανται από τον νεοεισελθόντα όρο πληροφοριακά συστήματα, όπως όμοια συμβαίνει και στην παράγραφο 5. Αντιστοίχως, συμβαίνει και στο 348Γ ΠΚ, όπου οι ως άνω ρυθμίσεις προωθούνται, προκειμένου να αποφευχθεί η ορολογική ανομοιογένεια στις διατάξεις του Ποινικού Κώδικα, μετά και την τροποποίηση του

άρθρου 13 ΠΚ. Στην συνέχεια, υλοποιώντας τις υποχρεώσεις αμοιβαίας συνδρομής και εκδόσεως, ορίζεται ως αρμόδια Αρχή το Υπουργείο Δικαιοσύνης, και ως σημείο επαφής για την εκπλήρωση των σκοπών του άρθρου 35 της Σύμβασης («Δίκτυο 24/7») την Διεύθυνση Ηλεκτρονικού Εγκλήματος της Ελληνικής Αστυνομίας υπό την εποπτεία της Εισαγγελίας Εφετών. Στο τελευταίο άρθρο (άρθρο 7) διατυπώνεται η επιφύλαξη ότι η Ελλάδα θα προβαίνει σε συγκέντρωση δεδομένων κίνησης σε πραγματικό χρόνο με τις προϋποθέσεις που επιτρέπεται η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών αλλά και σε διατήρηση των δεδομένων εφόσον συντρέχει το διττό αξιόποινο.

<http://www.ministryofjustice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=z7c0XwYgEpY%3d&tabid=132>Αιτιολογική Έκθεση Νόμου

5.Ανάλυση επιμέρους διατάξεων:

5.1 Αναβολή ενεργειών κατά του θύματος (άρθρ. 59 παρ. 4 ΚΠΔ):

Η συγκεκριμένη διάταξη τέθηκε σε ισχύ για πρώτη φορά με τον Ν. 3875/2010, άρθρο 5. Με βάση το εννοιολογικό περιεχόμενο του προδικαστικού ζητήματος, γίνεται εμφανές ότι εδώ η κύρια δίκη, που έχει ως αντικείμενο τις αξιόποινες πράξεις της παράνομης εισόδου στην χώρα και εξόδου από αυτήν, της κατοχής και της χρήσης ταξιδιωτικών εγγράφων ή δελτίων ταυτοτήτων ή αδειών διαμονής ή άλλων εγγράφων γνήσιων ή μη, για λογαριασμό άλλου, της παράνομης εργασίας και της πορνείας, εξαρτάται από άλλη δίκη που έχει ως αντικείμενο τις (σε βάρος του δράστη των ως άνω εγκλημάτων) αξιόποινες πράξεις των άρθρων 323, 323^A, 323B, 348^A, 349, 351 και 351^A καθώς και των 87 παρ. 5 και 6 και 88 Ν. 3386/3005, διότι ακριβώς οι τελευταίες ως άνω πράξεις αίρουν ουσιαστικά την ποινική ευθύνη του δράστη των ανωτέρω, εφόσον ουσιαστικά δημιουργούν γι' αυτόν κατάσταση ανάγκης (άρθρο 25 παρ.1 ΠΚ) είτε αίρουν τον καταλογισμό του (άρθρο 32 παρ.1 ΠΚ), φέρνοντας πολλές φορές τον δράστη των τελευταίων ως άνω εγκλημάτων στη θέση του έμμεσου αυτουργού, για τα παραπάνω εγκλήματα του θύματος του/ εκτελεστικού οργάνου (ιδίως στις περιπτώσεις 323, 323^A, 349, 351, 351^A ΠΚ).

Συνεπώς, ορθά έχει χαρακτηριστεί από τον ποινικό νομοθέτη η εν λόγω περίπτωση ως προδικαστικό ζήτημα κατ' άρθρο 59 ΚΠΔ, εφόσον το αντικείμενο της προδικαστικής δίκης αποτελεί συγχρόνως όχι μεν στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης αλλά λόγο άρσης του αδίκου ή του καταλογισμού του εγκλήματος, που συνιστά αντικείμενο της κύριας δίκης (δηλ της παράνομης εισόδου / εξόδου κ.ο.κ) εξαιτίας ακριβώς (με την έννοια της conditionsinequanon) της σε βάρος του τέλεσης από τρίτο των εγκλημάτων των 323, 323^A ΠΚ κ.ο.κ.. Η παραπάνω άμεση αποδεικτική επίδραση του αντικειμένου της προδικαστικής δίκης επέρχεται και στην κρινόμενη περίπτωση κατά νομική αναγκαιότητα και κατ' αναλογική εφαρμογή των αρχών για την τριτενέργεια του δεδικασμένου από την αστική στην ποινική δίκη, όπως άλλωστε συμβαίνει και με την 366 παρ 2 ΠΚ.

Επίσης, με τον όρο «...αναβάλλει..... κάθε περεταίρω ενέργεια κατά του θύματος.. ...» ο νομοθέτης προφανώς εννοεί κάθε πράξη της ποινικής διαδικασίας είτε αυτή θίγει το πρόσωπο του θύματος/ κατηγορουμένου στην κύρια δίκη είτε δεν το θίγει αλλά ενεργείτε απλώς για την βεβαίωση του εγκλήματος, όπως κάτι τέτοιο καταδεικνύεται από την πασιφανή διαφορά στην διατύπωση του νόμου αφενός στην εν λόγω διάταξη και αφετέρου σ' αυτήν του άρθρου 54 ΚΠΔ (επιχείρημα εξ αντιδιαστολής/ e contrario). Επιπλέον, καθίσταται σαφές ότι ο ποινικός νομοθέτης με την συγκεκριμένη δικονομική ρύθμισή του ουσιαστικά θέτει- ένα (ουσιαστικού ποινικού δικαίου) αμάχητο τεκμήριο ότι στις παραπάνω περιπτώσεις υφίσταται πάντα λόγος άρσης είτε του αδίκου είτε καταλογισμού για τον δράστη των ως άνω εγκλημάτων της κύριας δίκης, το οποίο τεκμήριο οδηγεί στην υποχρεωτική έννομη συνέπεια της μη άσκησης ποινική δίωξης κατά θύματος για τα προαναφερθέντα εγκλήματα του.

Βέβαια, αυτή η συνέπεια αφορά προφανώς την περίπτωση, όπου ακόμα δεν έχει ασκηθεί κατά του εν λόγω δράστη ποινική δίωξη, αλλά απλώς έχει διαταχθεί από τον αρμόδιο εισαγγελέα η διενέργεια σχετικής προκαταρκτικής εξέτασης, μετά την διακοπή της οποίας και υπό τους όρους της υπό κρίση διάταξης η όλη δικογραφία επιστρέφει πλέον στον Εισαγγελέα, που αρχειοθετεί την αντίστοιχη μήνυση κατ' άρθρο 43 παρ. 2 ΚΠΔ. Όταν όμως έχει ήδη ασκηθεί κατά του ιδίου πιο πάνω προσώπου ποινική δίωξη με την παραγγελία προανάκρισης (περίπτωση άλλωστε η οποία προβλέπεται ρητά από την εν λόγω διάταξη) τότε βέβαια δεν νοείται ως υποχρεωτική έννομη συνέπεια από τη συνδρομή των όρων της συγκεκριμένης διάταξης η μη άσκηση ποινικής δίωξης, αλλά προφανώς ο προανακριτής θα κλείσει την δικογραφία και θα την διαβιβάσει αμέσως στον Εισαγγελέα (άρθρο 308 παρ.1 ΚΠΔ). Κατόπιν, ο τελευταίος θα εισαγάγει με (υπό ευρεία έννοια) απαλλακτική πρότασή του την υπόθεση στο δικαστικό συμβούλιο, εφόσον εδώ δεν υπάρχουν επαρκείς ενδείξεις για την παραπομπή του κατηγορουμένου στο ακροατήριο.

Κώδικας Ποινικής Δικονομίας ερμηνεία κατ άρθρο Λ. Μαργαρίτης, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2011 Γ. Μπουρμάς.

Ν. Ανδρουλάκης, Θεμελιώδεις Έννοιες της ποινικής δίκης 3^η έκδοση, 2011, εκδόσεις Σάκκουλας.

5.2 Εξέταση ανήλικων μαρτύρων θυμάτων προσβολής προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας (άρθρ. 226 Α παρ. 1 ΚΠΔ) κατά Ν. 3625/2007 & 3727/2008, 3875/2010, 4198/2013, 4267/2014.

Για ιδιαίτερους κοινωνικούς και ψυχολογικούς λόγους και με σκοπό την εξασφάλιση αντικειμενικής και ανεπηρέαστης από τα συναισθήματα κατάθεσης, προσδιορίζεται αρχικά ένας ειδικός τρόπος εξέτασης κατά το στάδιο της διαδικασίας των ανήλικων μαρτύρων που αποτελούν θύματα συγκεκριμένων αξιόποινων πράξεων που λεπτομερώς αναφέρονται στη διάταξη της παρ. 1 του εν λόγω άρθρου, ήτοι 323^Α παρ. 4 (εμπορία ανθρώπων), 324 (αρπαγή ανηλίκων), 336 (βιασμός), 338 (κατάχρηση σε ασέλγεια), 339 (αποπλάνηση παιδιών), 342 (κατάχρηση ανηλίκων σε ασέλγεια), 343 (ασέλγεια με

κατάχρηση εξουσίας), 345 (αιμομιξία), 346 (ασέλγεια μεταξύ συγγενών), 347 (ασέλγεια παρά φύση), 348 (διευκόλυνση ακολασίας άλλων), 348^A (πορνογραφία ανηλίκων), 349 (μαστροπεία), 351 (σωματεμπορία), και 351^A (ασέλγεια με ανήλικο έναντι αμοιβής) προστέθηκαν με την ως άνω νομοθετική τροποποίηση και τα ακόλουθα άρθρα: 323B εδ.α (σεξουαλικός τουρισμός), 337 παρ. 3 και 4 (προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας), καθώς και τα άρθρα 87 παρ. 5 και 6 και 88 του Ν.3386/2005. . Ορίζεται λοιπόν ότι κατά την εξέταση του ανηλίκου θύματος από ανακριτικό υπάλληλο, τακτικό ανακριτή (ή και εισαγγελέα) διορίζεται και παρίσταται ως πραγματογνώμων παιδοψυχολόγος ή παιδοψυχίατρος και ότι είναι δυνατή η παρουσία του νομίμου εκπροσώπου του, εκτός εάν αυτό απαγορευθεί για σπουδαίο λόγο.

Πιο συγκεκριμένα, ρόλος του παιδοψυχολόγου/ παιδοψυχίατρου κατ' άρθρο 226^A ΚΠΔ (όπως αυτό ισχύει κατά Ν. 3625/2007 & 3727/2008 3875/2010, 4198/2013, 4267/2014) είναι η προετοιμασία του ανηλίκου για την κατάθεση του π.χ δημιουργία κατάλληλου κλίματος και σχέσης εμπιστοσύνης, ελάττωση της αμηχανίας του παιδιού έναντι της άγνωστης σε αυτό δικαστικής διαδικασίας, ενημέρωση του παιδιού για τη σημασία της αλήθειας τόσο για το ίδιο, όσο και για την κοινωνία, αλλά και η συνεργασία με τους ανακριτικούς υπαλλήλους, ανακριτικές/εισαγγελικές αρχές και το δικαστήριο, και τέλος σύνταξη γραπτής «εκθέσεως» περί της αντιληπτικής ικανότητας και της ψυχικής καταστάσεως του ανηλίκου. Επίσης ορίζεται ότι η κατάθεση του ανηλίκου συντάσσεται εγγράφως και καταχωρίζεται σε ηλεκτρονικό οπτικοακουστικό μέσο, όταν αυτό είναι δυνατό. Ειδικά, για την εμφάνισή του στο ακροατήριο ορίζεται ότι αυτή δεν είναι δυνατή, εκτός εάν κατά το στάδιο αυτό έχει συμπληρώσει το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας του, οπότε υφίσταται η δυνατότητα αυτοπρόσωπης εμφάνισής του. Επίσης, στη διάταξη της παρ. 4 του άρθρου 226Α ΚΠΔ ρητά ορίζεται ότι η γραπτή κατάθεση του ανηλίκου που είχε ληφθεί κατά το στάδιο της προδικασίας αναγιγνώσκεται πάντα στο ακροατήριο.

Με δεδομένο λοιπόν ότι ως κανόνας θεσπίζεται η μη εμφάνιση του ανηλίκου-θύματος στο ακροατήριο και συνεπώς η μη εξέτάσή του, στην παρ. 5 του συγκεκριμένου άρθρου αναφέρεται ότι ο εισαγγελέας ή οι διάδικοι έχουν το δικαίωμα μετά την εισαγωγή της υπόθεσης στο ακροατήριο να ζητήσουν από τον πρόεδρο του δικαστηρίου την εξέταση του ανηλίκου, εάν δεν έχει εξετασθεί στην ανάκριση ή κρίνεται ότι πρέπει να εξετασθεί συμπληρωματικά. Σε περίπτωση αποδοχής του σχετικού αιτήματος, ορίζεται η εξέτασή του στο χώρο του και χωρίς την παρουσία των διαδίκων. Η εξέταση γίνεται από ανακριτικό υπάλληλο που διορίζεται από τον δικαστή που την διέταξε, ο οποίος οφείλει να του υποβάλλει συγκεκριμένες και εκ των προτέρων προσδιορισμένες ερωτήσεις, ενώ συγχρόνως διορίζεται με την απόφαση ως πραγματογνώμων κάποιος παιδοψυχίατρος ή παιδοψυχολόγος, ακολουθείται δηλαδή ο τρόπος εξέτασης που προσδιορίζεται για το στάδιο της προδικασίας. Τέλος προβλέπεται η διεξαγωγή της κοινωνικής έρευνας από κοινωνικούς λειτουργούς δήμων ή νομαρχιών στην περίπτωση της παρ.6 (ΠοινΧρ ΝΘ 85 και 91).

Στην συνέχεια, διαστάσεις των απόψεων θεωρίας και νομολογίας περί της νομικής φύσεως της συγκεκριμένης διατάξεως συναντούμε συχνότατα. Πρώτα και κύρια ως «ratio» της συγκεκριμένης διάταξης προκρίνεται η εξασφάλιση του συμφέροντος των ανηλίκων, η αποφυγή νέας θυματοποίησής τους, η ευάλωτη θέση τους και ταυτόχρονα ο ειδικός τρόπος, με τον οποίον πρέπει να αντιμετωπίζονται, προκειμένου να διασφαλισθεί η χωρίς την πρόκληση νέων ψυχικών τραυμάτων λήψη αξιόπιστων καταθέσεων (αιτιολογική έκθεση, ΑΠ 931/2012). Ταυτόχρονα, εισάγεται μία εξαίρεση του βασικού καθήκοντος εμφάνισης του μάρτυρα στο ακροατήριο, καθότι ορίζει την μη εμφάνιση και εξέτασή του (εκτός εάν το θύμα έχει συμπληρώσει το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας του και επιθυμεί να παραστεί), την ανάγνωση της προδικαστικής του κατάθεσης και παρέχει την δυνατότητα όπως διαταχθεί κατά το στάδιο της προπαρασκευαστικής διαδικασίας η εκτός δικαστηρίου εξέτασή του στις περιπτώσεις μη εξέτασής του κατά το στάδιο της προδικασίας ή ανάγκης συμπληρωματικής του εξέτασης, πάντα με την μη παράσταση των διαδίκων ή συνηγόρων τους κατά την εξέταση του ανηλίκου είτε κατά το στάδιο της προδικασίας είτε μετά την εισαγωγή της υπόθεσης στο ακροατήριο(97 παρ. 1 ΚΠΔ και 226^A ΚΠΔ).

Επιπρόσθετα, νομολογιακά ενδιαφέρον παρουσιάζει η 23/2014 Συμβ.Πλημ.Κερκ κατά την οποία θεσπίζεται ένας κανόνας απόκτησης αποδείξεων», όπου συντρέχει και μια ερμηνευτικά συναγόμενη απαγόρευση αποδεικτικής αξιοποίησης, υπό προϋποθέσεις. Προς την ίδια κατεύθυνση κινείται και η 74/2015 Συμβ.Πλημ.Ρεθύμνης που αναφέρει πως η κατάθεση χωρίς παρουσία παιδοψυχιάτρου συνιστά παράνομο αποδεικτικό μέσο, καθ' ο μέρος επιβαρύνει κατά μη σύννομο τρόπο την θέση του κατηγορουμένου, παραβιάζοντας το δικαίωμα υπερασπίσεώς του. Ωστόσο, οι ως άνω αδρές ερμηνευτικές γραμμές που εδόθησαν από την ως άνω αντιπροσωπευτικά παρατιθέμενη νομολογία, «ξεπεράστηκαν» κατά πολύ στην contra εισαγγελική πρόταση στο με αρ. 113/2015 Συμβ.Εφ.Κρήτης που αναφέρει μεταξύ άλλων πως η κατάθεση ανηλίκου χωρίς παιδοψυχίατρο δεν συνιστά καμία αξιόποινη πράξη, υπό την έννοια του άρθρου 177 παρ. 2 Κ.Π.Δ., αφού δεν τέθηκε για να βοηθήσει την θέση κατηγορουμένου.

Πράγματι, οδηγηθήκαμε μέσω της επιλογής του Έλληνα νομοθέτη, πιθανότατα σ' ένα πολύ δραστικό περιορισμό των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου, αφού αρχικά η ανάγνωση της κατάθεσης, η οποία δόθηκε στην προδικασία και μάλιστα χωρίς την παρουσία της υπεράσπισης και την υποβολή ερωτήσεων από αυτήν, αποτελεί τον κανόνα. Ακόμη δε και μετά την εισαγωγή της υπόθεσης στο ακροατήριο επιτρέπεται –με βάση την υπό εξέταση διάταξη- υπό προϋποθέσεις και χωρίς την παρουσία των διαδίκων η εξέταση των ανήλικων θυμάτων μόνο κατά το προπαρασκευαστικό στάδιο της κύριας διαδικασίας. Αναντίρρητα, λοιπόν διαπιστώνει κανείς πως η υπό κρίση διάταξη ελλοχεύει πλείονες αντιθέσεις με την αρχή της προφορικότητας της διαδικασίας, την αρχή της αμεσότητας και της κατ' αντιδικία διεξαγωγής της δίκης.

Επιπλέον, κατά τα ως άνω γίνεται εμφανές ότι η διάταξη του άρθρου 226Α Κ.Π.Δ. δεν ικανοποιεί τα κριτήρια που έχει διαμορφώσει η νομολογία των οργάνων του

Στρασβούργου αλλά και του Δ.Ε.Ε., αφού αποκλείει, κατά την διεξαγωγή της εξέτασης από τον ανακριτικό υπάλληλο ή τον ανακριτή, την παρουσία συνηγόρου υπερασπίσεως (βλ. αντί πολλών S.N. κατά Σουηδίας, Kremers κατά Ολλανδίας). Ενόψει όμως της παγίας νομολογίας του ΕΔΔΑ, η υπό συζήτησιν διάταξη θα πρέπει να ερμηνεύεται ως προς τον κατηγορούμενο με τέτοιο τρόπο, ώστε να αποκλείει μεν την αυτοπρόσωπη παρουσία του τελευταίου, κατά την διαδικασία της εξέτασης του ανήλικου θύματος, όχι όμως και αυτή του συνηγόρου του. Η παρουσία του συνηγόρου του κατηγορουμένου θα πρέπει να εξασφαλίζεται σε κάθε περίπτωση, ακόμη και αν δεν αναγνωρίζεται η δυνατότητα να θέτει ερωτήματα απευθείας στο μάρτυρα, παρά μόνο υποβάλλοντάς τα, λ.χ. εγγράφως, στον ανακρίνοντα.

Σύμφωνα με τη νομολογία του ΕΔΔΑ, η επ' ακροατήριο ανάγνωση των μαρτυρικών καταθέσεων της προδικασίας παραβιάζει το δικαίωμα του κατηγορουμένου να εξετάζει τους μάρτυρες κατηγορίας οσάκις συντρέχουν σωρευτικώς οι ακόλουθες περιπτώσεις: α) Το δικαστήριο έλαβε υπ' όψιν του την έγγραφη προδικαστική κατάθεση ενός μάρτυρα κατηγορίας, β) Στον κατηγορούμενο δεν παρασχέθηκε ποτέ μια κατάλληλη και επαρκής δυνατότητα να εξετάσει το μάρτυρα αυτόν δια ζώσης, είτε αυτοπροσώπως ο ίδιος, είτε μέσω του συνηγόρου του, σε οποιοδήποτε, έστω και προγενέστερο, στάδιο της ποινικής διαδικασίας, γ) Ο κατηγορούμενος δεν παραιτήθηκε κατά τρόπο αναμφίβολο από την άσκηση του δικαιώματός του να θέτει ερωτήσεις στο μάρτυρα κατηγορίας, δ) Οι λόγοι που κατέστησαν τυχόν μη εφικτή την παροχή στον κατηγορούμενο της ως άνω (υπό β) κατάλληλης και επαρκούς δυνατότητας μπορούν να αποδοθούν σε αμέλεια των αστυνομικών ή δικαστικών αρχών, ε) Το δικαστήριο στήριξε την περί ενοχής κρίση του αποκλειστικά ή σε αποφασιστικό βαθμό στην μαρτυρική προδικαστική κατάθεση του μάρτυρα.

Σημειωτέον ότι σύμφωνα με τη νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α. στο πλαίσιο ερμηνείας του άρθρου 6 παρ. 3 εδ. δ' Ε.Σ.Δ.Α., αναγνωρίζονται λόγοι που δικαιολογούν την απουσία του μάρτυρα, στους οποίους περιλαμβάνεται η ανάγκη προστασίας του. Στις περιπτώσεις αυτές να μεν θεσπίζεται περιορισμός του δικαιώματος αντιπαράθεσης του κατηγορουμένου με τον μάρτυρα, ο οποίος είναι αναμφίβολα σύμφωνος με την Ε.Σ.Δ.Α., θα πρέπει ωστόσο να δίδεται επαρκής και κατάλληλη ευκαιρία στον κατηγορούμενο να υποβάλει ερωτήσεις στον μάρτυρα.

Ενδιαφέρον προκαλεί η με αρ. 169/2015 πρόσφατη απόφαση του Ακυρωτικού μας (α' δημοσίευση ΝΟΜΟΣ), σύμφωνα με την οποία επήλθε απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας στο ακροατήριο, λόγω παραβίασεως της αρχής της προφορικότητας, καθ' ο μέρος το Δευτεροβάθμιο Δικαστήριο, για το σχηματισμό της καταδικαστικής του κρίσεως έλαβε υπόψη και συνεκτίμησε με τα λοιπά αποδεικτικά μέσα, την προδικαστική κατάθεση της παθούσας ενώπιον του Ανακριτή, την οποία δεν ανέγνωσε, με αποτέλεσμα να μην «μπόρεσε ο αναιρεσείων να κάνει τις παρατηρήσεις του (εξηγήσεις και δηλώσεις) για τα αποδεικτικά αυτά μέσα που δεν αναγνώσθηκαν στο ακροατήριο [...]».

Γίνεται σαφές, λοιπόν ,πως ο έλληνας νομοθέτης πρέπει να αναζητήσει και να καθιερώσει έναν διαφορετικό τρόπο εξέτασης των ανηλίκων θυμάτων, ώστε με αυτόν να επιτυγχάνεται όχι μόνο η προστασία της ψυχολογικής τους κατάστασης, αλλά και η δυνατότητα του κατηγορουμένου να συμμετέχει στην εξέτασή τους με την παρουσία του πληρεξουσίου συνηγόρου του. Οι ανήλικοι αποτελούν αναμφίβολα μια ευαίσθητη κατηγορία μαρτύρων και συντρέχουν σοβαρότατοι λόγοι που δικαιολογούν την απουσία τους από το ακροατήριο. Παρά ταύτα, η υπεράσπιση πρέπει να διατηρεί το δικαίωμα να υποβάλλει ερωτήσεις στο ανήλικο θύμα είτε κατά το στάδιο της προδικασίας είτε μετά την εισαγωγή της υπόθεσης στο ακροατήριο, καθότι η στήριξη της τελικής κρίσης σε καταθέσεις ανέλεγκτων μαρτύρων περιάγει αναμφίβολα τον κατηγορούμενο σε δυσμενή θέση. Εξάλλου, η συμμετοχή του κατηγορούμενου μέσω του συνηγόρου του στην εξέταση του ανήλικου μάρτυρα προστατεύει όχι μόνο τον ίδιο τον κατηγορούμενο αλλά και τον δίκαιο χαρακτήρα της διεξαγόμενης ποινικής δίκης, καθότι η παρουσία και ενεργή συμμετοχή της υπεράσπισης αφενός παρέχει σε αυτήν τη δυνατότητα να αμφισβητήσει στη συνέχεια την αξιοπιστία του και αφετέρου αποτελεί σημαντικό εργαλείο στην προσπάθεια του δικαστηρίου να διαγνώσει την ουσιαστική αλήθεια.

Από την άλλη, ήδη στο σώμα του 226^A ΚΠΔ, ειδικά με την υποχρεωτική παρουσία ειδικών επιστημόνων αλλά και την προβλεπόμενη μαγνητοσκόπηση της μαρτυρικής κατάθεσης του ανήλικου, επιχειρήθηκε να αντισταθμιστεί η απώλεια του υπερασπιστικού δικαιώματος του κατηγορουμένου. Χαρακτηριστικά, η 113/2015 ΣυμβΕφΚρήτης αναφέρει, πως η παρουσία παιδοψυχιάτρου εξασφαλίζει το δικαίωμα υπεράσπισης κατ/νου και δη τη δυνατότητα εξερεύνησης της αξιοπιστίας του ανήλικου και την ανεύρεση ουσιαστικής αλήθειας, ακόμα και προς όφελός του κατά το άρθρο 239 παρ. 2 ΚΠΔ και αποτελεί την ελάχιστη δυνατή προστασία και το αντάλλαγμα της εν μέρει στερήσεως του δικαιώματός του να εξετάσει ο ίδιος ή ο συνήγορός του τον ανήλικο. Τα εν λόγω, όμως, δικονομικά μέτρα δεν είναι ισοδύναμα και σαφώς δεν είναι ικανά για να θεωρηθεί η διεξαγόμενη ποινική δίκη στο σύνολό της ως δίκαιη και η κατάθεση του ανήλικου μάρτυρα ως αξιόπιστη.

Πέραν , του ως άνω περιγραφόμενου νευραλγικού ζητήματος , συναντά κανείς και άλλα ουσιαστικά προβλήματα αναφορικά με την συγκεκριμένη διάταξη. Αρχικά, πρόβλημα δημιουργεί η έλλειψη κάποιου ειδικού πρωτοκόλλου εξέτασης ανηλίκων θυμάτων-μαρτύρων σεξουαλικής κακοποίησης, το οποίο θα διαγράφει το πέρας της όλης διαδικασίας, σε επίπεδο δικαστικό/εισαγγελικό όσο και ιατρικό, η ύπαρξη του οποίου θα λειτουργούσε προστατευτικά τόσο ως προς τα δικαιώματα του ανήλικου μάρτυρα όσο και του κατηγορουμένου.

Σε πολλές ευνομούμενες πολιτείες έχουν συνταχθεί ήδη από τη δεκαετία του '80 κώδικες δεοντολογίας και πρωτόκολλα εξέτασης κακοποιημένων ανηλίκων, έχουν εκπαιδευτεί χιλιάδες επαγγελματίες στη χρήση ειδικών εργαλείων και έχουν υιοθετηθεί πρακτικές μείωσης των δεινών που συνεπάγεται η συμμετοχή του ανήλικου στις

σχετικές διαδικασίες. Σε αντίθεση με τις επιταγές της νομοθεσίας και τα ευρήματα της διεθνούς βιβλιογραφίας, η οποία θα μπορούσε να αποτελέσει μια πλούσια δεξαμενή γνώσης, η χώρα μας δεν έχει συντάξει ένα πρωτόκολλο εξέτασης ανηλίκων θυμάτων κακοποίησης. Δυστυχώς οι προβλέψεις του Ν. 3625/2007 έμειναν γράμμα κενό, παρά το γεγονός ότι σε μια δικαιοταξία είναι ανάγκη επιτακτική η έναρξη μιας προσπάθειας προκειμένου να ενισχυθεί η γνώση των επαγγελματιών, να προστατευτεί η ανηλικότητα και να αποφευχθεί η εκ νέου κακοποίησή της.

Στην συνέχεια, όπως ήδη προλέχθηκε, αποτελεί κοινό τόπο το ότι δεν υφίσταται το εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό για την συγκεκριμένη διαδικασία. Ωστόσο, η ως άνω έλλειψη διογκώνεται καθώς πρόκειται για ένα εξαιρετικά δυσχερές έργο των επαγγελματιών, οι οποίοι θα έρθουν σε επαφή με τα ανήλικα θύματα - μάρτυρες. Παρατίθενται μερικά ερωτήματα ενδεικτικά της δυσκολίας που εξ ορισμού ενέχει η δικανική εξέταση των ανηλίκων θυμάτων (Θεμελή, 2010): Τι μπορεί να θυμηθεί ένα παιδί; Πόσο ακριβής μπορεί να είναι η μνήμη του; Πώς αντιλαμβάνεται τις μονάδες μέτρησης; Πώς μπορεί να διερευνηθεί αν λέει την αλήθεια; Ποια η γλωσσική του ανάπτυξη και αντίληψη σε σχέση με την ηλικία του; Πώς θα προετοιμάσει ο επαγγελματίας τη δικανική συνέντευξη; Ποιοι οι βασικοί κανόνες και η δεοντολογία που τη διέπουν; Πώς αρχίζει η συνέντευξη; Τι είδους ερωτήσεις προκαλούν δυσκολία στα παιδιά; Τι πρέπει να ρωτήσει ο συνεντευκτής; Πώς πρέπει να τεθεί η ερώτηση προκειμένου να ελαχιστοποιηθεί ο κίνδυνος να παρερμηνευτεί από τον ανήλικο; Ποιες είναι οι ειδικότερες εκείνες ερωτήσεις που πρέπει να γίνουν προκειμένου να γίνει η αποκάλυψη της κακοποίησης; Πώς ενθαρρύνεται ένα παιδί στο να μιλήσει; Πώς ενθαρρύνεται ο ανήλικος ώστε να οδηγηθεί στην ελεύθερη αφήγηση των γεγονότων; Τι πρέπει να κάνει ο συνεντευκτής όταν ο ανήλικος καταβάλλεται από υπέρμετρο άγχος και ξεσπάει σε λυγμούς; Πότε χρησιμοποιούνται ερωτήσεις κλειστού τύπου και πότε αποφεύγονται; Πόση ώρα μπορεί να εξετάζεται ο ανήλικος χωρίς διάλειμμα; Μπορεί να παρεμβληθούν και άλλοι εξεταστές; Πώς γνωρίζει πότε ολοκληρώνεται η εξέταση; Τι λέει στο παιδί με την ολοκλήρωση της διαδικασίας;

Επίσης, οι επαγγελματίες που θα εμπλακούν στην εξέταση των ισχυρισμών του ανηλίκου δε θα μπορέσουν να επιλέξουν και να εφαρμόσουν ορθά και αποτελεσματικά τα μεθοδολογικά τους εργαλεία εάν δεν έχουν κάποιες απαραίτητες γνώσεις αφενός μεν ζητημάτων αναπτυξιακής ψυχολογίας αφετέρου δε ειδικότερων θεμάτων λειτουργίας βασικών γνωστικών μηχανισμών (προσοχής, αντίληψης, μνήμης κ.λ.π). Πλήθος ερευνητών υπογραμμίζουν τα αρνητικά αποτελέσματα που μπορεί να συνεπάγεται η υιοθέτηση ερασιτεχνικών μεθόδων και κυρίως η επανάληψη συνεντεύξεων με μεγάλη συχνότητα σε διαφορετικά χρονικά διαστήματα, διαφορετικά και με ελάχιστη ειδική εκπαίδευση άτομα. (Bruck, Melnyk & Ceci, 2000· Saywitz & Nathanson, 1993· Tedesco & Schnell, 1987· Θεμελή, 2014). Η κακή χρήση των τεχνικών μπορεί να οδηγήσει στην εκμείευση αναληθών ισχυρισμών, την παραφθορά της μνήμης, τη δημιουργία υπέρμετρου άγχους στα παιδιά. τη μείωση της αξιοπιστίας της καταθέσεών τους, την

άσκοπη επανάληψη ψυχοφθόρων διαδικασιών, κ.ά. Σε αυτό το καφκικό πλαίσιο η ανηλικότητα συνθλίβεται και επανατραυματίζεται.

Αναμφίβολα, ζήτημα δημιουργείται και με την πενιχρή αποζημίωση στους παιδοψυχολόγους και παιδοψυχιάτρους που συμμετέχουν στην όλη διαδικασία. Πέραν τούτων, διαμορφώνεται μία διαδικασία, κυρίως λόγω της υπέρμετρα τυπολατρικής ερμηνείας του νόμου, όπου ο ρόλος του παιδοψυχιάτρου συνίσταται σε μία απλή ιατρική γνωμάτευση σχετικώς με τη σωστή ή μη λειτουργία της αντίληψης και των ψυχικών λειτουργιών του ανηλικού μάρτυρα, που φυσικά δεν μπορεί ν' αρκεί προκειμένου, να αποδώσει στην μαρτυρική κατάθεση του παιδιού τη δέουσα αποδεικτική αξία.

Ως προς τα άνω ζητήματα αρχικά προκρίνεται η παροχή αποζημίωσης στον παιδοψυχολόγο/ παιδοψυχίατρο ανάλογης του έργου του (μετάβαση στα ανακριτικά γραφεία, ορκοδοσία, σύνταξη εκθέσεως & εγχείριση αυτής κ.λ.π.). Εν συνεχεία, θα πρέπει απαραίτητως ουσιαστική εφαρμογή της διατάξεως του άρθρου 226 Α Κ.Π.Δ., ήτοι ο παιδοψυχίατρος να μην αρκείται σε μία ιατρική γνωμάτευση, αλλά να προβαίνει σε εκτίμηση της μαρτυρικής καταθέσεως, εκ της εκτιμήσεως της προσωπικότητας του μάρτυρος, στα πλαίσια της οποίας ευρίσκονται ο βαθμός ψυχραιμίας, αυτοκυριαρχίας, υποβολιμότητας κ.ο.κ., ενόψει ιδίως του γεγονότος της απουσίας του ανηλικού μάρτυρος κατά την επ' ακροατήριο διαδικασία.

Ένα χαρακτηριστικό πλαίσιο περί της ορθής εφαρμογής της υπό κρίση διάταξης, συνοψίζεται απόλυτα στην δήλωση ενός παιδοψυχιάτρου στο 1^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ψυχιατροδικαστικής (Αθήνα, 14-17/12/2012) «Εξετάζω τα παιδιά όχι μόνον σωματικά, αλλά και ψυχοκοινωνικά για να διαπιστώσω δείγματα σεξουαλικής κακοποίησης. Ψάχνω για συμπεριφορές που εξέρχονται του ορίου του κανονικού. Αν ένα παιδί είναι υπερβολικά ανήσυχο και φωνάζει χωρίς αιτία, αρχίζω να ανησυχώ, αν πάλι δεν εκφράζει κανένα φόβο διερευνώ εάν πρόκειται για συμπεριφορά παιδιού που ζει σε ανασφαλές περιβάλλον, όπου πρέπει να συνεργάζεται, για να αυτοπροστατευθεί και να κερδίσει την εμπιστοσύνη κάποιου ενήλικου...».

Επιπρόσθετα απαραίτητης σημασίας κρίνεται η θεσμοθέτηση ειδικού πρωτοκόλλου εξέτασης ανηλικών – θυμάτων μαρτύρων σεξουαλικής κακοποίησης, αντιστοίχου του αγγλοσαξονικού δικαίου. Το αίτημα για τη σύνταξη ενός πρωτόκολλου-κώδικα δεοντολογίας εξέτασης κακοποιημένων παιδιών προβάλλει για την ελληνική έννομη τάξη επιτακτικότερα από ποτέ. Διαφορετικά ακυρώνονται όχι μόνο οι επιταγές του σχετικά νόμου (Ν. 3625/2007), αλλά κυρίως εκείνες της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΔΣΔΠ) που η χώρα μας έχει επικυρώσει με τον Ν. 2101/1992, ενώ οι ανήλικοι θα εξακολουθούν να συνθλίβονται όταν εμπλέκονται στη μηχανή του ποινικού μηχανισμού ως θύματα.

Ως προς τον προβλεπόμενο ειδικό τρόπο εξέτασης των ανηλικών θυμάτων, που αποτελεί και το πιο ουσιώδες σημείο θεωρείται αναγκαία η τροποποίηση του άρθρου 226Α ΚΠΔ,

ούτως ώστε ο συνήγορος υπεράσπισης να συμμετέχει στην συγκεκριμένη διαδικασία εξέτασης του ανήλικου θύματος και να αναδειχθεί σε ένα πραγματικό εξισοροπητικό παράγοντα. Μία τροποποίηση του 226^A ΚΠΔ που φυσικά θα συνδυάζει τόσο τα αναφαίρετα δικαιώματα του ανήλικου όσο όμως και τα υπερασπιστικά δικαιώματα του κατηγορούμενου, που στην ποινική δίκη παραμένει δογματικά το «αδύναμο» μέρος. Ειδικότερα, έχουν προωθηθεί και πλέον κυριαρχήσει τρεις επιμέρους λύσεις με διαφορετική σκοπιά η καθεμιά τους.

Η πρώτη εξ αυτών αποτελεί η οργάνωση και πρόβλεψη ήδη από την προδικασία της «αντιπαράθεσης» μεταξύ κατηγορουμένου και μάρτυρα, καθώς όπως ήδη έχει αναφερθεί τουλάχιστον ως προς την κύρια διαδικασία, απαραβίαστο κανόνα αποτελεί η μη εμφάνιση και εξέταση του ανήλικου θύματος – μάρτυρα στο ακροατήριο. Η διάταξη του 219 ΚΠΔ είναι εκείνη που ρυθμίζει συναφείς περιπτώσεις, ωστόσο η εξέταση ανήλικου δεν μπορεί να υπαχθεί καθώς, η ως άνω διάταξη ισχύει μόνο για την κύρια ανάκριση και κυρίως αφορά άλλους πραγματικούς λόγους (ασθένεια, πρόβλεψη αδυναμίας, γενικά προϋποθέτει μία πραγματική αδυναμία). Προκρίθηκε λοιπόν, η ερμηνεία του 219 παρ. 2 κατά τρόπο σύμφωνο με την ΕΣΔΑ, κατά την οποία θα μπορούν να υπαχθούν στην συγκεκριμένη διάταξη και άλλες παρεμφερείς περιπτώσεις, όπως υπό κρίση, όπου κρίνεται επιβεβλημένη η «προκαταβολική» εξέταση.

Στα θετικά της ως άνω πρότασης αναμφίβολα υπάγονται η αποφυγή δευτερογενούς θυματοποίησης του ανήλικου από την παρουσία του στο ακροατήριο, ενώ διασώζεται σε αρκετά μεγάλο βαθμό η αρχή της αμεσότητας από την οπτικοακουστική μετάδοση της καταθέσεως του ανήλικου στο ακροατήριο, χωρίς να περιστέλλεται το δικαίωμα του κατηγορουμένου να εξετάσει τον ανήλικο και να του θέσει ερωτήσεις, με αποτέλεσμα να παρέχει τα επαρκή εχέγγυα αποδεικτικής αξιοποίησης της προδικαστικής μαρτυρικής κατάθεσης. Από την άλλη μεριά, απαιτείται και περαιτέρω τροποποίηση του 219 παρ 2 ΚΠΔ προκειμένου να μην καλύπτει μόνο το στάδιο της κύριας ανάκρισης, Τέλος πρέπει να τονισθεί, ότι, μια τέτοια διορθωτική ερμηνεία της παρ. 2 του άρθρου 219 Κ.Π.Δ., όπως ορθά επισημαίνει ο Τζαννετής, σύμφωνα με την οποία η προδικασία αναβαθμίζεται σε «ανοικτή στα μέρη – συμμετοχική», χωρίς να αποτελεί απλώς προπαρασκευαστικό στάδιο, αλλά προκαταβολικό τμήμα της κύριας διαδικασίας, ενέχει τον κίνδυνο υποβάθμισης του ρόλου της κύριας διαδικασίας σε αυτόν την επικύρωσης των πορισμάτων της προδικασίας.

(εμπειρικά αιτιολογούμενη άποψη του Schönemann (σε Δαλακούρας Θ., Προστασία μαρτύρων: Ένα δικαιοκρατικό στοίχημα, ΠοινΔικ/νη, 10/2004, σ. 1169, υποσημ. 24).

Προς μία άλλη κατεύθυνση κινείται η δεύτερη λύση, η οποία εδράζεται στα ειδικώς αναφερόμενα στην ΕΣΔΑ δικαιώματα του κατηγορουμένου, και πιο συγκεκριμένα στην «αρχή της αμεσότητας» και δη στην «αρχή της άμεσης ή προσωπικής επαφής ή εντύπωσης του κρίνοντος», όπου κατά γενική ομολογία η διασφάλισή της προϋποθέτει και την άμεση προσωπική επαφή του παρόντος κατηγορουμένου με τα πρόσωπα που καταθέτουν σε βάρος του, την άμεση αντιπαράθεσή του προς αυτά και, ως εκ τούτου,

την εύρυθμη άσκηση του δικαιώματος ακροάσεώς του. Οι υποστηρικτές της παρούσης θεωρούν ότι όταν συντρέχει παραβίαση των ως άνω δικαιωμάτων , τότε θα πρέπει να απαγορεύεται θεμελίωση της καταδίκης του κατηγορουμένου επί της καταθέσεως του ανηλικού – μάρτυρος που έγινε στην προδικασία, αν όχι να απαγορεύεται απόλυτα οποιαδήποτε αξιοποίηση στοιχείων από την κατάθεσή του(βλ. Διονυσοπούλου Α., Δημοσιότητα της ποινικής δίκης και απόλυτη ακυρότητα, ΝοΒ 61 (2013), σ. 1017).. Δηλαδή , σε αδρές γραμμές η προταθείσα λύση εδώ είναι η αποδυνάμωση της αποδεικτικής αξίας της κατάθεσης του ανήλικου θύματος, ώστε ν' αντισταθμιστεί η παραβίαση των υπερασπιστικών δικαιωμάτων του κατηγορουμένου.

Η ως άνω λύση στηρίχθηκε και στην συλλογιστική πως η απαγόρευση του άρθρου 177 παρ. 2 (απαγόρευση αξιοποίησης αποδεικτικών μέσων με αξιόποινες πράξεις η μέσω αυτών), θα μπορούσε να νοηθεί και σε πράξεις άδικες μεν, μη ποινικώς κολάσιμες δε, ώστε μία κατάθεση που ελήφθη κατά παράβαση των υπερασπιστικών δικαιωμάτων του κατηγορουμένου (σε ΚΠΔ και ΕΣΔΑ) να μην συνεκτιμάται με τα υπόλοιπα αποδεικτικά μέσα και να αποχωρίζεται από αυτά.

(Αναγνωστόπουλος Η., Αστυνομική παγίδευση και δίκαιη δίκη (Παρατηρήσεις στο άρθρο 25B του Ν. 17129/1987 με αφορμή την απόφαση του ΕυρΔΔΑ στην υπόθεση Teixeira de Castro κατά Πορτογαλίας), ΠΧρ. ΝΑ, σ. 199 με εκεί παραπομπές και Χριστόπουλος Π., (Το δικαίωμα του κατηγορουμένου να εξετάζει μάρτυρες κατηγορίας κατά το άρθρο 6 παρ. 3 στοιχ. δ' της ΕΣΔΑ, ΠοινΔικ/νη, 11/2009, σ. 1289, υποσημ. 44).

Ωστόσο, η πλειοψηφία της θεωρίας τάχθηκε με την άποψη πως τέτοια a contrario ερμηνεία του 177 παρ. 2 φυσικά και δεν χωρεί. Επίσης, η ως άνω γενικότερη άποψη παραβλέπει το ελλοχεύοντα κίνδυνο «μαζικών» αθώσεων στα υπό κρίση εγκλήματα , καθώς στην συντριπτική πλειοψηφία αδικημάτων γενετήσιας εκμετάλλευσης υπάρχει μόνο η κατάθεση του ανηλικού. Επιπλέον, μπορεί οι ως άνω απόψεις να συμπλέουν απολύτως θεμιτά με τις επιταγές της ΕΣΔΑ , ωστόσο το ίδιο το ΕΔΔΑ σε καμία απόφασή του δεν έχει καταστήσει σαφές το ποσοτικό όριο, πέραν του οποίου μια μαρτυρική κατάθεση στηρίζει σε «αποφασιστικό βαθμό» την καταδίκη του κατηγορουμένου. Εν συνεχεία, πέρα του ότι εισάγεται εν προκειμένω ένα κριτήριο με αξιολογικό χαρακτήρα, δημιουργείται ο κίνδυνος να επιστρατεύονται προς ενίσχυση της μαρτυρικής κατάθεσης του ανηλικού άλλες εξωδικαστικές καταθέσεις του ίδιου, με συνέπεια να φαλκιδεύεται εκ νέου η άσκηση του δικαιώματος του άρθρου 6 παρ. 3 δ' ΕΣΔΑ.

Α.Π. 903/2010 Ζ' Ποινικό Τμήμα σε Συμβούλιο, α' δημοσίευση ΝΟΜΟΣ και

Τζαννετής Α., Το δικαίωμα εξέτασης μαρτύρων κατηγορίας κατά το άρθρου 6 παρ. 3 εδ. δ' ΕΣΔΑ, ΠΧρ. ΝΗ/2008.

Αντίθετη με την υιοθέτηση της προαναφερθείσας λύσης είναι και η νομολογία του Ακυρωτικού μας σύμφωνα με την οποία είναι επιτρεπτή η ανάγνωση προδικαστικής καταθέσεως μάρτυρος απόντος στο ακροατήριο, υπό την προϋπόθεση ότι το δικαστήριο βεβαιώνει στην απόφασή του, μεταξύ άλλων ότι η κατάθεση αυτή του μάρτυρα είναι εντελώς αναγκαία για την ανακάλυψη της αλήθειας, τούτο δε διότι στην περίπτωση αυτή

το δικαστήριο της ουσίας θα ομολογεί στην πραγματικότητα ότι η καταδίκη του κατηγορουμένου βασίστηκε σε αποφασιστικό βαθμό στην κατάθεση του ανήλικου – μάρτυρος, τον οποίον, όμως, ο κατηγορούμενος δεν είχε την δυνατότητα να εξετάσει σε κανένα στάδιο της διαδικασίας, με αποτέλεσμα η απόφαση να καθίσταται εκτεθειμένη στον έλεγχο του ΕΔΔΑ.

(Α.Π. 91/2007, Ποιν.Λογ. 2007, 104 επ.. και αρ. Α.Π. 931/2012 α' δημοσίευση ΝΟΜΟΣ).

Τέλος, έχει προταθεί μια αντικατάσταση που να επιτρέπει στον συνήγορο υπεράσπισης την παρακολούθηση της εξέτασης του ανήλικου θύματος με την χρήση ψηφιακών οπτικοακουστικών μέσων (χρήση κλειστού συστήματος βιντεοσκοπήσης) και την υποβολή μέσω αυτών ερωτήσεων. Οι ερωτήσεις που υποβάλλονται μέσω του συνηγού του κατηγορουμένου θα τίθενται στον ανήλικο από τον παρόντα παιδοψυχίατρο, ο οποίος θα επιτρέπεται να τις τροποποιεί ανάλογα με το αναπτυξιακό επίπεδο του ανήλικου. Με τη βιντεοσύνδεση αποφεύγεται το άγχος που μπορεί να αισθανθεί ο ανήλικος βλέποντας τον κατηγορούμενο, χωρίς ο τελευταίος να στερείται του δικαιώματός του να εξετάσει το μάρτυρα ενώ διασώζεται η αρχή της αμεσότητας και συνακόλουθα το θεμελιώδες δικαίωμα του κατηγορουμένου να υποβάλλει απευθείας ερωτήσεις στους μάρτυρες κατηγορίας (αρ. 6 παρ. 3δ ΕΣΔΑ, αρ. 333, 357 παρ. 3 Κ.Π.Δ.).

Η συμμετοχή του κατηγορουμένου με τον ως άνω τρόπο θα πρέπει να λαμβάνει χώρα τόσο στην προδικασία όσο και μετά την εισαγωγή της υπόθεσης στο ακροατήριο όπου ο εισαγγελέας ή οι διάδικοι μπορούν να ζητήσουν από τον πρόεδρο του δικαστηρίου την εξέταση του ανήλικου, αν δεν έχει εξετασθεί στην ανάκριση ή πρέπει να εξετασθεί συμπληρωματικά (κατ' εξαίρεση των 97 παρ. 1 ΚΠΔ και 226^ΑΚΠΔ)(παρ. 5). Όλα τα ως άνω βέβαια, προϋποθέτουν απόλυτα την τροποποίηση της ρύθμισης της παρ. 3 του άρθρου 226Α Κ.Π.Δ. όπου η οπτικοακουστική καταγραφή της καταθέσεως του ανήλικου προβλέπεται απλώς ως δυνητική, καθιστώντας την υποχρεωτική. Κατά την άποψη της παρούσης, δημιουργείται έτσι το απαραίτητο αντιστάθμισμα για την αποτελεσματικότερη υπεράσπιση του κατηγορουμένου συνδυάζοντας την προστασία του ψυχισμού του ανήλικου από περαιτέρω ταλαιπωρία, καθώς σε πλείονες των περιπτώσεων θα αρκεί η αρχική εξέτασή του, ενώ ταυτόχρονα εξυπηρετείται αποτελεσματικότερα η ανεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας.

Έχει υποστηριχθεί και μία τροποποιημένη εκδοχή της ως άνω πρότασης, όπου ο ανήλικος θα είναι παρών και στην κύρια διαδικασία, αλλά δεν θα υπόκειται σε κυρίως εξέταση αναφορικά με οποιοδήποτε θέμα το οποίο, κατά τη γνώμη του Δικαστηρίου, καλύπτεται από την οπτικοακουστική κατάθεσή του, ούτε θα επαναλαμβάνει γεγονότα ή ζητήματα στα οποία έχει ήδη αναφερθεί, αλλά μετά την αναπαραγωγή της καταθέσεώς του στο ακροατήριο, ευρισκόμενος εκτός της αίθουσας του δικαστηρίου, θα εξετάζεται τόσον από τα μέλη του δικαστηρίου, όσον και από τον συνήγορο υπεράσπισης του κατηγορουμένου μέσω κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης, πάντοτε με την παρουσία παιδοψυχίατρου. Ο ανήλικος θα είναι ορατός από την οθόνη (μονόδρομος καθρέπτης) σε όλους τους παράγοντες της δίκης, ενώ αντίθετα ο ίδιος δεν θα μπορεί να έχει εικόνα της αίθουσας της δίκης, ούτε του προσώπου που του υποβάλλει τις ερωτήσεις, αφού όλες οι ερωτήσεις θα διατυπώνονται και υποβάλλονται δια μέσω του παιδοψυχίατρου. Τα ως άνω θα είχαν ως αποτέλεσμα την κατάργηση της παρ. 5 του άρθρου 226Α, ως ισχύει σήμερα.

Βέβαια κατά την άποψη της παρούσας , στην ως άνω λύση ελλοχεύει σημαντικός κίνδυνος επαναθυματοποίησης του ανηλίκου και επανατραυματισμού του ψυχισμού του. Πιο συγκεκριμένα, παραγνωρίζεται το γεγονός ότι το έντονο ψυχολογικό άγχος και η συναισθηματική πίεση, παράγοντες βλαπτικοί τόσο για τον ανήλικο όσο και για την ουσιαστική ανεύρεση της αλήθειας, μπορεί να προκληθούν και χωρίς την άμεση έκθεση του ανηλίκου σε «κοινό» αλλά πιθανότατα και από μία διαδικασία κατά την οποία ο ανήλικος γνωρίζει ότι εκτίθεται έστω και έμμεσα μέσω π.χ του κυκλώματος βιντεοσύνδεσης.

Κρίσιμη, όμως, κρίνεται και η σύγκριση της υπό κρίση διάταξης με άλλες συναφείς. Αρχικά, ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι η σύγκριση του 226^A ΚΠΔ με την διάταξη της πραγματογνωμοσύνης 183 Κ.Π.Δ. και επ. , παρά την συστηματική ένταξη της πρώτης στο ξεχωριστό κεφάλαιο περί μαρτύρων, με ειδικό άρθρο. Πιο συγκεκριμένα, κατά την με πρώτη απαγορεύεται ο διορισμός τεχνικού συμβούλου, η έκθεση περιορίζεται αυστηρά στην αντιληπτική ικανότητα και την ψυχική κατάσταση του ανηλίκου, ενώ στην δεύτερη επιτρέπεται ο διορισμός τεχνικού συμβούλου / υποβολή αιτήσεως εξαιρέσεως σε βάρος του πραγματογνώμονος , ο διορισθείς πραγματογνώμονας ενημερώνεται από το φάκελο της δικογραφίας για όλα τα στοιχεία που τον ενδιαφέρουν (έγγραφα κ.λ.π.) , και τέλος η πραγματογνωμοσύνη περιλαμβάνει απαραίτητως την απάντηση σε συγκεκριμένα ερωτήματα, αλλά ο πραγματογνώμονας είναι ελεύθερος να θέσει και άλλα ζητήματα και να απαντήσει σε αυτά, εάν εκ της επιστήμης του νομίζει ότι αυτά είναι άξια λόγου. Βέβαια, ως προς το περιεχόμενο της έκθεσης του 226^A ΚΠΔ παρόλο που διαγράφεται ακριβώς δηλ. περιορίζεται αυστηρά στην αντιληπτική ικανότητα και την ψυχική κατάσταση του ανηλίκου, δεν φαίνεται να αποδίδεται πάντα επιτυχώς στην δικαστηριακή πρακτική.

Η μνεία της απαγόρευσης αυτής στην παρ.1 της εν λόγω διατάξεως, δεν οδηγεί στο εξ αντιδιαστολής συμπέρασμα, ότι στο μέτρο που με την παρ. 2 του ιδίου άρθρου, ο παιδοψυχολόγος ή ο παιδοψυχίατρος, προετοιμάζει τον ανήλικο για την εξέταση χρησιμοποιεί κατάλληλες διαγνωστικές μεθόδους και αποφαινεται για την αντιληπτική ικανότητα και την ψυχική κατάσταση του ανηλίκου, διατυπώνοντας τις διαπιστώσεις του σε γραπτή έκθεση, δύναται να επιτηρείται στα συγκεκριμένα καθήκοντά του από τεχνικό σύμβουλο και ότι για το λόγο αυτό η σχετική απαγόρευση τέθηκε στην παρ. 1 αναφορικά με την παράστασή του κατά τη μαρτυρική κατάθεση του ανηλίκου και όχι στην παρ. 2, όπου τα καθήκοντα αυτού, ενόψει της σύνταξης γραπτής έκθεσης, προσομοιάζουν με αυτά του πραγματογνώμονα.

Επισημαίνεται πως έχει προταθεί από μέρος της θεωρίας, να επιτρέπεται η παρουσία του τεχνικού συμβούλου κατά τη διάρκεια της εξέτασης του ανηλίκου μάρτυρος από τον ανακρίνοντα, χωρίς δικαίωμα υποβολής ερωτήσεων, ούτως ώστε να διασφαλίζονται άμα και τα δικαιώματα του κατηγορουμένου και η εγκυρότητα της συγκεκριμένης διαδικαστικής πράξεως και το κύρος των δικαστηρίων της ουσίας, όμως κάτι τέτοιο, θα αποτελούσε τροχοπέδη για μια αβίαστη κατάθεση εκ μέρους του ανηλίκου, στον οποίο προκαλεί φόβο και ανησυχία η παρουσία περισσότερων του ενός ατόμων, στο χώρο διεξαγωγής της εξέτασης–συνέντευξης. Ενδεχομένως η άποψη αυτή να βρίσκει εφαρμογή στις παιδοψυχιατρικές πραγματογνωμοσύνες που διενεργούνται μετά από παραγγελία του Εισαγγελέως Ανηλίκων, για ζητήματα επιμέλειας, όταν, όμως δεν υπάρχει ταυτόχρονη καταγγελία σεξουαλικής κακοποίησης.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν το βούλευμα 257/2011 ΣυμβΠλημ/κων Χαλκίδας, δια του οποίου ακυρώθηκε η έκθεση της διορισθείσας παιδοψυχιάτρου, διότι «έλαβε υπόψη της τις εκθέσεις εξέτασης των μαρτύρων [...], πήρε συνέντευξη από τους γονείς της ανήλικης, σε αυτή δε καταγράφει στοιχεία για την ψυχοπαθολογία και νοημοσύνη των γονέων της ανήλικης, δίνει στοιχεία για τις σχέσεις τους με την ανήλικη και αναφέρει τι της περιέγραψε η ανήλικη κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων σχετικά [...] και τη θέση των γονέων απέναντι στα καταγγελλόμενα [...] μόνο στα συμπεράσματα αποφαίνεται για την αντιληπτική ικανότητα της ανήλικης και την ψυχική της κατάσταση».

Από την άλλη, προς μία πιο διευρυμένη ερμηνεία οδηγείται η κατά ΣυμβΠλημΡόδου 222/2012 ερμηνεία διατάξεως Ανακριτή «Επίσης να μας γνωρίσει σχετικά με οτιδήποτε άλλο διαπιστώσει" ως έχουσα την έννοια "δηλαδή". Εν συνεχεία , αναφορικά με την σχέση 226Α ΚΠΔ - 352Α παρ. 3 ΠΚ , αμφότερες αναφέρονται σε "εξέταση της ψυχικής κατάστασης του ανηλίκου" . Ωστόσο , στην εξέταση του άρθρου 352 παρ. 3ΠΚ δεν αποκλείεται ο διορισμός τεχνικού συμβούλου αφού σε αντίθετη περίπτωση θα προβλεπόταν ρητά, ενόψει ότι η διάταξη εισήχθη με τον ίδιο νόμο(ν. 3625/2007) {βλ. 4/2012 Αναθεωρητικό Δικαστήριο).

Με τον ν. 4198/2013 προστέθηκε μετά το άρθρο 226^Α ΚΠΔ του κώδικα ποινικής δικονομίας το άρθρο 226Β ΚΠΔ, που ρυθμίζει τον ειδικό τρόπο εξέτασης ως μαρτύρων των θυμάτων των αξιόποινων πράξεων που αναφέρονται στα άρθρα 323Α και 351 ΠΚ και ειδικότερα της εμπορίας ανθρώπων και της σωματεμπορίας. Από μία απλή ανάγνωση του εν λόγω άρθρου προκύπτει ότι οι διατάξεις του είναι όμοιες με εκείνες του άρθρου 226Α ΚΠΔ. Σ' αυτό το σημείο πρέπει να σημειωθεί πως ο υπέρμετρος περιορισμός των υπερασπιστικών δικαιωμάτων του κατηγορουμένου φαίνεται υπερβολικός και αντίθετος με την αρχή της αναλογικότητας εν προκειμένω, καθώς στην διάταξη του 226Β ΚΠΔ δεν συντρέχει η αναντίρρητα άξια προστασίας ανηλικότητα του θύματος, που σαφώς και συνιστά ένα επιβαρυντικό στοιχείο της ποινικής απαξίας του εγκλήματος.

Περαιτέρω, με το νόμο 3500/2006 ο νομοθέτης αντιμετώπισε περιστατικά άσκησης διαφόρων μορφών βίας (σωματικής, ψυχολογικής, λεκτικής και σεξουαλικής) σε βάρος ενός ευρύτερου κύκλου προσώπων, τα οποία εντάσσονται στην έννοια της οικογένειας. Στην παρ. 2 του άρθρου 19 ορίζεται ότι *«οι ανήλικοι κατά την εκδίκαση των υποθέσεων της προηγούμενης παραγράφου δεν κλητεύονται ως μάρτυρες στο ακροατήριο, αλλά αναγιγνώσκεται η κατάθεσή τους, εφόσον υπάρχει, εκτός εάν η εξέτασή τους κρίνεται αναγκαία από το δικαστήριο»*. Η εν λόγω λοιπόν διάταξη του ως άνω Νόμου ενέχει τις ουσιαστικότερες διαφορές με την αντίστοιχη διάταξη του άρθρου 226Α ΚΠΔ, καθώς και οι δύο αφορούν την εξέταση ανήλικων μαρτύρων . Η πλέον σημαντική διαφορά έγκειται στην έλλειψη ειδικής ρύθμισης ως προς τον τρόπο εξέτασης των ανηλικών θυμάτων, σε αντίθεση με το άρθρο 226Α ΚΠΔ, στις διατάξεις του οποίου προβλέπεται ο προαναφερθείς ειδικός τρόπος εξέτασης των εν λόγω προσώπων, ορισμένα στοιχεία του οποίου μόνο ως θετικά μπορεί να θεωρηθούν.

Επιπρόσθετα, στο νόμο περί ενδοοικογενειακής βίας προβλέπεται η δυνατότητα εμφάνισης του ανηλίκου θύματος στο δικαστήριο, εάν η εξέτασή του κρίνεται αναγκαία για τη διάγνωση της αλήθειας, ενώ αντίθετα στο άρθρο 226 Α ΚΠΔ προβλέπεται η

αυτοπρόσωπη εμφάνιση του ανηλίκου στην ακροαματική διαδικασία μόνο υπό τον όρο ότι έχει συμπληρώσει το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας του. Και στις δύο διατάξεις ορίζεται ότι η προδικαστική κατάθεση του θύματος αναγιγνώσκεται στο ακροατήριο, σε περίπτωση, όμως, μη ύπαρξης τέτοιας κατάθεσης, δυνατότητα εξέτασης προβλέπεται μόνο στο άρθρο 226Α ΚΠΔ για το στάδιο της προπαρασκευαστικής διαδικασίας.

Συμπερασματικά λοιπόν, πρέπει να σημειωθεί ότι, ενώ αμφότερες διατάξεις αφορούν την εξέταση ανήλικων θυμάτων, μόνο εκείνη του άρθρου 226Α ΚΠΔ ρυθμίζει ειδικό τρόπο εξέτασης για τα στάδια της προδικασίας και της προπαρασκευαστικής διαδικασίας. Τέλος, η προβλεπόμενη στη διάταξη δυνατότητα κλήτευσης και εμφάνισης του ανήλικου θύματος ενώπιον του δικάζοντος δικαστηρίου, μπορεί μεν να ικανοποιεί το αναγνωριζόμενο δικαίωμα του κατηγορούμενου να εξετάζει τον μάρτυρα και την ανάγκη για ασφαλή διάγνωση της αλήθειας, ενδέχεται, όμως, σοβαρά ν' αποτελέσει για το ανήλικο θύμα μία επίπονη δοκιμασία, μέσω της οποίας ο εκ νέου τραυματισμός της ψυχικής του υγείας είναι πολύ πιθανός. Άποψη της παρούσας λοιπόν είναι ότι η τρίτη κατά σειρά πρόταση που διατυπώθηκε ανωτέρω ως προς τα ανήλικα θύματα προσβολής προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας, πρέπει να είναι κοινή και για εκείνα των εγκλημάτων ενδοοικογενειακής βίας.

Συστηματική προσέγγιση της ψυχοδιαγνωστικής εξέτασης του ανηλίκου – θύματος προσβολής προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας κατά τη διάταξη του άρθρου 226Α Κ.Π.Δ. ΧΡΙΣΤΙΝΑ – ΜΑΡΙΑ Α. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ Δικηγόρος, Δ.Ν.

Κώδικας Ποινικής Δικονομίας ερμηνεία κατ άρθρο Λάμπρος Μαργαρίτης. Π. Καίσαρης, 2^η έκδοση, εκδ. Ν.Β.,2011.

"ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΕΩΣ ΣΕ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΕΙΔΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ" [του Αναστάσιου Τριανταφύλλου, Δικηγόρου, Επ. Καθηγητή Δ.Π.Θ.] Εισήγηση στο 7ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΝΩΣΗΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΟΙΝΙΚΟΛΟΓΩΝ ΜΕ ΘΕΜΑ: ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΕΩΣ ΣΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΗ: Όψεις και όρια, Πάτρα 15 & 16 Απριλίου 2016].

S.N. κατά Σουηδίας Υπόθεση C-105/03, Kremers κατά Ολλανδίας, 1995, απόφαση Επιτροπής eur-lex.europa.eu

Ραφτόπουλος Π., Καρβουνάκης Μ. (2015) . Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι, Γαρυφαλλιά Γ. Ραφτοπούλου, Αθήνα 2015.

Καρράς Α., Επίτομη Ερμηνεία του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Β' έκδοση, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα - Κομοτηνή, 2005, σ.510 με εκεί παραπομπές.

Α.Π. 903/2010(Ζ' Ποινικό Τμήμα, σε Συμβούλιο, α' δημοσίευση ΝΟΜΟΣ).

αρ. 29/2012 απόφαση του Μ.Ο.Ε. Νάξου (α' δημοσίευση ΝΟΜΟΣ).

Μαργαρίτη Μ., Η ψυχολογία των μαρτύρων, σε Κοτσαλή Λ., Μαργαρίτη Μ., Δικαστική Ψυχολογία, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2007, σ. 170-180, με εκεί παραπομπές.

Τζαννετής Α., Το δικαίωμα εξέτασης μαρτύρων κατηγορίας κατά το άρθρου 6 παρ. 3 εδ. δ' ΕΣΔΑ, ΠΧρ. ΝΗ/2008, σ. 403 με εκεί παραπομπές.

εμπειρικά αιτιολογούμενη άποψη του Schünemann (σε Δαλακούρας Θ., Προστασία μαρτύρων: Ένα δικαιοκρατικό στοίχημα, ΠοινΔικ/νη, 10/2004, σ. 1169, υποσημ. 24).

αρ. Α.Π. 8/2013, Α' δημοσίευση ΝΟΜΟΣ.

Θεμελή, Ο. (2014). Τα παιδιά καταθέτει. Η δικανική εξέταση ανηλίκων μαρτύρων, θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης. Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος.

Ρούκουνας Εμ., Διεθνής Προστασία Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», Αθήνα, 1995.

5.3 Διατάξεις ουσιαστικού ποινικού δικαίου.

5.3.1 Το έγκλημα της εμπορίας ανθρώπων 323^Α Π.Κ.

Στο άρθρο 323Α ΠΚ κεντρική έννοια, άξια προστασίας από τον εθνικό ποινικό νομοθέτη, αποτελεί η έννοια της προσωπικής ελευθερίας του ατόμου. Πιο συγκεκριμένα, η εμπορία ανθρώπων με σκοπό τη σεξουαλική και εργασιακή εκμετάλλευση αποτελεί μια σύγχρονη μορφή δουλείας, που αναπτύσσεται ταχύτατα, αποτελώντας ταυτόχρονα μορφή διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος, και εκλαμβάνοντας τον άνθρωπο ως εμπορεύσιμο αντικείμενο, και καταστρατηγεί κάθε έννοια της ανθρώπινης αξίας, όπως αυτή κατοχυρώνεται στο άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος, δεδομένου ότι το θύμα υποτάσσεται ως πράγμα στο δράστη, ο οποίος το εξουσιάζει πολλές φορές σε τέτοιο βαθμό που (το θύμα) χάνει ακόμη και την αίσθηση του χώρου και του χρόνου, στερείται τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, σε συνθήκες που προσομοιάζουν στη δουλεία. Σκοπός του νομοθέτη ήταν πέρα από το ήδη αξιόποιο δουλεμπόριο και του ήδη τυποποιηθέντος εγκλήματος της σωματεμπορίας να αντιμετωπίσει πλέον νομοθετικά το σύνολο του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων, σε όλες τις μορφές εμφάνισής της και με όλα τα πιθανά μέσα τέλεσής της.

Μανωλεδάκη Ι., Το έννομο αγαθό ως βασική έννοια του ποινικού δικαίου, 1998.

Καϊάφα – Γκμπάντι Μ., Μεταμοσχεύσεις: Παρόν και μέλλον του νομικού πλαισίου και ποινική προστασία των μοσχευμάτων ως εννόμων αγαθών, ΠοινΧρ 2008.

Συμεωνίδου – Καστανίδου Ελ., Οι ποινικές διατάξεις για την εμπορευματοποίηση ανθρωπίνων οργάνων, ΠοινΔικ 2003.

ΣυμβΠλημΑθ 2648/2008.

Ταμιχτού Ι., Το έγκλημα της παράνομης διακίνησης και εκμετάλλευσης ανθρώπων, ΠοινΔικ 2008.

Κυρίαρχο, λοιπόν, προστατευόμενο έννομο αγαθό (όπως μαρτυρά και η ένταξη του εγκλήματος στο κεφάλαιο των εγκλημάτων κατά της προσωπικής ελευθερίας) είναι η προσωπική ελευθερία και μάλιστα από τις βαριές βλάβες της, έτσι ο νομοθέτης αντιμετωπίζει τις ειδικότερες μορφές εμπορίας ανθρώπων, όπως την κερδοσκοπική εκμετάλλευση της εργασίας του θύματος, οι οποίες συνιστούν κατάφωρη καταπάτηση θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας συνδεδεμένες με αδίστακτες πρακτικές. Άλλωστε, η απαγόρευση της καταναγκαστικής και υποχρεωτικής εργασίας κατοχυρώνεται και στο άρθρο 4 της ΕΣΔΑ. Εν προκειμένω, προστατευόμενο έννομο αγαθό αποτελεί η προσωπική ελευθερία υπό τη φυσική της μορφή. Ως τέτοια

κατά τον Μανωλεδάκη νοείται η φυσική ιδιότητα του ανθρώπου να κινείται ελεύθερα κατά τη βούλησή του στον εξωτερικό χώρο που τον περιβάλλει, να αυτοπροσδιορίζεται και να αυτοδιατίθεται.

Η προσωπική ελευθερία ως έννομο αγαθό μπορεί να διακριθεί σε ενεργητική, ως ελευθερία που εκδηλώνεται θετικά υπό τη έννοια ότι ασκείται από τον φορέα της στο εξωτερικό κόσμο, κα ως παθητική, ως αναγνώριση της ιδιότητας του ανθρώπου να εμφανίζεται ως ελεύθερος στους άλλους. Η ενεργητική - προσωπική ελευθερία μπορεί, περαιτέρω, να διακριθεί σε τρία μεγέθη: α) στην αυτόβουλη κίνηση του ανθρώπου στον περιβάλλοντα εξωτερικό χώρο, β) στη αυτόβουλη ενέργεια ή παράλειψή του στο εξωτερικό περιβάλλον και γ) στην αυτοδιάθεση και τον αυτοπροσδιορισμό του. Η δεύτερη μορφή προσωπικής ελευθερίας συνίσταται στην δυνατότητα του ανθρώπου: α) να αναγνωρίζεται ως ελεύθερος και να προστατεύεται ο ίδιος και τα αγαθά του από την πολιτεία, β) να αναγνωρίζεται ως ελεύθερος στον κοινωνικό χώρο από τους άλλους και γ) να εξουσιάζει ένα συγκεκριμένο χώρο. Πρέπει, τέλος, να τονιστεί ότι η προσωπική ελευθερία εμφανίζεται ως ένα έννομο αγαθό με έντονη κοινωνική χροιά, εκφάνσεις του οποίου τυγχάνουν και συνταγματική κατοχύρωσης με σημείο αναφοράς σε ό, τι αφορά το αντικείμενο της παρούσας, τις διατάξεις των άρθρων 5 παρ. 1, 2, 3 και 22 παρ. 4 του Συντάγματος.

Η πρώτη πράξη προσβολής συνίσταται στην με χρήση βίας, απειλής βίας ή άλλων εξαναγκαστικών μέσων, με επιβολή ή κατάχρηση εξουσίας ή με απαγωγή - πρόσληψη, μεταφορά, προώθηση εντός ή εκτός της επικράτειας, κατακράτηση, υπόθαλψη, παράδοση με ή χωρίς αντάλλαγμα σε άλλον ή παραλαβή από άλλον προσώπου με σκοπό την αφαίρεση κυττάρων, ιστών ή οργάνων του σώματός του ή την εκμετάλλευση της εργασίας ή της επαιτείας του (αρ.323 Α παρ. 1 ΠΚ). Η περιγραφή των μέσων εξαναγκασμού στην διάταξη είναι ενδεικτική, θα πρέπει δε να θεωρηθεί ως τέτοιο μέσο οιοδήποτε, χωρίς τη χρήση του οποίου το θύμα δε θα συναινούσε να καταστεί αντικείμενο εκμετάλλευσης. Ειδικότερα, η βία με κριτήριο τον τρόπο κάμψης του θύματος διακρίνεται σε απόλυτη (*vis absoluta*), όταν το θύμα στερείται οποιασδήποτε δυνατότητας αντίδρασης δίχως να καταλείπονται περιθώρια αυτοκυβερνούμενης μυϊκής ενέργειας και σχετική (*vis compulsiva*), όταν κάμπτεται απλώς η βούληση του εξαναγκαζόμενου, ο οποίος κατευθύνει εν συνεχεία μόνος τη συμπεριφορά του, υπακούοντας, όμως, πλέον στη βούληση του δράστη. Στη βία περιλαμβάνεται η βία κατά του θύματος ή οικείων του, τόσο η σωματική όσο και η ψυχολογική, η βία κατά προσώπων ή πραγμάτων. Εν προκειμένω, η γενική αναφορά στον όρο «βία» επιτρέπει το συμπέρασμα ότι περιλαμβάνονται όλες οι μορφές βίας.

ΣυμβΠλημΑθ 2648/2008, ΠοινΧρ 2009.

Με τον όρο απειλή νοείται η ψυχολογική βία, ήτοι, η ανακοίνωση ενός μελλοντικού κακού στο θύμα, το οποίο να είναι ή να φαίνεται ότι είναι πραγματοποιήσιμο από το δράστη και είναι πιθανό να επέλθει και το οποίο αφορά είτε το ίδιο το θύμα, είτε κάποιον από τους οικείους του, είτε κάποιο πρόσωπο για το οποίο το θύμα ενδιαφέρεται σε τέτοιο βαθμό που το καθιστά πιθανό να ενδώσει. Ακόμα, ως εξαναγκαστικό μέσο θα πρέπει να ληφθεί υπόψη – παρά το γεγονός ότι ο όρος δεν συναντάται σε καμία άλλη ποινική διάταξη- και εκείνο που οδηγεί δίχως άλλο σε μη ελεύθερο σχηματισμό της βούλησης του θύματος. Ακολούθως, με επιβολή δρα ο δράστης, όταν –χωρίς να ασκήσει εξαναγκασμό- επιτυγχάνει το στόχο του, εκμεταλλευόμενος την εξάρτηση που έχει από αυτόν το θύμα. Ενώ, με κατάχρηση εξουσίας τελείται το άρθρο 323 Α ΠΚ, όταν ο

δράστης εκμεταλλεύεται και επωφελείται της εξουσίας που διαθέτει, προκειμένου να πραγματοποιήσει τους ιδιοτελείς σκοπούς του, ρητώς ή σιωπηρώς και εμμέσως. Δηλαδή, εδώ υπάγονται όλες οι περιπτώσεις που οι πράξεις του δράστη δεν ενέχουν χρήση βίας, απειλής βίας ή άλλου εξαναγκαστικού μέσου, αλλά στηρίζονται στην εξάρτηση του θύματος από αυτόν, π.χ. εξάρτηση παιδιών από τους γονείς τους, εξάρτηση εργαζομένων από τον εργοδότη ή τον προϊστάμενο κλπ.

Η πρόσληψη συνίσταται στην έντεχνη –δηλαδή διά της χρήσης βίας, απειλής βίας ή άλλου εξαναγκαστικού μέσου ή με επιβολή ή κατάχρηση εξουσίας ή με απαγωγή-στρατολόγηση του θύματος, προκειμένου να παραδοθεί σε τρίτους προς εκμετάλλευση. Με άλλα λόγια, ως πρόσληψη νοείται η επίτευξη συμφωνίας ή σύναψης σύμβασης μεταξύ του δράστη και του θύματος για την «απασχόληση» του τελευταίου. Ο δράστης, όμως μετέρχεται μέσα εξαναγκαστικά για τη συμφωνία ή τη σύμβαση αυτή. Η μεταφορά συνίσταται στη διαμετακόμιση από τον έναν τόπο στον άλλο με οποιοδήποτε μέσο, αυτοπροσώπως χωρίς να αποκλείεται και η εξασφάλιση των υπηρεσιών τρίτων προσώπων, εφόσον ο δράστης έχει την οργάνωση και διεύθυνση της όλης διακίνησης, χωρίς να απαιτείται η αυτοπρόσωπη παρουσία του, ενώ η δράση των λοιπών κρίνεται κατά τις διατάξεις περί συνέργειας.

ΣυμβΠλημΧαν 48/2008, ΠοινΔικ 2010.

ΣυμβΠλημΧαν 139/2007, ΠοινΔικ 2007.

Χατζηνικολάου Ν., Η παράσυρση του ευάλωτου θύματος στο έγκλημα της σωματεμπορίας – Διάλογος με τη νομολογία, ΠοινΧρ 2009.

ΣυμβΠλημΑθ 2648/2008, ΠοινΧρ 2009.

ΣυμβΕφΑθ 2993/2004, ΠοινΧρ 2005.

Προώθηση είναι η διαδοχική μεταφορά σύμφωνα με την κρατούσα στη νομολογία άποψη, ασχέτως αν προηγήθηκε εγκατάσταση σε συγκεκριμένο τόπο, δηλαδή η διευκόλυνση της κίνησης του θύματος εντός της επικράτειας. Συνεπώς, μεταφορά και προώθηση δεν ταυτίζονται εννοιολογικά. Παρά την ανωτέρω διάκριση υπήρξε διχογνωμία αναφορικά με το στοιχείο της προηγούμενης εγκατάστασης σε ορισμένο τόπο. Η μη εξάρτηση πάντως της διαδοχικής μεταφοράς από την προηγούμενη εγκατάσταση σε ορισμένο τόπο συνάδει προς τις ευρωπαϊκές κατευθύνσεις, κατά τις οποίες αναπόσπαστο τμήμα της «αλυσίδας» της εμπορίας ανθρώπων αποτελεί και η «επανεμπορία» εντός της αυτής χώρας. Σύμφωνα με μία άποψη που εκφράστηκε στην θεωρία, η προώθηση διαφέρει από τη μεταφορά ως προς το ότι το θύμα μπορεί μεν να μετακινηθεί μόνο του, αλλά ο δράστης διευκολύνει την κίνησή του, όπως συμβαίνει λόγω χάρη, όταν ο δράστης επιβιβάζει το θύμα στο σωστό λεωφορείο με κατεύθυνση προς το κράτος που θα αποτελέσει κράτος υποδοχής.

ΣυμβΠλημΧαν 139/2007/2007, ΠοινΔικ 2007.

Συμεωνίδου – Καστανίδου Ελ., Εμπορία ανθρώπων. Οι διεθνείς κατευθύνσεις, το ισχύον ποινικό δίκαιο και το νομοσχέδιο του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, ΠοινΔικ 2002.

Συμεωνίδου – Καστανίδου Ελ., Εγκλήματα κατά προσωπικών εννόμων αγαθών, 2006.

Ενώ, κατ' άλλη άποψη πάλι από την πλευρά της θεωρίας, προώθηση υπάρχει σε κάθε περίπτωση που ο δράστης αποστέλλει το θύμα, με ή χωρίς συνοδεία, σε κάποιο μέρος της ελληνικής επικράτειας ή στο εξωτερικό. Κατακράτηση είναι η στέρηση της ελεύθερης επιλογής παραμονής του παθόντος στον χώρο που επιθυμεί. Χαρακτηριστικά η νομολογία ορίζει ότι ως κατακράτηση νοείται η δέσμευση του παθόντος κατά τρόπο που η διαφυγή του να θεωρείται από τον ίδιο αδύνατη ή μάταιη υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις, αξιολογούμενες σε συνδυασμό με τον ευάλωτο ή μη χαρακτήρα του και τις δυνατότητες αντίληψης και αντίστασης. Δύναται δε να επιτευχθεί και με απατηλά μέσα και δεν ταυτίζεται απαραίτητα με τη στέρηση της φυσικής ελευθερίας κίνησης, αλλά έχει ευρύτερο περιεχόμενο καλύπτοντας κάθε πρόσφορο τρόπο παρεμπόδισης του θύματος να αποδεσμευθεί από την εξουσία του δράστη, λ.χ. με παρακράτηση των νομιμοποιητικών εγγράφων του αλλοδαπού θύματος.

Κωστάρα Α., Ποινικό Δίκαιο, Επιτομή Ειδικού Μέρους.

ΣυμβΠλημΑθ 2648/2008, ΠοινΧρ 2009.

ΣυμβΕφΑθ 2993/2004, ΠοινΧρ 2005.

ΣυμβΠλημΧαν 139/2007, ΠοινΔικ 2007.

Υπόθαψη συντρέχει, όταν δημιουργούνται με πράξη ή παράλειψη οι κατάλληλες και πρόσφορες συνθήκες για την επίτευξη του σκοπού της αφαίρεσης κυττάρων, ιστών ή οργάνων, της εργασιακής εκμετάλλευσης ή επαιτείας, λ.χ. η παροχή τροφής ή η περιποίηση της εξωτερικής εμφάνιση του θύματος. Συγκριτικά, όμως, η υπόθαψη με τους υπόλοιπους τρόπους τέλεσης του εγκλήματος, φαίνεται να οδηγεί σε ελαφρύτερης μορφής προσβολή του εννόμου αγαθού της προσωπικής ελευθερίας. Παράδοση και παραλαβή συνιστούν η περιαγωγή της εξουσίας του δράστη επί του θύματος σε ή από άλλο πρόσωπο άνευ ή μετά ανταλλάγματος, με άλλα λόγια η παραχώρησης της εξουσίας αυτής. Πρόκειται ουσιαστικά για τις δύο όψεις μιας σχέσεως συναλλαγής καθιστώντας το θύμα ως πράγμα δεκτικού εξουσίας.

ΣυμβΠλημΑθ 2648/2008, ΠοινΧρ 2009.

ΣυμβΠλημΧαν 48/2008, ΠοινΔικ 2010.

ΣυμβΠλημΧαν 139/2007, ΠοινΔικ 2007.

ΣυμβΕφΑιγ 35/2005, ΠοινΔικ 2005.

Ο σκοπός αφαίρεσης κυττάρων, ιστών ή οργάνων του σώματος του θύματος, η εκμετάλλευση της εργασίας ή της επαιτείας αλλά και της στρατολόγησης ανηλίκων του συνιστούν τον κοινό παρονομαστή – πυρήνα του εγκληματικού αδίκου. Αρχικά, ως προς την αφαίρεση κυττάρων, ιστών ή οργάνων του θύματος, ratio της ποινικοποίησης της υπό κρίση συμπεριφοράς εδράζεται στο γεγονός ότι η αυξανόμενη ζήτηση μοσχευμάτων και η πολύ περιορισμένη προσφορά τους διεθνώς έχουν οδηγήσει σε ένα διευρυνόμενο φαινόμενο εκμετάλλευσης προσώπων που βρίσκονται σε αδύναμη θέση. Ειδικότερα, τα θύματα της δραστηριότητας αυτής, που γίνονται δότες ακουσίως, προέρχονται από άτομα που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας, λ.χ. κάτοικοι χωρών του τρίτου κόσμου, μετανάστες, κρατούμενοι σε σωφρονιστικά καταστήματα, παιδιά, άτομα με ειδικές ανάγκες ή διαβιούντα σε ιδρύματα.

Το αποτέλεσμα είναι να πέφτουν συχνά θύματα οργανωμένων κυκλωμάτων, που τους εμπορεύονται για την εξασφάλιση των οργάνων τους με στόχο την εξυπηρέτηση των ληπτών, οι οποίοι γίνονται και οι ίδιοι αντικείμενο εκμετάλλευσης, για καταβολή συνήθως μεγάλων χρηματικών ποσών προς απόκτηση των ποθητών οργάνων. Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι η εμπορία ανθρώπων με σκοπό την αφαίρεση κυττάρων, ιστών ή οργάνων του σώματός τους ανάγεται, κατά τα τελευταία έτη σε ιδιαιτέρως κερδοφόρα επιχείρηση όχι μόνο για μεταμοσχεύσεις αλλά και για ιατρικά πειράματα .

Κοσμάτος Κ., Οι «ευπαθείς» ή «κοινωνικά αποκλεισμένες» ομάδες του πληθυσμού ως θύματα της εμπορευματοποίησης ανθρωπίνων οργάνων, ΠοινΔικ 2005.

Καϊάφα – Γκμπάντι Μ., Μεταμοσχεύσεις: Παρόν και μέλλον του νομικού πλαισίου και ποινική προστασία των μοσχευμάτων ως εννόμων αγαθών, ΠοινΧρ 2008.

Συμεωνίδου – Καστανίδου Ελ., Οι ποινικές διατάξεις για την εμπορευματοποίηση ανθρωπίνων οργάνων, ΠοινΔικ 2003.

Πανάγο Κ., Εμπορία ανθρώπων: Ποινικές ρυθμίσεις και εγκληματολογικές προεκτάσεις. Ιδιαίτερη αναφορά στα εγκλήματα της σωματεμπορίας και της εμπορίας ανθρώπων για την αφαίρεση οργάνων του σώματός τους, Νομική Επιθεώρηση 2008.

Χλούπη Γ., Γυναίκες και παιδιά θύματα διασυνοριακής και διεθνικής εγκληματικής δράσης, ΠοινΔικ 2006.

Πρέπει επίσης, να τονιστεί ότι η αρχική ρύθμιση του άρθρου 323 Α ΠΚ, όπως προστέθηκε με το άρθρο 1 του ν. 3064/2002, κάλυπτε μόνο την αφαίρεση οργάνων του σώματος και σύμφωνα με τη Βιολογία, όργανο είναι μια ομάδα διαφόρων ιστών στο σώμα ενός οργανισμού, οι οποίοι έχουν προσαρμοσθεί στην εκτέλεση μιας συγκεκριμένης λειτουργίας, ενώ ορθώς προστέθηκε και η αφαίρεση ιστών στην διατύπωση της παρ. 1 του άρθρου 323 Α ΠΚ μετά την τροποποίησή του από το άρθρο 2 παρ. 4 του ν. 3875/ 2010. Το ως άνω κενό είχε ήδη εντοπισθεί από την θέση σε ισχύ του ν. 3064/2002 και ασκήθηκε έντονη κριτική με σημείο αναφοράς ότι δεν περιλαμβάνονταν οι ιστοί αλλά και άλλα στοιχεία του σώματος, τα οποία δεν εμπίπτουν στην κατηγορία των οργάνων ή των ιστών, όπως το αίμα, το πλάσμα, το σπέρμα, τα ωάρια κλπ. Επιπροσθέτως, άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι η χώρα μας κατά την διάρκεια της ελληνικής προεδρίας προώθησε πρόταση για υιοθέτηση Απόφασης – Πλαίσιο από το Συμβούλιο της Ε.Ε. σχετικά με την εμπορία με σκοπό την αφαίρεση ανθρωπίνων οργάνων και ιστών, η οποία όμως πρόταση τότε δεν καρποφόρησε.

Καϊάφα – Γκμπάντι Μ., Μεταμοσχεύσεις: Παρόν και μέλλον του νομικού πλαισίου και ποινική προστασία των μοσχευμάτων ως εννόμων αγαθών, ΠοινΧρ 2008,

Συμεωνίδου – Καστανίδου Ελ., Οι ποινικές διατάξεις για την εμπορευματοποίηση ανθρωπίνων οργάνων, ΠοινΔικ 2003.

Ως τελευταία επισήμανση, δεν θα πρέπει να παραληφθεί ότι στην διατύπωση του άρθρου 323 Α παρ. 1 ΠΚ υπάγεται η περίπτωση κατά την οποία η εμπορία ανθρώπων πραγματοποιείται για την αφαίρεση κυττάρων, οργάνων ή ιστών, ανεξάρτητα από το σκοπό, δηλαδή ανεξάρτητα αν οι σκοποί είναι αποκλειστικά μεταμοσχευτικοί. Έτσι, συνάγεται ότι αν λάβει χώρα και η αφαίρεση οργάνων του θύματος και δεδομένου ότι πρόκειται για έγκλημα υπερχειλούς υποκειμενικής υπόστασης, για την τιμώρηση του

οποίου δεν απαιτείται η πραγμάτωση από τον δράστη του σκοπού, θα τελείται το έγκλημα της εμπορίας ανθρώπων σε αληθινή συρροή με σωματική βλάβη.

Καϊάφα – Γκμπάντι Μ., Μεταμοσχεύσεις: Παρόν και μέλλον του νομικού πλαισίου και ποινική προστασία των μοσχευμάτων ως εννόμων αγαθών, ΠοινΧρ 2008,

Συμεωνίδου – Καστανίδου Ελ., Οι ποινικές διατάξεις για την εμπορευματοποίηση ανθρώπινων οργάνων, ΠοινΔικ 2003.

Η εκμετάλλευση της εργασίας συντελείται είτε με την παροχή εργασίας σε τρίτους εργοδότες και την είσπραξη της αμοιβής τους από τους δράστες, είτε με την παροχή εργασίας για λογαριασμό των ιδίων των δραστών. Η εκμετάλλευση, ως γενική έννοια, αποτελεί πράξη χρησιμοποίησης πράγματος ή προσώπου, συνήθως με τρόπο αθέμιτο ή καταχρηστικό, προς ίδιο όφελος. Η εκμετάλλευση της εργασίας άλλου δεν προσδιορίζεται εννοιολογικά στο άρθρο 323 Α ΠΚ. Στο μέτρο, όμως, που η παροχή εργασίας συναρτάται με αντιπαροχές, στην έννοια της εργασιακής εκμετάλλευσης μπορούν να υπαχθούν όλες οι πράξεις που συνιστούν παραβίαση των νομοθετικά κατοχυρωμένων εργασιακών προτύπων, ιδίως των νομοθετικών ρυθμίσεων για τις αμοιβές, το ωράριο και τις συνθήκες εργασίας και την ασφάλιση των εργαζομένων.

ΣυμβΕφΘεσ 491/2007, Αρμ 2007.

Συμεωνίδου – Καστανίδου Ελ., Η εμπορία ανθρώπων στο διεθνές περιβάλλον και η ποινική της αντιμετώπιση στο ελληνικό δίκαιο, σε Συμεωνίδου – Καστανίδου Ελ., Κοσμίδη Χ., Συμεωνίδου – Καστανίδου Ελ., Η εμπορία ανθρώπων στο διεθνές περιβάλλον και η ποινική αντιμετώπισή της στο ελληνικό δίκαιο, Ο νέος νόμος 3064/2002 για την εμπορία ανθρώπων.

Σχετικά με την εκμετάλλευση της επαιτείας, πρέπει να σημειωθεί ότι η εν λόγω ρύθμιση στο άρθρο 323 Α ΠΚ είναι σχετικά νεότευκτη και εισηχθη με το άρθρο 2 παρ. 4 του ν. 3875/2010 (ΦΕΚ Α' 158/20.9.2010) «Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος και των τριών Πρωτοκόλλων αυτής και συναφείς διατάξεις». Πρακτικά, η εκμετάλλευση της επαιτείας άλλου από τον δράστη συνεπάγεται την ώθηση στη επαιτεία ανηλίκων ή ατόμων με σωματικές ανάγκες, τα οποία παρακαλούν ή ικετεύουν άγνωστα πρόσωπα για την παροχή, υπό μορφή ελεημοσύνης, κυρίως χρημάτων ή τροφής, εξαναγκάζοντάς τα τελικά σε αποδόση των κερδών τους.

Εν συνεχεία, με την διακεκριμένη παραλλαγή της παρ. 5 τιμωρείται ο δράστης, ο οποίος χρησιμοποιώντας τα μέσα των παρ. 1 και 2, στρατολογεί ανήλικο, προκειμένου να τον χρησιμοποιήσει σε ένοπλες συγκρούσεις. Η στρατολόγηση περιλαμβάνει κάθε πράξη ένταξης νέων μέχρι 18 ετών σε ένοπλες ομάδες, που μπορεί να ανήκουν και στον τακτικό στρατό ενός κράτους. Η διάταξη αυτή μάλλον μικρή πρακτική σημασία έχει στη χώρα μας. Σκόπιμη θα ήταν η ύπαρξή της σε εμπόλεμες χώρες. Πάντως δικαιοπολιτικό έρεισμα θα μπορούσε να αποδοθεί στη λειτουργία του άρθρου 8 στοιχ. η' ΠΚ.

Με την παράγραφο δύο, τυποποιείται η απόσπαση της συναίνεσης προσώπου με τη χρήση απατηλών μέσων ή η παράσυρσή του με εκμετάλλευση της ευάλωτης θέσης του με υποσχέσεις, δώρα, πληρωμές ή παροχή άλλων ωφελημάτων, όπου η διαφορά της κρισιολογούμενης αντικειμενικής υπόστασης από την παρ. 1 είναι ότι εδώ υφίσταται η συναίνεση του θύματος, απλώς αυτή δεν είναι απαλλαγμένη από ελαττώματα βουλήσεως. Αναλυτικότερα, ως απατηλά μέσα νοούνται εκείνα που είναι ικανά να

δημιουργήσουν στο θύμα πλάνη ως προς τον σκοπό του. Συνεπώς, απατηλά μέσα μετέρχεται ο δράστης, όταν επιτυγχάνει με ψευδείς παραστάσεις να δεσμεύσει τη βούληση του θύματος, ώστε η υπ' αυτού ληφθείσα απόφαση να μην είναι ελεύθερη, να μην αποτελεί προϊόν ανόθευτης βούλησης, προκειμένου ο πρώτος να προβεί σε ενέργειες που θα το καταστήσουν –χωρίς να το γνωρίζει- αντικείμενο εκμετάλλευσης, παραπειθοντάς το ως προς τις αληθείς προθέσεις του. Αυτονόητο δε υπόβαθρο της γνήσιας και ελεύθερης βούλησης, δηλαδή της βούλησης που είναι απαλλαγμένη από ελαττώματα, είναι η ικανότητα συναινέσεως, η οποία εξαρτάται από την ωριμότητα του θύματος να εκτιμήσει την αξία του διατιθέμενου αγαθού και όχι από την δικαιοπρακτική του ικανότητα ή την ποινική του ικανότητα προς καταλογισμό.

ΣυμβΑΠ 2003/2008, ΠοινΧρ 2009. ΣυμβΕφΘεσ. 1622/2006, ΠοινΧρ 2007. ΣυμβΕφΑθ 1579/2005, ΠοινΧρ 2007. ΣυμβΕφΑιγ 35/2005, ΠοινΔικ 2005. ΜΟΔ Σερρών 37-46/2005, Αρμ 2007. ΣυμβΠλημΧαν 48/2008, ΠοινΔικ 2010. ΣυμβΠλημΧαν 139/2007, ΠοινΔικ 2007.

Με τον όρο «παράσυρση» θα πρέπει να νοηθούν όλες εκείνες οι ενέργειες του δράστη που αποσκοπούν να επηρεάσουν και να καταπείσουν το θύμα και ουσιαστικά κατ' αποτέλεσμα να το παγιδεύσουν, στις οποίες ενέργειες υπό άλλες συνθήκες δεν θα προέβαινε. Ακολούθως, με τον όρο «εκμετάλλευση» ο νομοθέτης αποσκοπεί να τιμωρήσει τη συμπεριφορά εκείνη, που αποβλέπει στην αποστέρηση από το εκμεταλλεζόμενο πρόσωπο της δυνατότητας αυτοκαθορισμού των συνθηκών εργασίας και εν γένει διαβίωσης, προκειμένου ο υπαίτιος να αποκομίσει σε βάρος του οφειλέτη.

ΣυμβΑΠ 2003/2008, ΠοινΧρ 2009. ΣυμβΕφΑθ 1579/2005, ΠοινΧρ 2007.

Ως προς την ευάλωτη θέση του θύματος, πρέπει να αναφερθεί ότι η νομοτεχνική επιλογή του προσδιορισμού της θέσεως του θύματος ως «ευάλωτης», έχει χαρακτηριστεί ως ανεπιτυχής. Προς επίρρωση της ανωτέρω επισήμανσης, και στην Έκθεση στο Σχέδιο Νόμου 3064/2002 της Διεύθυνσης Επιστημονικών Μελετών καταφάσκει το τελικά ανεπιτυχές της διατύπωσης και ο κίνδυνος ερμηνευτικών προβλημάτων, δεδομένου του αφηρημένου και αξιολογικού περιεχομένου της προρρηθείσας διατάξεως, με την πρόσθετη επισήμανση ότι επιτυχέστερη ήταν η προγενέστερη διατύπωση, που ανέφερε αντί της έκφρασης «ευάλωτη θέση» της επιτυχέστερη και αποδίδουσα τη δυσχερή πραγματική κατάσταση του θύματος «που βρίσκεται σε ανάγκη». Είναι χαρακτηριστικό ότι η αντίστοιχη διάταξη της Απόφασης – Πλαίσιο χρησιμοποιεί την έκφραση «ευπαθή θέση τέτοιας μορφής, ώστε το εν λόγω πρόσωπο να μην έχει άλλη πραγματική και αποδεκτή εναλλακτική λύση από το να υποταγεί στην κατάχρηση».

Συμεωνίδου – Καστανίδου Ελ., Εμπορία ανθρώπων. Οι διεθνείς κατευθύνσεις, το ισχύον ποινικό δίκαιο και το νομοσχέδιο του Υπουργείου Δημοσίας Τάξης, ΠοινΔικ 2002.

Χατζηνικολάου Ν., Η παράσυρση του ευάλωτου θύματος στο έγκλημα της σωματεμπορίας – Διάλογος με τη Νομολογία, ΠοινΧρ 2009.

Εν προκειμένω, το «ευάλωτο» του θύματος θα πρέπει να κριθεί βάσει βιολογικών, ψυχολογικών και κοινωνικών στοιχείων που έχει το θύμα και αυτά ακριβώς είναι που εκμεταλλεύεται ο δράστης. Σε ευάλωτη θέση ενδεικτικά θα πρέπει να θεωρηθούν ότι βρίσκονται ιδίως τα πρόσωπα που αντιμετωπίζουν πρωτίστως οικονομικά προβλήματα, αλλά και οικογενειακά ή προσωπικά και εν γένει βρίσκονται σε ένδεια, λ.χ. αλλοδαπές κυρίως γυναίκες, οι οποίες αγνοούν την ελληνική γλώσσα. Ουσιαστικά, για την εφαρμογή της διάταξης θα πρέπει να ακολουθηθεί συσταλτική ερμηνεία, υπό το φως της

αρχής της αναλογικότητας, συνδεδεμένη με το στενό πυρήνα του trafficking, η απαξία άλλωστε του οποίου αποτέλεσε και το δικαιοπολιτικό θεμέλιο του ν. 3064/2002 για την ένταση της ποινική καταστολής, ώστε μόνη η διαπίστωση της οικονομικής δυσπραγίας του θύματος να μην αρκεί.

Χατζηνικολάου Ν., Η παράσυρση του ευάλωτου θύματος στο έγκλημα της σωματεμπορίας – Διάλογος με τη Νομολογία, ΠοινΧρ 2009.

Περαιτέρω, υποστηρίζεται ότι η εν λόγω μορφή τελέσεως συντρέχει, όταν το έννομο αγαθό της προσωπικής ελευθερίας το θύματος στερείται, ενόψει των συγκεκριμένων βιοτικών και κοινωνικών συνθηκών που το περιβάλλουν, από τους υπάρχοντες σε κάθε άνθρωπο έμφυτους μηχανισμούς αυτοπροστασίας. Με άλλα λόγια, η ratio της επί το αυστηρότερον ποινικής μεταχείρισης της συγκεκριμένης προσβολής εδράζεται στην απόλυτη αδυναμία αυτοπροστασίας του φορέα, αφού «το θύμα παρασύρεται με την εκμετάλλευση της ευάλωτης θέσης του, όταν παραδίδει πλήρως την ελευθερία του στη σφαίρα επιρροής του δράστη, με πρωτοβουλία του τελευταίου, βιώνοντας έναν αποκλεισμό από τον εξωτερικό κόσμο. Η "θραύση" της προσωπικής ελευθερίας, υπό την προϋπόθεση ότι καταλήγει σε έναν διαπιστωμένο εκούσιο αυτοαποκλεισμό του θύματος από τη δυνατότητα να βιώσει διαφορετικά τη ζωή του, εξισώνει εξαιρετικά την παράσυρση με την καταναγκαστική "στρατολόγηση" στο δρόμο της πορνείας και δικαιώνει έτσι την όμοια ποινική μεταχείριση», όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται.

Χατζηνικολάου Ν., Η παράσυρση του ευάλωτου θύματος στο έγκλημα της σωματεμπορίας – Διάλογος με τη Νομολογία, ΠοινΧρ 2009.

Τέλος, η παράσυρση του θύματος με εκμετάλλευση της ευαίσθητης θέσης του θα πρέπει να γίνεται με υποσχέσεις, δώρα, πληρωμές ή παροχή άλλων ωφελημάτων. Στην έννοια των δώρων οπωσδήποτε περιλαμβάνονται παροχές με περιουσιακή αξία και συνιστώνται σε χρήμα, ενώ παροχή άλλων ωφελημάτων θα χαρακτηρίζαμε κάθε χαριστική παροχή σε όφελος του θύματος επί της οποίας αυτό δεν έχει καμία νόμιμη αξίωση, η οποία συνίσταται αφενός οπωσδήποτε σε οικονομικού – περιουσιακού χαρακτήρα παροχές που έχουν χρηματικά αποτιμητή αξία, λ.χ. η παραχώρηση χρήσεως αυτοκινήτου ή ακινήτου, η παράταση προθεσμίας καταβολής οφειλομένων χρημάτων, η παροχή ιατρικών ή νομικών υπηρεσιών, αφετέρου δε και παροχές μη περιουσιακού χαρακτήρα.

Όσον αφορά στην πλήρωση της υποκειμενικής υποστάσεως, απαιτείται δόλος, έστω και ενδεχόμενος, που περιλαμβάνει τη γνώση και βούληση της πραγμάτωσης των περιστατικών που συνιστούν τα προπεριγραφέντα λεπτομερώς αναφερόμενα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης, καθώς και δόλος σκοπού (άρθρα 18, 26 παρ. 1 κα 27 παρ. 2 εδ. β΄ ΠΚ ως έγκλημα υπερχειλούς υποκειμενικής υπόστασης) του δράστη να προβεί ο ίδιος ή άλλος στην αφαίρεση κυττάρων, ιστών ή οργάνων του σώματος του θύματος, ή στην εργασιακή του εκμετάλλευση ή την εκμετάλλευση της επαιτείας του ή τη στρατολόγηση ανηλίκου για χρήση του σε ένοπλες συγκρούσεις, ενώ δεν είναι αναγκαία η πραγμάτωση των ως άνω σκοπών, δηλαδή η ουσιαστική αποπεράτωση του εγκλήματος.

ΣυμβΠλημΧαν 48/2008, ΠοινΔικ 2010.

Για την πλήρωση της αντικειμενικής υπόστασης της αξιόποινης πράξης της παρ. 3, απαιτείται άμεσος δόλος, αποκλειόμενου του ενδεχόμενου. Συνοψίζοντας, για την

πλήρωση της υποκειμενικής υπόστασης των εκ του αποτελέσματος χαρακτηριζόμενων εγκλημάτων, δηλαδή της περ. δ' της παρ. 4 και της παρ. 6, όταν προκλήθηκε η βαριά σωματική βλάβη του παθόντος ή ο θάνατος αντίστοιχα, απαιτείται δόλος για το βασικό έγκλημα και αμέλεια για το βαρύτερο αποτέλεσμα, δηλαδή έλλειψη της αντικειμενικά οφειλόμενης προσοχής αλλά και έλλειψη της προσοχής που υποκειμενικά μπορούσε να καταβάλλει ο δράστης, για την επέλευση του παραπέρα αποτελέσματος καθώς επίσης και για τον αντικειμενικό αιτιώδη σύνδεσμο μεταξύ τους.

5.3.2 Το έγκλημα της Σωματεμπορίας 351 Π.Κ.

Το έγκλημα της σωματεμπορίας είναι υπαλλακτικώς μικτό. Οι μορφές με τις οποίες εμφανίζεται μπορεί να εναλλαχθούν μεταξύ τους αλλά η συνδρομή περισσότερων μορφών στοιχειοθετεί ένα έγκλημα. Όσον αφορά το προστατευόμενο έννομο αγαθό της διάταξης, έχουν υποστηριχθεί πολλές απόψεις. Αρχικά, κατά την Αιτιολογική Έκθεση (σελ.524) προστατευόμενο έννομο αγαθό της ως άνω διάταξης είναι «η ηθική η οποία σπουδαίως κινδυνεύει εκ της δράσεως απαισίων τούτων παρασίτων, τα οποία προς σκοπόν κέρδους εκπορνεύονται την σωματικήν αγνείαν, την ελευθερίαν, την υγεία και την ζώην αυτήν των ανθρώπων, εξωθούντες εις καταστροφάς και εις ζώην μαρτυρίου τας περιπίπτουσας εις τους όνυχας αυτών ατυχείς υπάρξεις». Έτσι και κατά Γάφο Ηλ., πρωτεύον έννομο αγαθό μπορεί να θεωρηθεί η ηθική υπόσταση της κοινωνίας και των υποψήφιων θυμάτων. Στην συνέχεια, κατά Γαρδίκια Κ. η υπό κρίση διάταξη αποσκοπεί στην καταπολέμηση της δραστηριότητας που ενισχύει την πορνεία των γυναικών, δηλ. της στρατολόγησης του έμψυχου υλικού της πορνείας. Από την άλλη πλευρά ο Μαγκάκης Γ.-Α. θεωρεί πως το έννομο αγαθό που τίθεται υπό προστασία εν προκειμένω είναι η προστασία της κοινωνίας από την εγκληματικότητα.

Ωστόσο, πιο ρηξικέλευθη όλων υπήρξε η άποψη του Μανωλεδάκη Ι., ο οποίος θεώρησε σκοπό της διάταξης την προστασία της προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας. Θεωρήθει βέβαια, πως πρωταρχικά προστατεύεται η προσωπική ελευθερία έκφανση της οποίας, αποτελεί η γενετήσια ελευθερία, η οποία για να πληγεί, πρέπει πρώτα να πληγεί η προσωπική ελευθερία, ως μέσο επίτευξης της γενετήσιας εκμετάλλευσης. Τέλος, κατά την 955/2016 Α.Π Τμήμα Έ «οι παραπάνω διατάξεις προστατεύουν το δημόσιο συμφέρον για πάταξη της εκμετάλλευσης της ακολασίας και αποσκοπούν να καταπολεμήσουν κάθε μορφής επιρροή που έχει ως άμεση συνέπεια τη γενετήσια εκμετάλλευση του ανθρώπινου σώματος».

Πιο συγκεκριμένα, στην πρώτη παράγραφο έχουμε την πρώτη μορφή εμφάνισης της συμπεριφοράς, η οποία ασκείται χωρίς ελεύθερη συναίνεση του θύματος με χρήση βίας απειλής ή άλλου εξαναγκαστικού μέσουή με την επιβολή ή κατάχρηση εξουσίας ή με απαγωγή. Με τον όρο βία, εννοείται βία σωματική, βία περί τα πράγματα, πράξεις βίας, όμως, κατ' άρθρο 13 περ. δ' ΠΚ, αποτελούν και η χορήγηση υπνωτικών, ναρκωτικών ή ανάλογων μέσων, με τα οποία εξουδετερώνεται η αντίσταση του θύματος (Συμεωνίδου – Καστανίδου , Κωστάρας). Στην συνέχεια , ως εξαναγκαστικό μέσο ορίζεται οποιοδήποτε μέσο χωρίς την χρήση του οποίου , δεν θα συναινούσε η γυναίκα στην άσκηση της πορνείας (Μαγκάκης Γ.-Α.). Τέλος , απαγωγή κατά το άρθρο 2 παρ. 5 του Ν. 4198/2013 τελείται στην παρά τη θέληση του προσώπου απομάκρυνσή του από το συνήθη τόπο διαμονής ή επαγγελματικής εγκαταστάσεως και η αυτόματη θέση του υπό την εξουσία του κρατούντος, ώστε να καθίσταται πειθήνιο όργανο, χωρίς να αφήνεται δυνατότητα ενέργειας ατομικής (ΣυμβΠλημΗρακλ 324/2009, ΑΠ 111/2005, ΑΠ 112/1998).

Στην παράγραφο 2 της οικείας διάταξης, σωματεμπορία τελείται και όταν ο δράστης με σκοπό την γενετήσια εκμετάλλευση του θύματος αποσπά την συναίνεση του προσώπου με την χρήση απατηλών μέσων η το παρασέρνει εκμεταλλεόμενος την ευάλωτη θέση του με υποσχέσεις , δώρα , πληρωμές η παροχές άλλων ωφελημάτων. Η συναίνεση του θύματος δεν πρέπει να ναι προϊόν ανόθευτης επιλογής αλλιώς έχουμε την περίπτωση της μαστροπείας (ΕφΘεσ 27/2009). Εν συνεχεία, τα απατηλά μέσα θα πρέπει δημιουργούν πλάνη στο θύμα περί του αληθούς σκοπού πρόσληψής του (Γάφος Ηλ.). Με μία διαφορετική διατύπωση, απατηλά μέσα αποτελούν οι ψευδείς παραστάσεις με στόχο την απόσπαση συναίνεσης ώστε να καταστήσει το πρόσωπο αντικείμενο γενετήσιας εκμετάλλευσης, χωρίς να γνωρίζει το θύμα, ενώ κατά άρθρο 348 ΠΚ, είναι η εμφάνιση ενός ψευδούς γεγονότος ως αληθούς, είτε για την απόκρυψη ενός γεγονότος, με την παρεμπόδιση του θύματος να λάβει γνώση της αλήθειας είτε η παρασιώπηση ενός γεγονότος, με την παράλειψη του δράστη να ανακοινώσει την αλήθεια για την κατάφαση του αδικήματος.

Κατά Μπουρόπουλο Α. , τα ψεύδη μπορούν να θεωρηθούν και αυτά απατηλά μέσα, εφόσον παίζουν ουσιώδη ρόλο στην συγκατάθεση, ενώ στην Α.Π 233/1961 απατηλό ,μέσο συνιστά και το ψεύδος περί υπέρογκης αμοιβής για την άσκηση της πορνείας. Συνεχίζοντας νομολογιακά , ενδιαφέρον παρουσιάζουν η ΑΠ 369/1962 , όπου τα χρησιμοποιηθέντα απατηλά μέσα πρέπει να αναφέρονται ειδικώς στην καταδικαστική απόφαση, καθώς και η ΑΠ 917/2008 που κρίνει , ότι σε περιπτώσεις που το θύμα είναι ανήλικο, απαιτείται η απόσπαση της «συναίνεσης» του προσώπου που ασκεί τη νόμιμη ή εν τοις πράγμασι επιμέλειά του, υπό την πρόσθετη όμως προϋπόθεση της μη εναντίωσης του ανήλικου θύματος. Αν, με άλλα λόγια, ο ανήλικος αντιταχθεί στη «συναίνεση» του προσώπου που ασκεί την επιμέλειά του και ακολουθήσει εξαναγκαστικά τις υποδείξεις του δράστη, είναι προφανές ότι στην περίπτωση αυτή θα γεννηθεί ευθύνη για το αδίκημα της πρώτης παραγράφου.

Σχετικά με την παράσυρση του θύματος με εκμετάλλευση της ευάλωτης θέσης του, η αλήθεια είναι πως προέκυψαν αρκετές ερμηνευτικές δυσκολίες. Αρχικά, ο Γάφος Ηλ. θεώρησε πως πρόκειται για την περίπτωση όπου το θύμα μετατοπίζεται από τον τόπο κατοικίας ή διαμονής του, σε τόπο της ημεδαπής ή της αλλοδαπής, όπου και θα ασκήσει την πορνεία. Ωστόσο, σύμφωνα με την κρατούσα άποψη σε θεωρία και νομολογία, το «παρασύρειν» νοείται μεταφορικά, ήτοι περιλαμβάνει όλες τις ενέργειες, που στόχο έχουν την κατάπειση του θύματος.

Για την *ευάλωτη θέση*, η 139/2007 ΠλημΧανίων δέχθηκε ότι συντρέχει ο ως άνω όρος, καθώς το θύμα ήταν οικονομικός μετανάστης χωρίς εργασία και χρήματα και ευρίσκετο σε νεαρή ηλικία μακριά από το σπίτι και την οικογένεια του. Εν συνέχεια, στην 1267/2006 ΑΠ, το γεγονός ότι το θύμα ήταν σε κακή οικονομική και ψυχολογική κατάσταση, μιας και ήταν τέκνο διαζευγμένων γονέων και η ίδια διαζευγμένη, διότι ο άντρα της την κακοποιούσε, στάθηκε αρκετό για την συνδρομή της ευάλωτης θέσης. Επίσης, ενδιαφέρον παρουσιάζει και η 1221/2007 ΑΠ, όπου οι δράστες παρέστησαν ότι λαμβάνουν χώρα συλλήψεις και απελάσεις μεταναστών και έπεισαν τα θύματα τους να παραμείνουν έγκλειστα σε ξενοδοχείο και να παρέχουν ερωτικές υπηρεσίες. Συνοψίζοντας, μπορούμε να αναφέρουμε, ότι σε ευάλωτη θέση βρίσκονται πρόσωπα, τα οποία αντιμετωπίζουν πρωτίστως οικονομικά αλλά και οικογενειακά η ψυχολογικά προβλήματα και εν γένει βρίσκονται σε ένδεια. Τέλος, κατά την ΕφΑθ 1579/2005, όπου φαίνεται και ορθότερη, πρόκειται για πρόσωπα που «που δεν έχουν στον ήλιο μοίρα» κατά την θυμόσοφη λαϊκή μας ρήση.

Στην τρίτη παράγραφο της υπό κρίση διάταξης, οι εν γνώσει τους μετέχοντες στις ασελγείς πράξεις της σωματεμπορίας τιμωρούνται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον έξι μηνών. Πιο συγκεκριμένα, με την ως άνω ποινή τιμωρείται όστις προβεί σε ασελγή πράξη με πρόσωπο που συγκαταλέγεται στα θύματα γενετήσιας εκμετάλλευσης είτε δια της χρήσης βίας είτε με την χρήση απατηλών μέσων- παράσυρση(Γονατάς-Παπαγεωργίου). Εν συνέχεια, κατά Γονατά – Παπαγεωργίου, σε περίπτωση που συντρέχει ανηλικότητα του θύματος, και με την συνδρομή των παραγράφων 1 και 2 του οικείου άρθρου τυγχάνει εφαρμογής η αναλυόμενη διάταξη, διαφορετικά οδηγούμαστε στο 351^Α του Ποινικού Κώδικα. Ωστόσο, άποψη του συντάξαντος την παρούσα είναι, πως σε περίπτωση που υπάρχει ανηλικότητα του θύματος και δεν χρησιμοποιήθηκαν εξαναγκαστικά αλλά απατηλά μέσα, τότε δίχως άλλο έχουμε εφαρμογή του 351^Α Π.Κ.

Εν συνέχεια, στην παράγραφο 4 του οικείου άρθρου τυποποιούνται οι επιβαρυντικές περιστάσεις, η συνδρομή των οποίων επισείει κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών και χρηματική ποινή πενήντα έως εκατό χιλιάδες ευρώ.

Στην πέμπτη παράγραφο συναντάμε ένα εκ του αποτελέσματος χαρακτηριζόμενο έγκλημα, όπου αν οι πράξεις της παραγράφου 1 και 2 της σωματεμπορίας έχουν ως αποτέλεσμα το θάνατο του παθόντος τότε επιβάλλεται ισόβια κάθειρξη. Όλα τα ανωτέρω, εφόσον το παραπέρα θανατηφόρο αποτέλεσμα επήλθε από αμέλεια του

δράστη, διαφορετικά συντρέχει αληθινή συρροή σωματεμπορίας και ανθρωποκτονίας από πρόθεση.

Στην παράγραφο έξι , συναντάμε το ορισμό της γενετήσιας εκμετάλλευσης. Εύκολα διαπιστώνει κανείς τις τρεις μορφές που μπορεί να λάβει η γενετήσια εκμετάλλευση, ήτοι της επιχείρησης από κερδοσκοπία οποιασδήποτε ασελγούς πράξεως , της χρησιμοποίησης από κερδοσκοπία του σώματος, της φωνής ή της εικόνας προσώπου για την πραγματική ή προσποιητή επιχείρηση ασελγούς πράξης και της παροχής εργασίας ή υπηρεσιών που αποσκοπούν στη γενετήσια διέγερση. Αρχικά, όσον αφορά την πρώτη μορφή εμφάνισης της εκμετάλλευσης, είναι σαφώς ευρύτερη της παλαιότερης , που προϋπέθετε την άσκηση πορνείας. Κατά Συμεωνίδου- Καστανίδου, για την συνδρομή της γενετήσιας εκμετάλλευσης , πρέπει η τέλεση ασελγών πράξεων να διακρίνεται από μία σχετική χρονική σταθερότητα. Αναφορικά με την δεύτερη μορφή, διακρίνεται η σκοπιμότητα του νομοθέτη να καλύψει όλους τους δυνατούς τρόπους επιχείρησης ασελγούς πράξης.

Ως «προσποιητή» επιχείρηση χαρακτηρίζεται η κατά φαινόμενο τέλεση, αυτή δηλ που μιμείται την πραγματική ασελγή πράξη ως προς την εξωτερική της εμφάνιση, αλλά δεν είναι αληθινή (Δημήτρανα Γ. , Μαργαρίτη Μ. , Φυτράκη Ε). Χαρακτηριστικά νομολογιακά παραδείγματα αποτελούν οι γραμμές ροζ τηλεφώνων με ηχητική αναπαράσταση ασελγούς πράξης και οι γυμνές φωτογραφίες. Για την «παροχή εργασίας ή υπηρεσιών που αποσκοπούν στην γενετήσια διέγερση » , Συμεωνίδου – Καστανίδου επισημαίνουν πως πρέπει να υπάγονται συμπεριφορές που από την φύση τους τείνουν στην γενετήσια διέγερση. Επιπρόσθετα , θα μπορούσε να εξαχθεί πως περιλαμβάνονται πράξεις ελαφρύτερες των ασελγών γενετήσιων επαφών , ήτοι ασελγών χειρονομιών (Παρασκευόπουλος Ν.).

Σχετικά με τους τρόπους τέλεσης, Αρχικά, με τον όρο «προσλαμβάνει» νοείται η σύναψη συμφωνίας περί απασχόλησης ενός ατόμου σε έναν εργοδότη. Πρέπει να επισημανθεί, πως σκοπός της σύναψης για τον δράστη αποτελεί πλέον, όχι μόνο η άσκηση πορνείας αλλά οποιαδήποτε πράξη εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής του θύματος, ενώ δεν είναι απαραίτητο να γνωρίζει ότι σκοπός της συμφωνίας είναι η γενετήσια εκμετάλλευση του, αν και έχει υποστηριχθεί και το αντίθετο (Γάφος Ηλ.). Ωστόσο , αν γινόταν δεκτή η μειοψηφούσα αυτή άποψη, «θα έμεναν ατιμώρητες οι ύπουλες (έντεχνες) μορφές στρατολόγησης των θυμάτων στην πορνεία, τις οποίες ιδιαιτέρως επιθυμεί να καταπολεμήσει ο νομοθέτης» (Μαγκάκης Γ.-Α.).

Η πράξη της μεταφοράς συνίσταται στη μετακίνηση του θύματος από ένα τόπο σε ένα άλλο (εντός ή εκτός της επικράτειας), χωρίς να ενδιαφέρει ειδικότερα το μέσο με το οποίο μετακινείται (οδικώς , αεροπορικώς, αεροπορικώς κτλ.) ή η μικρή ή μεγάλη απόσταση της μετακίνησής του. Ακόμα, τη διαμετακόμιση του θύματος μπορεί να αναλαμβάνει να φέρει εις πέρας είτε ο ίδιος ο αυτουργός είτε τρίτα πρόσωπα, τα όποια ενεργούν ως «οιονεί βοηθοί κατοχής» επί του θύματος. Στη τελευταία αυτή περίπτωση, που η μεταφορά του θύματος δεν πραγματοποιείται αυτοπροσώπως από τον δράστη,

αλλά δι' άλλου προσώπου, θεμελιώνεται ευθύνη αυτού βάσει της διάταξης περί άμεσης συνέργειας (άρθρο 46 παρ. 1 περ. β΄ ΠΚ), αρκεί βεβαίως να αποδεικνύεται ότι η διεύθυνση και η οργάνωση της μεταφοράς έχει αναληφθεί από τον ίδιο τον αυτουργό (Φυτράκη Ε., Κωστάρας Α.).

Η έννοια της εντός ή έκτος της επικράτειας προώθησης συνδέεται με την έννοια της μεταφοράς, καθότι και οι δύο έννοιες παραπέμπουν στη τοπική μετακίνηση του θύματος. Το ταυτόσημο νοηματικό περιεχόμενο των δύο εννοιών εύλογα έχει δημιουργήσει αμφιβολίες για την αναγκαιότητα συμπερίληψης και της υπό εξέταση συμπεριφοράς στη νομοτυπική υπόσταση του αδικήματος. Σύμφωνα με μια προσέγγιση της έννοιας, προώθηση συνιστά η διαδοχική μεταφορά του θύματος, εφόσον δεν προηγήθηκε, βάσει τούτης της άποψης, εγκατάσταση σε συγκεκριμένο τόπο. Κατ' άλλη, ωστόσο, εκδοχή, η οποία εναρμονίζεται με την ενωσιακή προσέγγιση της έννοιας, ενόψει της οποίας, αξιόποινη θα πρέπει να θεωρείται και η «επανεμπορία» ανθρώπων. Ωστόσο, εδώ, το στοιχείο της προηγούμενης διαμονής δεν θα πρέπει να θεωρείται κρίσιμο για την κατάφαση ή όχι της προώθησης/επανεμπορίας. Από την άλλη πλευρά, σε θεωρητικό επίπεδο, υποστηρίζεται ότι η διαφορά της προώθησης από την έννοια της μεταφοράς, εντοπίζεται στη δυνατότητα του θύματος, στην περίπτωση της προώθησης, να μετακινείται και μόνο του, οπότε η άδικη συμπεριφορά του δράστη ανιχνεύεται στην πράξη διευκόλυνσης αυτής της μετακίνησης. Τέλος, βάσει άλλης ερμηνευτικής εκδοχής, ως προώθηση νοείται η αποστολή του θύματος, με ή χωρίς συνοδεία, σε κάποιο μέρος στην Ελλάδα ή το εξωτερικό.(Συμεωνίδου – Καστανίδου , Κωστάρας).

Εν συνεχεία, πράξη κατακράτησης κατά Γαρδίκια Κ. συνιστά η παρακώληση του θύματος να εξέλθει από τον οίκο ανοχής .Ενώ, ο Μαγκάκης Γ.- Α. θεωρεί πως εξαναγκασμός συντρέχει, όταν το θύμα αναγκάζεται να διαμένει και να εργάζεται ως πόρνη αλλιώς έχουμε την παράνομη κατακράτηση του 325 ΠΚ .Επίσης, κατά Γάφο είναι αδιάφορο αν η είσοδος της γυναίκας στον οίκο ανοχής ήταν οικειοθελής η όχι. Τέλος, Γονατάς – Παπαγεωργίου αντιλαμβάνονται τον εξαναγκασμό ως δέσμευση του παθόντος κατά τρόπο ώστε να θεωρεί την διαφυγή του μάταιη , αξιολογώντας το ευάλωτο του χαρακτήρα και τις δυνατότητες αντίληψης και αντίστασης.

Τέλος , ήδη με την ΕφΑθ 2993/2004, υπόθαλψη αποτελεί η με πράξη η παράλειψη δημιουργία κατάλληλων συνθηκών για την γενετήσια εκμετάλλευση του θύματος ενώ, παράδοση- παραλαβή είναι η περιαγωγή της εξουσίας επί του θύματος από τον δράστη σε άλλο πρόσωπο.

Η υποκειμενική πλευρά της βασικής μορφής του εγκλήματος της σωματεμπορίας είναι σύνθετη. Μολονότι δεν αναφέρεται ρητά στη νομοτυπική μορφή του εγκλήματος, συνάγεται από τη συνδυαστική ανάγνωση των άρθρων 18 και 26 ΠΚ, ότι απαιτείται, καταρχήν, η ύπαρξη δόλου, και μάλιστα οποιουδήποτε βαθμού, που να καλύπτει όλα τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος («μεθοδευμένες πράξεις διακίνησης»).

Πέρα από τον κάθε βαθμού δόλο, η υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος συμπληρώνεται, όπως προαναφέρθη, από έναν πρόσθετο σκοπό, ο οποίος συνίσταται στην οικονομική εκμετάλλευση της γενετήσιας ζωής του θύματος. Ως έγκλημα, λοιπόν, σκοπού, η σωματεμπορία, ανήκει στην κατηγορία των εγκλημάτων υπερχειλούς υποκειμενικής υπόστασης ή άλλως στα εγκλήματα στενής αντικειμενικής υπόστασης, ενόψει του ότι η υποκειμενική της υπόσταση διαπλάστηκε ευρύτερη της αντικειμενικής. Για την ολοκλήρωση, επομένως, της σωματεμπορίας δεν προσ απαιτείται να έχει επιτευχθεί στον εξωτερικό κόσμο η γενετήσια εκμετάλλευση, αλλά αρκεί ότι υπάρχει στο μυαλό του δράστη τη στιγμή που τελεί τις περιγραφόμενες στην παρ. 1 του άρθρου 351 ΠΚ πράξεις, χωρίς μάλιστα καθόλου να παίζει ρόλο εάν ο δράστης διανοητικά αμφέβαλλε για την επέλευση του αποτελέσματος. Εξ αυτών συνάγεται ότι δεν πληρούνται η υποκειμενική πλευρά του εγκλήματος στην περίπτωση εκείνη που ο δράστης δεν επιδιώκει αλλά απλώς αποδέχεται τη γενετήσια εκμετάλλευση του θύματος. Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει κανείς και στην περίπτωση που ο σκοπός του δράστη είναι διαφορετικός, από αυτόν που ο νόμος αξιώνει ή δεν υπάρχει καν ιδιαίτερος σκοπός.

ΑΠ 1427/2010, ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ, ΑΠ 856/2006, ΠοινΛογ 2006.

Συρροή: Το κρισιολογούμενο έγκλημα τυποποιείται ως γνήσιο πολύτροπο διαζευκτικώς ή υπαλλακτικώς μικτό, η αντικειμενική υπόσταση του οποίου μπορεί να πραγματοποιηθεί με περισσότερους από εναλλακτικούς τρόπους, η ταυτόχρονη ή διαδοχική τέλεση των οποίων, ένα μόνο έγκλημα στοιχειοθετεί εάν πλήττεται η ίδια μονάδα εννόμου αγαθού και δεν μεσολάβησε ειρήνευση. Υπάρχει αληθινή πραγματική συρροή της σωματεμπορίας με: α) παράνομη κατακράτηση (325 παρ.1 ΠΚ), β) παράνομη βία (330 ΠΚ), γ) εκβίαση (385 ΠΚ), όταν οι εγκληματικές πράξεις αυτές επισυμβούν μετά την ειρήνευση του εννόμου αγαθού του βασικού εγκλήματος. Περαιτέρω, όταν η πράξη της σωματεμπορίας τελείται στα πλαίσια μιας δομημένης και με διαρκή δράση ομάδας, η οποία αποτελείται από τρία ή περισσότερα άτομα και επιδιώκει τη διάπραξη περισσότερων σωματεμποριών, τότε θα έχουμε συρροή του 351 με το 187§1 ΠΚ για το μέλος της ομάδας το οποίο τελεί τη σωματεμπορία. Φαινομενική κατ' ιδέαν συρροή της σωματεμπορίας παρατηρείται με την εμπορία ανθρώπων (323 Α ΠΚ), αφού η σωματεμπορία είναι ειδικότερη διάταξη.

Αναλυτικότερα, αναφοράς χρήζει η συνάντηση των επιμέρους τυποποιούμενων όψεων της εμπορίας ανθρώπων. Οι διατάξεις των άρθρων 323Α ΠΚ και 351 ΠΚ έχουν τεθεί για την προστασία του ίδιου εννόμου αγαθού της προσωπικής ελευθερίας απέναντι σε πράξεις εμπορευματοποίησης του ατόμου, με τη μόνη διαφοροποίησή τους να εντοπίζεται σε υποκειμενικό επίπεδο, σε επίπεδο σκοπού. Για να τοποθετηθεί κανείς απέναντι στη σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ των εν λόγω εγκληματικών προσβολών, οφείλει να κάνει διάκριση μεταξύ δύο επιμέρους περιπτώσεων. Στην περίπτωση, λοιπόν, εκείνη που ο δράστης προσλαμβάνει το θύμα με σκοπό να εκμεταλλευθεί οικονομικά την παροχή από αυτό εργασίας, η οποία ειδικότερα αποσκοπεί στη γενετήσια διέγερση κατ' άρθρο 351 παρ. 6 ΠΚ, καθίσταται εμφανές ότι ο σκοπός της εργασιακής

εκμετάλλευσης προσλαμβάνει την ειδικότερη μορφή του σκοπού της γενετήσιας εκμετάλλευσης. Συνεπώς, σε μια τέτοια περίπτωση, μεταξύ των δύο εγκλημάτων, όπως έχει γίνει δεκτό τόσο θεωρητικά όσο και νομολογιακά, υφίσταται φαινομενική κατ' ιδέα συρροή, η οποία θα επιλυθεί βάσει της αρχής της ειδικότητας. Στα πλαίσια δε αυτής της σχέσης υπαλληλίας θα επικρατήσει ως ειδικότερη η διάταξη του άρθρου 351 ΠΚ, η οποία θα αποκλείσει την εφαρμογή της γενικής διάταξης του άρθρου 323Α ΠΚ. Τα τοπία, όμως, αλλάζει στην περίπτωση που ο σκοπός της γενετήσιας εκμετάλλευσης είναι διακριτός από εκείνον της εργασιακής. Σε αυτήν την περίπτωση, προσβάλλονται αυτοτελώς δυο διαφορετικές επιφάνειες του εννόμου αγαθού της προσωπικής ελευθερίας, διαπίστωση που συνηγορεί υπέρ της θεώρησης ως αληθινής της μεταξύ τους συρροής.

ΣυμβΕφΑιγ 35/2005, ΠοινΔικ 6/2005.

Διαφορά από το έγκλημα της μαστροπείας: Η βασική διαφορά του κρισιολογούμενου εγκλήματος από το έγκλημα της μαστροπείας συνίσταται στο ότι ενώ ο προαγωγός δημιουργεί ή αυξάνει τις ευκαιρίες για άσκηση πορνείας, ο σωματέμπορος είναι εκείνος που προμηθεύει τα θύματα για την εκμετάλλευση της γενετήσιας ζωής τους. Ως εμπόρευμα νοούνται ακριβώς αυτά τα θύματα και συνεπώς ο όρος σωματεμπορία, που περιλαμβάνει την όλη πράξη της εμπορίας, έχει ως απαραίτητα συστατικά στοιχεία και αυτόν που παραδίδει και αυτόν που παραλαμβάνει υπονοώντας ότι απαραίτητο στοιχείο του εγκλήματος είναι η κερδοσκοπία. Στην περίπτωση που κάποιος προμηθεύει το θύμα όχι στον προαγωγό, αλλά σε κάποιο άτομο για να το έχει ως «παλλακίδα» δεν τυγχάνει εφαρμογής η διάταξη περί σωματεμπορίας αλλά αυτή της μαστροπείας κατ' ορθότερη υπαγωγή ή της διευκόλυνσης ακολασίας άλλων. Τέλος, κατά την άποψη του συντάξαντος, στην μαστροπεία η γενετήσια εκμετάλλευση περιέχει μόνο πράξεις ασελγείς, ενώ στην σωματεμπορία οι πράξεις δεν είναι απαραίτητα ασελγείς.

Σχετικά με το έγκλημα της πορνογραφίας 348^A ΠΚ, μια νοητή συνύπαρξη των δύο εγκληματικών προσβολών υφίσταται όταν ο δράστης λ.χ. κατακρατεί με τη χρήση βίας το ανήλικο θύμα, το οποίο χρησιμοποιεί για την παραγωγή ή και τη διακίνηση πορνογραφικού υλικού, στο οποίο απεικονίζεται αυτό το ανήλικο θύμα. Εν προκειμένω, καθίσταται φανερό ότι διεκδικούν εφαρμογή οι διατάξεις των άρθρων 348Α παρ. 4 στοιχ. β' ΠΚ και 351 παρ. 4 περ. α' ΠΚ. Το ζήτημα της επίλυσης της μεταξύ τους συρροή θα εξαρτηθεί εύλογα από τη θέση που θα υιοθετήσει κανείς αναφορικά με την προστατευόμενη αξία των δύο αυτών εγκληματικών τύπων. Κατά μια θεωρητική εκδοχή, η υπό εξέταση μορφή της πορνογραφίας ανηλίκων δομείται από ένα βασικό έγκλημα βλάβης σε βάρος του συγκεκριμένου ανηλίκου και από ένα έγκλημα γενικής διακινδύνευσης της ανηλικότητας, στο μέτρο που με τη συμπεριφορά του δράστη δημιουργείται μια πηγή κινδύνου για αόριστο αριθμό ανηλίκων, υπό την έννοια ότι ενδέχεται είτε να αποτελέσουν την «πρώτη ύλη της πορνογραφίας», είτε να έρθουν σε επαφή με το πορνογραφικό υλικό.

Νούσκαλη Γ., Πορνογραφία ανηλίκων: Τα κρίσιμα ζητήματα του άρθρου 348 Α ΠΚ, ΠοινΔικ 7/2006.

Με δεδομένη, λοιπόν, την ταυτότητα του θιγόμενου εννόμου αγαθού (ανηλικότητα) και ενόψει του ότι τα ανωτέρω μεγέθη της βλάβης και του κινδύνου της ανηλικότητας έχουν συναπαξιολογηθεί στο έγκλημα της σωματεμπορίας, θα πρέπει, βάσει της ανωτέρω άποψης, η συρροή των δύο εγκλημάτων να θεωρηθεί ως φαινομενική και πραγματική, το δε άρθρο 351 παρ. 4 περ. α΄ ΠΚ θα απορροφήσει το αδίκημα του άρθρου 348Α παρ. 4 στοιχ. β΄ ΠΚ ως συντιμωρητή επόμενη πράξη.

Μπρακουμάτσο Π., Αναφυόμενα ζητήματα στα εγκλήματα κατά της προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας, ΠοινΔικ 8-9/2011.

Κατ' άλλη, ωστόσο, θεωρητική τάση, η οποία αναγνωρίζει ως προστατευόμενο έννομο αγαθό της διάταξης τη δημόσια τάξη, με το σκεπτικό ότι η συμπεριφορά του δράστη εμφανίζεται ως μια μορφή πρόκλησης ή διέγερσης σε προσβολή της ανηλικότητας, υπό την πρόσθετη βέβαια προϋπόθεση ότι περικλείεται μια, έστω και συγκεκαλυμμένη, πρόκληση σε τέλεση εγκλήματος, η συρροή με το έγκλημα της σωματεμπορίας δεν μπορεί παρά να είναι, λόγω της ετερότητας των εννόμων αγαθών (δημόσια τάξη – προσωπική ελευθερία), αληθινή και πραγματική. Θα πρέπει όμως να διευκρινισθεί ότι η συρροή θα σχηματισθεί μεταξύ του άρθρου 351 παρ. 4 περ. α΄ ΠΚ και του άρθρου 348Α παρ. 1 ή 2 ΠΚ, και όχι της παρ. 4, διότι σε διαφορετική περίπτωση θα αξιολογηθεί διπλά το στοιχείο της εκμετάλλευσης και της κακοποίησης του ανηλίκου.

Μπρακουμάτσο Π., Αναφυόμενα ζητήματα στα εγκλήματα κατά της προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας, ΠοινΔικ 8-9/2011.

Επίσης, ζήτημα οριοθέτησης έχει τεθεί μεταξύ του εγκλήματος της σωματεμπορίας του άρθρου 351 παρ. 2 ΠΚ, όταν στρέφεται κατά ανηλίκου (άρθρο 351 παρ. 4 περ. α΄ ΠΚ) και τελείται με εκμετάλλευση της ευάλωτης θέσης του με την παροχή δώρων ή άλλων ανταλλαγμάτων και εκείνου της ασέλγειας ανηλίκου έναντι αμοιβής του άρθρου 351Α ΠΚ. Πολύ ορθά, ωστόσο, έχει διευκρινισθεί ότι η παροχή ωφελημάτων σε ανήλικο θύμα είναι και τα μοναδικά δύο κοινά συστατικά στοιχεία των εγκλημάτων αυτών. Ειδικότερα, σε αντικειμενικό επίπεδο, για την πραγμάτωση του αδικήματος της σωματεμπορίας υπό αυτήν την μορφή, θα πρέπει τα ωφελήματα να προσφέρονται σε ανήλικο θύμα το οποίο ευρίσκεται ήδη σε ευάλωτη θέση ώστε να συμφωνήσει στην σωματεμπορική πράξη, κάτι που δεν είναι αναγκαίο για την κατάφαση του άρθρου 351Α ΠΚ. Από την άλλη σε υποκειμενικό επίπεδο, ο δράστης της σωματεμπορίας λειτουργεί πάντα με σκοπό την οικονομική εκμετάλλευση της γενετήσιας ζωής του θύματος, αντίθετα στο άρθρο 351Α ΠΚ, ο δράστης προσφέρει αμοιβή για να τελεστούν οι ασελγείς πράξεις, από τις οποίες όμως δεν αντλεί κάποιο οικονομικό όφελος. Τυχόν συνάντηση των δύο εγκληματικών προσβολών στην περίπτωση που λ.χ. ο σωματέμπορος προσφέρει αμοιβή για να τελέσει ο ίδιος ασελγείς πράξεις με το ανήλικο θύμα, το οποίο χάριν αυτής πείθεται και ενδίδει, οδηγεί στην κατάφαση βεβαίως αληθινής και πραγματικής συρροής.

Τσαλαπόρτας Α., σε Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργιών Ποινικό δίκαιο σήμερα: μέσο προστασίας ή μέτρο ελευθερίας; Νομική Βιβλιοθήκη, 2010.

Αναφορικά με τη σχέση της σωματεμπορίας και του εγκλήματος της διευκόλυνσης ακολασίας άλλων (άρθρο 348 ΠΚ), έχει ορθά νομολογηθεί, λόγω της σχετικής έλλειψης ταυτότητας πράξεων, ότι συρρέουν αληθινά και πραγματικά. Όταν τώρα το έγκλημα της σωματεμπορίας διασταυρωθεί με το έγκλημα της εκμετάλλευσης πόρνης (άρθρο 350 ΠΚ), η ρήτρα σχετικής επικουρικότητας με την οποία είναι εξοπλισμένο το έγκλημα του άρθρου 350 ΠΚ, δεν μπορεί να λειτουργήσει διότι υπάρχουν διαφορετικές πράξεις, πράγμα που σημαίνει ότι η διάταξη του άρθρου 350 ΠΚ δεν υποχωρεί έναντι εκείνης του άρθρου 351 ΠΚ. Εντούτοις, επειδή η εκμετάλλευση των κερδών που αποφέρει η πορνεία για το σωματέμπορο αποτελεί την ουσιαστική αποπεράτωση του εγκλήματος της σωματεμπορίας, οι δύο διατάξεις θα συρρεύσουν φαινομενικά και πραγματικά, και το έγκλημα του άρθρου 350 ΠΚ θα απορροφηθεί από εκείνο του άρθρου 351 ΠΚ, ως συντιμωρητή ύστερη πράξη.

ΑΠ 2003/2008, ΝΟΜΟΣ. ΑΠ 326/1978, ΝΟΜΟΣ.

Το θέμα της συρροής του αδικήματος της σωματεμπορίας με εκείνο του βιασμού (άρθρο 336 ΠΚ) μπορεί να ανακύψει σε περίπτωση που ο σωματέμπορος τελέσει επιπλέον με τη χρήση εξαναγκαστικών μέσων ασελγείς πράξεις με το θύμα. Η παρατηρούμενη έλλειψη ταυτότητας των πράξεων σε τούτη την περίπτωση και η ετερότητα των θιγόμενων εννόμων αγαθών (προσωπική – γενετήσια ελευθερία), κατευθύνει υπέρ της διαπίστωσης ότι τα εγκλήματα συρρέουν μεταξύ τους αληθινά και πραγματικά. Η εικόνα παραμένει ίδια και στην περίπτωση συρροής μεταξύ των εγκλημάτων της σωματεμπορίας και της αποπλάνησης παιδιών (άρθρο 339 ΠΚ), τα οποία συρρέουν αληθινά και πραγματικά.

ΑΠ 769/2009, ΝΟΜΟΣ.

Απόπειρα και τετελεσμένο έγκλημα: Το έγκλημα της σωματεμπορίας θεωρείται τετελεσμένο όταν το θύμα με την χρήση βίαιων η απατηλών μέσων των παραγράφων 1 και 2 , προσλήφθηκε, μεταφέρθηκε , προωθήθηκε , κατακρατήθηκε , παραδόθηκε, παρελήφθη, υποθάλφθηκε και απήχθη με σκοπό την γενετήσια του εκμετάλλευση, χωρίς ωστόσο η τελευταία να πρέπει να λάβει χώρα. Εν συνεχεία, δυνατή είναι και η απόπειρα του οικείου εγκλήματος , όταν π.χ η πρόσληψη κ.λ.π του θύματος από τον δράστη δεν συντελέστηκε λόγω εξωτερικών εμποδίων. Χαρακτηριστικά, στην ΔιαρκΑεροΔθ 137/2006 ο δράστης με την απειλή δημοσιοποίησης προσωπικών φωτογραφιών προσπαθούσε να εξαναγκάσει το θύμα να «εκπορνευτεί», η οποία ωστόσο δεν τελεσφόρησε με την επέμβαση των διωκτικών αρχών.

Συνοψίζοντας, σ Συμπεριλαμβάνονται 7 γενικοί τρόποι πραγμάτωσης , παραπλήσιοι μεταξύ τους , έτσι ώστε αν μία συμπεριφορά δεν εμπίπτει στο έναν τρόπο, να εμπίπτει σε άλλον ευχερώς. Σε πρακτικό επίπεδο όμως, η διαπίστωση της συνδρομής των μέσων τέλεσης είναι δυσδιάκριτη και δυσαπόδεικτη (Συμεωνίδου – Καστανίδου). Επιπρόσθετα, δεν τυποποιείται αυτή καθ' αυτή η γενετήσια εκμετάλλευση , καθώς αρκεί ο σκοπός μόνο αυτής κατά την τέλεση πράξεων σωματεμπορίας , στο υποκειμενικό επίπεδο. Ωστόσο, αυτό έχει κατακριθεί από την θεωρία, καθώς οι αντικειμενικού επιπέδου

συμπεριφορές δεν καλύπτουν το στενό απαξιολογικό πυρήνα της σωματεμπορίας που χρήζει όντως αυστηρής αντιμετώπισης. (Χατζηνικολάου και Αναγνωστόπουλος Α. κατά τον οποίο τιμωρείται με τη διάταξη περισσότερο η προσωπικότητα παρά η πράξη).

Περί εξαναγκαστικών μέσων, ο Κονταξής Α. θεωρεί εξαιρετικά δυσχερή την εννοιολόγησή τους. Ειδικά, για την επιβολή και κατάχρηση εξουσίας, θεωρήθει από Συμεωνίδου- Καστανίδου , Κωσταρά πως πρόκειται για έννοιες εξαιρετικά ασαφείς και αόριστες. Για την απαγωγή ,ειδικότερα, διατυπώθηκε ότι, η απαγωγή στον ΠΚ αποτελεί πράξη προσβολής και όχι μέσο τέλεσης, όπως εν προκειμένω, γεγονός που ξενίζει και προκαλεί ερωτηματικά συμβατότητας με τις άλλες διατάξεις του Π.Κ..

Εν συνεχεία, για την εκμετάλλευση ευάλωτης θέσης, ο όρος αυτός καθιερώθηκε με τον Ν. 3064/2002 και δεν επιλέχθηκε τελικά ο όρος «πρόσωπο ευρισκόμενο σε ανάγκη» . ο οποίος εμφανώς είναι πιο σαφής, αλλά ούτε και ο όρος «κατάχρηση ευπαθούς θέσης» . Στην συνέχεια , ο ως άνω όρος έχει δεχθεί έντονη επίκριση της θεωρίας (Καστανίδου- Συμεωνίδου-Χατζηνικολάου) λόγω αοριστίας αλλά και λόγω αξιολογικού χαρακτήρα ,με ελλοχεύοντα τον κίνδυνο διεύρυνσης του αξιοποίνου σε συμπεριφορές που δεν φέρουν την ίδια απαξία όσο αυτών του εξαναγκασμού, της βίας κλπ.. Πράγματι, νομολογιακά αυτό συνέβη μιας και η οικονομική αδυναμία από μόνη έφτανε να στοιχειοθετήσει την ευάλωτη θέση, μάλιστα πλείστες φορές με γενικόλογη αιτιολογία. Έτσι, σε κάθε περίπτωση γενετήσιας εκμετάλλευσης , όπου το θύμα είχε ανάγκη τα χρήματα και συμφωνεί, με παροχή ωφελήματος, συντρέχει περίπτωση κάθειρξης μέχρι δέκα ετών. Στην ως άνω περίπτωση, τις περισσότερες φορές συντρέχει και στοιχείο αλλοδαπότητας , οπότε οδηγούμαστε σε κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών.

Συμπερασματικά και ύστερα από όσα εκτέθηκαν, καθίσταται φανερό ότι ο εφαρμοστής του δικαίου, θα πρέπει να κινηθεί, ενόψει της απαίτησης για σεβασμό της αρχής της αναλογικότητας, προς μια κατεύθυνση συστολής του αξιοποίνου σε συμπεριφορές, οι οποίες ενέχουν πράγματι σοβαρή προσβολή της προσωπικής ελευθερίας, ώστε να μπορεί να δικαιολογηθεί και η εξίσωση, σε επίπεδο απειλής της ποινής, του συγκεκριμένου τρόπου τέλεσης με τις λοιπές μορφές σωματεμπορίας. Αναφορικά με τους τρόπους τέλεσης, η προώθηση δημιούργησε αμφιβολίες για την αναγκαιότητα συμπερίληψης, καθώς επίσης και στην υπόθαλψη δεν φαίνεται να επιτυγχάνεται ο συνταγματικά επιβεβλημένος βαθμός σαφήνειας (άρθρου 7 παρ. 1 του Συντάγματος), που πρέπει να διακρίνει την περιγραφόμενη εγκληματική πράξη (Συμεωνίδου – Καστανίδου , Κωσταράς , Φυτράκης).

Κριτική υπήρξε και για την διάταξη της παραγράφου έξι του οικείου άρθρου , όπου τυποποιείται η γενετήσια εκμετάλλευση. Αρχικά, έντονη κριτική δέχθηκε η δεύτερη μορφή γενετήσιας εκμετάλλευσης, ήτοι της χρησιμοποίησης από κερδοσκοπία του σώματος, της φωνής ή της εικόνας προσώπου για την πραγματική ή προσποιητή επιχείρηση ασελγούς πράξης. Κύριο σημείο επίκρισης είναι εξίσωση από άποψη βαρύτητας προσβολής, της πραγματικής επιχείρησης ασελγούς πράξης με την

«φαινομενική» τέλεση της, δύο εντελώς διαφορετικών μεγεθών σε επίπεδο προσβολής της αυτοδιάθεσης. Εξαιρετικά ασαφής χαρακτηρίστηκε και η τρίτη μορφή της σωματεμπορίας, ήτοι της παροχής εργασίας ή υπηρεσιών που αποσκοπούν στη γενετήσια διέγερση, σε τέτοιο βαθμό μάλιστα, που να προσβάλει την αρχή «nullum crimen nulla poena sine lege certa»(άρθρο 7 παρ. 1 Σ.), καθώς δεν προσδιορίζονταν το περιεχόμενο εργασίας/ υπηρεσιών(Δημήτριάνα, Φυτράκη, Χαραλαμπίκη). Επιπροσθέτως, για την ως άνω μορφή υπήρξε μία έντονη προβληματική, που συνίστατο στο ότι περιλαμβάνονται κοινωνικές συμπεριφορές που βάσει κοινωνικοηθικών αντιλήψεων δεν φέρουν την ίδια απαξία με τις ασελγείς πράξεις(πχ. χορευτικό «show» με εξαιρετικά προκλητική εμφάνιση).

Γενικά θα λέγαμε, πως μπορεί να υπαχθούν στην υπό κρίση διάταξη, συμπεριφορές που να μην είναι ευρύτατα αποδεκτές, θεωρούνται ωστόσο κοινωνικά ανεκτές. Η ως άνω προβληματική διαιωνίζεται από την μη ομοιόμορφη ερμηνεία, καθώς και από την μη εξειδίκευση στις δικαιοδοτικές κρίσεις της συντρέχουσας ανά περίπτωση μορφή γενετήσιας εκμετάλλευσης. Τέλος, καθοριστική για την ορθή ερμηνεία κυρίως της δεύτερης και τρίτης μορφής σωματεμπορίας, υπήρξε η εισαγγελική πρόταση στο υπ' αριθμ. 43/2007 βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών Κέρκυρα, όπου μεταξύ άλλων αναφέρεται πως, *το μουσικοχορευτικό θέαμα με προκλητική εμφάνιση δεν μπορεί να συνιστά άνευ ετέρου μορφή γενετήσιας εκμετάλλευσης, λαμβάνοντας υπόψη τις αντικειμενικώς κρατούσες στην σημερινή εποχή κοινωνικές αντιλήψεις μιας και τέτοια θεάματα η προκλητικότερα απαντώνται σε πολλές πτυχές της καθημερινότητας, απολαμβάνοντας μάλιστα ευρείας κοινωνικής αποδοχής.*

Παπαγεωργίου – Γονατάς σε Αρ. Χαραλαμπίκης, Ποινικός Κώδικας ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΚΑΤ' ΑΡΘΡΟ, Νομική Βιβλιοθήκη 2011.

Γαρδίκας Κ., Εγκλήματα κατά των ηθών, ΠοινΧρ 1952/224.

Γαρδίκας Κ., Εγκληματολογία, τομ, Α, εκδ. 5^η, 1966.

Γάφος Ηλ. Ποινικόν Δίκαιον, Ειδικόν Μέρος 1965.

Καρανίκας, Εγχειρίδιον Ποινικού Δικαίου, Ειδικόν Μέρος 1962.

Μαγκάκης Γ.-Α. , Τα εγκλήματα περί την γενετήσιον και την οικογενειακήν ζωήν , 1967.

Μπουρόπουλος Α. , Ερμηνεία του Ποινικού Κώδικος, , Ειδικόν Μέρος 1960 .

Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε., Η εμπορία ανθρώπων στο διεθνές περιβάλλον και η ποινική της αντιμετώπιση στο ελληνικό δίκαιο σε: Εταιρία Νομικών Βορείου Ελλάδος, Ο νέος νόμος 3064/2002 για την εμπορία ανθρώπων, Εκδ. Σάκκουλα, 2003.

Χατζηνικολάου Ν., Η ποινική καταστολή της παράνομης μετανάστευσης και της εμπορίας ανθρώπων στην ελληνική έννομη τάξη: αναζητώντας την αξιολογική συνοχή της μεταξύ τιμωρητικής όξυνσης και θυματολογικής προσέγγισης, ΠοινΔικ 2/2008.

6. Επιλογικές κρίσεις – Συμπεράσματα

Ως προς την αποτελεσματική και επαρκή αντιμετώπιση του φαινομένου, ο νόμος 3064/2002 τυποποιεί τις περισσότερες μορφές εμπορίας ανθρώπων σύμφωνα με διεθνή κείμενα και εμπειρία, ωστόσο το αρχικό σχέδιο νόμου δεν προέβλεπε το 323^A του Π.Κ και για το λόγο αυτό επικρίθηκε έντονα, καθώς περιόριζε την έννοια της διακίνησης και της εμπορίας με σκοπό αποκλειστικά την σεξουαλική εκμετάλλευση. (Σχέδιο νόμου, ΠοινΔικ., 46/2002, Εθνική Επιτροπή για τα δικαιώματα ανθρώπου, ΠοινΔικ. 50/2002). Από την εξέταση των δύο άρθρων του Π.Κ η αντικειμενική υπόσταση των δύο εγκλημάτων είναι κοινή και η διατύπωση πολύ κοντά σε διεθνή και ευρωπαϊκά κείμενα. Βέβαια στην πρώτη παράγραφο των δύο άρθρων πρέπει να σημειωθεί πως ο όρος επιβολή είναι εξαιρετικά ασαφής, όπως και οι άλλοι όροι υπόθαλψη προώθηση κλπ, επισημάνσεις που ήδη έχουν γίνει. Αξίζει επίσης, να σημειωθεί πως ο Έλληνας νομοθέτης ανταποκρίθηκε σ' ένα πρόβλημα που επιδεινώθηκε την τελευταία δεκαετία, την εμπορία με σκοπό την επαιτεία, ανάγκη που είχε προκύψει σε διεθνή και ευρωπαϊκά κείμενα, πριν ακόμα υιοθετηθεί η οδηγία 2011/36/ΕΕ, ωστόσο εσφαλμένα έχει παραλειφθεί να ρυθμιστεί η εμπορία ανθρώπων με σκοπό την τέλεση εγκλημάτων.

Rittossa D., Trafficking in Minors in Croatia: Present Situation, European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice, Vol 17,2009.

Συνολικά θα λέγαμε πως η διατύπωση των τρόπων και των μέσων των εγκλημάτων είναι ιδιαιτέρως αναλυτική χωρίς ωστόσο να είναι επαρκώς σαφής και ορισμένη. Πρόκειται για την νομοθετική τεχνική της πολυκερματισμένης τυποποίησης, η οποία οδηγεί σε κυρωτική σύγχυση, σε εξίσωση άνισων προσβολών και σε νόθευση του μηχανισμού συρροής. Από τους σκοπούς που μπορεί να έχει ο υπαίτιος των συναφών εγκλημάτων, ξεκάθαρος και σαφής ορισμός δίνεται μόνο για τη γενετήσια εκμετάλλευση. Αναφορικά με το 323^A του Π.Κ έχει επισημανθεί ότι η έννοια της εργασιακής εκμετάλλευσης δεν ταυτίζεται με αυτή του πρωτοκόλλου των Ην. Εθνών, αν και υποστηρίζεται ότι το πεδίο εφαρμογής του είναι ευρύ και αποτελεσματικό. Εν συνεχεία ο ορισμός που καθιερώνεται με το ως άνω πρωτόκολλο, προβλέπει με σαφήνεια ότι είναι άνευ σημασίας η συναίνεση του θύματος όταν έχουν χρησιμοποιηθεί μέσα για την πραγματοποίηση της διακίνησης. Πολλά είναι τα κράτη εκείνα μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα που ενώ επικύρωσαν το πρωτόκολλο δεν συμπεριέλαβαν τη συγκεκριμένη ρύθμιση στις εθνικές τους νομοθεσίες,

δημιουργώντας κίνδυνο για περιοριστικές ερμηνείες στις δικαστικές αίθουσες. Περαιτέρω, στην εθνική έννομη τάξη δεν περιλήφθηκε ρύθμιση του πρωτοκόλλου, όπου για την περίπτωση των ανηλίκων δεν απαιτείται η χρήση οιασδήποτε μέσου για τη στοιχειοθέτηση εμπορίας οιασδήποτε μορφής.

Δημήτραινας Γ., «Η καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων μετά τον Ν. 3064/2002», ό.π.

Ως προς την ποινικοποίηση δε της αποδοχής των υπηρεσιών του θύματος ο Έλληνας νομοθέτης ποινικοποιεί την αντίστοιχη συμπεριφορά, τιμωρώντας τον πελάτη σε βαθμό πλημμελήματος, αυστηρότητα που δικαιολογείται σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία αφού η συμμετοχή των παραπάνω προσώπων ολοκληρώνει την αλυσίδα της παράνομης συμπεριφοράς. Οι δράστες απαιτείται να έχουν άμεσο δόλο για το γεγονός ότι το άτομο από το οποίο δέχονται υπηρεσίες είναι θύμα εμπορίας και ενδεχόμενος δόλος δεν αρκεί. Εφόσον, όμως ο δόλος του δράστη είναι δύσκολα εξακριβώσιμος, η πρόβλεψη φαίνεται να έχει μικρή δυνατότητα εφαρμογής και αμφίβολα αποτελέσματα. Σημειώνεται ότι από το 2002 που ψηφίστηκε ο νόμος δεν έχει σχηματιστεί καμία δικογραφία σε βάρος αποδέκτη υπηρεσιών του θύματος, αν και από τη νομολογία στις περισσότερες περιπτώσεις μπορούσε ανεπιφύλακτα να συναχθεί η γνώση των χρηστών για το καθεστώς των προσώπων που τους παρείχαν υπηρεσίες οιασδήποτε μορφής. Σχετικά η εθνική επιτροπή δικαιωμάτων του ανθρώπου επισήμανε ότι υπάρχει δυσκολία απόδειξης του *mens rea* του πελάτη και χαρακτήρισε το νόμο αποτελεσματικό.

Μπεχλιβάνη Νικόλ., «Σκέψεις για το φαινόμενο Trafficking, με αφορμή την δικανική κρίση του ΜΟΔ Σερρών 37-46/2003», Αρμεν. 2007.

Όσον αφορά την παροχή προστασίας στα θύματα, ειδικότερα δε το θέμα της συνεργασίας των θυμάτων, της παροχής βοήθειας και άδειας διαμονής, με βάση το προϊσχύσαν πλαίσιο παραμονής αλλοδαπών θυμάτων, παρεχόταν άδεια διαμονής υπό την προγενέστερη μορφή του αρ. 12 του Ν.3064/2002 από τον Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών με έγκριση του Εισαγγελέα Εφετών, και διατασσόταν αναστολή απέλασης των θυμάτων, όπου η παραμονή σχετιζόταν σαφώς με τη διαδικασία ποινικής διώξης των δραστών. Ειδική άδεια διαμονής χορηγείται σύμφωνα με τον Ν. 3386/2005 κατά τη διαδικασία και τις προϋποθέσεις της 2004/81/ΕΚ, σχετικά με τον τίτλο παραμονής, η οποία επιδιώκεται ν' αποτελέσει για τα θύματα κατάλληλο κίνητρο συνεργασίας με τις αστυνομικές- διωκτικές αρχές. Η ρύθμιση χαιρέτηθηκε ακόμα και από τους υποστηρικτές της ποινικής προσέγγισης, καθώς από την δικαστηριακή πρακτική προέκυψε ότι οι σχετικές υποθέσεις έφταναν στο ακροατήριο χωρίς μάρτυρες κατηγορίας και φυσικά με έντονη αντίθεση του κατηγορουμένου στην ανάγνωση προκαταρκτικών καταθέσεων. Βέβαια, όπως προείπαμε ασκήθηκε έντονη κριτική τόσο από τη θεωρία όσο και από δραστηριοποιούμενες στο χώρο ΜΚΟ στην ως άνω ρύθμιση.

Συμεωνίδου- Καστανίδου Ελ., «Η εμπορία ανθρώπων: Ειδικά μέτρα αντιμετώπισης και προβλήματα εφαρμογής», ΠοινΔικ 2006.

Στην πρόσφατη νομοθετική ρύθμιση του Ν.3875/2010 η ελληνική νομοθεσία άλλαξε πλεύση υιοθετώντας μια πιο ανθρωποκεντρική προσέγγιση. Προβλέπεται με υπουργική απόφαση χορήγηση άδειας διαμονής για λόγους ανθρωπιστικής φύσης σε αλλοδαπούς/ θύματα εμπορίας ανθρώπων ακόμα και αν δεν συνεργάζονται με τις διωκτικές αρχές, εφόσον υπάρχει πράξη χαρακτηρισμού από τον αρμόδιο Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών. Πράξη χαρακτηρισμού δίνεται από τον ως άνω Εισαγγελέα μετά από σύμφωνη γνώμη του Εισαγγελέα εφετών, αφού κριθεί ότι το θύμα έχει υποστεί άμεση βλάβη στη σωματική ακεραιότητα, στην προσωπική/ γενετήσια ελευθερία του ή υφίσταται σοβαρός κίνδυνος ως προς τα αγαθά αυτά ή τη ζωή του, ή ότι δεν συνεργάζεται εξαιτίας απειλών στρεφόμενων κατά του ίδιου ή της οικογένειάς του, ή τα πρόσωπα αυτά αντιμετωπίζουν κίνδυνο λόγω της απέλασης του. Αναφέρεται ρητά επίσης ότι στα θύματα παρέχεται αρωγή και προστασία ασχέτως αν συνεργάζονται ή όχι.

Αναφορικά με την μη επιβολή τιμωρίας στα θύματα δεν υπήρχε σχετική νομοθετική διάταξη. Βέβαια η ελληνική δικαιοσύνη είχε νομολογήσει ότι και μόνο η ιδιότητα του πρόσφυγα συνιστά κατάσταση ανάγκης κατ' άρθρο 25 του ΠΚ. Νομολόγησε μάλιστα, ότι για τους πρόσφυγες που παραβιάζουν το νόμο εισόδου και παραμονής αλλοδαπών αίρεται ο καταλογισμός κατ' άρθρο 32 ΠΚ. Αντίθετα με το θέμα μη επιβολής ποινής στους αιτούντες άσυλο, στο θέμα μη επιβολής ποινής στα θύματα εμπορίας, η ελληνική δικαιοσύνη δεν έδειξε τα απαραίτητα αντανακλαστικά. Εντούτοις, με την έκδοση της 2618/2007 απόφασης του Τριμελούς Εφετείου Θεσσαλονίκης φαίνεται ν' ανοίγει ο δρόμος στην νομολογία μας. Το δικαστήριο αθώωσε τα θύματα/ κατηγορούμενες για έκδοση επ' αμοιβή καθώς εξέλειπε το βουλητικό στοιχείο, ενώ αντίστοιχα κρίθηκε ότι δεν εισήλθαν στη χώρα με τη θέληση τους, με την πρόσθετη παραδοχή της εκμετάλλευσης της ευάλωτης θέσης τους.

ΤρΠΛΜυτ 585/1993, ΠοινΧρ 1993. ΤρΠΛΚερκ 2012/2004 ΠοινΔικ 2005. ΤρΕφΘες 2618/2007 ΠοινΔικ Απρ/2008.

Βαραδίνης Δημ., «Η ανάγκη πλήρους προστασίας και αρωγής στα θύματα εμπορίας ανθρώπων που έχουν εισέλθει παράνομα στην χώρα- Σκέψεις με αφορμή την υπ' αριθμ. 2618/2007 Απόφαση ΤρΕφΘες», Επιθεώρηση Μεταναστευτικού Δικαίου 2009.

Ακριβώς, η παραδοχή της ευάλωτης θέσης προσδίδει ιδιαίτερη βαρύτητα στην συγκεκριμένη απόφαση, καθώς πραγματικά είναι πολύ σπάνια η παραδοχή από τα ελληνικά δικαστήρια της πραγματικής αυτής κατάστασης. Με τις σύμφωνες με το διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο τροποποιήσεις του Ν. 3875/2010, αναβάλλεται με πράξη του Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών και με σύμφωνη του Εισαγγελέα Εφετών, κάθε ενέργεια κατά του θύματος για τις παράνομες πράξεις της παράνομης εισόδου/ εξόδου από την χώρα, της χρήσης και κατοχής ταξιδιωτικών εγγράφων, δελτίων ταυτοτήτων, αδειών διαμονής ή άλλων εγγράφων πλαστών ή γνήσιων, της παράνομης εργασίας και πορνείας, ως το τέλος της ποινικής διώξης για το έγκλημα της εμπορίας ανθρώπων σε

βάρος του θύματος, ενώ μετά την αμετάκλητη καταδικαστική απόφαση για τους διακινητές δεν ασκείται ποινική δίωξη σε βάρος του θύματος.

Η χώρα μας θα λέγαμε πως ακόμη δεν ανταποκρίνεται εν τοις πράγμασι στα ελάχιστα διεθνή και ευρωπαϊκά πρότυπα για την εξάλειψη εγκλημάτων οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας και προσωπικής ελευθερίας. Είναι φανερό πως η Ελλάδα κατέβαλλε σημαντικές προσπάθειες ωστόσο, χαρακτηριστικά παρατίθεται πως βρίσκεται στο 2^ο επίπεδο αναφορικά με την καταπολέμηση των υπό μελέτη εγκλημάτων παγκοσμίως, σύμφωνα με την ετήσια έκθεση του Υπουργείου Εξωτερικών των Η.Π.Α, στο οποίο βρίσκεται από το 2006. Πιο συγκεκριμένα, δημιουργήθηκαν τυπικές διαδικασίες στον εθνικό διωκτικό μηχανισμό, ενώ αυξήθηκαν οι έρευνες και οι καταδίκες για τα υπό κρίση αδικήματα. Βέβαια, αρρύθμιστα παρέμειναν θέματα κλειδιά όπως για παράδειγμα η ανυπαρξία προληπτικών προσπαθειών ταυτοποίησης θυμάτων, ιδίως για την καταναγκαστική εργασία και τους ασυνόδευτους ανήλικους, καθώς και της εξειδικευμένης υποστήριξης των θυμάτων, η οποία χαρακτηρίζεται ανεπαρκής ή απρόσιτη. Επίσης, οι δικαστικές διαδικασίες συχνά διαρκούν από 2 έως 6 χρόνια, στερούνται ανθρωπιστικής προσέγγισης και δυσχεραίνουν την συνεργασία με το θύμα ακόμα και με τους μάρτυρες - κλειδιά.

Θα πρέπει λοιπόν, να υπάρξουν ενισχυμένες προσπάθειες στην αναγνώριση των θυμάτων ειδικότερα των ανηλίκων που πρέπει να τυγχάνουν εξαιρετικής προστασίας κατά το διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο, με την συμμετοχή ειδικά εκπαιδευμένου προσωπικού ιδιαίτερα στα σημεία πρώτης ανταπόκρισης, την δημιουργία αρχείου για την συλλογή και παραγωγή δεδομένων συναφών με την διάπραξη εγκλημάτων εκμετάλλευσης ανθρώπων και χρήση αυτών για την καταπολέμηση τους. Αναγκαία κρίνεται και η ανάπτυξη θυματο-κεντρικών διαδικασιών, με την δημιουργία εξειδικευμένων υπηρεσιών με το ανάλογο προσωπικό, όπως καταφύγια, καθώς και παροχή σε όλα τα πρόσωπα / θύματα αδιακρίτως, ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, αλλά και αισθητή μείωση του χρόνου εκδίκασης των σχετικών υποθέσεων. Γενικότερα, θα πρέπει όλοι οι φορείς/θεσμοί και υπηρεσίες που συμμετέχουν στην δίωξη πράξεων σωματεμπορίας και εγκλημάτων εκμετάλλευσης να λαμβάνουν εξειδικευμένη εκπαίδευση. Επίσης, οι Αρχές οφείλουν να κάνουν πράξη μία υποχρέωση που τίθεται σε πλείονα εγχώρια και νομοθετικά κείμενα ήτοι αυτής της ενημέρωσης των θυμάτων για τα αναγνωρισμένα δικαιώματά τους. Έτσι, θα ενθαρρυνθεί σημαντικά η συμμετοχή των θυμάτων και των μαρτύρων υπεράσπισης στην έρευνα και την δίωξη των συγκεκριμένων εγκληματικών πράξεων.

Σε κατασταλτικό επίπεδο, τα άρθρα που τυποποιούν τα αδικήματα προσβολής της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και γενετήσιας ελευθερίας, ήτοι 337 ΠΚ, , 348 ΠΚ , 348^A ΠΚ , 348B ΠΚ , 348Γ ΠΚ , 349 ΠΚ, 351^A ΠΚ και κυρίως 323 Α και 351 ΠΚ και οι προβλεπόμενες σε αυτά κυρώσεις υπήρξαν αποτελεσματικότερα και αποθάρρυναν σε σημαντικότατο βαθμό σε σχέση με το προϊσχύσαν νομοθετικό πλαίσιο την διάπραξη των ως άνω εγκλημάτων. Δικαιοπολιτικό θεμέλιο για την αυστηρότερη αντιμετώπιση των εγκληματικών πράξεων που αφορούν την εκμετάλλευση ανθρώπων υπήρξε

αναντίρρησητα η συμμόρφωση της ελληνικής έννομης τάξης προς τις επικρατούσες στο διεθνές και ευρωπαϊκό περιβάλλον τάσεις . Αναμφίβολα, οι συγκεκριμένες νομοθετικές μεταβολές υπήρξαν καίριες και επιβεβλημένες, ενόψει του μέχρι τότε υφιστάμενου ποινικού οπλοστασίου, όπου πολλάκις δράστες εγκλημάτων βαριάς ποινικής απαξίας απολάμβαναν ακόμη και ατιμωρησίας . Ωστόσο, πιθανότατα ο Έλληνας νομοθέτης στην προσπάθεια να ενσωματώσει στην εθνική έννομη τάξη όσο το δυνατόν καλύτερα και πιστά τις συναφείς νομοθετικές προτροπές, δεν αποτύπωσε με την συνταγματικά επιβεβλημένη ακρίβεια και σαφήνεια τις εν λόγω εγκληματικές συμπεριφορές.

Η έντονη αυτή προσήλωση, με την χρήση ακόμα των ίδιων λέξεων και περιγραφών, οδήγησε σε ορισμένες νομοθετικές επιλογές που δεν συμβαδίζουν προς τις θεμελιώδεις δικαιοϊκές αρχές του ποινικού μας δόγματος. Η τυποποίηση αλληλοκαλυπτόμενων συμπεριφορών, που αναπόφευκτα οδηγούν σε κυρωτική σύγχυση, η συμπερίληψη αορίστων εννοιών, η ύπαρξη των οποίων όχι μόνον πλήττει την συνταγματικής υφής αρχή της *nullum crimen nulla poena sine lege certa*, αλλά δημιουργεί παράλληλα κίνδυνο διεύρυνσης του αξιοποίνου σε συμπεριφορές που δεν ενέχουν ανάλογη ποινική απαξία, κόντρα στην αρχή της αναλογικότητας, καθώς και η νομοτεχνική προχειρότητα που είναι έκδηλη σε αρκετά σημεία των ως άνω διατάξεων, έχουν δημιουργήσει σημαντικά δογματικά και ερμηνευτικά προβλήματα στην θεωρία και κυρίως στην νομολογία.

Ευρείας αποδοχής κατά καιρούς έχει τύχει η πρόταση περί διαμόρφωσης ενός κοινού άρθρου κατά τα πρότυπα υπερεθνικών νομοθετικών κειμένων για όλες τις μορφές που μπορεί να λάβει η εκμετάλλευση των ανθρώπων. Δεδομένης, μάλιστα, της ποικιλίας των εκφάνσεων που μπορεί να προσλάβει η έννοια της εκμετάλλευσης στην πράξη, θεωρήθηκε πως θα ήταν ίσως προτιμότερη η ενδεικτική αποτύπωση των σχετικών περιπτώσεων στη διάταξη, ώστε να είναι δυνατή η υπαγωγή κάθε συμπεριφοράς που κατατείνει στην οποιασδήποτε μορφής εμπορευματοποίηση του ανθρώπινου σώματος. Ωστόσο, κατά την άποψη της παρούσας, και λαμβάνοντας μάλιστα υπόψη την δικαστηριακή πρακτική, η ως άνω πρόταση αν και ρηξικέλευθη ελλοχεύει τον κίνδυνο αοριστίας στην τυποποίηση των εν λόγω εγκληματικών συμπεριφορών με συνεπαγόμενη παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας ήτοι βαρύτατες ποινές να επιβάλλονται για πράξεις που δεν ενέχουν ανάλογη ποινική απαξία, και αντίθεσης με τις θεμελιώδεις δικαιοϊκές αρχές του ποινικού δικαίου και γενικότερα με τις συνταγματικές επιταγές (π.χ *nullum crimen nulla poena sine lege certa*).

Εν συνεχεία, η Ελληνική Αστυνομία διατήρησε την ειδική μονάδα της περί σωματεμπορίας/εμπορίας ανθρώπων, η οποία αν και στελεχώθηκε με εξειδικευμένο προσωπικό, περιορίστηκε στις πόλεις της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης. Ωστόσο, διεθνείς παρατηρητές ανέφεραν πως στις υπόλοιπες πόλεις κατά βάση ένας αστυνομικός αναλάμβανε τις συναφείς υποθέσεις μαζί με τα γενικά του καθήκοντα, ο οποίος στερούνταν μάλιστα και των ανάλογων προσόντων. Επιπρόσθετα, η Κυβέρνηση διατήρησε δύο εξειδικευμένους εισαγγελείς στην Αθήνα, ένας εκ των οποίων θα παρίσταται στον πρώτο βαθμό και ο έτερος στον δεύτερο. Οι παρατηρητές ανέφεραν

πως αν και υπήρξε εξειδίκευση των υπαλλήλων που ασχολούνται με το φαινόμενο στην πρώτη γραμμή, στις επαρχιακές πόλεις οι αστυνομικές και δικαστικές αρχές στερούνται ακόμη και κατανόησης της εμπορίας ανθρώπων και εγκλημάτων γενετήσιας εκμετάλλευσης.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν ακόμη τα εξής στοιχεία: δεν έχει διενεργηθεί ποτέ καμία διαδικασία κατά κυβερνητικού/δικαστικού υπαλλήλου, ενώ από την άλλη έχει παρατηρηθεί πως διωκόμενοι έμποροι εύκολα μπορούν να δωροδοκήσουν. Το 2016 καταδικάστηκαν δύο αστυνομικοί για συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση που εξέδιδε γυναίκες και το 2017 η χώρα μας εξέδωσε τέσσερις σωματέμπορους (οι τρεις από αυτούς στην Ελβετία) και προετοίμασε και την έκδοση άλλων δύο που κατηγορούνταν ξεχωριστά. Τέλος, οι ελληνικές αρχές μοιράστηκαν πληροφορίες για την δίωξη εγκλημάτων βίας και εκμετάλλευσης με 14 ευρωπαϊκές χώρες.

Σε επίπεδο προστασίας, οι προσπάθειες διατηρήθηκαν, και αναγνωρίστηκαν 38 θύματα το 2017 και 46 το 2016 και δημιουργήθηκαν σταθερές διαδικασίες αναγνώρισης, ενώ σε συνεργασία με τις ΜΚΟ εκπαιδεύτηκαν στην αναγνώριση αστυνομικοί υπάλληλοι, υπάλληλοι μεταναστευτικής πολιτικής, επιθεωρητές εργασίας, υπάλληλοι αεροδρομίων, κοινωνικοί λειτουργοί κ.ά.. Η GRETA ωστόσο επισήμανε την ύπαρξη ανεπαρκών προσπαθειών ταυτοποίησης θυμάτων εξαναγκαστικής εργασίας στους τομείς κυρίως της γεωργίας, της οικιακής βοήθειας, της καθαριότητας, του τουρισμού και ασυνόδευτων ανήλικων θυμάτων εξαναγκαστικής επαιτείας και διάπραξης εγκλημάτων. Χαρακτηριστικά αναφέρεται πως τον Μάρτιο 2017, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αποφάνθηκε ότι η Ελλάδα απέτυχε να προστατεύσει 42 θύματα από το Μπαγκλαντές σε ένα αγρόκτημα φράουλας κοντά στην πόλη Μανωλάδα στην «πολύκροτη» για την χώρα μας υπόθεση καταναγκαστικής εργασίας το 2013, και της επέβαλε καταβολή ποσού από 16.360 έως και 20.360 ευρώ για κάθε θύμα. Εν συνεχεία, σχετικά με τον επίσημο χαρακτηρισμό κάποιου ως θύματος, χρησιμοποιούνται οι πληροφορίες που συλλέγονται από τους ανακριτικούς υπαλλήλους ή πλέον από ψυχολόγο παρουσία κοινωνικού λειτουργού εάν το θύμα δεν επιθυμεί συνεργασία με τις αρχές.

Συγκεκριμένα, το έτος 2017 χαρακτηρίστηκαν επίσημως θύματα 38 άνθρωποι, αλλά μόλις 4 το 2016. Τόσο στα επίσημα χαρακτηρισμένα θύματα όσο και τα πιθανώς χαρακτηριζόμενα πρόσωπα ως θύματα, παρέχεται πλέον αδιακρίτως ετήσια ανανεώσιμη άδεια διαμονής και εργασίας. Βέβαια, η αλήθεια είναι πως δεν υπήρξε ποτέ συστηματική χρήση ψυχιάτρων και κοινωνικών λειτουργών στην διαδικασία αναγνώρισης, η οποία κατά βάση διαρκεί 6 – 12 μήνες. Περαιτέρω, σε συνεργασία με τις ΜΚΟ παρασχέθηκαν καταφύγιο, ιατρική περίθαλψη, νομική βοήθεια, και βοήθεια επανένταξης. Στις αποκεντρωμένες περιοχές από την άλλη, παρατηρήθηκε μειωμένη πρόσβαση των θυμάτων στις υπηρεσίες μέριμνας και συχνά η διαμονή τους λαμβάνει χώρα σε αστυνομικά τμήματα, νοσοκομεία ή παραμένουν άστεγοι, ενώ η GRETA παρατήρησε πως αρκετοί ανήλικοι κρατούνταν σε φυλακές αστυνομικών τμημάτων για αρκετούς μήνες εξαιτίας της έλλειψης ξενώνων. Εν συνεχεία, θετικά φάνηκε να δρα και η ρύθμιση

περί χορήγησης ασύλου για ανθρωπιστικούς λόγους , για όσους δεν κινούσαν διαδικασία για την επίσημη αναγνώρισης ως θύματα των 323Α παρ. 4, 324 ,336, 338, 339, 342, 343, 348, 348Α, 348Β, 348 Γ,349, 351, 351Α, όπου και σε αυτούς χορηγείται άδεια διαμονής και εργασίας (15 το 2017, 23 το 2016).

Στην συνέχεια, οι ελλείψεις προσπάθειες ταυτοποίησης των θυμάτων είχαν ως αποτέλεσμα την απέλαση, κράτηση, και τον περιορισμό γενικότερα της ελευθερίας ατόμων που υπήρξαν όντως θύματα εκμετάλλευσης. Οι ειδικοί παρατηρητές ανέφεραν πως δεν υπάρχει θυματοκεντρική προσέγγιση στα θύματα και πως πολλές καταθέσεις τους στις Αστυνομικές κυρίως Αρχές έγιναν κατά τρόπο ‘ανακρίσεως’, ενώ ούτε και η παροχή πληροφοριών αναφορικά με διαδικασίες και δικαιώματα αλλά και η παροχή διερμηνέα στους αλλοδαπούς υπήρξαν ικανοποιητικές. Παρά τις αρκετά αποτελεσματικές τροποποιήσεις στον θεσμό της καταβολής αποζημίωσης, συνέχισε να μην προβλέπεται χρηματοδότηση των θυμάτων για τα μεταφορικά τους έξοδα και τα έξοδα για την παράσταση τους κατά την εκδίκαση των υποθέσεων τους και όπως παρατηρητές αναφέρουν οι έμποροι προσπαθούν να επωφεληθούν από το κενό αυτό και να χρηματίσουν τα επαναπατρισθέντα κυρίως θύματα τους. Επίσης, όπως προλέχθηκε και στην οικεία ενότητα, η αποζημίωση θα πρέπει περιλαμβάνει διαφυγόντα κέρδη αλλά και τη χρηματική αποκατάσταση για την ηθική βλάβη που υπέστησαν.

Θετικό πρόσημο φαίνεται να έχει η θέσπιση της διάταξης περί «Εξέτασης ανήλικων μαρτύρων θυμάτων προσβολής προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας» (άρθρ. 226 Α παρ. 1 ΚΠΔ , κατά Ν. 3625/2007 & 3727/2008, 3875/2010, 4198/2013, 4267/2014),ωστόσο τα περισσότερα δικαστήρια της χώρας δεν είχαν την δυνατότητα να αναπτύξουν αυτούς τους πόρους και έτσι οι δικαστές τους συνέχισαν να απαιτούν από τα θύματα να εμφανίζονται μπροστά στον διακινητή τους στο δικαστήριο, προκαλώντας εκ νέου τραυματισμό, η άλλως να οδηγούμαστε όπως προαναλύθηκε στην οικεία ενότητα σε μία διαδικασία με πολλαπλές παραβιάσεις του υπερασπιστικού δικαιώματος και με προδιαγεγραμμένη εν πολλοίς την καταδίκη του κατηγορούμενου.

Επιπρόσθετα, παρατηρήθηκε ότι πολλοί δικαστικοί λειτουργοί στερούνταν της απαιτούμενης ευαισθησίας και συνειδητοποίησης των επιπτώσεων των ψυχολογικών τραυμάτων στον ψυχισμό και την διάνοια του θύματος, ενώ παρά την ρητή πρόβλεψη σε πλείονα ευρωπαϊκά και εθνικά νομοθετικά κείμενα για την προστασία των μαρτύρων – θυμάτων και την απόκρυψη προσωπικών τους πληροφοριών, αναφέρθηκε από επίσημους παρατηρητές πως τέτοια πλήρη προστασία δεν έχει παρασχεθεί μέχρι σήμερα. Μάλιστα, σημειώθηκαν πολλάκις περιστατικά έκθεσης της ταυτότητας θυμάτων αλλά και μαρτύρων κατά την διάρκεια της επ’ ακροατήριο διαδικασίας από μέρους της Έδρας. Ακόμα, αν και η νομοθεσία μας επιτρέπει την καταβολή αποζημίωσης στα θύματα τόσο από τους δράστες όσο και από το Ελληνικό Κράτος (Ν.3811/2009 με τις μετέπειτα τροποποιήσεις του), μέχρι προσφάτως δεν είχε λάβει χώρα τέτοια καταβολή.

Αναφορικά με την πρόληψη των εγκληματικών δραστηριοτήτων, υπήρξαν εκτεταμένες προσπάθειες, ενώ καίριο ρόλο διαδραμάτισε ο θεσμός του Γραφείου του Εθνικού

Εισηγητή για την εμπορία ανθρώπων (Γ.ΕΘ.ΕΙΣ – Greek National Rapporteur on Trafficking in Human Beings ONRHT), όπου προσπάθησε να συντονίσει την θεσμική καταπολέμηση των σχετικών εγκλημάτων, παρά την έλλειψη πόρων και ενός σαφούς εθνικού σχεδίου δράσης. Επιπλέον, συνέχισε να αναπτύσσει μια εθνική βάση δεδομένων με στατιστικά στοιχεία αναφορικά με τα υπό μελέτη εγκλήματα, έχει χρηματοδοτήσει και οργανώσει ήδη τρία φεστιβάλ ενημέρωσης και αφύπνισης για την σωματεμπορία και σύνταξε μνημόνιο συνεργασίας με ευρύ δίκτυο επιχειρήσεων για την καταπολέμηση της καταναγκαστικής εργασίας. Προς την ίδια κατεύθυνση, ΜΚΟ και δημόσιες υπηρεσίες ανέλαβαν δράσεις για την ενημέρωση του προσωπικού των μέσων μαζικής μεταφοράς και του επιβατηγού κοινού για τα υπό κρίση φαινόμενα.

Καίρια προβλήματα συνεχίζουν να αποτελούν: η αύξηση των ασυνόδευτων ανηλίκων όπου αυξάνει και τον αριθμό των παιδιών που είναι ευπαθή στην οιαδήποτε μορφής εκμετάλλευση, αρκετοί δημόσιοι υπάλληλοι έχουν ερευνηθεί για συμμετοχή σε εμπορία ανθρώπων, τα κέντρα μεταναστών αποτελούν δεξαμενές υποψήφιων θυμάτων, πολλά ασυνόδευτα παιδιά κυρίως από το Αφγανιστάν εξαναγκάζονται σε ερωτικές συνεντεύξεις και αποτελούν ιδιαιτέρως ευπαθή ομάδα στο trafficking, πιστεύεται δε πλέον πως πολλοί μετανάστες και αιτούντες άσυλο εξαρτώνται πλήρως σε κάποια φάση του ταξιδιού τους από λαθρεμπόρους και εξαναγκάζονται σε εκμετάλλευση τους με το που φτάσουν στην χώρα μας.

Έπειτα, κατανοεί κανείς στο σημείο αυτό, την ιδιαίτερη δυσκολία που παρουσιάζει το ως άνω περιγραφόμενο πλαίσιο λόγω και των αντικρουόμενων συμφερόντων από πλευράς θυτών και θυμάτων. Από την μία πλευρά, αναφερόμενοι στους θύτες, στα υπό κρίση εγκλήματα επισείονται βαρύτερες ποινές αλλά και ένας ανεξίτηλος στιγματισμός, ενώ λόγω και της περιρρέουσας ευαισθησίας για συναφή θέματα, αποδίδεται τόσο νομοθετικά όσο και δικαστηριακά, απαράδεκτα δυσανάλογη βαριά ποινική απαξία σε πράξεις που δεν ενέχουν τέτοια (Ο ελλοχεύων κίνδυνος συναισθηματικής προσέγγισης ακόμα και μελοδραματικής, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται σε Weitzer Ronald, “Sex Trafficking and the Sex Industry: The Need for Evidence-Based Theory and Legislation”, Journal of Criminal Law and Criminology, vol. 101, No4, 2012, ο οποίος κάνει λόγο για μελοδραματική απόδοση των ΜΜΕ αλλά και μερίδα της θεωρίας και Serota Michael Eli “humanity and Law”, University of Pennsylvania, Law Review PENNumbra, vol. 160, 2011, κατά τον οποίο η δημοσίευση σε Νομικό Περιοδικό μίας καλλιτεχνικής παρουσίασης της εμπειρίας ενός θύματος βοηθά στην καλύτερη κατανόηση του θέματος). Περαιτέρω, οι θύτες/κατηγορούμενοι συχνά έρχονται αντιμέτωποι και με δόλιες ενέργειες των φερόμενων ως θυμάτων, όπου συχνά επιδιώκουν να επωφεληθούν από το πραγματικά ευεργετικό νομοθετικό πλαίσιο, ειδικά στις περιπτώσεις όπου συντρέχει και η ιδιότητα του αλλοδαπού. Από την άλλη πλευρά, δεδομένη είναι η ανάγκη παροχής προστασίας και αρωγής στα άτομα/ θύματα πραγματικά ειδικών και αποτρόπαιων εγκλημάτων, πολλώ δε μάλλον στα ανήλικα θύματα.

Αυτό που θα μπορούσε ν' αλλάξει τα δεδομένα στην εμπορία ανθρώπων είναι η υλοποίηση μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης. Η θεωρία αυτή πέραν από την ποινική

αντιμετώπιση του φαινομένου, επικεντρώνει στην προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Έχει τονιστεί ήδη, ότι συναντάμε στην αντιμετώπιση του ζητήματος δύο προσεγγίσεις, την ποινική και την ανθρωπο-δικαιωματική. Για την υλοποίηση μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης δεν αρκεί η εξισορρόπηση ανάμεσα σε μέτρα δίωξης και προστασίας, αλλά χρειάζεται να εστιάσουμε στην εξισορρόπηση των προσεγγίσεων, στον εντοπισμό δηλαδή θετικών στοιχείων στην κάθε προσέγγιση και στην συμπληρωματική αξιοποίηση τους. Ένα δεύτερο βήμα αποτελεί ο επαναπροσδιορισμός της ανθρωποκεντρικής προσέγγισης. Πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι οι παροχές στα θύματα δεν είναι το μοναδικό αντικείμενο της προσέγγισης αυτής, καθώς και το δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν είναι το μοναδικό όπλο για την προστασία των δικαιωμάτων των θυμάτων. Τα προληπτικά μέτρα για την αποφυγή θυματοποίησης ευάλωτων πληθυσμών και η τιμωρία των δραστών έχουν εξίσου ανθρωπο-δικαιωματικό περιεχόμενο. Εκτός από το δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, χρήσιμα εργαλεία μπορούν ν' αποδειχθούν εξίσου, το ουσιαστικό και δικονομικό ποινικό δίκαιο, το εργατικό, το αστικό και το μεταναστευτικό δίκαιο.

Διαφορετικά, χρειάζεται να προσεγγίσουμε το ποινικό δίκαιο υπό επιστημονικό πρίσμα και όχι συναισθηματικά ή ηθικολογικά, και ν' αναζητήσουμε τρόπους προστασίας του θύματος εμπορίας ανθρώπων ως θύμα ποινικού αδικήματος. Αντίστοιχα, με το εργατικό δίκαιο να εξετάσουμε την προστασία του θύματος ως εργαζομένου που υφίσταται εκμετάλλευση, το αστικό ως διάδικο μέρος που αναζητεί αποζημίωση και το δίκαιο της μετανάστευσης ως μετανάστη που βρίσκεται σε ευάλωτη θέση. Προτείνεται ουσιαστικά η σύνθεση μιας ολοκληρωμένης θυματοκεντρικής προσέγγισης, όπου εντάσσονται τα θετικά και επιστημονικά επιχειρήματα, οι θυματοκεντρικές εκφάνσεις της ποινικής αντιμετώπισης και ο εμπλουτισμός με περαιτέρω δικαιοϊκές προσεγγίσεις των δικαιωμάτων του θύματος. Επιπλέον προκρίνεται μια προσπάθεια υιοθέτησης της ευρέως διαδεδομένης- ευαισθητοποιημένης οπτικής σχετικά με την εμπορία παιδιών σε όλο το φάσμα εμπορίας ενηλίκων και ανηλίκων. Η διαμόρφωση ενός θυματοκεντρικού ορισμού με την έννοια ότι θα περιλαμβάνει όσο το δυνατόν περισσότερα αδικήματα, συνεπώς και περισσότερα θύματα, μπορεί να συμβάλει στην αποτελεσματική αντιμετώπιση τους.

Επιπρόσθετα, ένας θυματοκεντρικός ορισμός θα μπορούσε ν' αναπτυχθεί είτε με τη διατύπωση ενός νέου ορισμού, είτε με την υιοθέτηση νέας ερμηνείας του ήδη υφιστάμενου. Καταλληλότερος φαίνεται ο ορισμός που δίνεται μέσω του πρωτοκόλλου των Ην. Εθνών, κατά τον οποίο η συναίνεση του θύματος για την σκοπούμενη βλάβη δεν λαμβάνεται καθόλου υπ' όψιν. Εκτός από τα παραπάνω, εξίσου σημαντική κρίνεται η αποσαφήνιση όλων των εννοιών που απαρτίζουν τον ορισμό της εμπορίας ανθρώπων. Σημαντικό προς τούτο εργαλείο, αποτελεί η νομολογία του ΕΔΔΑ. Ειδικότερα, το στοιχείο εκείνο που θα μπορούσε ν' αξιοποιηθεί γονιμότερα είναι οι κοινωνικο-δικαιωματικές προσεγγίσεις του αλλά και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Κοινωνικών Δικαιωμάτων σχετικά με την αναγκαστική εργασία και την οικιακή δουλεία. Η ολοκληρωμένη ως άνω προσέγγιση, όπως την συνθέτουν από διαφορετικές αφετηρίες αμφότερα τα παραπάνω όργανα μπορεί να οδηγήσει σε επίπεδο εθνικών έννομων

τάξεων, στην ένταξη περισσότερων θυμάτων στο προστατευτικό πεδίο προβλέψεων για την εμπορία ανθρώπων.

Η χρήση διεθνών και ευρωπαϊκών κειμένων από τις εθνικές αρχές απονομής δικαιοσύνης στις χώρες που έχουν κυρώσει τα κείμενα αυτά, με τις σύγχρονες κοινωνικο-δικαιωματικές αρχές είναι μια πρόταση που χρήζει αξιολόγησης. Αδύνατο σημείο της πρότασης αυτής για απευθείας χρήση των παραπάνω κειμένων είναι ότι ορισμένα εξ αυτών δεν αναγνωρίζουν δικαιώματα αρωγής και προστασίας στα θύματα, ενώ στη λύση αυτή θα μπορούσε και πάλι ν' αναζητηθεί στη νομολογία του ΕΔΔΑ, η οποία έχει αναγνωρίσει ότι στις θετικές υποχρεώσεις των συμμετεχόντων στην ΕΣΔΑ κρατών, περιλαμβάνεται η πρακτική και αποτελεσματική προστασία των θυμάτων με λήψη των κατάλληλων μέτρων. Ένα τελευταίο ζήτημα είναι η συνεχής εξέλιξη του φαινομένου με τις αστυνομικές και δικαστικές αρχές να βρίσκονται συνεχώς πίσω του. Γι αυτό το λόγο είναι σημαντική η ενδεικτική απαρίθμηση των μορφών εκμετάλλευσης, ώστε να είναι δυνατή η αντιμετώπιση μιας νέας εκδοχής του αδικήματος. Για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο θα πρέπει τα δεσμευτικά διεθνή κείμενα να θεσπίζουν ανάλογη υποχρέωση (απαρίθμησης).

Εξίσου σημαντικό θέμα για την προστασία των δικαιωμάτων των θυμάτων είναι η άνευ όρων παροχή βοήθειας στα τελευταία μετά την απελευθέρωσή τους, ιδίως σε ό,τι αφορά την παροχή άδειας παραμονής και αντίστοιχα ο εθελοντικός χαρακτήρας στον επαναπατρισμό τους. Θα πρέπει δηλαδή, η προσέγγιση των δικαιωμάτων να συνδέεται με το συμφέρον του θύματος. Μια ενδιαφέρουσα λύση προκρίνεται από την Ύπατη Αρμοστεία των Ην. Εθνών, σύμφωνα με την οποία η παροχή ασύλου σε θύματα κρίνεται με βάση τη Σύμβαση της Γενεύης περί καθεστώτος προσφύγων του 1951.

Υπογραμμίστηκε ήδη ότι ένα από τα κυριότερα ζητήματα είναι το στάδιο αναγνώρισης των θυμάτων με αποτέλεσμα πολλά από αυτά να μην έχουν πρόσβαση στο προβλεπόμενο πλαίσιο βοήθειας, ιδίως γιατί τα θύματα δεν προβαίνουν σε καταγγελίες ενώ, οι δικαστικές αρχές είναι ανεπαρκώς καταρτισμένες, επιφυλακτικές και καχύποπτες. Σύμφωνα με τη νομολογία του ΕΔΔΑ, οι αρχές δεν μπορούν πλέον να επικαλεστούν άγνοια σε σχέση με το ειδικό νομοθετικό πλαίσιο των θυμάτων. Επιπλέον, δεν υπάρχει από το θύμα υποχρέωση καταγγελίας, αλλά οι αρχές είναι αυτές που υποχρεούνται να διερευνήσουν κάθε υπόθεση εμπορίας, ενώ αναγνωρίστηκε ότι ο ψυχολογικές συνέπειες που υπέστη το θύμα είναι τόσο καταστροφικές που δικαιολογείται να μην προβαίνει σε καταγγελίες. Όπως έχει αναλυθεί οι βασικές προβλέψεις για την ποινικοποίηση και προστασία των θυμάτων έχουν ήδη ενσωματωθεί στις εθνικές έννομες τάξεις, ωστόσο πρωταρχικός στόχος θα πρέπει να είναι η πρόληψη των συναφών εγκλημάτων, η οποία προς το παρόν δεν έχει την ίδια διάσταση με τους άλλους δύο βασικούς άξονες αντιμετώπισης. Πράγματι, τα προληπτικά μέτρα πάσχουν σε ό,τι αφορά την αποτίμηση και την αποτελεσματικότητά τους. Κρίσιμη θα ήταν αφενός η αξιολόγηση των υφιστάμενων μέτρων πρόληψης, καθώς και ο σχεδιασμός νέων με τη συμμετοχή εκπροσώπων των ίδιων των εμπλεκόμενων/ θυμάτων, ειδικά ως προς τις ανάγκες θυματοποίησης και τα κενά που υπάρχουν στην υλοποίηση των υφιστάμενων μέτρων.

Γενικά, θα πρέπει να επαναπροσδιορίσουμε τη στάση μας απέναντι στο ζήτημα και να εξετάσουμε κατά πόσο η προσέγγιση των 3 P είναι δυνατόν να επεκταθεί, όπως για παράδειγμα με τη συμμετοχή ιδιωτικών επιχειρήσεων. Ο λόγος που η πρόταση αυτή αξίζει εξέτασης είναι ότι οι επιχειρήσεις είναι σε θέση να επιβλέψουν την παραγωγική διαδικασία καλύτερα ακόμα και από τις διοικητικές αρχές, και να έχουν καλύτερη εικόνα των συνθηκών των συνθηκών παραγωγής και των ενδείξεων ότι σε κάποιες περιπτώσεις υφίσταται εμπορία. Με βάση δε τις κατευθυντήριες γραμμές για τις επιχειρήσεις και τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι πρώτες έχουν ευθύνη ν' απέχουν από παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων αλλά και να συμβάλλουν στην πρόληψη/ μείωση τους. Ένα αξιοσημείωτο παράδειγμα αποτελεί η εκστρατεία της συμμαχίας των εργατών στη Φλόριντα των ΗΠΑ για δίκαιο φαγητό, σύμφωνα με την οποία η συμμαχία των εργατών συμβάλλεται με αλυσίδες γρήγορης εστίασης, προκειμένου οι τελευταίες να δεσμεύονται για διαφάνεια σχετικά με την προμηθευτική αλυσίδα και για μια πολιτική μηδενικής ανοχής σε σύγχρονες μορφές δουλείας. Η συμμαχία/ partnership ίσως αποτελέσει έναν ακόμα παράγοντα στα τρία P της πρόληψης, της προστασίας και της ποινικής δίωξης.

Τα τεράστια προβλήματα, τα οποία έχουν και κοινωνική διάσταση, όπως και η εμπορία ανθρώπων δεν αντιμετωπίζονται μόνο με ποινικούς νόμους και ανθρωπο-δικαιωματικές προσεγγίσεις, αλλά ταυτόχρονα με την ανάπτυξη κοινωνικής πολιτικής, η οποία θα έχει ως στόχο την μηδενική ανοχή. Η εμπορία ανθρώπων ευδοκιμεί μόνο σε κοινωνίες όπου τα μέλη τους είναι πρόθυμοι αποδέκτες υπηρεσιών. Η αποτίμηση της παροχής υπηρεσιών ή της διάθεσης προϊόντων σε χαμηλότερη τιμή ως σημαντικότερης από τη διάσωση των θυμάτων, καθώς και η γενικότερη δυσπιστία των κοινωνιών έναντι των θυμάτων ως προς το αληθές της ιδιότητας τους ως τέτοιων, ευνοεί αντίστοιχα την εμπορία ανθρώπων. Τα θύματα είναι ουσιαστικά τα μόνα που καλούνται ν' απολογηθούν, ενώ μορφές συμμετοχής στην αλυσίδα διακίνησης δεν είναι κοινωνικά κατακριτέες.

Τέλος, σημαντικά βήματα που πρέπει να γίνουν από την πλευρά του Κράτους στην κατεύθυνση της αντεγκληματικής πολιτικής σχετικά με την ηλεκτρονική ή διαδικτυακή τέλεση των εγκλημάτων που μελετήθηκαν είναι: *Η θέσπιση κοινής νομοθεσίας για θέματα κυβερνοεγκλήματος που δε θα επικεντρώνεται στις διαρκώς εξελισσόμενες και νεοεμφανιζόμενες τεχνολογίες (π.χ. ψηφιακά νομίσματα, αποθήκευση cloud κ.λπ.), αλλά στον τρόπο δράσης των εγκληματιών, Χάραξη κοινής Αντεγκληματικής Πολιτικής σε Εθνικό και Διεθνές Επίπεδο, σύμφωνα με τη Σύμβαση της Βουδαπέστης. Με ουσιώδη ενσωμάτωση της ως άνω σύμβασης θα επιτευχθεί εναρμόνιση της νομοθεσίας για θέματα κυβερνοεγκλήματος με γνώμονα μια κοινή προσέγγιση, τόσο σε ευρωπαϊκό, όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, Η στενότερη συνεργασία μεταξύ των Κρατών, για θέματα Κυβερνοεγκλήματος και η σύναψη διμερών & πολυμερών διακρατικών συμφωνιών με έμφαση στην ανταλλαγή δεδομένων ψηφιακής επικοινωνίας, Η εκπαίδευση και κατάρτιση των συμμετεχόντων στις διαδικασίες ποινικής διερεύνησης Κυβερνοεγκλημάτων (εισαγγελικές, δικαστικές και αστυνομικές Αρχές) στη διαρκώς μεταβαλλόμενη τεχνολογία που χρησιμοποιούν οι δράστες και Η στενότερη συνεργασία με φορείς του ιδιωτικού τομέα (π.χ. εταιρείες παροχής υπηρεσιών Διαδικτύου, εταιρείες φιλοξενίας ιστοσελίδων κ.λπ.),*

λαμβάνοντας, ωστόσο, πάντα υπόψη την ισχύουσα νομοθεσία για ζητήματα προστασίας της ιδιωτικότητας των χρηστών και των προσωπικών τους δεδομένων.

B.1 Βιβλιογραφία

1. Ορισμοί οι οποίοι έχουν κυριαρχήσει από το 1970 και μετά είναι των Muhlen (1971), Parker (1973), Sieber (1986), Wsik (1991). Παρουσιάζονται αναλυτικά στο Λάζος Γ. (2001): Πληροφορική και Έγκλημα, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.
2. Parker, D. B. (1989). Computer Crime: Criminal Justice Resource Manual. Technical Report OJP-86-C-002, U.S. Department of Justice, National Institute of Justice, Office of Justice Program. 2nd edition.
3. Κυριαζή Γ., Εμπορία ανθρώπων - Διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010.

4. Χλούπη Γ., Διασυνοριακό και υπερεθνικό οργανωμένο έγκλημα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2005.
5. Παπασιώπη – Πασιά Ζ., Η αντιμετώπιση του «θύματος» εμπορίας ανθρώπων από τον εθνικό νομοθέτη. Σύντομη επισκόπηση του Ελληνικού δικαίου σε σχέση με τα δίκαια της Ιταλίας, του Βελγίου και της Ολλανδίας σε Τιμητικό Τόμο για τον Στέργιο Αλεξιάδη, Εκδ. Σάκκουλα, 2010.
6. Κούρτης Βασίλειος, «Η καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων στην Ευρωπαϊκή Ένωση», σε Παπασιώπη Παζιά, Το νομικό καθεστώς για τις αλλοδαπές γυναίκες – θύματα εκμετάλλευσης και παράνομης διεθνούς διακίνησης.
7. Α. Συκιάτου, Εμπορία ανθρώπων στα Βαλκάνια. Θύμα, δράστης και κατασταλτικές στρατηγικές, Εκδ. Σάκκουλα, 2003.
8. Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε., Η εμπορία ανθρώπων στο διεθνές περιβάλλον και η ποινική της αντιμετώπιση στο ελληνικό δίκαιο σε: Εταιρία Νομικών Βορείου Ελλάδος, Ο νέος νόμος 3064/2002 για την εμπορία ανθρώπων, Εκδ. Σάκκουλα, 2003.
9. Μωραΐτη Χ., Ποινική αντιμετώπιση των εγκλημάτων οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής, Νομική Βιβλιοθήκη, 2011.
10. Δημήτραινας Γ. Ο νέος Νόμος 3064/2002 για την εμπορία των ανθρώπων, Εκδ. Σάκκουλα, 2003.
11. Συμεωνίδου-Καστανίδου Ελ. «Εμπορία ανθρώπων – Οι διεθνείς κατευθύνσεις, το ισχύον ποινικό δίκαιο και το νομοσχέδιο του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης», Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Α. Κοτσίρη, 1982.
12. Johnson Diane, Trafficking of women into the European Union, New England International and Comparative Law, 1999.
13. Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε., Εμπορία ανθρώπων: Ειδικά μέτρα αντιμετώπισης και προβλήματα εφαρμογής τους σε: Εμβάθυνση στο ουσιαστικό ποινικό δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2008.
14. Δημήτραινας Γ., «Άρθρο 323^Α ΠΚ: Το ελληνικό κυρωτικό εγχείρημα στην καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, με σκοπό την εργασιακή τους εκμετάλλευση ή την αφαίρεση οργάνων του σώματος», σε Τιμητικό Τόμο για Ν. Ανδρουλάκη, Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2003

15. Τσιγκρής Α. Εμπορία και σεξουαλική εκμετάλλευση της γυναίκας – Τα αποτελέσματα μιας έρευνας, Εκδ. Αντ.Ν.Σάκκουλα, 1997.
16. Φυτράκης Ε. σε Αξιόποινες σεξουαλικές πράξεις, Εκδ. Σάκκουλα, 2011.
17. MKO Redress, Rehabilitation as a form of reparation under international law, London 2009.
18. Συκιώτου Α. σε Κουράκη Ν., Έμφυλη εγκληματικότητα: ποινική και εγκληματολογική προσέγγιση του φύλου, Αντ.Ν.Σάκκουλα, 2009.
19. Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., «Το Ποινικό Δίκαιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση- Σημαντικές Όψεις και Προοπτικές Εξέλιξης», Εκδ. Σάκκουλα, 2003.
20. Παπαγεωργίου – Γονατά Σ σε Χαραλαμπίκη Α., Ποινικός Κώδικας – Τόμος ΙΙ, Ερμηνεία κατ’ άρθρο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2011.
21. Cullen Holly, “The nature of state obligations in relation to child labor: Choosing prosecution over protection”, σε Kaikobad Kaiyan Homi, Bohlander Michael, International Law and Power: Perspectives and Legal Order and Justice: Essays In Honour of Colin Warbrick, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, 2009.
22. Rieniets Katharina, Trafficking in Human Beings: The Positive Obligations of States Under Article 4 of the European Convention of Human Rights and Fundamental Freedoms, GRIN Verlag, Germany, 2011.
23. Ανδρουλάκη Ν., Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος Ι, Θεωρία για το έγκλημα, 2006, Εκδ. Σάκκουλα.
24. Bassiouni Cherif M., Crimes against Humanity: Historical Evolution and Contemporary Application, Cambridge University Press, New York, 2011.
25. Σατλάνης Χρήστος, «Προλεγόμενα για την δικαιοδοτική υπόσταση των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας», Τιμητικός Τόμος για τον Μανωλεδάκη Ι.-Δημοκρατία-Ελευθερία-Ασφάλεια, Τόμος ΙΙ, εκδ. Σάκκουλα, 2007.
26. Pocar Fausto, Human Trafficking: A crime against humanity, σε Savona U. Ernesto, Stefanizzi Sonia, Measuring Human Trafficking: Complexities and Pitfalls, Springer Science & Business Media LLC, New York, 2007.
27. Συμεωνίδου – Καστανίδου Ελ., Εγκλήματα κατά προσωπικών εννόμων αγαθών, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2006.
28. Κωστάρα Α., Ποινικό Δίκαιο, Επιτομή Ειδικού Μέρους, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2014.

29. Γαρδίκας Κ., Εγκληματολογία, τομ, Α, εκδ. 5^η, 1966.
30. Γάφος Ηλ. Ποινικόν Δίκαιον, Ειδικόν Μέρος 1965.
31. Καρανίκας, Εγχειρίδιον Ποινικού Δικαίου, Ειδικόν Μέρος 1962.
32. Μαγκάκης Γ.-Α. , Τα εγκλήματα περί την γενετήσιον και την οικογενειακήν ζωήν , 1967.
33. Μπουρόπουλος Α. , Ερμηνεία του Ποινικού Κώδικος, , Ειδικόν Μέρος 1960 .
34. Παρασκευόπουλο Ν., Τα θεμέλια του Ποινικού Δικαίου, 2008, Εκδόσεις Σάκκουλας.
35. Μανωλεδάκη Ι., Το έννομο αγαθό ως βασική έννοια του ποινικού δικαίου, 1998.
36. Μανωλεδάκη Ι./Καϊάφα – Γκμπάντι Μ./Συμεωνίδου – Καστανίδου Ελ., Ποινικό Δίκαιο, Επιτομή Γενικού Μέρους, Ζ΄ έκδοση, 2005, 179 επ.
37. Europol, 2013, Strategic Assessment of Commercial Sexual Exploitation of Children Online, Prepared by the European Cybercrime Centre (EC3) – Europol.
38. Ν. Ανδρουλάκης , Θεμελιώδεις Έννοιες της ποινικής δίκης 3^η έκδοση, 2011, εκδόσεις Σάκκουλας.
39. Καρράς Α., Επίτομη Ερμηνεία του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Β΄ έκδοση, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα -Κομοτηνή, 2005.
40. Ρούκουνας Εμ., Διεθνής Προστασία Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», Αθήνα, 1995.
41. Κώδικας Ποινικής Δικονομίας ερμηνεία κατ άρθρο Λάμπρος Μαργαρίτης. Π. Καίσαρης, 2^η έκδοση, εκδ. Ν.Β, 2011.
42. Ραφτόπουλος Π., Καρβουνάκης Μ. (2015) . Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι, Γαρυφαλλιά Γ. Ραφτοπούλου, Αθήνα 2015.
43. Θεμελή, Ο. (2014). Τα παιδιά καταθέτει. Η δικανική εξέταση ανηλίκων μαρτύρων, θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης. Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος.
44. Η ψυχολογία των μαρτύρων, σε Κοτσαλή Λ., Μαργαρίτη Μ., Δικαστική Ψυχολογία, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2007.

B.2 Αρθρογραφία

1. Cyber trafficking: recruiting victims of human trafficking through the net
ATHANASSIA P. SYKIOU, Essays in Honour of Nestor Courakis, Ant.
N. Sakkoulas Publications L.P. 2017.
2. Steven Branigan (2005), High-tech Crimes Revealed: Cyber war stories from
the digital front, Boston, MA: Addison-Wesley; Europol, 'High tech crimes
with in the EU: old crimes new tools, new crimes new tools', Threat
Assessment 2007, High Tech Crime Centre.
3. Εξέλιξη και ανάπτυξη νέων μορφών ψηφιακής εγκληματικότητας στον
Κυβερνοχώρο σε εποχές κρίσης, Αναστάσιος Παπαθανασίου/
Γεώργιος Γερμανός (crime-in-crisis.com).
4. Παπαθανασόπουλο Ε., Εμπορία ανθρώπων, θυματολογικές όψεις και
προθεσμία περίσκεψης κατά το Ν. 3386/2005, ΠοινΔικ 12/2006.
5. A GLOBAL PERSPECTIVE ON TRAFFICKING By M. Cherif Bassiouni,
Trafficking of women and children for sexual exploitation in the Americas,
International Human Rights Law Institute 2002.
6. Hughes Donna, "The use of news communications and information
technologies for sexual exploitation of women and children" ,Hastings
Women's Law Journal, vol. 13 Nr. 1, 2002.
7. Jones J., "Trafficking Internet Brides", Information and Communications
Technology Law, Vol. 20, Nr. 1, 2011.
8. Chuang Janie, «Redirecting the debate over trafficking in women: definitions,
paradigms and contexts», Harvard Human Rights Journal, vol. 11, 1998.
9. Dunbar Michelle O.P, "The past, present and future of International
trafficking in women for prostitution", Buffalo Women's Law Journal, 1999-
2000.
10. Vries P., "White Slaves In A Colonial Nation: The Dutch Campaign Against
The Traffic In Women In The Early Twentieth Century", Social & Legal
Studies, Vol. 14, Nr. 1, 2005.

11. Demleitner Nora., “Forced prostitution: Naming an international offence”, Fordham International Law Journal, vol. 18, 1994.
12. Todres Jonathan, “Law, Otherness and Human Trafficking”, Santa Clara Law Review, vol. 43, No. 3, 2009.
13. Srikantiah Jayashri, “The perfect victims and real survivors: The iconic victim in domestic human trafficking”, Boston University Law Review, vol. 87, No. 1, 2007.
14. Farrior Stephanie “The international law on trafficking in women and children for prostitution: making it live up to its potential”, Harvard Human Rights Journal , vol. 10, 1997.
15. Torgolay Shaheen, “Trafficking and Forced Prostitution: A Manifestation Of Modern Slavery ”, Tulane Journal of International and Competitive Law, vol. 14, 2006.
16. Nelson Kathryn E, “Sex trafficking and forced prostitution: Comprehensive new legal approaches”, Houston Journal of International Law, vol.24, 2002.
17. Toepfer Susan Feanne, Wells Bryan Stuart, “The worldwide market for sex: A review of international and regional legal prohibitions regarding trafficking in women”, Michigan Journal of Gender and Law, vol. 2, Nr. 1, 1994.
18. Drew Sandhya, “Human trafficking: A modern form of slavery?” , European Human rights Law Review, Nr. 4, 2004.
19. Chacon J.M, “Misery and myopia understanding the failures of U.S efforts to stop human trafficking”, Fordham Law Review, vol. 74, Nr. 6, 2006.
20. Gromek – Brok K., Η Οδηγία της ΕΕ για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων και την Προστασία των θυμάτων: Θα είναι αποτελεσματική; , Ποινική Δικαιοσύνη & Εγκληματολογία 2/2011.
21. Lazaridis Gabriella, Trafficking and Prostitution. The growing exploitation of migrant women in Greece, The European Journal of Women’s Studies, Vol. 8 Nr.1, 2001.

22. Peers Steven, Mutual Recognition And Criminal Law in The European Union: Has The Council Got it Wrong?, *Common Market Law Review*, Vol.41 , 2004.
23. Heberton Bill, Thomas Terry, Capacity building against transnational crime: European measures to combat sexual offenders, *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, Vol. 7, Nr.2 ,1999.
24. Cholewinski Ryszard, The EU acquis on irregular migration : Reinforcing security at expense of rights, *European Journal of Migration and Law*, Vol.2 , 2000.
25. Χατζηνικολάου Ν., Η ποινική καταστολή της παράνομης μετανάστευσης και της εμπορίας ανθρώπων στην ελληνική έννομη τάξη: αναζητώντας την αξιολογική συνοχή της μεταξύ τιμωρητικής όξυνσης και θυματολογικής προσέγγισης, *ΠοινΔικ 2/2008*, σελ 220.
26. Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του ανθρώπου, *ΠοινΔικ 6/2002*, σελ 664.
27. Lindo Victoria R., The Trafficking in Persons into the European Union for Sexual Exploitation: Why it Persists and Suggestions to Compel Implementation and Enforcement of Legal Remedies in Non-Complying Member States, *Boston College International and Comparative Law*, Vol 29, Nr. 1 , 2006.
28. Berman Jaqueline, Friesendorf Corneliu, EU Foreign Policy and the Fight Against Human Trafficking: Coercive Governance as Crime Control, *European Foreign Affairs Review*, Vol. 13, 2008.
29. Jullien Karene, “The recent international efforts to end commercial sexual exploitation for children”, *Denver Journal of International Law and Policy*, vol.31 , Nr. 4, 2003.
30. Curtol F., Decarli S., Nicola Di A., Savona W.U., Victims of Human Trafficking in Italy: A Judicial Perspective, *International Review of Victimology*, Vol. 11, Nr. 1, 2004.
31. Obakata T., Key EU principles to combat transnational organized crime, *Common Market Law Review*, Vol. 48, Nr. 3, 2011.
32. Wessel R., The inside Looking Out: Consistency and Delimitation in EU External Relations, *Common Market Law Review*, Vol. 37, 2000.

33. Allain Jean, Rantsev v Cyprus and Russia: The European Court of Human Rights and Trafficking as Slavery, *Human Rights Law Review*, Vol. 10, Nr. 3, 2010.
34. Pati Roza, States Positive Obligations with Respect to Human Trafficking: The European Court of Human Rights Breaks New Ground in Rantsev v. Cyprus & Russia, *Boston University International Law Journal*, Vol. 29, Nr. 1, 2011.
35. Tavakoli Nina, A Crime that Offends the Conscience of Humanity: A Proposal to Reclassify Trafficking in Women as an International Crime, *International Criminal Law Review*, Vol. 9, Nr.1, 2009.
36. De La Vega Constance, Haley Nelson Chelsea E. , The Role of Women in Peacekeeping and Peacemaking, Devising Solutions to the Demand Side of Trafficking, *William & Mary Journal of Women and the Law*, Vol. 12 Nr. 2, 2006.
37. Gekht Anna, Shared but differentiated responsibility: integration of international obligations in fight against trafficking in human beings, *Denver Journal of International Law and Policy*, vol. 37, Nr. 1, 2008.
38. Μαργαρίτη Λ., Εύστοχες ρυθμίσεις ή άστοχες παρεμβάσεις - σχόλιο στο Σχέδιο νόμου για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και την αρωγή στα θύματα των εγκλημάτων οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής, *ΠοινΔικ* 1/2002, σελ 184.
39. Δαλακούρα Θ., Ιδιαιτερότητες της ποινικής διαδικασίας επί αλλοδαπών, *ΠοινΧρ* 2007, 193 επ..
40. Mantouvalou Virginia, The Many Faces Of Slavery: The Example of Domestic Work, *Global Dialogue*, Summer/Autumn, 2012.
41. Piotrowicz Ryszard, States Obligations under Human Rights Law towards victims of Trafficking in Human beings: Positive Developments in Positive Obligations, *International Journal of Refugee Law*. Vol. 24, Nr. 2, 2012.
42. Mowbray Alastair, the Development of Positive Obligations under the European Convention on Human Rights by the European Court of Human Rights. Hart Publishing, Oxford, 2004.

43. Mantouvalou Virginia, Servitude and forced Labour in 21th Century: The Human Rights of Domestic Workers, *Industrial Law Journal*, Vol. 35, Nr. 4, 2006.
44. Charlesworth Hilary, Chinkin Christin, Wright Shelley, “Feminist approaches to international law”, *American Journal Of International Law*, vol. 85, Nr. 3 , 1991.
45. Roffman Rachel M., “The forced prostitution of girls into the child sex tourism industry” , *New England International and Comparative Law Annually*, vol.3, 1997.
46. Young Becki, “Trafficking humans across US borders”, *Georgetown Immigration Law Journal*, Vol. 13, Nr. 1, 1998.
47. Hall John Alexander, “Sex Offenders and Child Sex Tourism: The Case for Passport Revocation”, *Virginia Journal of Social Policy and the Law*, vol. 18, Nr.2 , 2011.
48. Purohit Raheev, “Child soldiers: An analysis of the violations of the rights of the child ”, *American University Washington College of Law - Human Rights Brief*, Vol. 5 Nr. 2, 1998.
49. Tiefenbrun Susan, “Children Soldiers, Slavery And The Trafficking Of Children”, *Fordham International Law Journal*, vol. 31, Nr. 2, 2008.
50. Tavakoli Nina, A Crime that Offends the Conscience of Humanity: A Proposal to Reclassify Trafficking in Women as an International Crime, *International Criminal Law Review*, Vol. 9, Nr.1, 2009.
51. De La Vega Constance, Haley Nelson Chelsea E. , The Role of Women in Peacekeeping and Peacemaking, Devising Solutions to the Demand Side of Trafficking, *William & Mary Journal of Women and the Law*, Vol. 12 Nr. 2, 2006.
52. Gekht Anna, Shared but differentiated responsibility: integration of international obligations in fight against trafficking in human beings, *Denver Journal of International Law and Policy*, vol. 37, Nr. 1 , 2008.
53. Ζητήματα αποκατάστασης για τα θύματα της εμπορίας ανθρώπων: Το Διεθνές Νομικό Πλαίσιο και οι υποχρεώσεις εφαρμογής της Ελλάδας της Ελένης Μίχα [(Επιστημονική συνεργάτις Νομικής Σχολής Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών)(crime-in-crisis.com)].

54. Καϊάφα – Γκμπάντι Μ., Μεταμοσχεύσεις: Παρόν και μέλλον του νομικού πλαισίου και ποινική προστασία των μοσχευμάτων ως εννόμων αγαθών, ΠοινΧρ 2008.
55. Συμεωνίδου – Καστανίδου Ελ., Οι ποινικές διατάξεις για την εμπορευματοποίηση ανθρωπίνων οργάνων, ΠοινΔικ 2003.
56. Ταμιχτσή Ι., Το έγκλημα της παράνομης διακίνησης και εκμετάλλευσης ανθρώπων, ΠοινΔικ 2008.
57. Χατζηνικολάου Ν., Η παράσυρση του ευάλωτου θύματος στο έγκλημα της σωματεμπορίας – Διάλογος με τη νομολογία, ΠοινΧρ 2009.
58. Συμεωνίδου – Καστανίδου Ελ., Εμπορία ανθρώπων. Οι διεθνείς κατευθύνσεις, το ισχύον ποινικό δίκαιο και το νομοσχέδιο του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, ΠοινΔικ 2002.
59. Κοσμάτος Κ., Οι «ευπαθείς» ή «κοινωνικά αποκλεισμένες» ομάδες του πληθυσμού ως θύματα της εμπορευματοποίησης ανθρωπίνων οργάνων, ΠοινΔικ 2005.
60. Συκιάτου Α., Η αναγνώριση και η σημασία της αναγνώρισης ενός ατόμου ως θύματος εμπορίας ανθρώπων, ΠοινΔικ& Εγκληματολογία 1/2009.
61. Χαραλαμπίκη Α., Ο νέος ν. 3625/2007 για την εμπορία παιδιών, την παιδική πορνεία και την παιδική πορνογραφία, ΠοινΛογ 2006, σελ 825 επ.
62. Μ.Καϊάφα Γκμπάντι, Διαδικτυακές προσβολές της ανηλικότητας, ΠοινΧρ ΞΒ/2012.
63. Δαλακούρας Θ., Προστασία μαρτύρων: Ένα δικαιοκρατικό στοίχημα, ΠοινΔικ/νη, 10/2004.
64. Χλούπη Γ., Γυναίκες και παιδιά θύματα διασυνοριακής και διεθνικής εγκληματικής δράσης, ΠοινΔικ 2006.
65. Νούσκαλη Γ., Πορνογραφία ανηλίκων: Τα κρίσιμα ζητήματα του άρθρου 348 Α ΠΚ, ΠοινΔικ 7/2006.
66. Μπρακουμάτσο Π., Αναφύομενα ζητήματα στα εγκλήματα κατά της προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας, ΠοινΔικ 8-9/2011.
67. Διονυσοπούλου Α., Δημοσιότητα της ποινικής δίκης και απόλυτη ακυρότητα, ΝοΒ 61 (2013).

68. Γαρδίκας Κ., Εγκλήματα κατά των ηθών, ΠοινΧρ 1952/224.
69. Συμεωνίδου - Καστανίδου Ε., Εμπορία ανθρώπων: Ειδικά μέτρα αντιμετώπισης και προβλήματα εφαρμογής του, ΠοινΔικ 2/2006.
70. Αναγνωστόπουλος Η., Αστυνομική παγίδευση και δίκαιη δίκη (Παρατηρήσεις στο άρθρο 25B του Ν. 17129/1987 με αφορμή την απόφαση του ΕυρΔΔΑ στην υπόθεση Teixeira de Castro κατά Πορτογαλίας), ΠΧρ. ΝΑ.
71. Χριστόπουλος Π., Το δικαίωμα του κατηγορουμένου να εξετάζει μάρτυρες κατηγορίας κατά το άρθρο 6 παρ. 3 στοιχ. δ' της ΕΣΔΑ, ΠοινΔικ/νη, 11/2009.
72. Συστηματική προσέγγιση της ψυχοδιαγνωστικής εξέτασης του ανηλικού – θύματος προσβολής προσωπικής και γενετήριας ελευθερίας κατά τη διάταξη του άρθρου 226Α Κ.Π.Δ. ΧΡΙΣΤΙΝΑ – ΜΑΡΙΑ Α. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ Δικηγόρος, Δ.Ν.(crime-in-crisis.com)
73. Η Ποινικοποίηση των πορνογραφικών παραστάσεων - Άρθρο 348 Γ (ελληνικού) ΠΚ, ΒΑΓΙΑ Χ. ΠΟΛΥΖΩΙΔΟΥ, Λέκτορας στο Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, Διδάκτωρ Νομικής (Dr. juris) του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Τομέας Ποινικών Επιστημών και Εγκληματολογίας) και Δικηγόρος παρ' εφέταις στο ΔΣΘ..(crime-in-crisis.com)
74. Τζαννετής Α., Το δικαίωμα εξέτασης μαρτύρων κατηγορίας κατά το άρθρου 6 παρ. 3 εδ. δ' ΕΣΔΑ, ΠΧρ. ΝΗ/2008.
75. Weitzer Ronald, "Sex Trafficking and the Sex Industry: The Need for Evidence-Based Theory and Legislaton", Journal of Criminal law and Criminology, vol. 101, No4, 2012.
76. Serota Michael Eli "humanity and Law", University of Pennsylvania, Law Review PENNumbra, vol. 160, 2011.

B.3 Λοιπές Πηγές:

1. Μελέτη Κέντρου Γυναικείων Μελετών και Ερευνών, 2007, Το φαινόμενο της διεθνικής σωματεμπορίας στην Ελλάδα και Διεθνώς, αναρτημένη στο διαδίκτυο www.diotima.org.gr.
2. Main trends of the Council of Europe Report on the misuse of the Internet for the recruitment of victims of trafficking in human beings, Ms Athanassia P. Sykiotou, Lecturer in Criminology, Faculty of Law, Democritus University of Thrace, Greece, Misuse of the Internet for the recruitment of victims of trafficking in human beings, Seminar proceedings Strasbourg, 7-8 June 2007.
3. Lilian Mitrou, “Cybercrime and computer crime”: Lecture Notes in Postgraduate Programme” Techno-economic Management & Security of Digital Systems”, Department of Digital Systems, University of Piraeus.
4. OECD Computer related crime: An analysis of legal policy, Paris: OECD, 1986.
5. Main trends of the Council of Europe Report on the misuse of the Internet for the recruitment of victims of trafficking in human beings, Ms Athanassia P. Sykiotou, Lecturer in Criminology, Faculty of Law, Democritus University of Thrace, Greece, Misuse of the Internet for the recruitment of victims of trafficking in human beings, Seminar proceedings Strasbourg, 7-8 June 2007.
6. <https://www.library.cornell.edu/colldev/mideast/cycrime.pdf>
7. Convention for Suppression of the Traffic in Persons and the Exploitation of the Prostitution of Others, U.N.T.S, vol.96.
8. Ψήφισμα για την εκμετάλλευση της πορνείας και το σωματεμπόριο (EE C 120 της 16.05.1989, σελ 352 επ), Ψήφισμα για τη σωματεμπορία γυναικών (EE C 268 της 04.10.1993).
9. European Union Agency for Fundamental Rights, Migrants in an irregular situation employed in domestic work: Fundamental rights challenges for the European Union and its member States, Publications Office of the European Union, Luxemburg, 2011.
10. «Υπόθεση Rantsev κατά Κύπρου και Ρωσίας», Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου, Τόμος 30, 2010.

11. Beate Rudolf, Recognizing Womens Human Rights and Combating Violence, Free university Berlin, Faculty of Law Vice President, European Women Lawyers Association, 2007.
12. Scarpa Silvia, Universalism and Regionalism: The Synergy to Fight Against Trafficking In Human Beings, Human Rights Law Review, Special Issue, 2004.
13. Επίσημη ιστοσελίδα Europol <https://www.europol.europa.eu/el/about-europol>.
14. Επίσημη ιστοσελίδα Ευρωπαϊκής Ένωσης https://europa.eu/european-union/index_en
15. Victims of Trafficking and Violence Protection Act: Trafficking in Persons Reports (U.S Department of State). <https://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/index.htm>.
16. Οι παρατηρήσεις της Ολομέλειας των Δικηγορικών Συλλόγων επί του προσχεδίου για τον θεσμό της Νομικής Βοήθειας (παρατηρήσεις κατ' άρθρο). <https://portal.olomeleia.gr>
17. «Η Υπεράσπιση των οικονομικώς αδυνάτων στην Νομολογία του ΕΔΔΑ», Βασίλη Χειρδάρη, Δικηγόρου, Εισήγηση στο 7ο Συνέδριο της Ένωσης Ελλήνων Ποινολόγων με θέμα : "ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΕΩΣ ΣΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΗ - Όψεις και Όρια" (Πάτρα 15 & 16/4/2016)]. <https://lawtakpap.blogspot.com/2016/04/h.html>
18. «Δικαίωμα υπερασπίσεως σε διαδικασίες ειδικών χαρακτηριστικών », του Αναστάσιου Τριανταφύλλου, Δικηγόρου, Επ. Καθηγητή Δ.Π.Θ., Εισήγηση στο Συνέδριο της Ένωσης Ελλήνων Ποινολόγων με θέμα: Όψεις και όρια, Πάτρα 15 & 16 Απριλίου 2016]. https://lawtakpap.blogspot.com/2016/05/blog-post_20.html
19. Πανάγο Κ., Εμπορία ανθρώπων: Ποινικές ρυθμίσεις και εγκληματολογικές προεκτάσεις. Ιδιαίτερη αναφορά στα εγκλήματα της σωματεμπορίας και της εμπορίας ανθρώπων για την αφαίρεση οργάνων του σώματός τους, Νομική Επιθεώρηση 2008.
20. Συζήτηση της 19-9-2013 στη Βουλή (ΙΘ΄ Συνεδρίαση, Γ΄ Νομοθετική Εργασία) με στόχο την ενσωμάτωση και προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας με την ευρωπαϊκή.

21. Τσαλαπώρτας Α., σε Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργών Ποινικό δίκαιο σήμερα: μέσο προστασίας ή μέτρο ελευθερίας; Νομική Βιβλιοθήκη, 2010.
22. ΚΝοΒ 2007,2946.
23. ΚΝοΒ 2008,2717.
24. <https://www.lawspot.gr/>
25. <http://crime-in-crisis.com/>
26. <https://stoptrafficking.gr/el/>
27. https://lawdb.intrasoftnet.com/nomos/nomos_frame.html
28. <http://www.ministryofjustice.gr> (Ενημερωτικά Σημειώματα και Αιτιολογικές Εκθέσεις Νόμων).
29. Βαραδίνης Δημ., «Η ανάγκη πλήρους προστασίας και αρωγής στα θύματα εμπορίας ανθρώπων που έχουν εισέλθει παράνομα στην χώρα- Σκέψεις με αφορμή την υπ' αριθμ. 2618/2007 Απόφαση ΤρΕφΘεσ», Επιθεώρηση Μεταναστευτικού Δικαίου 2009.

Γ. Νομολογία

1. ΣυμβΠλημΑμαλ 90/2003, ΠοινΛογ 2004, 2031.
2. ΑΠ 944/2005, ΝΟΜΟΣ.
3. Συμβούλιο Εφετών Θεσ/νίκης 491/2007, <http://www.dsanet.gr>.
4. Case C-164/07, James Wood v. Fonds de garantie des victims des actes de terrorisme et d'autres infractions <https://eur-lex.europa.eu>
5. S.N. κατά Σουηδίας Υπόθεση C-105/03 <https://eur-lex.europa.eu>
6. Kremers κατά Ολλανδίας, 1995, απόφαση Επιτροπής <https://eur-lex.europa.eu>
7. ΣυμβΠλημΑθ 2648/2008, ΠοινΧρ 2009.
8. 23/2014 ΣυμβΠλημΚερκ, ΝΟΜΟΣ.
9. 74/2015 Συμβ.ΠλημΡεθύμνης, ΝΟΜΟΣ.
10. 113/2015 ΣυμβΕφΚρήτης, ΝΟΜΟΣ.
11. ΣυμβΠλημΧαν 48/2008, ΠοινΔικ 2010.
12. ΣυμβΠλημΧαν 139/2007, ΠοινΔικ 2007.
13. ΣυμβΕφΑθ 2993/2004, ΠοινΧρ 2005.
14. ΣυμβΕφΑτγ 35/2005, ΠοινΔικ 2005.
15. 257/2011 ΣυμβΠλημ/κων Χαλκίδας, ΝΟΜΟΣ.
16. ΣυμβΠλημΡόδου 222/2012, ΝΟΜΟΣ.
17. Α.Π. 903/2010 (Ζ' Ποινικό Τμήμα, σε Συμβούλιο, α' δημοσίευση ΝΟΜΟΣ).
18. αρ. 29/2012 απόφαση του Μ.Ο.Ε. Νάξου (α' δημοσίευση ΝΟΜΟΣ).
19. ΣυμβΑΠ 2003/2008, ΠοινΧρ 2009.
20. ΣυμβΕφΘεσ. 1622/2006, ΠοινΧρ 2007.

21. ΣυμβΕφΑθ 1579/2005, ΠοινΧρ 2007.
22. ΜΟΔ Σερρών 37-46/2005, Αρμ 2007.
23. ΑΠ 1427/2010, ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ.
24. ΑΠ 856/2006, ΠοινΛογ 2006.
25. ΑΠ 326/1978, ΝΟΜΟΣ.
26. ΑΠ 769/2009, ΝΟΜΟΣ.
27. 955/2016 Α.Π Τμήμα Έ, ΝΟΜΟΣ.
28. ΣυμβΠλημΗρακλ 324/2009, ΝΟΜΟΣ.
29. ΑΠ 111/2005, ΝΟΜΟΣ.
30. ΑΠ 112/1998, ΝΟΜΟΣ.
31. ΕφΘεσ 27/2009, ΝΟΜΟΣ.
32. Α.Π 233/1961, ΝΟΜΟΣ.
33. ΑΠ 369/1962, ΝΟΜΟΣ.
34. ΑΠ 917/2008, ΝΟΜΟΣ.
35. 1267/2006 ΑΠ, ΝΟΜΟΣ.
36. 1221/2007 ΑΠ, ΝΟΜΟΣ.
37. ΕφΑθ 1579/2005, ΝΟΜΟΣ.
38. ΕφΑθ 2993/2004, ΝΟΜΟΣ.
39. 43/2007 βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών Κέρκυρα, ΝΟΜΟΣ.
40. ΤρΠλΜυτ 585/1993, ΠοινΧρ 1993.
41. ΤρΠλΚερκ 2012/2004 ΠοινΔικ 2005.
42. ΤρΕφΘεσ 2618/2007 ΠοινΔικ Απρ/2008.

